CARPICA

XVII

1985

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

COMPLEXUL MUZEAL JUDEŢEAN BACĂU

MUZEUL JUD. DE ISTORIE ŞI ARTĂ
BACĂU
BIBLIOTECA
Inventar nr. 1814 1992

4568/1438

CARPICA

Vol. XVII. 1985

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

COLEGIUL DE REDACȚIE

VASILE FLOREA — responsabil ; Dr. ȘTEFAN CUCOȘ — responsabil adjunct ; Dr. IOAN MITREA ; ALEXANDRU ARTIMON ; VIOREL CĂPITANU.

Coperta : VALENTIN BLĂNARU

CARPICA

Publicația Muzeului de istorie și artă BACĂU

Orice corespondență va fi trimisă pe adresa : Muzeul de istorie și artă Bacău, str. Karl Marx nr. 23, cod. 5500, BACĂU, R. S. ROMÂNIA.

CARPICA

Revue de Musée d'Histoire et d'art de BACĂU

Tout correspondence sera envoyée à l'adresse Muzeul de istorie și artă Bacău, str. Karl Marx nr. 23, cod. 5500, BACĂU, R. S. ROMÂNIA.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

SUMAR – SOMMAIRE – CONTENTS – INHALT

JEAN CIUTĂ — Concepția secretarului general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind cercetarea, cunoașterea, prezentarea și învățarea istoriei. Două decenii de la Congresul al IX-lea al P.C.R. 5

The Conception of the General Secretary of the Romanian Comunist Party, the President of the Country, Comrade Nicolae Ceaușescu, concerning the presentation the understanding and the Study of History. Two Decades from the IXth Congres of the Romanian Comunist Party

VASILE FLOREA — Împliniri Băcăuane în domeniul muzeistic 11
Grandes realisation dans de domain des musées

IOAN MITREA — Remarcabile rezultate ale cercetărilor arheologice în ultimele două decenii, privind etnogeneza și continuitatea românilor, la est de Carpați 17

Les remarquables resultats des recherches archeologiques pendant les deux dernieres decennies, concernant l'ethnogenese et la continuite des romains, a l'est de Carpates

EUGEN COMȘA — Date noi referitoare la contactele dintre comunitățile Aldeni II și cele ale culturilor vecine . . 27
Nouvells données concernant les contacts entre le communautés Aldeni II et les cultures voisins

ȘTEFAN CUCOȘ — Cîteva considerații cu privire la sfîrșitul culturii Cucuteni 33
Quelques considération concernant à la fin de la culture Cucuteni

VIOREL CĂPITANU — Unelte și arme de fier descoperite în așezarea geto-dacică de la Răcătău, com. Horgești, jud. Bacău . 41
Des outils et en fer geto-dace decouvertes à Răcătău, district de Bacău

VIOREL CĂPITANU și MARIUS ALEXIANU — Amfore cu inscripții descoperite în dava de la Răcătău (jud. Bacău) . 75
Amphores ause inscriptions deconnerts dans la dava de Răcătău (dép. Bacău)

IOAN MITREA — Încă o necropolă daco-carpică descoperită pe teritoriul comunei Onceşti, județul Bacău . 81
Encore une nécropole daco-carpique decouverte sur le territoire de la commune d'Onceşti du département de Bacău

ALEXANDRU ARȚIMON — Contribuții arheologice la istoria localității Fîntînele (jud. Bacău) 93

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Des contributions archéologiques a l'histoire de village d'Fintinele (dép. de Bacău)
IOAN MURARU — Ţinutul Bacău în secolele XV—XIX 109
La region de Bacău aux XVe—XIXe siècles
GHEORGHE BURLACU — Contribuţii la cunoaşterea Cobilei de pe Siretul mijlociu (sec. XV—XIX) — II 123
Contributions à la connaissance de Cobila de Siret moyen (XVe—XIXe siècles)
ELENA ARTIMON — Citeva piese din colecţia muzeului din Bacău referitoare la actul Unirii din 1859 153
Quelques piéce dans collections du Musée histoire du Bacău relation a l'act turian dans 1859
VASILE FLOREA — Contribuţia generalilor C. Prezan, Al. Averescu şi E. Grigorescu, la dezvoltarea strategiei militare în timpul primului război mondial 161
La contribution de généraux rumains au developpement de la strategie militaire predant la prémiere
MARIN IONEL — Mişcarea muncitorească, revoluţionară-democratică din Valea Bistriţei în anii 1934—1938 169
Le mouvement ouvrier revolutionnaire-démocratique dans de Valea Bistriţei pendant les années 1934—1938
LUCIA ANTOHI — Citeva date privind istoricul salinelor şi mişcării muncitoreşti din Tg. Ocna, pînă la 1944 179
Quelques mouvents dans l'historique des mines et des mouvements ouvrier dans Tg. Ocna
ALEXANDRU ZUB — Vasile Pârvan : Dilemele cărturarului 189
Vasile Pârvan les dillemmes du lettré
VIOREL CĂPITANU — Contribuţia lui Vasile Pârvan privind localizarea davelor pe Siret 197
La contribution de Vasile Pârvan concernant la localisation des fortins (tippe Dava)
VASILE FLOREA — Citeva consideraţii despre Jorge Luis Borges 203
Considération de Jorges Luis Borges
PAUL PALTINEA — Costache Negri. Scrisori către C. Rosetti-Teţcanu 209
Costache Negri. La correspondance avec C. Rosetti-Teţcanu
ION MĂZĂREANU — Date noi privind casa în care s-a născut Ion Ionescu de la Brad 227
Mouvgaux renseignements sur la maison an est né fam Ionescu de la Brad
IOAN ORRIS — Constantin Matasă între fruntaşii muzeografiei româneşti 233
Constantin Matasă fondateur de musée
ELENA ARTIMON — Cronica activităţii secţiei de istorie pe anul 1985 237
La chronique des activités du compartement d'histoire pendant l'année 1985
GHEORGHE BANU şi FLORENTINA BANU — Date cu privire la proprietatea răzeşească din satele comunei Secuieni (jud. Bacău) 243
Donnés relatines á la proprieté „răzăşească" des villages de la commune de Secuieni, le district de Bacău, pendant les XVIIe—XIXe siècles

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CONCEPȚIA SECRETARULUI GENERAL AL PARTIDULUI, PREȘEDINTELE REPUBLICII, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, PRIVIND CERCETAREA, CUNOAȘTEREA, PREZENTAREA ȘI ÎNVĂȚAREA ISTORIEI. DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

de JEAN CIUTĂ

ISTORIA — această „Magistra vitae" a tuturor popoarelor și a fiecăruia dintre membrii colectivității umane, cunoaște în zilele noastre o pondere crescîndă în educarea patriotică-revoluționară a maselor, în special a tinerei generații, ceea ce-i conferă valențe formative sporite. În Cuvîntarea rostită la marea adunare populară de la Iași, prilejuită de deschiderea anului de învățămînt 1985/1986, secretarul general al partidului, președintele României Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sublinia că, „Este necesar să așezăm în centrul activității învățămîntului nostru educarea patriotică, formarea tineretului în spiritul dragostei față de patrie, față de partid, față de cauza socialismului și comunismului în România. Este necesar să facem în așa fel încît tineretul patriei să cunoască trecutul glorios, îndelungat al poporului nostru, care, în cele mai grele timpuri, a ținut întotdeauna sus steagul luptei pentru a-și apăra propria ființă, independența, pentru a fi stăpîni pe destinele sale" [1].

Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a regîndit și regîndește în chip novator, revoluționar întreaga istorie a patriei, încît aceasta a reintrat în drepturile sale imprescriptibile, căpătînd forță propulsatoare a progresului și civilizației umane. — În concepția președintelui țării, istoria cu toate disciplinele ajutătoare nu contribuie numai la sporirea volumului informațional al celor ce o studiază și o învață, ci, în primul rînd, educă formează sentimente și convingeri atît de necesare făuritorilor societății noi, socialiste. — Nu există prilej, manifestare științifică sau publică, contacte cu masele sau oamenii de știință — făuritorii de bunuri materiale și spirituale — în care secretarul general al partidului să nu prezinte teoretic și practic adevărate lecții de istorie, el însuși fiind creator și cititor de istorie nouă, care în anul jubiliar al aniversării celor două decenii de la Congresul al IX-lea al P.C.R. o numim cu îndreptățită mîndrie patriotică „Epoca Nicolae Ceaușescu".

Concepția secretarului general al partidului privind cunoașterea, cercetarea și învățarea istoriei este prezentă în toate Documentele de

1 Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare rostită la marea adunare populară de la Iași, 15 septembrie 1985.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

partid în Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism [2], în Rapoartele prezentate la congresele și plenarele partidului, în cuvîntările rostite în diferite forumuri ale democrației socialiste, la marile adunări populare organizate cu prilejul vizitelor de lucru făcute în principalele localități ale țării etc.

În mod deosebit însă, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și-a expus principiile și viziunea asupra istoriei în Cuvîntarea prezentată la întîlnirea cu reprezentanții istoricilor români, din mai 1980 [3] pregătitoare celui de-al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice [4], în Mesajul adresat participanților la acel Congres. De asemenea, referiri exprese la istorie și rolul acesteia în educarea patriotică-revoluționară a maselor se găsesc în conținutul Expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu prezentată la plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982 [5] care a fost adoptată drept program politico-ideologic de către Conferința Națională a P.C.R. din decembrie același an, program însușit și aprobat și de Congresul al XIII-lea al P.C.R. din noiembrie 1984 [6], precum și Cuvîntarea din 11 iulie 1985 rostită de către tovarășul Nicolae Ceaușescu în forumul științific suprem al țării — Academia R.S.R. — cu prilejul alegerii în calitate de membru titular al Academiei și președinte de onoare al acesteia [7].

În toate aceste documente de partid de o inestimabilă valoare teoretică și practică, aproape că nu există moment definitoriu al istoriei noastre naționale asupra căruia secretarul general al partidului să nu-și fi spus cuvîntul cu autoritate, competență și probitate științifică, în mod realist și cu profund discernămînt. Îndemnul tovarășului Nicolae Ceaușescu de a cerceta, cunoaște, învăța și prezenta istoria așa cum a fost ea, nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, reprezintă o călăuză care a făcut și face din știința istoriei o știință cu adevărat revoluționară.

2 Programul Partidului Comunist Român de făurire a Societății Socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism partea I-a și a II-a, pp. 11—44, Buc., 1974.

3 Nicolae Ceaușescu, Cuvîntarea la întîlnirea cu reprezentanții istoricilor români, „Scînteia" din 28 mai 1980.

4 Congresul al XV-lea Internațional de Științe Istorice s-a ținut la București, în zilele de 10—17 august 1980, *la care am avut cinstea să particip.*

5 Nicolae Ceaușescu, Expunere cu privire la stadiul actual de edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului", prezentată la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, Edit. Politică, Buc., 1982, pp. 1—15 ; 60—64.

6 Nicolae Ceaușescu, Raport la cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, Edit. Polit., Buc., 1984, p. 64.

7 Nicolae Ceaușescu, Cuvîntarea prezentată la Academia Republicii Socialiste România, cu prilejul alegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în calitate de membru titular al Academiei și președinte de onoare al acesteia, Buc., 11 iulie 1985, „Scînteia" din 12 iulie 1985.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Unul din principiile fundamentale ale secretarului general al partidului, privind cercetarea, cunoașterea și studierea istoriei este pornirea de la realitățile existente astăzi în lume, pe care nimeni și nimica nu le mai poate schimba. De aceea, președintele Nicolae Ceaușescu a indicat istoricilor români să abordeze problemele de istorie de pe pozițiile materialismului dialectic, pornind de la adevărul că istoria omenirii, a popoarelor, din cele mai îndepărtate timpuri este strîns legată de condițiile de muncă, de viață, de dezvoltarea continuă a forțelor de producție ; în procesul muncii, oamenii s-au constituit în comunități umane mai mici sau mai mari, în procesul muncii și a preocupărilor continue privind perfecționarea mijloacelor de producție, în lupta cu natura, să conlucreze și să gîndească mai bine pentru asigurarea progresului și civilizației umane. În acest spirit trebuie să relevăm vechimea culturii materiale și spirituale pe teritoriul patriei noastre ; momentele cele mai reprezentative ale istoriei traco-geto-dacilor, puternica evoluție a statului dac în vremea lui Burebista și Decebal, interferențele reciproce între civilizațiile geto-dacă, greacă, persană și romană. Tovarășul Nicolae Ceaușescu îndeamnă să studiem și să cunoaștem i s t o r i a în interconexiunea cauzală a fenomenelor. Trebuie să acordăm o atenție deosebită combaterii argumentate, ferme, întemeiate pe o largă bază de informare și interpretare științifică a oricăror încercări de denaturare sau falsificare a proceselor istorice, a momentelor sau evenimentelor petrecute într-o perioadă sau alta a istoriei, a rolului maselor populare și ale unor personalități în istoria națională și universală. Să cunoaștem și să prezentăm argumentat, pe bază de documente istorice indubitabile că, formarea națiunilor și a statelor naționale a jucat un rol de mare importanță istorică în progresul general economico-social al omenirii, că națiunea nu și-a încheiat rolul său, că națiunile și statele naționale sînt chemate încă, să aibă, pe mai departe, un rol de prim ordin în societate în lupta pentru progres social și civilizație. Să evidențiem în cercetarea, cunoașterea și învățarea istoriei primordialtatea factorului economic rolul hotărîtor al acestuia în dezvoltarea socială istorică. Nu am putea înțelege corect și complet sensurile majore ale perioadei construcției socialiste din țara noastră, dacă nu relevăm cu pregnanță principiul repartizării judicioase, proporționale a forțelor de producție pe întreg teritoriul patriei, dacă nu punem în evidență mai întîi realizările economcie obținute (Transfăgărășanul, Canalul Dunărea—Marea Neagră, Metroul Capitalei, marile combinate, centrale și uzine, care prin forța omului, au schimbat nu numai cadrul economic și geografic, ci omul însuși, înarmat cu o conștiință nouă, socialistă.

Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, concepe istoria, așa cum se precizează în Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism ; ca fiind „i s t o r i a unor necontenite lupte de clasă, a bătăliilor purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și neatîrnare, pentru progres și civi-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

lizație" [8]. Așadar, masele populare sînt prin munca și lupta lor, adevăratele creatoare ale istoriei și rolul acestora a fost, este și va rămîne preponderent în istorie, iar istoricii trebuie să-l releve în primul rînd

Investirea istoriei patriei cu rolul fundamental de știință fără de care nu se poate concepe educația patriotică, socialistă a generațiilor de astăzi, constituie una din cele mai prețioase cuceriri ale „Epocii Nicolae Ceaușescu" și ea își are obîrșia în concepția novatoare, revoluționară a secretarului general al partidului. Integrarea cu rigurositate a fenomenului istoric românesc în contextul istoriei universale, reprezintă un alt principiu călăuzitor al cercetării, studierii și cunoașterii istoriei, degajat din concepția președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Poporul nostru poate și trebuie să se mîndrească cu contribuția adusă la tezaurul culturii și civilizației umane universale. Luptele conduse de voievozii români în evul mediu : Mircea cel Bătrîn ; Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul au servit libertății, independenței și păcii întregii Europe, pentru că în timp ce românii își vărsau sîngele la Dunăre, francezii, englezii, italienii, germanii și alte popoare din vestul și centrul Europei își durau palate, domuri și catedrale. Gîndirea umaniștilor români : Nicolae Olahus, Constantin Cantacuzino-stolnicul —, Dimitrie Cantemir, Nicolae Milescu s-a interferat și completat în mod fericit cu cea a umaniștilor europeni. Contribuția lui Gheorghe Tițeica, Traian Lalescu, Spiru Haret, Gheorghe Vrînceanu, Ștefan Procopiu, Petre Poni, Anghel Saligny, Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Henry Coandă, Mihai Eminescu, George Enescu, Nicolae Iorga, Constantin Brîncuși, C. I. Parhon etc., sînt contribuții notabile la dezvoltarea tezaurului culturii universale. În prezent, știința, arta și în general cultura românească, se integrează armonios în cultura universală, iar opera teoretică și practică a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și a tovarășei academician, doctor, inginer Elena Ceaușescu, reflectînd gîndirea și înțelepciunea întregului popor român, se constituie ca un corolar al culturii românești contemporane, contribuție de seamă la tezaurul civilizației universale.

Atît în Cuvîntarea din mai 1980, rostită la întîlnirea cu istorici români, cît și în Mesajul adresat participanților la cel de-al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice, ținut la București, în același an, tovarășul Nicolae Ceaușescu indica să ducem o politică, inclusiv în domeniul istoriei, încît să contribuim permanent la crearea și întreținerea acelui climat al păcii, prieteniei și frăției tuturor popoarelor, — să promovăm cu consecvență opțiunea politicii românești de prietenie, colaborare, conlucrare între popoare, împotriva politicii de dictat și forță.

În judecarea faptelor și evenimentelor istorice să ținem seama în tot mai mare măsură de ceea ce trebuie să realizăm, să subliniem în

8 Programul P.C.R. de făurire a Societății Socialiste multilateral devzoltate și înaintare a României spre comunism, Buc., 1974, p. 13.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

prezentarea istoriei punctele care ne apropie și converg și nu cele ce ne despart sau ne separă. Să fim adepții unei politici largi de conlucrare economică și pe toate planurile în spiritul unei depline egalități, respect și avantaj reciproc între popoare. Românii au promovat din totdeauna o politică pacifistă, antirevizionistă, a statu-quo-ului, fiind nevoiți să luptăm numai în apărare și pentru întregirea statal-națională. Astăzi, România Socialistă, reprezentată prin Partidul Comunist Român în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este un model de țară promovatoare a principiilor păcii și prieteniei, conlucrării între toate popoarele lumii. Ultimele două decenii, inaugurate de Congresul al IX-lea al P.C.R., situează țara noastră, prin activitatea conducătorului ei, în istoria activă, dinamică a contemporaneității, bucurându-se peste tot de stimă, respect și prețuire, iar istoria prezentului își trage puternic seva din trecut, propulsîndu-l și orientîndu-l spre viitorul tot mai luminos.

THE CONCEPTION OF THE GENERAL SECRETARY OF THE ROMANIAN COMMUNIST PARTY, THE PRESIDENT OF THE COUNTRY, COMRADE NICOLAIE CEAUȘESCU, CONCERNING THE PRESENTATION, THE UNDERSTANDING AND THE STUDY OF HISTORY. TWO DECADES FROM THE IX-th CONGRESS OF THE ROMANIAN COMMUNIST PARTY

Résume

The comunication points out the progressive and revolutionary thought of the General Secretary of the Party, the President of the Socialist Republic of Romania, concerning the presentation, the understanding and the study of history in general and of Romania's history in particular.

There are pointed out the main ideas of comrade Nicolae Ceaușescu resulting from the Speech delivered at the Plenary Meeting of the Central Committee of the Romanian Comunist Party, June, 1—2, 1982, The Speech delivered at the meeting of the representatives of the Romanian historians, May, 27, 1980, preparatory for the XV-th International Congres of Historical Sciences (Bucharest, August, 10—17, 1980) and in the other speeches delivered by our President during the two decades of leadership of the Romanian Communist Party.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ÎMPLINIRI BĂCĂUANE ÎN DOMENIUL MUZEISTIC (1965—1985)

de VASILE FLOREA

Instituție culturală de profil, Complexul muzeal județean Bacău îndeplinește funcții multiple, orientate prioritar spre cercetarea științifică, creșterea, conservarea și valorificarea muzeistică și cultural-educativă a patrimoniului cultural național. Un moment decisiv în accelerarea cercetării științifice, ca sursă importantă de creștere a patrimoniului cultural, a fost marcat de istoricele hotărîri ale Congresului al IX-lea al P.C.R., hotărîri care cuprind prevederi clare despre rolul cuceririlor revoluției tehnico-științifice în procesul tot mai complex de edificare a societății socialiste pe pămîntul României. Deschizînd noi orizonturi, Congresul al IX-lea al P.C.R. a trasat liniile de forță ale procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, concept definit cu strălucire de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Congresul al XI-lea al P.C.R.

Noua concepție privind rolul revoluției din domeniul științei și tehnologiei, statuarea definitivă a rolului științei ca factor nemijlocit de producție, direcționarea cercetării științifice, fundamentale și aplicative, spre obiectivele majore ale producției de bunuri materiale și spirituale, au constituit fundalul stimulativ de implicare profundă a instituțiilor muzeale în cercetarea trecutului istoric, a valorilor artistice și literare, a studiului florei și faunei regionale, în vederea constituirii colecțiilor muzeale, instrumente deosebit de valoroase în educația științifică, revoluționară și patriotică a tinerii generații. Astfel, Complexul muzeal județean Bacău, constituit din secțiile de istorie, artă și științele naturii, precum și compartimentele Vivariu și Observatorul astronomic, s-a integrat acestui multiplu efort de înfăptuire a sarcinilor trasate de partid, de creștere a contribuției sale în formarea omului nou. Consecința firească a acestor deschideri revoluționare a fost lărgirea sensibilă și de o mai bună calitate a cercetării arheologice și istorice, a fenomenelor de cultură și civilizație și, pe baza adîncirii cunoașterii lor, s-a procedat la o integrare mai organică a istoriei locale în istoria națională.

Pe teritoriul județului Bacău s-au descoperit așezări paleolitice, foarte numeroase așezări neolitice, dintre care se distinge cea de la Poduri, precum și așezări din epoca bronzului și fierului (Hallstatt și La Tène). Menționăm de asemenea cercetarea amănunțită a davelor de la Răcătău

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

și Brad, prima descoperită în punctul Cetățuia, pe malul Siretului, a doua pe promontoriul de la Brad, comuna Negri. În noua configurație arheologică, determinată de descoperirea acestor două dave, Tamasidava și Zargidava, situate pe malul stîng al Siretului, la care se adaugă Utidava (Tg. Ocna) și Petrodava (Neamț), luînd în considerație și descoperirea celui mai mare tezaur monetar antic la Măgura — putem afirma că aceste importante descoperiri (pe lîngă multe altele de mai puțină însemnătate) implică zona geografică a județului Bacău în epicentrul istoriei generale a geto-dacilor.

Cercetarea feudalismului timpuriu atestă, prin descoperirile arheologice de la Dămienești, Bacău, Cîrligi, punctul Izvoare, Faraoani, Oncești, Ștefan cel Mare etc., continuitatea neîntreruptă a populației dacoromane, confirmînd punctul de vedere lingvistic că procesul de formare a poporului nostru era încheiat la sfîrșitul sec. V și începutul celui următor.

Muzeografii băcăuani, cercetînd arhivele, identificînd locurile cu rezonanță istorică, studiind monumentele istorice, au descoperit însemnate vestigii ale trecutului nostru istoric care confirmă vocația poporului român pentru cultură și civilizație. Astfel, au fost scoase la lumină în municipiul Bacău temelia unui monument feudal de la sfîrșitul secolului al XIV-lea, ruinele curților domnești ale lui Alexandrel, fiul lui Ștefan cel Mare ; la Tg. Trotuș a fost delimitată aria satului medieval, dezvelindu-se și temelia unei bisrici din sec. al XV-lea, în care se oglindesc, prin incendiile repetate, vicisitudinile care s-au abătut de-a lungul secolelor asupra regiunii.

Toate aceste descoperiri, făcute în cei douăzeci de ani care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al P.C.R., coroborate cu informații cuprinse în documente de arhivă ilustrează faptul că nu există eveniment mai important în istoria noastră la care oamenii acestor meleaguri să nu fi participat sau să nu fi contribuit la înfăptuirea lui. La secția de artă, muzeografii au reușit să strîngă în colecții, organizate după criterii științifice, opere artistice de mare valoare. Nu este artist plastic important care să nu fie reprezentat și în colecțiile muzeului din Bacău și ale căror lucrări să nu figureze în expoziția de bază.

Procedînd la valorificarea moștenirii culturale, colectivul complexului muzeal, la indicațiile organelor de partid și de stat județene, s-a orinetat în direcția introducerii în circuitul valorilor artistice creația pictorului băcăuan Nicu Enea, organizînd în acest scop o bogată și interesantă expoziție permanentă cu cele mai bune lucrări ale sale. Casa memorială Nicu Enea adăpostește astfel cea mai mare parte din creația plastică a pictorului, care, împreună cu obiectele sale personale, recompun atmosfera de muncă și de viață a artistului.

De asemenea, în 1971, ca semn de prețuire a marelui poet George Bacovia, Complexul muzeal a organizat în casa de pe strada cu același nume, în care a locuit poetul, filiala de literatură a muzeului , cu un mare număr de obiecte aparținînd autorului poeziei „Plumb". Numeroase manuscrise, cărți din biblioteca personală a poetului, volume de poezii, studii, tablouri și alte piese care au aparținut lui Bacovia. sînt

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

expuse după criterii muzeistice, constituind o expoziție care evocă memoria lui George Bacovia. Prietenului său, profesorul universitar Grigore Tabacaru, eminent pedagog, cu care Bacovia a scos revista „Ateneu", i s-a organizat cu prilejul centenarului nașterii sale o documentată expoziție în localul fostei școli de la Hemeiuși. Tot pe meleagurile băcăuane s-a născut și ilustrul savant român Vasile Pârvan, arheolog, istoric și filozof. Complexul muzeal a reorganizat, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea sa, punctul muzeistic de la Perieni, îmbogățind expoziția cu noi documente și piese muzeistice. O altă cale de valorificare creatoare a acestei bogate moșteniri de valori spirituale o constituie organizarea unor manifestări culturale complexe cu simpozioane, sesiuni de comunicări și referate, expoziții de carte, recitaluri de poezie, studii și articole publicate în revista Ateneu sau Carpica etc.

Secția de științele naturii posedă o modernă expoziție de bază, laboratoare și depozite pentru colecții. La această secție s-au adăugat un Vivariu (1983) și un Observator astronomic popular (1984) cu o bine dotată bază de observație directă a cerului și cu un planetariu. Ambele compartimente efectuează activități complexe, de la cercetarea științifică pînă la întreținerea și conservarea exponatelor, întreținere deosebit de dificilă în cazul exponatelor vii sau a instrumentelor optice de mare finețe și sensibilitate.

În ce privește cercetarea științifică a colectivului de specialiști de la secția de științele naturii, pe lîngă aspectele teoretice privind determinarea florei și faunei în funcție de condițiile de relief și microclimat, a fost abordată și latura sa aplicativă.

Astfel, în domeniul botanicii, studiul briofitelor, s-a făcut pe linia evidențierii rolului lor în menținerea echilibrului ecologic, asigurînd vitalitatea formațiunilor forestiere, în deosebi a celor naturale. S-au studiat elementele stratului muscinal și al raportului acestuia cu celelalte strate de vegetație de pe Valea Uzului, pe muntele Nemira, în jurul municipiului Bacău, stabilindu-se contribuția briofitelor în asigurarea procesului hidric și menținerea umidității. Menționăm de asemenea, studiul florei lichenologice foarte sensibilă la acțiunea factorilor poluanți, mai ales a compușilor oxigenați ai sulfului. Acest studiu a condus la acumularea unor observații cu valoare practică pentru stabilirea gradului de poluare relativă a unor zone industriale, lichenii fiind folosiți ca indicatori. Este de remarcat faptul că pentru prima dată sînt întreprinse studii sistematice bio-ecologice și etologice privind rolul halictidelor în polenizarea plantelor furajere și medicinale.

O cercetare îndelungată și perseverentă a pus în evidență, la modul calitativ, modificări profunde a ornitofaunei din municipiul Bacău, ca urmare a dezvoltării urbanistice și industrializării orașului și a creșterii numărului de lacuri de acumulare pe rîul Bistrița.

Activitatea științifică cu caracter aplicativ a atras la cercurile tinerilor naturaliști un număr tot mai mare de elevi. Aici tinerii învață să

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

adopte o atitudine responsabilă față de păstrarea și conservarea mediului înconjurător, condiție sine qua non a supraviețuirii omului în natură.

Casa memorială Ion Borcea, organizată în 1966 în comuna Racova, ca semn de prețuire a marelui savant, și expoziția documentară Ion Ionescu de la Brad, fondatorul învățământului agronomic modern din țara noastră, pun în evidență interesul populației băcăuane pentru valorificarea tradițiilor științifice, sensibilitatea ei față de aportul valoros adus și de generațiile oamenilor de știință din trecut.

Amplă activitate de cercetare științifică, de valorificare și conservare a patrimoniului cultural național a dus la acumularea unui număr mare de colecții și la depistarea a 400 de monumente istorice și comemorative de război.

Din datele centralizate la O.J.P.C.N. rezultă că, la această dată (1985), pe teritoriul județului Bacău se află în păstrare la diferiți deținători peste 235.000 de bunuri culturale din care 80.000 sînt susceptibile de a fi înscrise în patrimoniul cultural național.

Din punctul de vedere al categoriilor de bunuri, ponderea este deținută în ordine de bunuri arheologice și arhivistice, bunuri științifice, artistice, opere de artă plastică și artă decorativă, carte veche, manuscrise și documente cu caracter probatoriu, precum și monumente istorice, monumente comemorative de război și monumente de arhitectură. Cu sprijinul organelor județene de partid și de stat și în colaborare cu deținătorii bunurilor culturale au fost realizate o serie de lucrări menite să asigure o resturare și conservare corectă, științifică a bunurilor din patrimoniul cultural național. În această acțiune se înscriu amenajările de la cimitirul eroilor din Poiana Sărată, restaurările monumentelor comemorative de pe Muntele Măgura (Tg. Ocna), Oituz, Scorțeni etc.

Pentru conservarea și păstrarea obiectelor de artă feudală românească și carte veche a fost organizat unul din cele mai moderne depozite la Bogdana, comuna Ștefan cel Mare. La Curtea domnească din Bacău sînt în curs de terminare lucrările de restaurare și conservare pentru introducerea în circuitul turistic al acestui important complex istoric medieval. Au fost conservate „in situ" rezultatele descoperirilor arheologice de la Brad, Tg. Trotuș, Răcătău, palatul domnesc de la Mînăstirea Cașin și palatul domnesc al lui Alexandrel.

Valoarea educațională a acestui imens patrimoniu, acumulat pe parcursul anilor se face pe coordonatele indicațiilor date de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care sublinia necesitatea punerii „la baza activității politico-ideologice, de formare a conștiinței socialiste, a omului nou, concepția revoluționară despre lume și viață, materialismul dialectic și istoric, tot ce este nou în domeniul științei și al cunoașterii umane".

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

sub semnul acestor prețioase indicații, colectivele de specialiști ale complexului muzeal județean au restructurat expozițiile de bază, la unele artă punîndu-se accentul pe o mai pregnantă subliniere a continuității neîntrerupte a poporului român în spațiul carpato-danubiano-pontic cu piese arheologice descoperite pe teritoriul județului Bacău, contribuția sale pentru cultură și civilizație, pentru unitate, independență

La reorganizarea expoziției de bază de la secția de științele naturii abandonat viziunea statică, pur taxonomică de prezentare a expo- trecîndu-se la o ilustrare dinamică a ecosistemelor, prezentînd mecanismului genetic direct al proceselor fundamentale de trans- a lumii vii. Astfel, expozițiile de bază au devenit instrumente de formare a unei imagini științifice despre lume, despre natură societate, de cultivare a dragostei față de valorile materiale și spi- ale poporului nostru, față de pămîntul patriei. Colectivul Com- muzeal județean a organizat numeroase activități culturale valorificare a patrimoniului muzeal (simpozioane, expuneri, dezba- mese rotunde, sesiuni de comunicări științifice etc.) sub generi- „60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român", „2050 de de la formarea primului stat dac centralizat și independent", „40 ani de la înfrîngerea fascismului în Europa", „Epoca Ceaușescu — epoca cea mai bogată în împliniri din istoria poporului român" Reuniu- științifice de magnitudinea simpozionului de tracologie, sau a sim- pozioanelor intitulate „Opera lui Vasile Pârvan în orizontul științei și culturii contemporane", „Contribuția României la înfrîngerea fascismu- lui", „Epoca Ceaușescu — epoca marilor realizări", „Habitat '76", „Știință și condiția umană", „Starea actuală a cosmologiei", etc. au contri- buit la educația patriotică și revoluționară a publicului băcăuan și la sensibilizarea lui la marile probleme ale revoluției tehnico-științifice contemporane, la consecințele impactului om-natură, în condițiile dez- voltării impetuoase a civilizației tehnologice și urbanizării județului Bacău.

Serile muzeale, saloanele științifice, în care se pun și se dezbat probleme de frontieră ale științelor, de logica științei sau de teoria informației și ciberneticii, contribuie în bună măsură la dezvoltarea spiritului critic și a deprinderilor de a gîndi și reprezenta lumea reală prin prisma științei moderne și a materialismului dialectic și istoric. Prin întreaga sa activitate, colectivul complexului muzeal contribuie la formarea unei imagini științifice despre lume și viață, la dezvoltarea conștiinței revoluționare și patriotice a marelui public.

„Epoca Ceaușescu — epoca marilor împliniri" a constituit și pentru Complexul muzeal județean Bacău, epoca celor mai bogate înfăptuiri în acest sensibil domeniu al valorilor spirituale.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

20 ANNÉES DES GRANDES REALISATIONS DANS LE DOMAIN DES MUSÉES 1965—1985

Résume

Pendant ces vingts ans (1965—1985) à la suit du IX-eme Congres du P.C.R. le musée du district de Bacău a connu une veritable developpement de la recherche scientifique dans toutes directions (archéologie, histoire, science naturelle), de la conservation et de la restauration du patrimoine culturale nationale. Le patrimoine du musée accumulé dans ce vingt ans est impressionant et représente un moyen precieux pour l'éducation patriotique, scientifique et revolutionaire de la jeunesse.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

REMARCABILE REZULTATE ALE CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE ÎN ULTIMELE DOUĂ DECENII, PRIVIND ETNOGENEZA ŞI CONTINUITATEA ROMÂNILOR, LA EST DE CARPAŢI

de IOAN MITREA

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a marcat începutul unei noi epoci, de puternic avînt creator, în toate domeniile de activitate. În ansamblul realizărilor obţinute în cele două decenii (1965—1985), de după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, un loc important îl ocupă cele privind cercetarea şi cunoaşterea istoriei poporului român.

Dezvoltarea istoriografiei româneşti, în cele două decenii de după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, poartă amprenta gîndirii novatoare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Nu există moment sau eveniment marcant, definitoriu, al evoluţiei noastre istorice, asupra căuria tovarăşul Nicolae Ceauşescu să nu-şi fi spus cuvîntul realist, reliefînd sensurile adînci şi multiple ale fiecăruia din aceste momente.

Din această perspectivă opera teoretică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, a fundamentat şi dat noi dimensiuni corelaţiei dialectice de nedespărţit trecut-prezent-viitor, reprezentînd o contribuţie de mare valoare pentru studierea istoriei patriei, pentru orientarea activităţii întregului nostru front istoriografic [1].

În ansamblul realizărilor istoriografiei româneşti, din ultimele două decenii (1965—1985), un loc distinct îl ocupă cercetarea etnogenezei şi continuităţii românilor.

Atenţia acordată cercetării acestor probleme a izvorît din realitatea că procesul etnogenezei românilor constituie un capitol important, fundamental, al istoriei noastre, actul de identitate prin care ne legitimăm în faţa umanităţii, precum şi din faptul că unii pseudo-istorici mai prezintă încă denaturat, neştiinţific şi tendenţios, procesul de formare a poporului român, continuitatea sa neîntreruptă în spaţiul carpato-danubiano-pontic. În ciuda realităţilor evidente care dovedesc originea daco-romană a poporului român, formarea sa în vatra vechii Dacii, continuitatea sa neîntreruptă în acest teritoriu, unii istorici străini, certaţi cu adevărul ştiinţific, ignorînd şi mistificînd remarcabilele rezultate ale cercetărilor istorico-arheologice, încearcă să reînvie vechea şi depăşita teorie rösslerianâ, vehiculînd teze confuze ce denigrează ade-

1 Nicolae Ceauşescu, *Istoria poporului român*, Culegere de texte, Ed. militară, Bucureşti, 1983.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

vărurile ştiinţifice referitoare la originea daco-romană a poporului român, locul şi timpul în care s-a petrecut enogeneza românilor, pun sub semnul întrebării sau chiar neagă continuitatea neîntreruptă a dacilor, daco-romanilor şi apoi a românilor în spaţiul carpato-danubiano-pontic.

Importanţa deosebită a cunoaşterii ştiinţifice a procesului de formare a poporului român, a continuităţii sale neîntrerupte în spaţiul carpato-dunărean-pontic a fost subliniată deseori cu pregnanţă de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pentru ca în importanta Expunere la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982 să conchidă „Originea daco-romană şi continuitatea existenţei pe aceste meleaguri constituie caracteristici fundamentale ale poporului român. Stabilirea locului în istorie, a originii şi continuităţii în bazinul carpato-danubian ale poporului român, constituie fundamentul oricărei activităţi, ideologice, teoretice şi politico-educative“ [2].

Studierea multiplelor aspecte privind etnogeneza şi continuitatea românilor a înregistrat succese notabile în ultimele două decenii pe de o parte ca urmare a sporirii bazei documentare, rezultat al intenselor săpături arheologice efectuate pe tot teritoriul ţării, iar pe de altă parte datorită faptului că această problematică a fost cercetată într-un spirit cu adevărat ştiinţific. Se poate spune că abia după Congresul al IX-lea al P.C.R. orientarea conturată la începutul deceniului şapte, în sensul studierii în primul rînd a fondului băştinaş, a început să dea roade.

Aşa cum se anticipase, ca rezultat al acestei noi orientări, „s-a impus concepţia continuităţii în sensul cel mai larg, reducerea fenomenului migraţiilor la proporţiile sale reale, îndreptarea atenţiei către procesele de dezvoltare internă fără, desigur, a se neglija nici realitatea şi nici importanţa relativă a elementelor etnice alogene şi a influenţelor externe“ [3].

În ultimele două decenii şi în studierea etnogenezei şi continuităţii românilor s-a recurs într-o măsură tot mai mare la cercetarea interdisciplinară.

Se poate aprecia că bogatele rezultate ale cercetărilor efectuate pe numeroasele şantiere arheologice, analiza ştiinţifică, sub multiple aspecte a materialelor descoperite, studiile interdisciplinare şi concluziile lor, au oferit o temeinică documentaţie pentru reconstituirea tabloului real, obiectiv, al etnogenezei şi continuităţii românilor [4].

În ansamblul cercetărilor arheologice, din ultimele două decenii (1965—1985), privind formarea poporului român şi continuitatea sa neîntreruptă în spaţiul carpato-danubiano-pontic, preocupări deosebite au avut drept obiectiv reconstituirea realităţilor istorice din regiunile

2 Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 24, Editura politică, Bucureşti, 1983, p. 14—15.

3 Ion Nestor, *Arheologia perioadei de trecere la feudalism pe teritoriul R.P.R.*, în Studii, XV, 1962, 6, p. 1427.

4 Nicolae Stoicescu, *Continuitatea românilor*, Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1980, cf. în special cap. VI, p. 159—178.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de la est de Carpați ale României. Semnificația acestor preocupări este cu atît mai mare dacă avem în vedere faptul că uneori, mistificîndu-se realitățile etno-culturale, teritoriul Moldovei a fost — și uneori mai este — exclus din aria de formare a poporului român. Importantele rezultate ale cercetărilor efectuate în ultimele două decenii pe tot teritoriul Moldovei, au permis reconstituirea unui tablou istoric veridic al evoluției societății omenești din acest teritoriu în epoca formării poporului român și formularea concluziei, temeinic argumentată științific, că acest spațiu geografic a făcut parte integrantă din aria etnogenezei românilor, că realitățile etno-culturale din acest spațiu, se înscriu organic în marea unitate etno-culturală specifică teritoriului carpato-dunăreano-pontic din epoca etnogenezei românilor.

Cercetările arheologice au dovedit că pe teritoriul Moldovei, unde în secolele premergătoare cuceririi Daciei de către romani s-a dezvoltat o înfloritoare cultură [5], parte integrantă a marii unități etno-culturale geto-dacice care a atins apogeul în perioada Burebista—Decebal [6], în epoca corespunzătoare stăpînirii romane asupra unei părți a fostului stat dac, au continuat să trăiască dacii liberi. Un capitol nou al istoriografiei românești îl constituie cel referitor la lumea și cultura carpică [7].

Lumea dacilor liberi de la est de Carpați din secolele II—IV este astăzi tot mai bine cunoscută, atît din punct de vedere al istoriei sale cît și a valorilor de civilizație pe care le-a creat [8].

În ultimii ani cunoștințele noastre despre epoca secolelor II—III s-au îmbogățit prin noi descoperiri arheologice și numismatice. Nu este vorba numai de datele noi obținute prin continuarea săpăturilor arheologice într-o serie de așezări și necropole, ci și de recuperarea și valorificarea științifică a unor importante descoperiri făcute întîmplător. Între acestea amintim în primul rînd tezaurul de monede de la Măgura — Bacău [9], cuprinzînd 2830 de monede romane imperiale din argint, fiind cel mai mare tezaur de acest fel, descoperit și recuperat pînă acum, din Moldova, precum și splendidul tezaur de vase romane din argint descoperit la Muncelul de Sus, județul Iași [10].

Cele două descoperiri, de excepțională importanță, aduc substanțiale informații privind legăturile dintre dacii liberi din Moldova și lumea romană. Contribuții de mare valoare științifică s-au adus cu privire la pătrunderea monedei romane la est de Carpați, atît înainte de

5 Silvia Teodor, *Cultura geto-dacică pe teritoriul Moldovei pînă în secolul I i.e.n.*, Rezumatul tezei de doctorat, Iași 1981 (și lucrarea aflată în curs de tipărire).

6 Mircea Petrescu — Dîmbovița, *Scurtă istorie a Daciei preromane*, Ed. Junimea, Iași 1978, p. 144—173.

7 Gh. Bichir, *Cultura carpică*, Ed. Academiă, București, 1973. Aici și întreaga bibliografie a problemei de pînă la data apariției lucrării.

8 Ion Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi. Dacii din spațiul est-carpatic în seoclele II—IV e.n.*, Ed. Junimea, Iași,1982.

9 V. Mihăilescu-Bîrliba, Ioan Mitrea, *Tezaurul de la Măgura*, Bacău, 1977.

10 V. Mihăilescu-Bîrliba, Ioan Mitrea, *Tezaurul de vase romane de la Muncelul de Sus*, în Carpica, 10, 1978, p. 163—177 ; idem *Le trésor de vases romains de Muncelul de Sus*, in Dacia, N.S., 12, 1978, p. 201—212.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

106, apoi în timpul Provinciei Dacia, cît şi în perioada postaureliană, respectiv secolele IV—V [11]. Pe baza unor minuţioase şi atente investigaţii ştiinţifice s-a ajuns la concluzia că, deşi aflată în afara graniţelor Provinciei Dacia, lumea dacilor liberi din Moldova a cunoscut în secolele II—III e.n. o permanentă acţiune a factorului roman, atît în sfera culturii materiale cît şi în sfera culturii spirituale [12]. Aceste permanente legături au contribuit la crearea condiţiilor favorabile romanizării treptate şi a dacilor liberi de la est de Carpaţi. Pe bună dreptate s-a subliniat că „romanizarea populaţiei dacice de la est de Carpaţi nu poate fi concepută în acelaşi fel cu aceea din interiorul provinciei. Aici, romanizarea se face într-un ritm lent şi durează mai bine de patru secole" [13]. În lumea dacilor liberi de la est de Carpaţi, procesul de romanizare, în esenţă, are loc în etapa postaureliană, în desăvîrşirea acestui proces un rol important l-au avut legăturile etno-culturale, tot mai strînse, dintre comunităţile autohtone din fostele ţinuturi libere şi cele ce au făcut parte din Provincia Dacia. Aceste legături s-au întărit îndeosebi de la sfîrşitul secolului al IV-lea cînd, prin izgonirea goţilor, s-a ajuns la „desfiinţarea acelei graniţe convenţionale dintre zona culturii daco-romane şi zona culturii Sîntana de Mureş, oferind populaţiei ambelor zone posibilitatea unei dezvoltări economice şi politice asemănătoare" [14].

În ultimii ani s-au îmbogăţit şi datele referitoare la cunoaşterea situaţiei etno-culturale din Moldova în secolele IV—V e.n.. Între numeroasele obiective arheologice cercetate un loc aparte îl ocupă, prin remarcabilele rezultate, aşezarea [15] şi necropola [16] de la Bîrlad — Valea Seacă. Prin cercetările din obiectivele amintite s-au obţinut date importante ce întăresc concluzia că şi în Moldova, ca şi în celelalte regiuni ale ţării noastre, în secolele IV—V dominant, mai ales din punct de vedere economic, a fost factorul autohton [17], respectiv populaţia dacocarpică aflată într-un proces avansat de romanizare.

Rezultate cu totul remarcabile s-au obţinut în cercetarea epocii secolelor V—VI e.n. A fost pusă în evidenţă, pentru prima dată, prezenţa populaţiei autohtone în Moldova [18] în vremea dominaţiei hunilor,

11 Virgil Mihăilescu-Bîrliba, *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1980.

12 Silviu Sanie, *Civilizaţia romană la est de Carpaţi şi romanitatea pe teritoriul Moldovei, secolele II î.e.n.—III e.n.*, Ed. Junimea, Iaşi, 1981, p. 128—249.

13 Ion Ioniţă, op. cit., p. 119.

14 Ibidem.

15 V. Palade, *Centrul meşteşugăresc de prelucrare a cornului de cerb de la Bîrlad — Valea Seacă, datînd din secolul al IV-lea e.n.* în Studii şi comunicări de istorie a civilizaţiei populare din România, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1981, p. 179—215.

16 V. Palade, *Necropola din secolul IV şi de la începutul secolului V e.n. de la Bîrlad — Valea Seacă*, în Materiale şi cercetări arheologice, XIV, Tulcea, 1980, p. 407—416.

17 V. Palade, *Problema originii şi a formării culturii Sîntana de Mureş în lumina cercetărilor de la Bîrlad — Valea Seacă*, în Hierasus, Botoşani, 1979, 2, p. 37—50.

18 Dan Gh. Teodor, V. Căpitanu şi I. Mitrea, *Cercetările arheologice de la Mănoaia — Costişa şi contribuţia lor la cunoaşterea culturii materiale locale din*

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

asupra unor regiuni din spaţiul carpato-dunărean-pontic, a fost definit conceptul de cultură Costişa — Botoşana [19] caracteristică spaţiului est-carpatic în secolele V—VI e.n.

Pentru cunoaşterea realităţilor etno-culturale din Moldova secolelor V—VII o importanţă deosebită au avut-o cercetările de mare amploare efectuate într-o serie de aşezări, precum cele de la Botoşana [20], Bacău — Curtea domnească [21], Cucorăni — Botoşani [22], Davideni — Neamţ [23], Dodeşti — Vaslui [24], Izvoare — Bahna [25] etc. Pe baza rezultatelor cercetărilor efectuate în aşezările menţionate s-au putut preciza limitele cronologice ale culturii Costişa — Botoşana şi caracteristicile acestei culturi. Observaţii interesante s-au făcut în legătură cu tipurile de aşezări şi locuinţe, anexele gospodăreşti, conţinutul culturii materiale, ocupaţiile locuitorilor etc. [26]. Analiza conţinutului culturii materiale caracteristice epocii situate între al treilea sfert al secolului al V-lea şi începutul secolului al VII-lea, dovedeşte prezenţa unei populaţii autohtone creatoare a unei civilizaţii de tip romanic. Cultura epocii secolelor V—VII din Moldova are numeroase analogii cu descoperirile de factură autohtonă, romanică, din celelalte regiuni ale spaţiului carpato-dunărean-pontic, fapt ce a dus la concluzia că în tot acest teritoriu, avem în perioada la care ne referim „o civilizaţie unitară şi originală de evidentă factură romană târzie" [27]. Unitatea culturii materiale, de pe întreg teritoriul ţării noastre, deosebit de evidentă pentru perioada dintre jumătatea secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea este, fără îndoială, expresia unităţii etnice a creatorilor acestei culturi. Se poate aprecia, în lumina datelor arheologice, că în prima

sec. V—VI din Moldova, în Carpica, I, 1968, p. 233 şi urm.; I. Mitrea, *Date referitoare la populaţia autohtonă de la răsărit de Carpaţi în secolele V—VI e.n.*, în Studii şi articole de istorie, XIV, 1969, p. 188—191.

19 Dan Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V—XI* e.n., Ed. Junimea, Iaşi, 1978, p. 29—33, 47—50; idem, *Conceptul de cultură Costişa — Botoşana. Consideraţii privind continuitatea populaţie autohtone la est de Carpaţi în secolele V—VII*, în Studia antiqua et archaeologica, I, 1983, p. 215—227.

20 Dan Gh. Teodor, *Civilizaţia romanică la est de Carpaţi în secolele V—VII e.n. Aşezarea de la Botoşana — Suceava*, Ed. Academiei Bucureşti, 1984, p. 9 şi urm.

21 I. Mitrea şi Al. Artimon, *Descoperiri prefeudale la Curtea Domnească — Bacău*, în Carpica, IV, 1971, p. 225 şi urm.

22 Silvia Teodor, *Săpăturile de la Cucorăni (jud. Botoşani)*, în Arheologia Moldovei, VIII, 1975, p. 151—155.

23 Ioan Mitrea, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice din aşezarea de la Davideni (sec. V—VII)*, în Memoria Antiquitatis, VI—VIII, (1974—1976), 1981, p. 65—92 + planşe.

24 Dan Gh. Teodor, *Continuitatea populaţiei autohtone la est de Carpaţi în secolele VI—XI e.n. Aşezările din secolele VI—XI e.n. de la Dodeşti — Vaslui*, Ed. Junimea, Iaşi, 1984, p. 20—48; 129—140.

25 Ioan Mitrea, *Aşezarea prefeudală de la Izvoare — Bahna (II)*, în Carpica, X, 1978, p. 206—210; idem, *Rezultatele cercetărilor arheologice din aşezarea de la Izvoare — Bahna (secolele VI—IX e.n.)*, în Materiale şi cercetări arheologice, XV, Bucureşti, 1983, p. 429—433.

26 Cf. lucrările citate la notele 18—25.

27 Dan Gh. Teodor, *Civilizaţia romanică la est de Carpaţi în secolele V—VII e.n.*, op. cit. p. 70.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

jumătate a secolului al VI-lea și în Moldova, ca și în tot teritoriul carpato-dunărean-pontic, procesul de romanizare se încheiase [28]. Expresia încheierii procesului de romanizare, la scara întregului spațiu carpato-dunărean pontic, este „omogenizarea etnico-lingvistică și culturală a daco-romanilor" [29].

Mistificînd realitățile arheologice unii istorici au încercat să pună cultura Costișa — Botoșana pe seama gepizilor [30]. Preluînd această concluzie eronată alți istorici au extins aria unui presupus „imperiu gepidic" pînă la regiunile est-carpatice ale României [31]. Trebuie reținut că nimic din conținutul culturii materiale din Moldova, din secolele V—VI, nu poate fi pus pe seama gepizilor.

Tot atît de neîntemeiate au fost și sînt încercările de a atribui cultura Costișa — Botoșana slavilor [32]. Analiza minuțioasă și obiectivă a rezultatelor cercetărilor arheologice ne arată că începînd cu a doua jumătate a secolului al VI-lea în regiunile est-carpatice ale României sînt prezente și elemente de cultură materială slavă arhaică [33]. Noile cercetări arheologice din Moldova au oferit numeroase date pentru cunoașterea raporturilor reale dintre slavi și autohtoni, precum și cu privire la evoluția acestor raporturi. S-au acumulat bogate argumente care dovedesc că la așezarea lor în spațiul est-carpatic al României slavii au găsit o populație romanică, densă, aflată într-un stadiu avansat de dezvoltare social-economică [34]. Ansamblul rezultatelor cercetărilor arheologice din Moldova, care se integrează organic în tabloul reprezentat de cultura materială și spirituală din spațiul carpato-dunărean-pontic, o cultură unitară [35] în esența sa, întăresc convingerea că „la mijlocul secolului al VI-lea etnogeneza nord-dunăreană atinsese, în evoluția ei, acel grad de stabilitate și omogenizare care îi asigura rezistență și supraviețuirea în fața șocului produs de presiunile slave. Înrîurirea inversă, exercitată de slavi asupra băștinașilor, s-a dovedit prea slabă pentru a

28 Ioan Mitrea, *Regiunea centrală a Moldovei dintre Carpați și Siret în secolele VI—IX e.n.*, în Carpica, XII, 1980, p. 127.

29 Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1983, p. 78.

30 G. Vékony, în *Archaeologiai Értesítö*, Budapesta, 2, 1974, p. 211—232, apud Dan Gh. Teodor, *Civilizația romanică la est de Carpați*, p. 71, nota 26.

31 Cf. V. Cristian, A. Deac, N. Edroiu, *Jocul periculos al falsificării istoriei*, în Contemporanul, nr. 52 din 27 decembrie 1985, p. 8—9.

32 I. A. Rafalovici, în *Iugo-vostočnoja Evropa v strednie veka, Kișinev, 1972*, p. 12, 19—21 ; I. P. Rusanova, Slavjanskie drevnosti *VI—VII-vv. Kul'tura prazskovo tipa*, Moscova, 1976, p. 188—193 ; B.O. Timosciuk, *Slov'jani pivnicioni, Bukovini V—IX st.*, Kiev, 1976, p. 8—20, 30—39, 48—50, 132—136.

33 I. Nestor, în *Istoria poporului român*, (sub redacția A. Oțetea), București, 1970, p. 103—104 ; Dan Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic*, p. 35—37 ; Ioan Mitrea, *Regiunea centrală a Moldovei*, p. 114—122 ; Dan Gh. Teodor, *Civilizația romanică la est de Carpați*, p. 71—72.

34 Dan Gh. Teodor, *Teritoriul est carpatic*, p. 29—50 ; I. Mitrea, *Regiunea centrală a Moldovei*, p. 116—121 ; Dan Gh. Teodor, *Civilizația romanică la est de Carpați*, p. 70—72.

35 Eugen Bîrzu, *Continuitatea creației materiale și spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii*, Ed. Academiei, București, 1980.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

mai putea modifica substanţa etnică şi lingvistică rezultată din simbioza daco-romană" [36].

Populaţia autohtonă, rezultat al simbiozei daco-romane, era o populaţie stabilă, paşnică, care se ocupa cu agricultura, creşterea vitelor, practicarea a numeroase meşteşuguri, între care un rol important îl aveau cele legate de extragerea şi reducerea minereului de fier, de prelucrarea metalelor în general. Datele privind aceste ocupaţii prezintă o importanţă deosebită nu numai din punctul de vedere al cunoaşterii activităţilor economice, dar şi pentru procurarea de noi argumente în favoarea continuităţii populaţiei autohtone. Se ştie, de exemplu, că pentru dovedirea „stăruinţei românilor în Dacia", A. D. Xenopol a adus drept argument esenţial, caracterul sedentar şi îndeletnicirea agricolă permanentă a strămoşilor noştri [37].

Numeroasele descoperiri arheologice ce atestă practicarea agriculturii [38] devin prin urmare un argument important al probării unei vieţi stabile, al continuităţii de viaţă a populaţiei autohtone.

Dovezile privind practicarea agriculturii, în primul rînd, demonstrează că prezenţa unor grupuri de migratori în spaţiul est-carpatic, ca şi în celelalte regiuni ale teritoriului carpato-dunărean-pontic, nu a dislocat populaţia autohtonă, nu a împins-o „la munte", predestinînd-o la izolare şi stagnare. Infirmînd vechea teorie a unei retrageri la munte, în veacurile marii migraţii, cercetările arheologice au dovedit că chiar dacă a existat, în epoca la care ne referim, o anume mobilitate a comunităţilor autohtone, această mobilitate s-a circumscris unei stabilităţi microzonale [39].

Rezultate importante s-au obţinut şi prin studiul materialului faunistic descoperit în aşezările din perioada formării poporului român şi afirmării culturii vechi româneşti. Aşa, de exemplu, analiza materialului faunistic a dovedit că locuitorii aşezărilor din secolele VI—IX, din Moldova, pe lîngă bovine şi caprine, creşteau porcul şi găina domestică [40], ultimele două specii fiind incompatibile cu modul de viaţă specific migratorilor. Nu mai puţin importante sînt şi dovezile, tot mai numeroase, privind prelucrarea metalelor. Între aceste dovezi menţionăm cuptoarele de redus minereul de fier, prezenţa lupelor din fier, a zgurei, a lingurilor de turnat, a tiparelor pentru obiecte de podoabă şi cult, precum şi numeroasele obiecte meşteşugăreşti din fier.

---

36 Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 79 şi lucrările citate la nota 220.

37 Maria Matilda Alexandrescu — Dersca şi Valeriu Bulgaru, *A. D. Xenopol şi continuitatea poporului român în Dacia pe baza permanenţei îndeletnicirilor sale agricole*, în vol. *A. D. Xenopol. Studii priitoare la viaţa şi opera sa*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1972, p. 47—59.

38 Dan. Gh. Teodor, *Teritoriul est carpatic*, p. 20, 77 ; Idem, *Date noi privind agricultura la est de Carpaţi în secolele IV—XI e.n.*, în Profesorul Constantin Cihodariu la a 75-a aniversare, Iaşi, 1983, p. 16—24.

39 Ioan Mitrea, *Continuitatea şi cercetarea arheologică microzonală*, în Ateneu, Bacău, nr. 3, iunie 1982, p. 11.

40 Sergiu Haimovici, *Studiul materialului faunistic din aşezările de la Cîrligi — Filipeşti (sec. II—V e.n.* şi *Izvoare — Bahna (sec. VI—IX e.n.)*, în Carpica, XVI, 1984, p. 95—100.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Asemenea importante dovezi s-au descoperit în aşezările din secolele V—VII de la Botoşana [41], Davideni [42], Ştefan cel Mare [43], precum şi în aşezarea de la Lozna-Străteni [44] din secolele VII—VIII, sau în aşezările din secolele VIII—IX de la Izvoare-Bahna [45] şi Dodeşti-Vaslui [46]. Atît procedeele tehnologice de reducere a minereului de fier cît şi numeroasele dovezi privind prelucrarea fierului se constituie într-o sumă de importante argumente care evidenţiază prezenţa populaţiei autohtone în secolele VI—IX în tot spaţiul est-carpatic, precum şi în ansamblu în teritoriul carpato-dunărean [47].

Prin urmare, trăsăturile caracteristice ale culturii materiale, datele privind principalele ocupaţii, demonstrează prezenţa în secolele VI—VII şi următoarele a unei puternice pînze de populaţie autohtonă, romanică şi apoi veche românească organizată în obşti teritoriale [48], adevărate „romanii populare" [49].

Rezultatele cercetărilor arheologice dovedesc că elementele etnoculturale slave au fost asimilate treptat, în fondul etno-cultural autohton, romanic, din secolele VI—VII şi respectiv vechi românesc, din secolele VIII—IX [50]. Se confirmă astfel intuiţia lui V. Pârvan care aprecia că slavii s-au asimilat treptat atît în daco-romanitate cît şi în românitatea nord-danubiană [51].

Asimilarea culturii slave în conţinutul culturii autohtone, ilustrează vitalitatea şi capacitatea de asimilare a fondului etno-cultural daco-romanic şi respectiv vechi românesc.

Cercetările arheologice din ultimele două decenii au pus în evidenţă permanentele legături între lumea romanică şi respectiv veche românească din Moldova [52], şi în ansamblu din spaţiul carpato-dunărean [53], cu lumea şi civilizaţia bizantină. Materialele de factură sau influenţă

---

41 Dan Gh. Teodor, *Civilizaţia romanică la est de Carpaţi*, p. 36—37, 47.

42 Ioan Mitrea, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice din aşezarea de la Davideni...*, p. 70, 88.

43 Idem, *Regiunea centrală a Moldovei..., p. 108.* În 1985 s-a descoperit şi un cuptor de redus minereul de fier.

44 Dan Gh. Teodor, *Cercetări în aşezarea din secolele VII—VIII*, de la Lozna-Străteni, jud. Botoşani în Materiale şi cercetări arheologice, XIV, Tulcea, 1980, p. 455—461.

45 Ioan Mitrea, *Regiunea centrală a Moldovei...*, p. 124. Un nou cuptor de redus minereul de fier s-a descoperit prin cercetările din 1984.

46 Dan Gh. Teodor, *Continuitatea populaţiei autohtone la est de Carpaţi...*, p. 65—67.

47 St. Olteanu, *Roumains, Slaves et nomades dans le processus de valorisation du minerai de fer du teritoire roumain aux IV-e—XI-e siécles de n.è.*, în Dacia, N.S., 22, 1978, p. 299—302.

48 Eug. Zaharia, *Populaţia românească în Transilvania în secolele VII—VIII*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1977, p. 106—121.

49 N. Iorga, *La „Romanie" danubienne et les barbares an VI-e siècle*, în Revue Belge de philologie et d'historie, III, 1924, p. 35—50.

50 Dan Gh. Teodor, *Teritoriul est carpatic...*, p. 34—50 ; I. Mitrea, *Regiunea centrală a Moldovei...*, p. 114—122.

51 Ioan Mitrea, *Etnogeneza românilor în opera lui Vasile Pârvan*, în Suceava, anuarul muzeului judeţean, X, 1983, p. 350—351.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

bizantină, aparţinînd secolelor VI—IX, descoperite pe teritoriul Moldovei sînt nu numai o dovadă a menţinerii acestei regiuni în sfera influenţei civilizaţiei bizantine, ci implicit o confirmare a prezenţei în acest spaţiu a unei populaţii autohtone, romanice şi respectiv vechi româneşti.

În concluzie, pe baza rezultatelor cercetărilor arheologice din ultimele două decenii, se impune constatarea că societatea autohtonă din Moldova ca şi din tot spaţiul carpato-dunărean-pontic, cu toate greutăţile provocate de migratori, s-a dezvoltat ascendent în epoca etnogenezei românilor şi respectiv afirmării lor în istorie. Între altele, se cuvine remarcat că, această dezvoltare ascendentă este ilustrată nu numai de conţinutul culturii materiale, ci şi de evidenţierea unui spor demografic în secolele VII—IX, epoca afirmării populaţiei vechi româneşti, faţă de perioada precedentă [54]. Cercetările arheologice dovedesc nu numai prezenţa unei consistente pînze de populaţie autohtonă, romanică în secolele VI—VII şi veche românească din secolele VII/VIII înainte, dar şi faptul că această populaţie a constituit şi în Moldova, ca şi în tot spaţiul carpato-dunărean-pontic, factorul hotărîtor al proceselor social-economice, al evoluţiei istorice în ansamblul său.

Bogatele rezultate ale cercetărilor arheologice din Moldova, întregind rezultatele obţinute prin cercetările efectuate pe tot teritoriul României, demonstrează prezenţa neîntreruptă a populaţiei autohtone în epoca etnogenezei şi afirmării românilor în istorie, în ciuda tuturor greutăţilor ce le-au avut de înfruntat. Toate aceste rezultate dovedesc că „în cele mai grele timpuri înaintaşii nu şi-au părăsit pămîntul unde s-au născut, ci înfrăţindu-se cu el, cu munţii şi cîmpiile, cu rîurile şi codrii falnici, au rămas neclintiţi pe aceste meleaguri, apărîndu-şi fiinţa, dreptul la existenţă liberă" [55]

LES REMARQUABLES RESULTATS DES RECHERCHES ARCHEOLOGIQUES PENDANT LES DEUX DERNIERES DECENNIES, CONCERNANT L'ETHNOGENESE ET LA CONTINUITE DES ROMAINS, A L'EST DE CARPATES

Résume

Dans le travail présent on fait un bilan des principaux résultats des recherches archéologiques de la Moldavie, pendant la période 1965—1985, concernant l'éthnogenèse et la continuite des Romains.

On y mentionne les nouvelles découvertes archéologiques et numismatiques qui enrichissent les connaissances sur la culture des Daces libres (la culture car-

52 Dan Gh. Teodor, *Elemente şi influenţe bizantine în Moldova în secolele VI—XI e.n.*, în SCIV, 21, 1970, 1, p. 97—114 ; I. Mitrea, *Influenţe bizantine în cultura materială şi spirituală din regiunea subcarpatică a Moldovei în sec. VI—IX*, în SCIV, 30, 1979, 2, p. 145—161.

53 Dan Gh. Teodor, *Romanitatea carpato-dunăreană şi Bizanţul în veacurile V—XI e.n.*, Ed. Junimea, Iaşi, 1981.

54 Ioan Mitrea, *Estimări paleodemografice privind epoca secolelor VI—IX, în spaţiul est-carpatic al României*, lucrare în curs de pregătire pentru tipar.

55 Nicolae Ceauşescu, *op. cit.*, p. 14.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

pique) des II-ième — IIIIième siècles n. è., concernant la permanence de la population autochtone pendant les IVe—Ve siècles et la période suivante.

On met en évidence que les riches résultats des recherches archéologiques de Botoşana ,Bacău — Curtea domnească, Cucorăni — Botoşani, Davideni — Neamţ, Dodeşti — Vaslui et Izvoare — Bahna, ont offert des données importantes pour la connaissance de la culture autochtone, romaine, des VIe—VIIe siècles, tout comme des rapports entre la population autochtone et les groupes de Slaves migrateuns qui ont pénétré dans ces régions à partir de la deuxième moitiédu VIe siècle. n.è.

Pour la connaissance de la situation éthno-culturelle des VIIIe—IXe siècles, époque pendant laquelle s'affirme la population roumaine dans l'éspace est-carpatique de la Roumanie, une importance particulière présentent les résultats des recherches archéologiques de Lozana — Străteni, Izvoare — Bahna et Dodeşti — Vaslui.

L'ensemble des réalités archéologiques démontre la présence ininterrompue de la population autochtone, daco-romaine, pendant les IIIe—Ve siècles, romaine, pendant les Ve—VIIe siècles et ancienne roumaine, a partir du VIIIe siècle.

Les résultats des recherches archéologiques des deux dernières décennies ont fourni de nouveaux arguments qui renforcent la conclusion que l'espace est-carpatique de la Roumanie a fait partie intégrante de l'aire de formation du peuple roumain.

Les réalités historico-archéologiques de la Moldavie s'intègrant organiquement dans l'unité éthno-culturelle de l'espace carpato-danubieno-pontique, c'est-à-dire dans l'aire de formation du peuple roumain.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

DATE NOI REFERITOARE LA CONTACTELE DINTRE COMUNITĂȚILE ALDENI II ȘI CELE ALE CULTURILOR VECINE

de EUGEN COMȘA

Aspectul cultural Aldeni II a fost descoperit și definit ca atare de către prof. Gh. Ștefan, prin săpăturile efectuate în anii 1940—1943, de la Aldeni [1], jud. Buzău. Așezarea eponimă se află în apropierea satului Fulga, com. Cernătești.

După primele campanii de săpături, aria de răspîndire a aspectului cultural Aldeni II părea să aibă o întindere redusă, cuprinzînd numai ținuturile de deal din nord-estul Munteniei. Treptat, în urma săpăturilor arheologice de la Stoicani [2] din sudul Moldovei, apoi de la Luncavița [3] din nord-vestul Dobrogei (de curînd cele de la Carcaliu [4]), de la Brăilița [5] și Lișcoteanca [6] arealul său s-a extins tot mai mult. Cele mai recente descoperiri de acest tip fiind cele de la Mălăiești de Sus [7] (jud. Prahova), care complex constituie, pînă în prezent limita de vest a teritoriului locuit de acele comunități. Între timp și colegii sovietici au descoperit și ei un număr apreciabil de așezări de același tip [8].

Două săpături, din ultimele decenii, au dus la precizarea periodizării mai amănunțite a aspectului studiat și la o cunoaștere temeinică a elementelor specifice culturii materiale respective. Nu au fost neglijate nici problemele privitoare la cultura spirituală a acelor comunități în-

---

1 Gh. Ștefan : *Raport asupra săpăturilor de pe dealul „Balaurul" comuna Aldeni, jud. Buzău.* În : Raport MNA, 1944, p. 31—34 ; Idem ; *Raport asupra săpăturilor și cercetărilor arheologice de la Băești — Aldeni (jud. Buzău).* În Raport MNA, 1944, p. 74—76.

2 M. Petrescu — Dîmbovița : *Cetățuia de la Stoicani.* În Materiale, I, 1953, p. 13—111.

3 Eugen Comșa : *Raport preliminar asupra sondajului de lîngă Luncavița, raionul* Măcin. În : SCIV, III, 1952, p. 413—416 ; Idem : *Săpături arheologice la Luncavița.* În : Materiale, VIII, 1962, p. 221—224.

4 Săpături Elena Lăzurcă.

5 N. Harțuchi și I. T. Dragomir : *Săpăturile arheologice de la Brăilița.* În Materiale, III, 1957, p. 129—144 ; N. Harțuchi : *Săpăturile arheologice de la Brăilița.* În Materiale, V, 1959, p. 221—229.

6 Ion T. Dragomir : *Aspectul cultural Stoicani — Aldeni în lumina săpăturilor de la Lișcoteanca, Băneasa și Suceveni.* În : MemAnt, II, 1970, p. 25—27.

7 Eugen Comșa și V. Georgescu : *Așezarea neolitică de tip Aldeni II de la Mălăești de Sus (jud. Prahova).* În : SCIVA, 34, 1983, 4, p. 334—348.

8 T. S. Passek și E. K. Cernîș : *Otkrîtie kulturî Gumelnița v SSSR.* În : KS, 100, 1965, p. 6—18 ; V. S. Beilekci *Poseleniia kulturî Gumelnița na territorii SSSR.* În Izvestiia — Chișinău, 2, 1970.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

depărtate în timp. Ne referim la săpăturile noastre de la Drăgănești-Tecuci, ale căror rezultate ne-au permis să realizăm o scurtă sinteză a evoluției comunităților aspectului cultural Aldeni II [9] și săpăturile de amploare, duse pînă la dezvelirea completă, pentru prima dată, a unei astfel de stațiuni de la Suceveni, pe temeiul cărora Ion T. Dragomir a întocmit o sinteză mai amplă [10]. În privința întinderii arealului Aldeni II menționăm, pentru exemplificare că, în anul 1964, atunci cînd am făcut prima cartare a descoperirilor de acest tip, pe hartă figurau 44 complexe (așezări și descoperiri izolate) [11], iar pe harta întocmită de Ion T. Dragomir, publicată în 1983, figurează 86 complexe de tip Aldeni II [12] răspîndite pe un teritoriu destul de întins, ocupînd cîmpia și regiunea de dealuri de la nord de rîul Călmățui, în nord-estul Munteniei, apoi sud-estul Moldovei, pînă în dreptul cursului mijlociu al rîului Bîrlad și în zona de sud-vest a R. S. S. Moldovenești și în vestul regiunii Odessa, anume de la gura brațului Chilia și pînă spre limita de nord a cursului inferior al Prutului [13].

Colegii sovietici, care s-au ocupat cu studierea problemelor complexelor de tip Aldeni II din ținuturile amintite din sud-vestul U.R.S.S., consideră că acele așezări aparțin de fapt culturii Gumelnița [14]. În schimb, sînt unii colegi bulgari, după părerea cărora, în cursul perioadei de evoluție a aspectului Aldeni II, ar exista o destul de întinsă arie culturală, din sud vestul U.R.S.S. și pînă în nord-estul Bulgariei. Complexele din sud-vestul U.R.S.S. sînt atribuite unui grup cultural numti Bolgrad [15].

Din datele prezentate mai sus rezultă clar că aria de răspîndire a comunităților aspectului cultural Aldeni II se plasează între vastele teritorii locuite de către purtătorii culturilor Cucuteni și Gumelnița. Toți cercetătorii noștri, care s-au ocupat cu problemele legate de evoluția comunităților aspectului cultural Aldeni II au fost și sînt de acord că acesta s-a format în zona de contact dintre cele două culturi prin contribuția ambelor. Considerăm că problema este ceva mai complicată.

Înainte de a analiza elementele componente se cuvine să precizăm ce comunități au trăit pe întinderea arealului Aldeni II, înainte de formarea aspectului, pentru a se ști dacă și ele au contribuit cu ceva.

Cele mai vechi comunități neolitice din sud-vestul Moldovei și din nord-estul Munteniei, sînt cele aparținînd culturii Starčevo-Criș. Ele au fost urmate de cele ale culturii ceramicii liniare, pătrunse dinspre nordul Moldovei, în aceleași ținuturi. Despre ambele culturi nu se poate spune că au contribuit direct la formarea aspectului cultural Aldeni II. Este totuși curios că ornamente de tradiție Starčevo-Criș sînt documen-

9 Eugen Comșa : *Unele probleme ale aspectului cultural Aldeni II (Pe baza săpăturilor de la Drăgănești — Tecuci).* În : SCIV, XIV, 1963 1, p. 7—26.

10 Ion T. Dragomir : *Eneoliticul din sud-estul României. Aspectul cultural Stoicani — Aldeni.* București, 1983.

11 Eugen Comșa, *op. cit.*, 1963, p. 8, fig. 1.

12 Ion T. Dragomir, *op. cit.*, 1983, p. 124—225, fig. 1.

13 *Ibidem*, fig. 1.

14 T. S. Passek și E. K. Cerniș, *op. cit.*, p. 6—18.

15 Henrieta Todorova : *Eneolit Bolgarii.* Sofia, 1979, harta 7.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

tate în nivelul 4 al așezării de la Stoicani. Ne referim la șirurile de alveole făcute cu unghia [16] și la adînciturile duble („în spic") [17]. Ornamente similare apar și pe vase din etapa I de la Suceveni [18].

Au urmat în timp, în zona de dealuri din Muntenia, comunitățile fazei Bolintineanu a culturii Boian și apoi cele din faza Giulești [19]. Acestea din urmă au viețuit vreme îndelungată atît în cîmpie, cît și în regiunea de dealuri din nord-estul Munteniei. Ele au pătruns și în sud-estul Moldovei (fiind documentate la Suceveni) [20] și probabil au trecut și Prutul, deși încă nu sînt semnalate în sud-vestul U.R.S.S.

Trebuie să ne dea de gîndit faptul că în nord-estul Munteniei, la nord de rîul Buzău, nu sînt atestate pînă acum vestigii aparținînd comunităților fazei Vidra a culturii Boian și fazei de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița. Se consideră că locuirea din faza Giulești întîrziată, a durat în parte, paralel cu începutul fazei Vidra din ținuturile sudice ale Munteniei [21], dar și așa rămîne — cel puțin în stadiul actual al cercetărilor — un anumit interval, cel puțin în zona de cîmpie, corespunzător în timp unei părți din perioada de evoluție a comunităților fazei Vidra și ale fazei de tranziție. Ținuturile din nord-vestul și vestul arealului par a fi fost locuite, în acel răstimp, în parte de comunități din faza Precucuteni II, cum indică cele cîteva cioburi specifice de acest tip aflate la baza depunerilor arheologice de la Drăgănești-Tecuci [22] și mai tîrziu de purtătorii fazei Precucuteni III [23].

În prezent, comunitățile aspectului cultural Aldeni II apar ca fiind gata formate și din analiza caracteristicelor materialelor descoperite în complexele cele mai vechi (de exemplu din nivelurile inferioare de la Stoicani) rezultă că acolo, în domeniul ceramicii sînt forme și ornamente de vase specifice fazei de tranziție [24], probabil de la începutul celei de a doua etape, asociate cu elemente timpurii de tip Cucuteni, evident din faza Cucuteni A [25]. Constatarea oglindește faptul că au avut loc evenimente istorice importante, anume că în acea perioadă, care se plasează în timp după sfîrșitul fazei Precucuteni III și în cea de a doua etapă a fazei de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița, s-au produs unele mișcări de populație, sigur din spre sudul Munteniei, pînă spre cursul inferior al Siretului și altele probabil dinspre nord. Pentru o astfel de datare, destul de precisă, a fazei de început a aspectului cultural Aldeni II, ne folosim de un fragment ceramic, destul de mare, din partea inferioară a unui vas, ornament cu benzi verticale alcătuite din șiruri paralele de înțepături succesive, descoperit în nivelul 6

16 M. Petrescu — Dîmbovița, *op. cit.*, 1953, p. 79, fig. 30/8—9.
17 *Ibidem*, p. 79, fig. 30/7.
18 Ion T. Dragomir, *op. cit.*, 1983, p. 143, fig. 19/4—6.
18 Eugen Comșa : *Istoria comunităților culturii Boian*. București, 1974, p. 28—36.
20 Ion T. Dragomir, *op. cit.*, 1970, fig. 1/11—12.
21 Eugen Comșa : *Cultura Boian în Transilvania*. În : SCIV, 16, 1965, 4, p. 643.
22 Cioburi găsite în săpăturile noastre.
23 Eugen Comșa : O *așezare neolitică din nord-estul Munteniei*. (sub tipar).
24 M. Petrescu — Dîmbovița : *op. cit.*, 1953, de ex. p. 54, fig. 20/1—3.
25 *Ibidem*, p. 85, fig. 33/9. 11.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

(cel mai vechi) din așezarea de la Stoicani [26], ciob pe care-l considerăm că aparține culturii Hamangia, anume dintr-o fază tîrzie. Acesta dovedește că este vorba de o perioadă, încă destul de liniștită, precum și legături între comunitatea Aldeni II de la Stoicani și cele de tip Hamangia din nordul Dobrogei.

În cursul evoluției lor comunitățile aspectului Aldeni II se învecinau spre nord cu acelea ale culturii Cucuteni. Părerile cu privire la raportul cronologic între diferitele faze sînt deosebite. După părerea lui Ion T. Dragomir, exprimată prin tabelul cronologic din monografia sa, rezultă că prima etapă a aspectului Aldeni II a fost paralelă în timp, în parte, cu sfîrșitul fazei Precucuteni III și apoi cu etapa Cucuteni A 1. Celelalte două etape, conform aceleeași periodizări, au fost și ele paralele cu etapa Cucuteni A 1. În continuare etapa Cucuteni A 2 ar fi fost în întregime ulterioară aspectului Aldeni II [27].

Sincronismele menționate mai sus sînt contrazise de unele materiale ceramice descoperite atît în sudul Moldovei, cît și în nord estul Munteniei.

Astfel, semnalăm două fragmente din vase cu decor pictat, descoperite în așezarea de pe Cetățuia de la Stoicani. Unul din ele are evident decorul tricrom. În textul monografiei se precizează că este pictat cu culoare albă. Pe desen se vede într-adevăr banda albă pictată pe fondul roșu al vasului, delimitată prin linii subțiri negre. Nu poate fi îndoială că ciobul aparține etapei Cucuteni A 2 sau chiar Cucuteni A 3. Fragmentul descris provine din nivelul 1, deci din ultimul nivel al stațiunii de tip Aldeni, de la Stoicani [28]. Amintim și pe cel de al doilea fragment, care a făcut parte dintr-un pahar specific cucutenian. La exterior este pictat cu benzi de culoare roșie, trasate pe fondul alb al vasului, iar în interior s-a pictat cu alb pe fondul roșu. Pe desen nu se observă dacă benzile pictate sînt mărginite cu linii subțiri negre. Acest ciob de tip Cucuteni A 2 sau chiar A 3 a fost găsit izolat pe Cetățuie [29].

După părerea noastră, succesiunea propusă de Ion T. Dragomir nu este valabilă nici pentru comunitățile Aldeni II din nord-estul Munteniei. Amintim în această privință descoperirile făcute în anul 1943, de către prof. Gh. Ștefan, care, în raportul preliminar publicat, scria : „merită o deosebită atenție un număr de cioburi pictate tricrome" [30], scoase la iveală din nivelul A, inferior din așezarea de la Aldeni. După cum se știe, pictura tricromă a apărut pe ceramica purtătorilor culturii Cucuteni, după periodizarea lui Vladimir Dumitrescu, de-abia în cursul etapei Cucuteni A 2. Prin urmare, prima așezare a comunității Aldeni II de pe „Gurguiul Balaurului" a fost paralelă în timp cu etapa Cucuteni A 2 [31], iar celelalte două așezări, corespunzătoare nivelurilor superioare,

26 *Ibidem*, p. 47, fig. 17/19.
27 Ion T. Dragomir, *op. cit.*, 1983, p. 111 (tabelul cronologic).
28 M. Petrescu — Dîmbovița, *op. cit.*, 1953, p. 85, fig. 33/9.
29 *Ibidem*, p. 85, fig. 33/11.
30 Gh. Ștefan, *op. cit.*, 1944, p. 74.
31 Vladimir Dumitrescu : *Originea și evoluția culturii Cucuteni — Tripolie.* În : SCIV, XIV, 1962, 1, p. 69.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

au fost contemporane, cel puțin cu sfîrșitul etapei Cucuteni A 2 și poate chiar cu începutul etapei Cucuteni A 3.

Din sud-vestul Moldovei nu dispunem de date, care să ne permită să afirmăm că locuirea Aldeni II a continuat în regiune mai tîrziu spre sfîrșitul etapei Cucuteni A 3, în etapa A 4 și în fazele ce au urmat.

După toate probabilitățile, comunitățile Aldeni II au încetat să mai existe în sudul Moldovei, în timpul etapei Cucuteni A 3.

Problemele referitoare la contactele comunităților Aldeni II din Cîmpia Brăilei sînt mai complicate. După cum am amintit mai sus, Ion T. Dragomir și autorul acestei lucrări, sîntem de părere că aria de răspîndire a aspectului s-a întins în spre sud pînă la Călmățui. În acea perioadă au avut contacte cu diferite comunități gumelnițene, după cum o dovedesc unele materiale ceramice de tip Aldeni II descoperite la Glina [32] și la Cunești [33].

Sfîrșitul acelor comunități s-a datorat presiunii dinspre sud-vest, din partea purtătorilor culturii Gumelnița, care după toate probabilitățile au supus și au asimilat pe cele aparținînd aspectului Aldeni II, ajungînd în zona de cîmpie, pînă la cursul inferior al Siretului, încă în cursul fazei Gumelnița A 2 [34].

Spre deosebire de regiunea de cîmpie, viețuirea comunităților Aldeni II a continuat în zona de dealuri din nord-estul Munteniei. Faptul se poate demonstra prin descoperirile recente din cuprinsul așezării de la Aldeni, unde, din ultimul nivel al așezării Aldeni II, am scos la iveală, de pe o suprafață de circa 2 m.p. materiale ceramice deosebit de interesante. Majoritatea erau de tip Aldeni II (cu diverse forme și ornamente specifice), în directă asociere cu ele s-a găsit un fragment dintr-o figurină antropomorfă, plată de os, gumelnițeană. S-a păstrat numai căpșorul, de formă specifică seriei de figurine de os din faza Gumelnița A 2 din zona de cîmpie.

De pe același loc și de la aceeași adîncime am strîns cîteva fragmente din pahare cucuteniene pictate cu alb, obișnuite în zona Ariușd și ceea ce ne-a impresionat în chip deosebit am găsit o serie de fragmente ceramice din vase și suporturi aparținînd culturii Petrești, anume din faza Petrești B (după periodizarea lui Iuliu Paul). Mă refer la cîteva cioburi din srtăchini cu partea de mijloc îngroșată mult, specifice culturii amintite și fragmente dintr-un suport înalt, aproape cilindric, cu buza îngroșată în afară. Pe cîteva din aceste cioburi se observă urme de decor pictat. Descoperirea recentă de la Aldeni dovedește paralelismul în timp între etapa documentată în așezarea corespunzătoare ultimului nivel Aldeni II, cu faza Cucuteni A (sfîrșitul etapei Cucuteni A 2 sau începutul etapei Cucuteni A 3) din Moldova și din sud-estul Transilvaniei, cu faza Gumelnița A 2 din sudul Munteniei și cu faza Petrești B din sud-vestul Transilvaniei.

---

32 M. Petrescu — Dîmbovița : *Nouvelles données concernant le néolithique carpatho-balkanique*, În : Balcania, VIII, 1948, p. 251.

33 Materiale descoperite de Nița Anghelescu.

34 N. Harțuchi și Ion T. Dragomir ; *op. cit.*, 1957, p. 135.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

NOUVELLES DONNÉES CONCERNANT LES CONTACTS ENTRE LES COMMUNAUTÉS ALDENI II ET LES CULTURES VOISINS

(Résumée)

L'auteur a délimité l'alre de la répartition des communautés appartenantes à l'aspect culturel Aldeni IIx et a analys les éléments culturels qui ont contribué à la formation de ce aspect.

En suite sont présentés les résultates des nouveaux recherches dans l'agglomération éponime de Aldeni. Dans le niveau 3 (supérieure) de cette statinn, à côté des materiaux céramiques de type Aldeni II, ont été trouvés aussi des fragments céramiques de type Cucuteni A (appartenants à la fin de l'étape Cucuteni A 2 ou a commencement de l'étape Cucuteni A 3) et des tessons de type Petreşti (phase Petreşti B), ainsi qu'une figurine plate en os, fragmentaire, appartenant à la culture de Gumelnitza (phase A 2).

Les matériaux archéologiques découvertes ont permis à l'auteur une corelation plus précise des cultures et des phases mentionées.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CÎTEVA CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA SFÎRȘITUL CULTURII CUCUTENI

de ȘTEFAN CUCOȘ

Sfîrșitul eneoliticului la Dunărea de jos și începuturile perioadei de tranziție la epoca bronzului are loc într-un cadru deosebit, cu particularități proprii. Pe de o parte, cercetările demonstrează că într-o primă etapă comunitățile eneolitice locale asimilează elemente de caracter indoeuropean, așa cum apare ceramica Cucuteni C în cadrul culturii Cucuteni, iar pe de altă parte se constată un proces de sinteză, de uniformizare a eneoliticului final [1]. Este o perioadă de ample transformări, dar în cadrul cărora cultura Cucuteni continuă să-și mențină vigoarea și propriile sale particularități, primind doar slabe influențe.

Procesul de uniformizare a eneoliticului din spațiul carpato-dunărean, convingător demonstrat stratigrafic și tipologic de cercetările din ultimii ani, s-a manifestat printr-un complex cultural cunoscut sub denumirea de orizontul *Sălcuța IV — Herculane — Cheile Turzii* [2]. Extins și pe teritoriul Iugoslaviei, Ungariei și Slovaciei de est, acest orizont cultural a încorporat elementele locale eneolitice, pe cele estice, de tipul celor de la Decea Mureșului [3], a suferit puternice influențe sudice pe care le-a vehiculat în spațiul carpato-dunărean și a transmis unele dintre acestea și în cadrul ultimelor faze ale culturii Cucuteni, documentate prin prezența vaselor cu gura lobată de la Traian — Dealul Fîntînilor și Piatra Șoimului (Calu), de facutră Bodrogkeresztur, precum și vasele cu torți pastilate din nivelul Cucuteni A-B_2 de la Traian și din nivelul Cucuteni B_1 de la Văleni — Piatra Neamț și Poduri — Bacău [4]. Deși nu împărtășim opinia că „șocul" produs de primele elemente stepice, precum grupul izolat de la Decea Mureșului, ar fi dus la sfîrșitul culturii Petrești și a culturii Cucuteni din aria Ariușd [5], relevăm faptul că procesul de formare a orizontului Sălcuța IV — Herculane — Cheile Turzii a împiedecat posibil extinderea culturii Cucuteni în fazele A-B și B la vest de Carpați. Pe de altă parte, acest proces

1 P. Roman, *Dacia*, N.S., 15, 1971, p. 31 și urm. ; idem, *Banatica*, 2, p. 62 și urm. ; idem, *SCIVA*, 29, 1978, 2, p. 218 și urm.

2 Ibidem.

3 Ann Dodd-Oprițescu, *Dacia*, N.S., 22, 1978, p. 92 și urm.

4 H. Dumitrescu, *Materiale*, 5, 1959, p. 189—201, fig. 7/2, 8 ; Vl. Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974, fig. 140 ; idem, *MemAntiq*, 6—8, 1981, p. 23 și urm., fig. 1 ; St. Cucoș, *MemAntiq*, 6—8, 1981, p. 49, fig. 17/4 ; 19/3.

5 P. Roman, *SCIVA*, 32, 1981, 1, p. 24.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

nu a atras în sfera sa comunitățile cucuteniene de la est de Carpați. Trebuie de asemenea, să subliniem faptul că orizontul Sălcuța IV — Herculane — Cheile Turzii a durat pînă la formarea culturii Cernavoda III care a marcat începuturile perioadei de tranziție la epoca bronzului în sudul României, iar în Transilvania și Banat pînă la formarea culturii Coțofeni. În spațiul est-carpatic, după finalul culturii Cucuteni au evoluat comunitățile de tip Horodiștea — Erbiceni și cele ale culturii amforelor sferice.

În sudul Moldovei, estul Munteniei, Dobrogea și chiar la sud de Dunăre, eneoliticul final s-a manifestat prin cultura Cernavoda I. În acest cadru evoluiază fazele Cucuteni A-B și B. Spre sfîrșitul fazei Cucuteni B, în subetapa Cucuteni B_2b, se exercită presiunea grupului amforelor sferice în zona subcarpatică estică, cu unele pătrunderi și în podișul Moldovei centrale, iar din est a culturii Gordsk-Horodiștea-Erbiceni. Acesta pare să fi fost cadrul istoric în care a avut loc sfîrșitul culturii Cucuteni și în general a eneoliticului de la Dunărea de jos.

Relativ la procesul de încheiere a culturii Cucuteni, trebuie să amintim faptul că studierea sa a generat două concepții opuse, ambele legate însă de raportul dintre cultura Cucuteni și culturile Gorodsk-Horodiștea și Usatovo-Folteşti. Una a considerat culturile Gorodsk-Horodiștea drept faza finală a culturii Cucuteni [6]. Cealaltă opinie, la care subscriem, consideră că sfîrșitul culturii Cucuteni a avut loc cu etapa Cucuteni B_2, iar culturile Horodiștea și Folteşti (Gorodsk și Usatovo) aparțin altei perioade istorice, de tranziție spre epoca bronzului și în care au supraveţuit elemente descompuse ale ceramicii cucuteniene [7]. În ultimul timp s-a admis că sub presiunea culturii amforelor sferice au pătruns în Moldova centrală și de nord comunități de caracter Gorodsk care au dus la formarea culturii Horodiștea-Erbiceni, acestea fiind deja trecute prin filiera ariei tripoliene [8], de la care probabil au preluat elemente ale ceramicii pictate.

Pe baza noilor cercetări asupra fazei Cucuteni B, după opinia noastră, sfîrșitul culturii Cucuteni a fost un proces mai complex, generat în primul rînd de evoluția economico-socială internă agravată de pătrunderea triburilor Horodiștea-Erbiceni și ale culturii amforelor sferice și nu a avut loc simlltan pe întreaga arie. În unele zone, precum în Subcarpații Moldovei, sfîrșitul culturii Cucuteni a avut loc ceva mai tîrziu decît în restul ariei fazei Cucuteni B [9].

Schimbările petrecute în structura ultimei faze Cucuteni B ilustrează procesul de încheiere a culturii Cucuteni, precum și transmiterea unor elemente ale sale în noua etapă istorică.

---

6 I. Nestor, *SCIV*, 1, 1950, 2, p. 214 și urm.; idem, *SCIV*, 10, 1959, 2, p. 247 și urm.

7 Vl. Dumitrescu, *Hăbășești. Monografie arheologică*, București, 1954, p. 533 și urm.; idem, *SCIV*, 14, 1963, 2, p. 293 și urm.; idem, *OmPC-Iași*, București, 1965, p. 51—59.

8 M. Dinu, *Dacia*, N.S., 12, 1968, p. 129 și urm.

9 St. Cucoș, Faza Cucuteni B din zona subcarpatică a Moldovei, teză de doctorat, Iași, 1983.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

În general, în faza Cucuteni B se constată o instabilitate a așezărilor. Pe bună dreptate, cu două decenii în urmă, se sublinia că cele mai multe așezări ocupau locurile celor din fazele precedente și chiar pe urmele unei locuiri mai vechi — precucuteniene [10]. Locuirea îndelungată însă, în diferite faze și etape pe aceleași locuri și exploatarea acelorași terenuri pentru cultivarea plantelor a dus la secătuirea solurilor. Aceasta a fost probabil principala cauză a locuirii comunităților Cucuteni B pentru o scurtă durată pe un loc și mutarea deasă a așezărilor. Așa se explică și faptul că cele mai multe locuiri din faza Cucuteni B aparțin unor așezări cu un singur strat de cultură și de cele mai multe ori foarte subțire, fără succesiune stratigrafică. Cu puține excepții, chiar etapele fazei Cucuteni B se află în raport stratigrafic pe orizontală. La rîndul lor, drept consecință a locuirii de scurtă durată a comunității pe un loc, locuințele sînt în general mai mici decît cele din fazele precedente, cu o suprafață de cca. 35—40 m^2 și mai puțin rezistente. Deși, în rare cazuri, se mențin și locuințe cu platforme pe bîrne, ca la Valea Lupului [11], sau cele de pe Cetățuia-Cucuteni cu platforme și altele cu podine din dale de piatră [12], în cele mai multe așezări, precum în cele din zona subcarpatică, dar și la Glăvănești Vechi, Drăgușeni-Suceava și Trușești [13], sau în aria tripoliană la Darabani, Staria Buda ș.a. [14], se găsesc locuințe construite direct pe sol, fără platforme și cu o construcție simplă, puțin rezistentă. Sistemul pare să fi căpătat extindere pe cea mai mare parte a ariei fazei finale a culturii Cucuteni, întrucît solicita un efort mai redus și nu era destinat unei locuiri de durată.

Datele cercetării așezărilor din ultima fază a culturii Cucuteni arată că exista probabil o populație numeroasă. Explozia demografică, necesitatea unor noi terenuri pentru cultivarea plantelor, secătuirea vechilor terenuri cultivabile, au impus o adevărată roire a comunităților cucuteniene,. Semnele unei adevărate crize interne sînt relevate în toate domeniile vieții economico-sociale. Cultivarea plantelor a continuat să constituie baza economiei comunităților Cucuteni B. Reconstituirea acestui proces este dificilă și nu se poate realiza decît pe baza datelor furnizate de studierea uneltelor, a resturilor vegetale. Pentru faza Cucuteni B, cu excepția resturilor de grîu carbonizat de la Valea Lupului și a sîmburilor de fructe găsiți la Văleni — Piatra Neamț, nu se cunosc alte resturi vegetale și nici chiar amprente ale acestora. Cultivarea unor plante de către comunitățile anterioare celor din faza Cucuteni B, sau vecine și înrudite, ne îndreptățesc să presupunem că și acestea le foloseau. De asemenea, presupunem că peisajul vegetal din aria fazei

10 Vl. Dumitrescu, *SCIV*, 14, 1963, 2, p. 300.
11 M. Dinu, *Materiale*, 3. 1957, p. 164.
12 M. Petrescu — Dîmbovița, *Cucuteni*. București, 1966, p. 18, 21.
13 I. Nestor, *SCIV*. 2, 1950, 1, p. 61—62; Vl. Dumitrescu, *Dacia* 3—4, 1927—1932, p. 119 și urm.; M. Petrescu — Dîmbovița, *SCIV*, 5, 1954, 1—2, p. 16.
14 C. Ambrojevici, *Dacia*, 3—4, 1927—1932, p. 25 și urm.; T. S. Passek, *MIA*, 10. 1949, p. 113, 127.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

finale a culturii Cucuteni, deşi dominat de păduri [15], căpătase totuşi o serie de transformări antropice prin activitatea grupelor umane neo-eneolitice anterioare şi oferea terenuri pentru cultivarea plantelor, la care posibil comunităţile Cucuteni B au adăugat altele, prin noi defrişări, deşi nu avem nici o dovadă, dar credem că aceasta s-a realizat într-o proporţie foarte redusă. Numeroasele topoare de piatră, brăzdarele de corn de cerb, alături de alte unelte dovedesc efortul în activitatea de cultivare a plantelor. De altfel, dacă am lua în calcul numai rîşniţele şi frecătoarele descoperite în aşezările şi locuinţele fazei Cucuteni B şi tot am avea imaginea dimensiunilor activităţii de cultivare a plantelor. Rîşniţele sînt nu numai numeroase, dar şi de dimennsiuni mari, ceea ce arată că se „măcina" o apreciabilă cantitate de cereale, care nu putea fi obţinută decît pe calea cultivării. Aceasta ilustrează însă şi faptul că populaţia era destul de numeroasă.

Alte dovezi ale cultivării plantelor, asupra cărora s-a insistat în lucrările referitoare la cultura Cucuteni în general şi la unele faze îndeosebi [16], sînt prezente şi în aşezările fazei Cucuteni B, ceea ce ne scuteşte de a le reaminti. Dorim să subliniem însă, că avînd în vedere rarele resturi cerealiere din aşezările fazei Cucuteni B, faptul că aceste comunităţi moşteniseră procedee de cultivare a plantelor care nu evoluaseră de peste un mileniu, iar aplicarea lor pe aceleaşi cîmpuri a determinat posibil o productivitate scăzută care nu acoperea necesităţile comunităţilor, ceea ce a atras, pe lîngă secătuirea solurilor, un întreg lanţ de factori cu largi implicaţii în procesul de încheiere a culturii Cucuteni. Între aceştia şi cealaltă ramură economică — creşterea animalelor — a jucat un rol determinant în modificările structurale ce au adus la sfîrşitul eneoliticului.

S-a afirmat chiar că în faza Cucuteni B creşterea animalelor a căpătat o pondere mai mare decît în celelalte faze [17], ceea ce ar fi permis o legătură mai uşoară cu economia comunităţilor culturii Gorodsk-Horodiştea ca ultimă fază de evoluţie a culturii Cucuteni. Dar, aşa cum a arătat şi Vl. Dumitrescu, nu a existat o dezvoltare mai mare a creşterii animalelor în detrimentul cultivării plantelor. Din observaţiile noastre în săpăturile din zona subcarpatică, cît şi din datele publicate pentru staţiunile de la Valea Lupului şi Cucuteni [18], precum şi a celor din monografia lui V. I. Markevici pentru aşezările tripolie C/I, cantitatea de oase de animale nu atinge şi nu depăşeşte, în nivelele Cucuteni B — Tripolie C/I, pe aceea din nivelele fazelor Cucuteni A şi A-B. În plus, o simplă comparare a datelor din aşezările cucuteniene sprijină

15 V. Neamţu, *La tehnique de la production céréalière en Valachie et Moldavie jusq'eu XVIIIe*, Bucureşti, 1975, p. 30.

16 C. Matasă. *Frumuşica*, p. 25, 35, 37 ; R. Vulpe, *Izvoare, Săpăturile din 1936—1948*, Bucureşti, 1957, p. 263 ; Vl. Dumitrescu, *Hăbăşeşti*, p. 505 şi urm. ; M. Petrescu — Dîmboviţa, *Cucuteni*, p. 12 ; D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpaţi şi la Dunăre*, 8. 2. 1962.

17 I. Nestor, *SCIV*, 1, 1950. 2, p. 208 şi urm.

18 S. Haimovici, *ArhMold*, 4, 1969, p. 318 ; idem, *ASU — Iaşi*, s. 2, şt. naturii, Bucureşti, 1966, p. 129.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

observațiile noastre. În nivelul Cucuteni A de la Tîrpești, animalele domestice întrunesc un procent de 74,38%, la Trușești 44,74%, iar la Cucuteni, în nivelul A_3, 75,8% pentru campania din 1961 și 77,44% pentru campania din anul următor [19].

Pentru faza Cucuteni A-B de la Traian, numai pentru săpăturile din anii 1960—1961, se menționează un procent de 61,28%, iar la Cucuteni, pentru aceeași fază, 81,28%. Tot în stațiunea eponimă, pentru etapa Cucuteni B_1 animalele domestice totalizează 71,34%, iar pentru nivelul B_2 71,90%. În așezarea de la Valea Lupului procentul indică 74,23%, iar în așezarea Cucuteni B_1 de la Ghelăiești numai pentru locuințele 23 și 24, un procent de 85,69%. Deci, în general, sînt procente aproape egale pentru toate fazele cucuteniene.

Dacă luăm în discuție fie și numai datele de la Cucuteni se poate afirma că nu se remracă o importanță sporită a creșterii animalelor în faza Cucuteni B, ci chiar o diminuare a acesteia. Astfel, numai boul domestic întrunește pe Cetățuia un procent de 58,59% în faza A, 77,69% în faza A-B și doar 44,88% în etapa B_1 și 51,89 în etapa B_2. La fel și ovicaprinele care se ridică în faza A la un procent de 12,74%, în faza A-B scad la 2,33%, iar în faza B întrunesc 11,35% pentru etapa finală B_2.

Un factor care ar fi contribuit la pătrunderea triburilor indoeuropene care au pus capăt culturilor eneolitice de la Dunărea de jos l-ar fi constituit adoptarea de către acestea a vehiculului pe roți și folosirea calului domestic [20]. În cadrul fazei finale a culturii Cucuteni calul este prezent prin procente foarte reduse — 4,44% la Ghelăiești — Neamț, 6,62% în etapa B_1 și 4,33% în etapa B_2 la Cucuteni —, fără a ști dacă era domesticit. Imaginile de cai apărute pe un fragment ceramic de la Frumușica [21] indică mai de grabă exemplare sălbatice, în libertate, decît animale domestice. Mai mult chiar, se constată că și triburile Horodiștea-Erbiceni din prima fază creșteau foarte rar cai [22]. Și dacă avem în vedere că și triburile cucuteniene se pare că au cunoscut vehiculul cu roți, după cum arată unele modele de roți descoperite în așezările cucuteniene [23], dar în mod cert au cunoscut tracțiunea animală, se pare că nu aceștia au fost factorii hotărîtori ai pătrunderii grupurilor indoeuropene în aria culturii Cucuteni și a culturilor eneolitice de la Dunărea de jos.

La rîndul lor, meșteșugurile și uneltele din faza Cucuteni B nu atestă un progres tehnic față de acelea din fazele precedente. În general tehnica producerii uneltelor și a tuturor bunurilor a rămas într-un stadiu de imobilism, de continuă reiterare. Acest fapt a avut consecințe negative în dezvoltarea generală a economiei, a contribuit la nivelul

19 *Ibidem.*
20 Vezi nota 5.
21 C. Matasă, *Frumușica*, pl. 49/310.
22 S. Haimovici, *SCIVA*, 30, 1979, 1, p. 11—20.
23 Informație M. Dinu care a avut bunăvoința de a ne arăta și piesele. Aducem lui M. Dinu mulțumiri și pe această cale.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

static şi nu evolutiv al cultivării plantelor şi creşterii animalelor. Este unul din factorii care se adaugă şi contribuie la fenomenul de secătuire a solurilor, la slabele schimburi intertribale ilustrate prin însăşi înlocuirea unor materii prime, precum silexul, cu roci locale [24].

Fenomenul de instabilitate se reflectă şi în viaţa spirituală. În faza Cucuteni B remarcăm o mai mare diversitate a plasticii, o libertate de expresie în modelare şi chiar unele elemente noi în raport cu fazele precedente. Complexele rituale abundă şi apar stauete mai apropiate de modelele reale, dar cu o gestică care nu se află în plastica fazelor A şi A-B, ci în plastica cultturii Precucuteni [25]. Acestea ilustrează poate reînvierea unor străvechi culte cu caracter agrar din nevoia sporirii fertilităţii pămîntului secătuit.

La factorii interni trebuie să menţionăm şi alte fapte evidente. Legăturile comunităţilor cucuteniene din faza B cu populaţiile vecine au fost se pare mult restrînse. Închise de bariera muntoasă la vest, care nu era de netrecut, dar în sud-estul Transilvaniei aveau loc ample transformări ilustrate de apariţia orizontului Herculane II — Cheile Turzii [26], schimburile cu această zonă, deşi nu au fost întrerupte, erau totuşi foarte slabe. La est avea loc procesul de înaintare a culturii Gorodsk-Horodiştea, iar în sud cultura Cernavoda I barase calea pătrunderii influenţelor sudice încă de la nivelul fazei Cucuteni A-B. Abia în ultima parte a etapei Cucuteni B_2 legăturile comunităţilor Cucuteni B cu ultima fază a culturii Cernavoda I, manifestate prin prezenţa ceramicii „Varianta Monteoru" în aşezările cucuteniene de la Podei — Tîrgu Ocna, Gura Văii — Gheorghe Gheorghiu-Dej, Piatra Şoimului (Calu), Cucuteni şi Ştefăneşti — Botoşani, precum şi a ceramicii Cucuteni B_2 în aşezările cernavodene [27], sînt din nou orientate spre sud, dar acestea nu mai pot reface vigoarea culturii Cucuteni. În nord, cultura Trichterbecher îşi încheia şi ea existenţa şi se exercita presiunea purtătorilor culturii amforelor sferice. În acest fel comunităţile ultimei etape a culturii Cucuteni au evoluat numai pe cale internă ceea ce a determinat ca factorii amintiţi să le imprime o notă de involuţie.. Fenomenul a uşurat pe de o parte pătrunderea triburilor Gorodsk-Horodiştea, iar pe de altă parte aderarea comunităţilor eneolitice cucuteniene la noile forme economice, ceea ce a permis o simbioză de cultură şi etnică care explică şi continuitatea elementelor cucuteniene în cadrul culturilor de la începutul perioadei de tranziţie la epoca bronzului. Fenomenul nu a auvt loc însă simultan pe întreaga arie a culturii Cucuteni, ci probabil mai timpuriu între Siret şi Prut unde au pătruns purtătorii culturii Horodiştea-Erbiceni I şi ceva mai tîrziu în zona subcarpatică a Moldovei. Aici se constată o întîrziere a aşezrăilor din faza Cucuteni

24 St. Cucoş şi A. Muraru, *MemAntiq*, 9—11, 1985, p. 613.

25 S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni pe teritoriul României*, Bucureşti, 1974, p. 89 şi urm.

26 Vezi nota 1.

27 S. Morintrz şi P. Roman, *Dacia*, N.S. 12, 1968, p. 45, şi urm. ; idem, *SCIV*, 4, 1958, p. 253 şi urm.ş; V. Dupoi, Fl. Preda, *AU — Bucureşti*, Ist. 26, 1977, p. 6 şi urm.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

B, etapa B_2b, pînă la pătrunderea grupului amforelor sferice în partea de nord și a primelor elemente Usatovo-Folteşti în sud care vor disloca și comunitățile fazei Cernavoda Ic. În acest fel sfîrșitul culturii Cucuteni a avut loc odată cu etapa B_2b, care la periferia ariei cucuteniene capătă unele aspecte zonale caracterizate printr-o ceramică cu un decor de stil z descompus, ce se va regăsi și în conținutul decorului de pe ceramica culturii Horodiștea-Erbiceni I. Aceste aspecte zonale, ca și ceramica pictată de tradiție cucuteniană din cadrul culturii Horodiștea-Erbiceni, a determinat o nouă etapă în periodizarea culturii Cucuteni — etapa Cucuteni B_3. Dar aceasta nu constituie o etapă de evoluție a culturii Cucuteni în formele sale eneolitice. Ea se justifică doar din punctul de vedere al analizei stilistice, al artei în general. Continuitatea decorului de stil z, în mare degenerat și contaminat de elemente culturale stepice, constatat pe ceramica de tip Gorodsk — Horodiștea-Erbiceni I este o realitate care indică și continuitatea etnică a populației cucuteniene, dar într-o nouă etapă istorică, cu noi structuri economice. Decorul pictat este și el o continuitate, dar de ordin spiritual și este de înțeles dacă avem în vedere atît conservatorismul concepțiilor de cult care pot dăinui de-a lungul unor perioade istorice diferite, cît și păstrarea unor tradiții de către populația asimilată la noile forme economice și sociale. Acestea din urmă definesc fiecare perioadă istorică, iar cultura Horodiștea-Erbiceni prezintă deosebiri nete, atît economico-sociale, cît și în ansamblul elementelor de cultură, în care se păstrează încă unele tradiții mai vechi, precum și adoptarea de către acestea a a unor forme de civilizație ale eneoliticului de la Dunărea de jos. Nu este cazul să analizăm aici cultura Horodiștea-Erbiceni pentru a face dovada altei perioade istorice, aceea a perioadei de tranziție la epoca bronzului. Deci, cu toate elementele de continuitate și care nu pot fi încorporate într-o nouă etapă de evoluție a culturii Cucuteni — etapa B_3, eneoliticul cucutenian sfîrșește prin finalul fazei Cucuteni B, respectiv cu etapa B_2b.

QUELQUES CONSIDERATIONS CONCERNANT A LA FIN DE LA CULTURE CUCUTENI

(Résume)

En nous fondant sur les nouvelles recherches, la fin de la culture Cucuteni a été un processus encore plus complexe généré premièrement par l'évolution économique-sociale interne aggravée par la pénétration des tribus Horodiștea — Erbiceni et de la culture des amphores sphériques. La fin de la culture Cucuteni ne s'est produit pas simultanement sur son aire entière. Dans certaines zones, comme par exemple dans les Sous Carpathes de la Moldavie, la fin de la culture Cucuteni s'est passé un peux plus tard que dans le reste de l'aire de la phase Cucuteni B.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Les changements passés dans la structure de la dernière étape de la phase Cucuteni B illustre le processus d'achèvement de la culture Cucuteni ainsi que la transmission de ses quelques éléments dans la nouvelle étape historique.

Généralement, dans la phase Cucuteni B on constate une instabilité des établissements. La pluspart des établissements occupaient les endroits des précédents établissements. Mais l'habitation à longue durée, en différentes phases et étapes dans le mêm endroit et l'exploitation de mêms terreins ont conduit vers l'épuisement des sols. Ce fait a été probablement la cause principale de l'habitation des des communautés Cucuteni B pour une brève période dans le même endroit et la mutation fréquente des établissements. La nécéssite de nouveaux terrains pour cultiver les plantes, l'épuisement des sols a imposé un véritable essaimage des communautés cucuteniennes. Les signes d'un véritable crise interne sont rélévés aussi dans le développement économique. La culture des plantes a continué. La fait que les tribus de cette phase ont hérité des procédés de cultivér les plantes qui n'ont pas évolué pendant presque une millnaire, et leur application sur les mêmes ciamps déterminaient, une productivité réduite qui ne prouvait pas satisfaire les nécéssités croissantes des communautés.

A leur pour, les métiers et les outils de la phase Cucuteni B n'atteste pas un progrès technique par rapport aux ceux des phases précédentes. En général, la technique de la production des autils et de pous les biens est restée d'immobilisme, de continuelle réitération.

Le phénomène d'instabilité se reflècté également dans la vie spirituelle. Les relations des communautés cucuteniens de la phase B avec des populations avoisinantes ont été, paraît-il, beaucoup restreintes. Ces phénomènes ont favorisé d'une façon la pénétration des tribus, Gorodsk—Horodiştea, et d'autre part, l'adhération des communautés énéolitiques cucteniennes aux nouvelles formes économiques, ce que a permis une symbiose culturelle et ethnique qui explique également la continuité des éléments cucteniens dans la cadre des cultures du début de la période de transition à l'époque du bronze.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

UNELTE ŞI ARME DE FIER DESCOPERITE ÎN AŞEZAREA GETO-DACĂ DE LA RĂCĂTĂU, COM. HORGEŞTI, JUD. BACĂU

de VIOREL CĂPITANU

Cercetările arheologice din ultimii 30 de ani cu rezultate de-a dreptul senzaţionale privind civilizaţia geto-dacă, au creat noi posibilităţi de studiere a istoriei străvechi şi vechi a patriei noastre, sub diferitele ei aspecte, inclusiv cel economic, legate de agricultură, meşteşuguri şi comerţ.

Datorită răspîndirii şi generalizării fierului precum şi a uneltelor de fier, în cea de a doua epocă a fierului La Tène, agricultura ia un avînt deosebit, devenind o ramură de seamă nu numai pentru strictul necesar traiului, dar şi pentru schimb.

Fierul a făcut cu putinţă dezvoltarea meşteşugurilor şi a diferenţierii acestora pe diferite ramuri [1].

Fenomenul de latènizare a culturii geto-dacice începe cu a doua jumătate a secolului IV î.e.n. şi se încheie pe la sfîrşitul secolului II î.e.n., cînd se trece definitiv la faza aşa zisă „clasică", de dezvoltare a culturii materiale şi spirituale a societăţii geto-dacice şi cînd se poate vorbi cu adevărat de o generalizare a uneltelor de fier [2].

În prezent, majoritatea specialiştilor acceptă ideea că, cultura geto-daoă de tip La tène, reprezintă o producţie originală şi specifică cu toate multiplele elemente preluate în mod creator din alte medii, cum ar fi cel precesc, elenistic, celtic, roman etc.

Numărul mare de descoperiri arheologice de pe întreg spaţiul locuit de geto-daci, dovedeşte începînd cu secolul II î.e.n. şi mai cu seamă din cea de a doua jumătate, că fierul a devenit un mijloc de producţie comun, fiind folosit din abundenţă, atît pentru unelte cît şi pentru arme [3].

Pe la jumătatea secolului II î.e.n,. cunoştinţele tehnologice ale geto-dacilor în extracţia, reducerea şi prelucrarea fierului erau destul de avansate. Exploatările miniere de la sfîrîştul celei de a doua epoci a fierului au dus la formarea unor centre metalurgice organizate în mod curent în apropierea surselor miniere, ca cele de la Cugir, Sebeşel, Ghelar, Teliuc, Şercaia, în majoritatea lor în jurul aşezărilor şi cetăţilor

1 Istoria României, vol. I, 1960, p. 270.
2 I. H. Crişan, *Burebista şi epoca sa*, Bucureşti, 1965, p. 25.
3 Dorin Popescu, *SCIV*, 2, 1951, p. 44.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

geto-dacice. Minele de la Teliuc şi Ghelar erau exploatate, aşa după cum au dovedit-o cercetările arheologice, încă din vremea dacilor [4].

După Vasile Pârvan, cetăţile din sudul Transilvaniei s-au dezvoltat în funcţie tot de metalurgia fierului din La Tène, iar vecinătaatea minelor de fier, cu puternicele cetăţi dacice din Transilvania de la sud-vest nu a putut să fie în nici un caz întîmplătoare" [5].

Preocupări privind metalurgia fierului se întîlnesc încă de la mijlocul Hallstattului mijlociu, aşa cum o dovedesc descoperirile de la Cernat [6], unde se pare că a funcţionat un atelier, cuptoarele de la Doboşeni [7], de formă circulară, săpate în panta unui deal, cu bucăţi de zgură, fragmente de vase şi grămezi de pietre de var şi cărbuni.

De la începutul La Tène-ului datează un centru metalurgic şi la Cireşu [8], din zona munţilor Mehedinţi. Acolo au fost identificate două cuptoare de construcţie diferită, care reprezintă, după părerea descoperitorilor, două etape ale procesului de producţie.

Cuptoare de prelucrarea minereului de fier au mai fost descoperite şi la Grădiştea Muncelului [9], identificate după petele de arsură provenite de la arderea materialului lemnos şi pietre sau luat ars, unde au fost descoperite un număr de 8 cuptoare. În apropierea lor s-au descoperit bucăţi de fier brut şi resturi mărunte de vase.

Săpăturile arheologice au dat la iveală şi unelte de fier în mai multe locuri de pe teritoriul României. Trebuiesc menţionate în primul rînd uneltele de fier de la Grădiştea Muncelului [10] şi de pe dealul Strîmbu [11] din apropiere, care reprezintă inventarele unor ateliere de fierărie alcătuite din nicovale, cleşti de diferite mărimi, ciocane, baroase, dălţi, pile, unelte agricole etc.

Ar mai fi de amintit şi cuptoarele de redus minereul de fier descoperite la Sercaia şi Craiva [12].

Reducerea şi prelucrarea fierului în La Tène este dovedită şi în Muntenia prin descoperirile de la Cetăţeni din Vale [13], Popeşti — Novaci [14], Căţelul Nou şi Bragadiru — Bucureşti [15], descoperiri care constau

4 Octavian Floca în *Acta Musei Napocensis*, 2, 1965, p. 166.

5 Vasile Pârvan, Dacia, *Civilizaţiile străvezii din regiunile carpato-danubiene, traducere şi adnotări de Radu Vulpe, III*, Bucureşti, 1958, p. 131.

6 Z. Szekely, în *Dacia*, N. S. X, 1964, p. 218—219.

7 Ibidem, în *Materiale şi Cercetări Arheologice*, vol. V, 1959, p. 231—247. Vezi şi N. Maghiar, Ştefan Olteanu, *Din istoria mineritului în România*, Bucureşti, 1970, p. 42.

8 E. Bujor, Lucian Roşu, *Cuptoare primitive de redus minereul de fier din epoca geto-dacică, descoperite la Cireşu*, în Revista Muzeelor, 4, 1968, p. 307—309.

9 *Şanţierul arheologic Grădiştea Muncelului, în SCIV*, VI, 1—2, 1955, p. 208—209.

10 I. Glorariu, *Un atelier de făurărire la Sarmizegetusa Dacică*, în Acta Musei Napocensis, XII, 1275, p. 107—132.

11 I. Berciu, Al. Popa, *Depozitul de unelte dacice de pe muntele Strîmbu*, în SCIV, XIV, 1, 1963, p. 151—163.

12 Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, *Civilizaţia fierului la daci*, Editura Dacia, 1979, p. 17 şi 23.

13 D. Rosetti, *Un depozit de unelte, cîteva stampile anepigrafice şi o monedă din a doua epocă a fierului*, în SCIV, XI, 2, 1960, p. 391—400.

14 Vulpe, *Aşezări getice din Muntenia*, Bucureşti, 1966, p. 36 şi în SCIV, VI, 1—2, 1955, p. 248.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

din cantităţi apreciabile de zgură, tipare, creuzete, bucăţi de metal topit, bare de metal şi unelte folosite la topirea şi prelucrarea fierului.

La Bragadiru — Bucureşti a fost descoperit un cuptor care servea pentru reducerea minereului de fier. Dovezi asupra îndeletnicirii şi reducerii minereului de fier există în Muntenia, şi la Teiu [16] şi Chirnogi [17].

Descoperiri privind prelucrarea fierului de la sfîrşitul Hallstattului şi începutul La Tène-ului s-au descoperit şi în Moldova în cetatea traco-dacică de la Stînceşti [18], Cotnari [19], Poiana [20], Brhăşeşti [21], Băiceni [22], Botoşana [23], Cucorăni — Medeleni [24] etc.

Făcînd o analiză sistematică a aşezărilor mari în care s-au efectuat cercetări arheologice de amploare se observă că în toate s-au descoperit unelte şi arme de fier, iar în centrele mai importante de pe arterele principalelor rîuri de circulaţie : Olt, Mureş, Siret, Argeş etc, se poate dovedi şi specializarea lor pe diverse meşteşuguri.

Uneltele de fier descoperite în marile aşezări au avut în general o existenţă destul de lungă. Este suficient să amintim fierul de plug de tip dacic, care apare în secolul II î.e.n. şi în continuare pînă în secolul III e.n. aşa cum au dovedit-o descoperirile de la Văleni, Mastacăn şi Dragomireşti, judeţul Neamţ [27].

Majoritatea uneltelor de fier îşi fac apariţia în secolul I î.e.n., iar o schimbare radicală în evoluţia acestora va interveni odată cu instaurarea stăpînirii romane în Dacia şi transformarea unei părţi în provincie romană.

Lui Vasile Pârvan îi revine meritul de a valorifica în monumentala sa lucrare „Getica", toate vestigiile din aşezările şi necropolele geto-dacice de pe teritoriul României, aducînd contribuţii deosebite privind ocupaţiile la geto-daci [28]. El afirma că „geţii au folosit plugul în întregime lucrat din lemn, iar apariţia brăzdarului de fier, probată la vremea respectivă prin cîteva descoperiri izolate, se referea la fierul de plug de la Ichimeni, jud. Botoşani, preucm şi la alte localităţi din România, respectiv Transilvania, le punea pe seama pătrunderii celţi-

15 Mioara Turcu, *Geto-dacii din cîmpia Munteniei*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979, p. 90—91. Pl. III/1—2, idem, în Bucureşti, VIII, p. 52.

16 Nicolaie Maghiar, Ştefan Olteanu, *op. cit.*, p. 43.

17 Ibidem p. 45.

18 A. Florescu, S. Raţă, *Complexul de cetăţi traco-getice* (sec. VI—III î.e.n.) *de la Stînceşti — Botoşani*, în Studii şi Materiale, I, Suceava 1969, p. 9—19.

19 Informaţii A. Florescu, Material inedit.

20 R. Vulpe şi col. *Activitatea şantierului arheologic Poiana*, în 1950, în SCIV, II, 1, 1951, p. 200.

21 M. Brudiu, P. Păltănea, în *Arheologia Moldovei*, VII, p.

22 A. Laszlo, în *Arheologia Moldovei*, 1969, p. 65—70.

23 S. Teodor, *Unele date cu privire la cultura geto-dacică în nordul Moldovei, în lumina săpăturilor de la Botoşana*, în SCIV, 20, I, 1969, p. 32—43.

24 S. Teodor. *Săpăturile arheologice de la Cucorăni — Medeleni*, în *Arheologia Moldovei*, VIII, 1975, p. 121—203.

25 N. Maghiar, St. Olteanu, *op. cit.*

26 Ibidem, *op. cit.*

27 Gh. Bichir, *Cultura Carpică*, 1973, p. 45—46 ; C. Scorpan, în *Memoria Antiqvitatis*, IV—V, 1973, p. 115—124.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

lor. Acelaşi autor al „Geticelor" făcea precizarea că în Dacia getică nu numai că nu avem pluguri de metal în vîrsta bronzului, dar chiar în La Tène, fierul de plug a fost o inovaţie de lux [29] şi că „întreaga agricultură şi gospodărie getică e încă în epoca lemnului. Fierul e întrebuinţat exclusiv pentru arme. De aceia plugul getic nu e probabil să fi fost căptuşit cu fier, ori cumva prevăzut cu un tăiş masiv de despicat brazda, forma lui aşa cum o vedem la daco-romanii din ţinutul Capidavei, e cea cunoscută în general şi din Italia romană o simplă rariţă, fără roate" [30].

Descoperirile ulterioare de unelte agricole pe întreg spaţiul locuit de gteo-daci aveau să infime punctul de vedere a lui Vasile Pârvan cu privire la folosirea plugului în întregime din lemn.

Brăzdarul de fier este atestat la traci începînd cu secolul IV î.e.n. pe teritoriul actual al Bulgariei şi pînă în secolul XIII [31], iar la geto-daci începînd cu secolul II î.e.n. [32].

Fierul de plug dacic este realizat dintr-o bară aplatisată, cu un capăt în formă de lingură, cu vîrful triunghiular adîncit. La partea superioară este prevăzut cu o nervură mediană care se termină cu un cîrlig pentru fixarea lui pe talpa plugului, cu ajutorul unei verigi [33].

Astfel de brăzdare s-au descoperit în Transilvania la Grădiştea Muncelului [34], Dedrad [35], Strîmbu [36], Lechinţa de Mureş [37], Costeşti [38], Crăciuneşti [39], Craiva [40], Bicfalău [41]; Muntenia la Popeşti [42], Tinosul [43], Cetăţenii din Vale [44], Ocniţa [45]; în Moldova la Poiana [46], Bîtca Doamnei — Piatra Neamţ [47], Piatra Şoimului [48], Răcătău [49], Brad [50], Cîndeşti —

28 Vasile Pârvan, *Getica*, 1926, p. 494—495.
29 Ibidem, p. 138.
30 Ibidem, p. 606.
31 M. Cicikova, în *Apulum*, VII, 1968, p. 122—177.
32 D. V. Roseti, în *SCIV*, XI, 2, 1960, p. 394.
33 I. H. Crişan, în *SCIV*, IX, 2, 1960, p. 285—303; Mioara Turcu, *Geto-dacii din Cîmpia Munteniei*, 1979, p. 94.
34 *Şantierul arheologic, Grădiştea Muncelului*, în SCIV, VI, 1—2, 1955, p. 208—209.
35 I. Glodariu şi M. Cîmpeanu, în SCIV, 1, T, 17, p. 19—32.
36 I. Berciu, Al. Popa, în SCIV, XIV, 1, 1963, p. 151—163.
37 I. H. Crişan, în SCIV, VI, 1, 1955, p. 248.
38 C. Daicoviciu şi colab., în Materiale, VI, p. 355.
39 I. H. Crişan, l.c.
40 I. Glodariu şi E. Iaroslavschi, *op. cit.*, p. 60.
41 I. Glodariu, în *Acta Musei Napocensis*, IV, 1967, p. 472.
42 Mioara Turcu, *op. cit.*, p. 94, Pl. IV/6.
43 R. şi Ecat. Vulpe, în *Dacia*, I, 1924, p. 219, fig. 47/24.
44 D. V. Rosetti, *op. cit.*, p. 391—405.
45 D. Berciu, *Buridava dacică*, p. 29.
46 R. Vulpe, în SCIV, II, 1951, p. 200, fig 21/1—2, idem în Dacia, N.S. 1957, p. 148, fig 3/1—2.
47 N. Gostar, *Cetăţi dacice din Moldova*, 1969, p. 20, fig. 9.
48 Inf. Virgil Mihăilesc — Bîrliba, Material inedit.
49 Viorel Căpitanu, Carpica, VIII, 1976, fig. 39/4, p. 54—55.
50 Vasile Ursachi, *Principaux résultats des fouiles archéologiques de Brad, in Actes du II-e Congrès International de Thracologie Bucarest*, 4—10 sept. Idem Catalogul expoziţiei *„Civilizaţia geto-dacilor în bazinul Siretului"*, 1977, poz. 2.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Vrancea [51] pentru a menţiona localităţile mai importante în care s-au întreprins cercetări arheologice [52].

Uneltele de fier folosite de geto-daci în agricultură nu se rezumă numai la brăzdare şi cuţite de plug. Au mai fost descoperite şi alte unelte cum ar fi : seceri, coase, cosoare, săpăligi, cuţite etc., iar în ultima vreme şi un cleşte de tăiat viţa de vie, în aşezarea de la Răcătău.

Prezenţa acestor unelte de fier justifică în secolul I î.e.n. la geto-daci saltul deosebit de însemnat privind într-o serie de izvoare literare

Ocupaţiile geto-dacice sînt înserate într-o serie de izvoare literare antice la Herodot [53], Platon [54], Strabon [55] etc.

Arrian şi Horaţiu ni-i prezintă pe geţi ca o populaţie sedentară, „care în condiţii climatice aspre reuşeau să smulgă pămîntului roadele necesare traiului [56].

Pentru perioada aşa zisă clasică a civilizaţiei geto-dacice, datele literare sînt destul de puţine, iar cele care s-au păstrat vin să confirme menţionarea rolului dominant al agriculturii ca ocupaţie de bază a populaţiei de la nord de Dunăre.

În opera lui Criton, medicul lui Traian, care l-a însoţit în războaiele purtate împotriva lui Decebal se subliniază grija conducătorilor locali pentru organizarea agriculturii şi bunul mers al acesteia : „şi pe cînd unii erau puşi peste cei care munceau (pămîntul) cu boii, alţii dintre cei din jurul regelui, erau rînduiţi să se îngrijească de fortificaţii" [57].

Relatările scriitorilor antici sînt confirmate în prezent de descoperirile arheologice de pe întreg spaţiul locuit odinioară de geto-daci. Aproape că nu există staţiune arheologică în care să nu se fi descoperit boabe de grîu, mei, orz, secară etc. Cîteva exemple vin să confirme acest lucru : Grădiştea Muncelului, Costeşti, Craiva, Pecica, Cetăţenii din Vale, Ocniţa, Popeşti, Poiana, Brad, Răcătău * Bărbăteşti — Socu, Căpîlna, Biharea, Cîrlomăneşti, Popeşti, Barboşi, Cîndeşti, etc. La toate acestea mai adăugăm şi faptul că în toate aşezările cercetate s-au descoperit un număr mare de gropi de provizii precum şi importante vase de lut ars pentru păstratul cerealelor şi pietre de rîşniţă.

Practicarea agriculturii ca ramură esenţială în economia locuitorilor de la nord de Dunăre, dovedeşte o dată mai mult sedentarismul acestei populaţii, semnalat chiar de autorii antici ca Arrianus, Columella şi Horaţiu, atunci cînd vorbesc de geto-daci în comparaţie cu popoarele vecine [58].

51 Gh. Constantinescu, *Contribuţii arheologice la civilizaţia geto-dacică pe teritoriul judeţului Vrancea*, în Studii şi Comunicări, I, 1978, p. 19—34.

52 Ioan Glodariu şi Eugen Iaroslavschi, *op cit.*, p. 60, fig. 22—24.

53 Vezi la Cornelia Belcin, *Ocupaţiile daco-geţilor în lumina literaturii antice*, în Revista de Etnografie şi Folclor, 1, 1968.

53 Platon, Legile, VII 806, în Istoria României, 1960.

54 Strabon. Geografia III, 4, 17, în Istoria României, 1960.

55 Arrian, *Expediţia lui Alexandru, I, IV, 1* ; Horaţiu, Ode III 24, 11—16, în Istoria României, p. 228, şi în Getica lui V. Pârvan, p. 132.

56 Criton, Geticele, 5 (2).

57 Herodot, Istorii IV, 17 ; Pliniu cel Bătrîn, Istoria naturală, XVIII, 7, 10, 100.

58 Ovidiu, Tristele, III 8, 11 ; Arrianus, Anab., I în Col. Traiană, Cichorius II, p. 81 ; Columella, Despre agricultură, VII, 2 ; Horaţiu, Ode, I, 35. 9.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

A doua ocupație la geto-daci, care nu poate fi despărțită de agricultură o reprezintă creșterea vitelor, cu forma sa caracteristică, păstoritul, ramură ce a fost răspîndită pe întreg teritoriul Daciei. Acest lucru este dovedit de marea cantitate de resturi faunistice prezentă în toate stațiunile cercetate precum și de obiectele de os prelucrate.

Mai adăugăm ca ocupație anexă în cadrul agriculturii și apicultura. O relatare a lui Polibiu, potrivit căreia „mierea și ceara importate de greci din regiunea Pontului Euxin, erau de calitate superioară [59], este confirmată și de prezența vaselor de tip kernos din pastă cenușie sau cărămizie, din care două exemplare decorate cu protome zoomorfe — Boss, și o plăcuță cu decor în formă de fagure de miere de albine în așezarea de la Răcătău.

În afară de plug, în izvoarele literare antice este menționată și sapa, folosită după cum relatează Ovidiu, la „înlăturarea buruienilor din cultură [60].

Stirile literare referitoare la practicarea viticulturii și pomiculturii la geto-dacii de la nordul Dunării sînt confirmate de numeroasele cosoare, cuțite mici și curbe precum și de cuțitele lungi cu lama îngustă prezente în număr foarte mare în așezările geto-dacice.

Problema ocupațiilor în general și a agriculturii în special a preocupat în egală măsură atît pe arheologi cît și pe etnografi [61]. Așa se explică numărul mare de stuii, rapoarte, note apărute în ultimii ani și care au dus la elucidarea acestor probleme.

În Moldova în general uneltele de fier se întîlnesc în număr destul de mare în așezările din secolele II î.e.n. — I e.n., dar nu lipsesc nici în cele din secolele IV — III î.e.n.

Descoperirile de obiecte de fier din categoria „depozitelor" de la Oniceni [62], Negri [63], Lozna [64], și care se datează în sec. II î.e.n. sînt puse pe seama expansiunii celților.

Primele unelte agricole geto-dacice pe teritoriul Moldovei au fost semnalate de Radu Vulpe, la Poiana, județul Galați, în anul 1929, între care un fier și un cuțit de plug de tip dacic, și mai multe seceri, cosoare, cuțite, pe care le-a datat în secolele II—I î.e.n. [65].

Apoi seria de descoperiri de unelte agricole au continuat să apară, începînd cu anii 1959—1960, cînd au fost atacate noi obiective arheologice, între care amintim așezările fortificate și deschise de la Cotnari,

59 Polibiu, Istorii IV, 38, 4.

60 Ovidiu, Scrisori din Pont, I 8, 59.

61 Cornelia Belcin, op. cit. p. 63—73.

62 Silvia Teodor, *Depozitul de la Oniceni — Neamț*, în Studia Antipva et Archaeologica, I, Iași, 1983, p. 94—103.

63 Iulian Antonescu, în Carpica, I, 1968, p. 189—197 ; M. Babeș, *Récentes découvertes des lingots en fer protohistoriques faites en Roumanie*, în Archeologieké Rozhledy, Praha, 22, 1970, 5, p. 608.

64 Ș. Teodor, *Das Werkzengdepot von Lozna* (Kr. Botoșani) în Dacia, N.S., 24, 1980, p. 33—150, Silvia Teodor și Paul Sadurschi, *Dépot d'outils en fer d'époque La Tène de Lozna, dép. de Botoșani, Inventaria Archaeologica*, 1979, Edit. Acad. R.S.R.

65 Vulpe și Ecat. Vulpe, în Dacia, III—IV, 1927—1932, p. 336, fig. 116/5 și altul întreg. Idem, SCIV, II, 1951, p. 200, fig. 21/2.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Botoşana, Cucorăni — Medeleni, Băiceni, Bîtca Doamnei şi Cozla — Piatra Neamţ, Bărboşi, Brad, Răcătău, Poiana Şoimului, Lozna, Cîndeşti, Bunești — Averești etc.

În toate aceste aşezări au fost descoperite unelte de fier, iar în centrele mai importante ca Poiana, Bîtca, Răcătău, Brad etc. urme de prelucrare a fierului, care constau din zgură, bucăţi de metal, minereu de fier, deşeuri de la prelucrarea fierului şi foarte multe unelte din categoria dălţi, ciocane, cleşti, nicovale etc.

Uneltele de fier descoperite în aşezările menţionate au avut o durată de timp destul de lungă, spre deosebire de podoabe, care se schimbau în funcţie de modă, ele fiind aduse în general de noii veniţi [66].

În aşezarea de la Răcătău au fost descoperite pînă în prezent un număr de obiecte şi unelte de fier, care se încadrează în domeniul ocupaţiilor cotidiene legate de agricultură, creşterea vitelor şi de diferite meşteşuguri.

Între uneltele importante se plasează brăzdarul de plug, care demonstrează că şi aici la Răcătău se poate vorbi de o agricultură bazată pe tracţiune animală.

Brăzdare. Au fost descoperite pînă în prezent 4 exemplare, din care un exemplar întreg, cu lungimea de 0,30 m. Acesta este executat dintr-o bară masivă aplatisată şi lăţită în unghi la unul din capete, la partea activă, acea porţiune care intră în pămînt. Partea opusă se termină într-un fel de cîrlig ce se fixa pe talpa plugului cu ajutorul unei verigi. La celelalte exemplare se păstrează doar vîrful. Atrage atenţia un exemplar, descoperit în ultimul nivel de locuire la 0,40 m adîncime în strat, cu marginile exterioare teşite. După aspectul general se pare că n-a fost prea mult întrebuinţat, iar ruptura s-a produs în contact cu un corp tare, fiind vorba de o defecţiune de turnare.

Un exemplar, din care se păstrează doar vîrful, a fost descoperit în groapa de cult din S. XV, la adîncimea de 4,60 m.

Ultimul exemplar, tot în stare fragmentară, din care se păstrează tot vîrful cu lungimea de 3,4 cm., a fost descoperit în stratul de cultură la adîncimea de 1 m. şi aparţine nivelului de locuire care se datează în secolul I î.e.n.

Brăzdarele de plug descoperite în aşezarea de la Răcătău se datează în secolele I î.e.n. — I e.n. (fig. 1/1, 5-6).

Oticul. De forma unei săpăligi, cu tijă sau tub de înmănuşare, parte componentă a plugului, folosit pînă nu de mult la curăţatul plugului, dar şi pentru plivitul cerealelor ; are corpul plat, gura arcuită. Dimensiuni : î. 7 cm., d. tubului 2,5 cm., grosime 1,8 cm. (fig. 2/3).

Seceri. Piese destul de frecvente în aşezarea de la Răcătău, cu observaţia că majoritatea sînt în stare fragmentară, un singur exemplar aproape întreg : (fig. 3/1, 3-5, 10 ; fig. 5/1, 6-7, 12-23 ; fig. 7/20, 15).

66 I. H. Crişan, *Burebista şi epoca sa*, 1975, p. 368.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Avem de-a face cu mai multe tipuri :

a. Cu corpul mare, arcuit în număr de 6 exemplare, cu lungimea de cca. 0,60 m. (fig. 1/4).

b. Cu limbă la mîner, 11 exemplare cu dimensiunile cuprinse între 14—16 cm şi corpul în general deteriorat. La unele exemplare se mai păstrează parţial zimţii. (fig. 4/7 şi fig. 5/13).

Foarfece de vie. Piesă de referinţă pentru toate aşezările getodacice. Este executată din două bare de metal, aplatisate, cu gura curbată (arcuită) prinse cu nit, de formă oarecum ovală. Se pare că foarfecul respectiv n-avea arc, şi că întrebuinţarea lui se făcea prin închiderea şi deschiderea repetată, în funcţie de grosimea viţei de vie. Cele două braţe se subţiază pe măsură ce se îndepărtau de zona activă, rotunjindu-se pentru a nu stînjeni în timpul întrebuinţării lui. La braţul drept, foarfecele are un cîrlig mobil, (piedică) cu un capăt introdus în inelul realizat în timpul confecţionării. Acest cîrlig, care are rolul de piedică este prevăzut cu un număr de 4 crestături pentru fixarea cleştelui cînd este lăsat în poziţie de repaus.

Piesa a fost descoperită în plin strat de cultură, la adîncimea de 0,80 m., şi are lungimea de 22,5 cm. (fig. 6/a, b, c).

Astfel de piese se mai cunosc pe teritoriul patriei noastre, dar ele au fost întrebuinţate în alte scopuri, în atelierele meşteşugăreşti [67].

Cosoare. Reprezintă uneltele de bază pentru întreţinerea viilor. La Răcătău au fost descoperite cca. 30 de piese de acest fel.

Au fost incluse în această categorie de unelte toate cuţitele cu lama curbată, avînd corespondent în uneltele de astăzi folosite în viticultură. (fig. 3/-69, 11-12-20 ; fig. 4/12 ; fig. 5/8-11, 17 ; fig. 7/12, fig. 8/13).

Astfel de obiecte sînt executate dintr-o bară metalică prin batere la cald, cu lama mai mult sau mai puţin aplatisată şi curbată, iar muchia exterioară întotdeauna îngroşată.

Mînerul apare sub forma unei tije pentru introducerea cu uşurinţă într-un mîner de lemn sau os. Unele cosoare au un mîner plin, de care se fixau plăsele din lemn sau os cu nituri de fier sau sîrmă de cupru. La unele din aceste piese se păstrează încă niturile de fier sau bronz. Ca dimensiuni aceste piese se încadrează între 5—12,8 cm. La un exemplar vîrful se termină într-un buton conic. (fig. 3/ 17).

Coase. Apropiate ca formă de seceri, cu lama lată sau îngustă, dar întotdeauna arcuită se întîlnesc şi la Răcătău, doar în număr de 3 exemde 27 cm., (fig. 9/7) şi trei exemplare de 17-10 cm.

Verigi de coasă. Au fost descoperite pînă în prezent doar 2 exemplare. Aceste obiecte au corpul arcuit şi baza dreaptă şi dimensiunile între 4-5 cm în diametru. Erau folosite atît pentru fixarea în toporişte sau de talpa plugului. (fig. 10/1-2)

67 Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, op. cit. p. 101, fig. 55/1—4.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Cuțite. Se întîlnesc în număr foarte mare în așezarea de la Răcătău, ele fiind unelte indispensabile în toate locuințele și pentru toate îndeletnicirile casnice.

Din bogăția mare de unelte descoperite pînă în prezent, le-am grupat în următoarele tipuri

T. 1. Cuțite de dimensiuni foarte mici, pînă la 6 cm.

T. 2. Cuțite de dimensiuni cuprinse între 10-16 cm.

T. 3. Cuțite cu dimensiunile ce depășesc lungimea de 16 cm și ajung pînă la 27 cm.

În general aceste obiecte sînt executate dintr-o bară de metal aplatisată, prin batere la cald. (fig. 3/1, 6-9, 11-20 ; fig 4/15-22 ; fig. 5/14-16, 18 ; fig 7/13-14, 17-21 ; fig 8/3-12 ; fig. 9/1-2, 4-10, 13).

Majoritatea acestor cuțite au muchia ușor îngroșată și rectilinie.

La unele exemplare s-au folosit ca ornament liniile paralele incizate, pe direcția mînerului, grupate sau singulare.

Mînerele la cea mai mare parte din unelte din această categorie, apar ca o tijă ascuțită, dar sînt și exemplare la care se păstrează ca și la cosoare niturile tot din fier sau bronz precum și găurile de la niturile care se fixau în mînerul de lemn sau os.

Aceste unelte au putut fi folosite atît la treburile gospodărești precum și la diferite lucrări pentru întreținerea pomilor și viilor.

Au fost descoprite cca. 70 de exemplare din care majoritatea o formează cele de dimensiuni mici aparținînd tipului 1, după care urmează cele de dimensiuni mijlocii. Un singur exemplar are lungimea de 27 cm., (fig. 9/7) și trei exemplare de 17-20 cm.

Prezența la Răcătău a resturilor de zgură, eșantioane de minereu, bucăți de lupă, bare fragmentare împreună cu un mare număr de dălți, dornuri etc., reprezintă dovezi demne de luat în seamă atunci cînd vorbim de existența unor ateliere de făurărie, chiar și numai pentru confecționat și reparat uneltele întrebuințate în procesul muncii.

Prezența uneltelor, cuielor, piroanelor, caielelor din fier precum și a unui fragment de potcoavă, a creuzetelor pentru turnat bronz sau argint, a unui tipar pentru lingouri precum și a unui mare număr de eșantioane de fier și de bronz, cupru și cositor sînt dovezi de necontestat în ceea ce privește existența unor ateliere pentru prelucrarea fierului și a metalelor neferoase, și transformarea lor în obiecte de podoabă.

Lista descoperirilor de obiecte de fier s-a completat în ultima vreme cu un *clește* executat din două bare de metal, cu lungimea de 37,5 cm. (fig. 6/2), aparținînd unui atelier de fierărie.

Mînerele au corpul aplatisat prin tehnica martelării, în patru muchii, cu capetele ușor rotunjite. Cele două bare, în zona de îmbinare, sînt mult aplatisate creindu-se un orificiu pentru îngroparea nitului Gura cleștelui este scurtă în comparație cu lungimea mînerelor și permite închiderea completă a celor două brațe.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Exemplarul descoperit la Răcătău își găsește analogii perfecte la Grădiștea Muncelului [68] și se datează în secolul I e.n., iar în Moldova la Bunești-Averești [69] și Borniș-Dragomirești, județul Neamț [70].

Obiecte de întrebuințare curentă.

Dălți. După formă și dimensiuni pot fi grupate astfel

a. Dălți cu corpul tubular (cilindric), gura lățită și ușor arcuită de dimensiuni cuprinse între 5—7 cm și diam. de 1,8—2,6 cm. (fig. 6/1,6-10).

b. Dălți cu corpul în patru muchii, dreptunghiular în secțiune, mînerul cilindric. Dim. lungimea de 16—17 cm., diam. 1—2,6 cm.

c. Dălți ce depășesc lungimea de 24,4 cm. Se cunosc trei exemplare cu lungimea de 18—14,5 cm și diam. de 2,5—3,2 cm.

d. Dălți în formă de pană, folosite probabil și ca bată pentru coasă. L. 7,9 cm., lățimea 2,8 cm., și grosimea de 1,3 cm.

Tesle. Se folosesc pentru netezirea și scobirea lemnului. La Răcătău au fost descoperite trei tipuri : (fig. 2/2,4).

a. Cu gaura de înmănușare transversală și cu lungimea de 15 cm

b. Cu gaură de înmănușare transversală, dar de format mic. Are lungimea de 9 cm și tăișul de 2 cm.

c. Ciocan-teslă cu muchia dreptunghiulară și gura arcuită. Dimensiuni l. 9,8 cm, d.g. 2 cm. (fig. 2/16).

Ciocane. De dimensiuni în general mici, cu un capăt lățit, iar celălalt în muchie. Gaura de înmănușare de formă dreptunghiulară. Dimensiuni l. 7,6 cm—10,5 cm., lățime de 1,2—2 cm. (fig. 2/12, 17).

Rindele. De forma unor plăci dreptunghiulare, ascuțite oblic la unul din capete ne apar ca niște pene aplatisate și ușor curbate. Dimensiuni l. 8,6—10,5 cm, lățimea de 2—1,5 cm (fig. 2/11).

Securi. S-au descoperit doar 3 exemplare în stare fragmentară. Partea superioară, muchia este ruptă din vechime. Dimensiuni l. 4—5,6 cm, lățime 2,3—4,6 cm, grosimea 0,6—1,02 cm (fig. 2/15).

Frigări și furculițe.

Frigarea descoperită la Răcătău este executată dintr-o bară de metal, corpul torsionat și mînerul plat se termină într-un cîrlig. Dinții au fost strînși într-o bandă tot din fier. Astfel de piese se întîlnesc în toate așezările geto-dacice, și în special în Transilvania, cu dimensiuni ce variază între 0,60—1 m. Exemplarul nostru are lungimea de 61,5 cm și lățimea dinților de 7 cm (fig. 11/12).

Furculițele. Au fost descoperite pînă în prezent 5 exemplare și sînt confecționate din două bare de fier prin alipirea lor la cald în tehnica martelării. Avem de-a face cu un singur tip cu doi dinți de dimensiuni cuprinse între 9—12 cm (fig. 11/15-19).

---

68 Ibidem, op. cit. fig. 14/6.
69 Violeta Bazarciuc, *Cetatea geto-dacă de la Bunești*, jud. Vaslui.
70 S. Teodor, Raport la sesiunea de comunicări științifice, de la Tîrgoviște.
71 M. Macrea, I. Berciu, în SCIV, VI, 3—4, 1955, p. 618.
72 Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, op. cit. p. 120.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Astfel de piese au mai fost descoperite la Căpîlna [71], Costeşti [72], Cozia [73], Poiana [74], Brad [75] etc., şi aparţin geto-dacilor.

Foarfece. Au fost descoperite pînă în prezent un număr de 4 exemplare cu dimensiunile cuprinse între 5,3—13,5 cm, folosite pentru tunsul oamenilor şi oilor fiind asemănătoare celor din zilele noastre. Se confecţionau dintr-o lamă arcuită în forma literei „U", (fig. 11/11) lăţită la bază, pentru a-i mări elasticitatea. Se datează în secolele I î.e.n.-I e.n.

Cîrlige de pescuit. Sînt executate din sîrmă de fier sau dintr-o bară rotundă cu capătul perforat sau îndoit, cu dimensiunile cuprinse între 5,5—10,5 cm şi cu deschidere la vîrf de la 2,5—6 cm. Se cunosc mai multe exemplare dar un număr de 5 sînt foarte bine conservate. Ele apar în toate staţiunile din apropierea rîurilor cu debit mare de apă, ca Siretul, Argeşul, Prutul etc. Analogii perfecte la Poiana [76], Popeşt [77], etc. (fig. 11/1-4).

Pile. Au fost descoperite mai multe exemplare, dar un număr de 3 pot fi încadrate cu exactitate în această categorie de unelte. Un exemplar de 17,8 cm mai păstrează încă zimţii şi veriga de fixare în coada de lemn, care are diametrul de 1,8 cm (fig. 2/13). Corpul plat-alungit, tija scurtă.

Al doilea exemplar, care se păstrează în stare fragmentară, de formă oarecum dreptunghiulară şi corpul aplatisat are lungimea de cca. 11 cm şi lăţimea de 1,5 cm (fig. 1/14).

Al treilea exemplar cu corpul tubular şi mînerul ca o tijă aplatisat cu lungimea de 21 cm.

Al patrulea exemplar de formă oarecum trapezoidală cu lungimea de 7 cm, lăţimea de 1,2 cm şi grosimea de 0,8 cm cu dinţii complet şterşi.

Ace. Din sîrmă fină, corpul simplu sau torsionat. Cele simple sînt confecţionate dintr-o sîrmă foarte subţire cu gaura ovală. Au corpul la partea superioară uşor îngroşat şi vîrful ascuţit, cu lungimea de 6—10 cm. Un număr de 4 exemplare sînt în stare bună de conservare (fig. 11/5-10).

Acele cu corpul torsionat şi capetele îndoite în număr de 10 bucăţi au lungimea între 3,6 cm—7,2 cm.

Mai sînt unele exemplare cu corpul torsionat şi capetele îndoite în aceeaşi direcţie, dar aplatisate. Lungimea 17,7 cm.

Sfredel. Un singur exemplar cu capătul îndoit şi uşor aplatisat. Vîrful sfredelului este torsionat şi foarte bine ascuţit. Este confecţionat dintr-o bară de metal, rotundă în secţiune. Lungimea 11,4 cm.

Străpungătorae.

Apar în număr foarte mare în aşezarea de la Răcătău fiind realizate din bare de metal cu corpul în patru muchii. Vîrful ascuţit şi mînerul mult aplatisat. Unele exemplare au corpul rotund în secţiune. Ca

73 Ibidem, p. 120.
74 R. Vulpe, în SCIV, II, I, 1951, p. 212, fig. 27.
75 Vasile Ursachi, *Monografia cetăţii geto-dacice de la Brad*, în manuscris, 1985.
76 R. Vulpe, SCIV, II, I, 1951, p. 204, fig. 23/3—7.
77 R. Vulpe, Aşezări getice, p. 36.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

dimensiuni ele variază de la 4,3 cm—10,7 cm. Majoritatea aveau mînerele de lemn, dar se cunosc şi piese aparţinînd acestui tip cu mînerul în formă de inel, dintr-o singură bucată. (fig. 11/13 ; 12/18, 21).

Chei. Astfel de obiecte pot fi împărţite în mai multe tipuri

T.1. Chei cu dinţi, unul rupt din vechime. Un singur exemplar cu lungimea de cca. 18,5 cm. (fig. 10/10, 14-17, 19).

T.2. Dintr-o bară în formă de cîrlig la un capăt şi cu verigă mobilă la partea superioară. L. 15 cm, d. verigii 1,2 cm. (fig. 10/14).

T.3. Ca formă identică cu precedenta cu menţiunea că partea superioară se termină într-un ochi. L. 13,5 cm, d. 1,7 cm, iar al doilea exemplar are L. de 16,7 cm. (fig. 10/15).

T.4. Chei cu corpul aplatisat şi capetele conice din care 2 exemplare întregi şi 3 exemplare în stare fragmentară. Un exemplar are corpul torsionat şi capetele îndoite. L. 17,5. (fig. 10/19).

T.4. De tip roman, în stare fragmentară.

T.5. Corpul arcuit, barele conice, circulare în secţiune. L. 9,5 cm, d. 5,8 cm. (fig. 10/16).

T.6. Chei cu capetele cilindrice şi corpul aplatisat. L. 9 cm.

T.7. Cheie în stare fragmentară. L. 9,5 cm.

Cîrlige. Sînt executate dintr-o bară de metal cu unul sau două braţe. La capătul opus se termină într-un ochi circular. (fig. 10/12).

Avem de-a face cu trei tipuri

a. cu braţele îndoite în sus (fig. 10/11, 13).

b. cu un singur braţ, care formează un unghi drept. (fig. 10/12).

c. cu un singur braţ îndoit, cu lungimea de 16,5 cm. (fig. 10/11).

Piroane, cuie, ţinte, scoabe.

Sînt executate din sîrmă sau bare de metal prin martelare cu vîrful ascuţit sau în patru muchii. (fig. 12/1-19 ; fig. 13/1-16, 23).

După formă şi dimensiuni se împart în mai multe tipuri :

a. Piroane cu corpul conic cu dimensiunile cuprinse între 10—28 cm. (fig. 12/1-6 ; fig. 13/13).

b. capul în formă de semilună aplatisată. L. 8—14 cm. (fig. 12/12).

c. Piroane cu capul în formă de calotă. L. 6—10 cm. Un exemplar are lungimea de 19,5 cm. (fig. 12/14).

d. Piroane cu floarea mare avînd diametrul între 2—3,4 cm. cca. 30 de exemplare. (fig. 12/9 ; 13/9).

e. Cuie cu capul conic de dimensiuni mai mici cu L. de 5,5—9 cm. (fig. 13/3, 6, 14/16).

f. Ţinte cu floare cu diam. 2—4 cm şi lungimea de 4 cm., cca. 10 exemplare. (fig. 13/10-12).

Scoabe.

Se întîlnesc mai multe tipuri de scoabe : (fig. 1n/1-13).

a. Scoabe de colţ (căpriori) de dimensiuni mari cu diametrul de cca. 15,6 cm.

b. Scoabe cu corpul plat şi capetele îndoite şi foarte bine ascuţite. L. 16,5 cm şi lăţimea de 2,5 cm.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

c. Scoabe în forma literei „U" cu dimensiunile cuprinse între 3,5—7,6 cm, d. între 3,4 cm—4 cm.

d. Scoabe simple cu vîrful ascuţit şi capetele îndoite şi lăţite cu lungimea de 7—12 cm.

e. Din fier asemănătoare unor cuiere cu un capăt îndoit pentru atîrnat diferite obiecte, haine etc. (fig. 10/23 ; fig. 13/25-26). Nu depăşesc lungimea de 10 cm. Între obiectele de fier mai amintim un dorn de cca. 6 cm. (fig. 10/26), două nicovale miniaturale de formă dreptunghiulară, două clanţe de uşă (fig. 13/12-18), un belciug o garnitură de scut precum şi un număr de 50 de fragmente din metal, care provin de la diferite obiecte, cum ar fi : dălţi, scoabe, cuie, piroane, cîrlige de undiţă, vîrfuri de săgeată cu corpul torsionat şi baza conică, bucăţi de sîrmă şi tablă etc.

Piese de harnaşament.

Au fost descoperite pînă în prezent zăbale, psalii, pinteni, verigi, catarame, garnituri metalice etc.

Zăbala are corpul aplatisat cu două perforaţii şi un cîrlig de prins lanţul. Cîrligul are ambele capete răsucite, şi o lungime de 7,2 cm. D. ochiului mare este de 2,2 cm, iar a ochiului mic de 1,7 cm. (fig. 15/11).

Cîrligul de lanţ este executat în genul celor de factură celtică, cu capetele în ochi, realizate prin martelare la cald a două bare aplatisate prin împletire. L. 8 cm., lăţimea de 1,5 cm. (fig. 15/9).

Verigă de lanţ, dintr-o bară aplatisată în forma cifrei 8 cu lungimea de 3,7 cm. (fig. 10/9).

Psalii. Două exemplare eexcutate din bare aplatisate cu ocheţii de formă dreptunghiulară. Primull exemplar are lungimea de 10,7 cm, iar lăţimea maximă de un centimetru. (fig. 15/7-8).

Al doilea exemplar diferă de primul prin faptul că ambele capete se termină în evantai, iar ocheţii au o formă dreptunghiulară. Dimensiuni : L. 9 cm, l. 1,2 cm, d. ochi 1 cm.

Psaliile de la Răcătău de tipul cu doi ocheţi sînt de două tipuri

a. cu capetele mai înguste, iar marginea acestor terminaţii este rectilinie. (fig. 15/7).

b. cu capatele lăţite în formă de evantai. (fig. 15/8).

Datarea este asigurată de contextul în care au fost descoperite : sec. I î.e.n.—I e.n. **

Pinteni.

Au fost descoperiţi 10 pinteni din care un singur exemplar din bronz. Corpul seimcircular, arcuit, în forma literei „U" prezintă cîte doi butoni în formă de calotă. Spinul se termină în patru muchii. Un exemplar are spinul ornamentat cu 4 linii incizate în poziţie orizontală.

Exemplarul din bronz are un braţ rupt din vechime, iar de o parte şi de alta a spinului, la partea superioară se întîlnesc grupuri de linii profilate pînă în apropierea butonului, care este fixat printr-un nit. Piesa are în zona de arouire maximă o perforaţie care provine probabil de la o reparaţie din vechime.

Dimensiuni : î. 5—9,5 cm, d. 6,5—9,5 cm. L. spinului : 2—3 cm. (fig. 15/1-6,10).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Datare sec. I î.e.n.—I e.n. Analogii se întîlnesc în toate aşezările şi fortificaţiile geta-dacice.

Cătărămi şi verigi.

Se cunosc vreo 6 exemplare întregi şi mai multe exemplare deteriorate. Sînt în general simple ca forme şi pot fi grupate astfel-:

a. Cătărămi de la curele sau hamuri cu diam. de 2,8—3,4 cm. din bandă de metal aplatisată sau sîrmă rotundă. Un singur exemplar are şi cuiul. Dimen. : L. 4 cm, l. 3,5 cm. (fig. 10/3).

b. Verigi cu corpul oval sau rotund, din sîrmă sau bandă aplatisată. D 2—4 cm., un număr de 3 exemplare. (fig. 10/4-6).

c. Verigi cu capetele suprapuse, sau circulare cu d. de 2—2,2 cm. (fig. 10/8).

Potcoavă.

Un singur exemplar, în stare fragmentară cu lungimea de cca. 6,8 cm cu două perforaţii de formă dreptunghiulară la distanţe egale. (fig. 13/19).

Caiele. 6 exemplare cu lungimea cuprinsă între 4,8—5 cm. fig. 13/20-22).

Arme ofensive.

Au fost descoperite mai multe tipuri de săgeţi, lănci, suliţe şi vîrfuri de arbaletă.

Vîrfuri de săgeţi.

În număr destul de mare cca. 35 de bucăţi, în stare bună de conservare, care după formă şi dimensiuni pot fi împărţite în următoarele grupe

1. Vîrfuri de săgeţi în formă de frunză cu pedunculul aplatisat şi îngust, 3 exemplare. (fig. 10/14, 15, 21).

2. Vîrfuri de săgeţi cu corpul piramidal aparţinînd la două tipuri

a. corpul piramidal cu trei muchii şi cu penduncul subţire, dintr-un fir de sîrmă, rotund în secţiune cu L. 2,8—4,8 cm. Un exemplar puternic deteriorat. În total 6 exemplare. (fig. 16/1-6).

b. vîrf de săgeată cu trei muchii de cca. 5,2 cm 1 exemplar. (fig. 16/8).

3. Vîrf de săgeată cu patru muchii şi baza conică tubulară, 1 exemplar. L. cca. 4,5 cm.

4. Vîrfuri de săgeţi în formă de frunză cu înmănuşare tubulară, teaca este realizată prin martelare : 4 exemplare. L. 5—5,6 cm. (fig. 16/15, 21).

5. Vîrfuri de săgeţi cu aripioare, partea superioară, uşor arcuită. Corpul este străbătut de o linie mediană profilată. Baza tubulară, executată prin martelare, cele două laturi rămînd uşor distanţate la unele exemplare. (fig. 16/7, 20, 22-27).

O parte din aceste vîrfuri prezintă de o parte şi de alta a nervurii mediane cîte o şănţuire liniară pe toată lungimea piesei.

Vîrfurile de săgeţi aparţinînd acestui tip pot fi împărţite în trei variante :

a. Cu linia mediană profilată şi vîrful arcuit. (fig. 16/22).

b. Cu nervura mediană încadrată de două linii uşor adîncite şi vîrful arcuit. (fig. 16/23).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

c. Cu vîrful piramidal şi teaca tubulară. (fig. 16/27).

Dimensiuni L. 6,5—7,5 cm. Majoritatea pieselor au fost descoperite în complexe închise, dar şi în strat şi se datează în secolele I î.e.n.—I e.n.

6. Vîrf de săgeată în formă de frunză de salcie cu o nervură mediană în relief şi tub de înmănuşare. Ca dimensiuni se abate de la tipurile cunoscute pînă în prezent în cetatea dacică de la Răcătău. A fost descoperită în strat, la adîncimea de — 1,00 m. Dimensiuni : L. totală = 11,2 cm., l maximă = 1,5 cm., d. = 1 cm. (fig. 17/10-11).

7. Vîrfuri de săgeţi cu 4 muchii, vîrful ascuţit, bara conică, rotundă în secţiune. Dimensiuni L. 4,6 cm — 5 cm. Sec. I î.e.n. 2 exemplare, (fig. 18/16-17)

8. Vîrfuri de săgeţi cu baza conică şi corpul torsionat. Deşi mari ca dimensiuni, variază între 7—14 cm înălţime sînt totuşi destul de uşoare avînd corpul gol în interior. Se cunosc 10 exemplare întregi. (fig. 16/9-11, 13). Două exemplare au corpul îngroşat, vf. ascuţit şi mînerul ca o tijă (fig. 16/12/9. Vîrfuri de săgeţi cu lama foarte subţire şi pedunculul îngust. L. 5,1—5,8 cm. 2 exemplare întregi. Aparţin ultimului nivel de locuire şi se datează în secolul I e.n. (fig. 16/18-19)

Astfel de săgeţi se întîlnesc în toate aşezările de tip dava şi în special la Poiana [78], Brad [79], Bîtca Doamnei — Piatra Neamţ [80], Ocniţa [81], în multe aşezări din Transilvania [82] şi se datează în secolele I î.e.n. — I e.n.

Suliţe : 2 tipuri.

1. Am inclus în această categorie vîrfurile de suliţă cu corpul masiv, (vîrful scurt, de formă piramidală cu tub de înmănuşare şi cu lungimea de 9,5—14,5 cm. Au fost descoperite în ultimul nivel de locuire atît în stratul de cultură cît şi în complexe închise, în număr de 4 exemplare care se datează în secolele I î.e.n. — I e.n. Analogii la Grădiştea Muncelului şi Costeşti, dar şi în lumea romană [83]. (fig. 17/1-4)

2. *Vîrfuri de suliţă,* 3 exemplare de tipul alungit, cu vîrful în patru muchii şi corpul cilindric, tubular. Lungimea de cca. 11—12 cm., d. 2 cm. Analogii la Grădiştea Muncelului şi Costeşti, dar şi în mediul roman [84]. (fig. 17/6, 9).

Lănci. Au fost descoperite la Răcătău mai multe vîrfuri de lănci, care fac parte din tipul filiform, cu vîrful mare prelung şi nervură mediană unghiulară. (fig. 17/8).

Un exemplar bine conservat a fost descoperit în stratul de cultură aparţinînd primului deceniu al secolului II e.n. la 0,20 m adîncime.

78 R. Vulpe, în SCIV, I, 1951, p. 207, fig. 28/7—13.
79 V. Ursachi, Monografie în manuscris.
80 N. Gostar, op. cit. p. 21.
81 D. Berciu, *Buridava dacică,* p. 38, Pl. 20/8—9, 11—12 ; Pl. 30/8—9.
82 Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, *Civilizaţia...* p. 135—136, 1—21.
82 Ioan Glodariu încadrează descoperirile de la Răcătău fig. 68/24—26, 33 în categoria de vîrfuri de săgeţi.
83 Ibidem, p. 136.
84 Ibidem, p. 134—135.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Are lungimea de 35,2 cm., lățimea maximă de 4,8 cm. și diam. de 4,8 cm .În apropiere de bază se întîlnesc două perforații cu d. de 4 mm.

Astfel de exemplare s-au descoperit la Căpîlna [84], Cozia [85] și Grădiștea Muncelului [86].

Alte două exemplare cu lungimea de 16,4 cm — 20 cm. și lățimea de 3,5 cm și diam. de 2 cm. se păstrează în stare foarte bună de conservare. Pe unul din exemplare se observă o nervură mediană. La îmbinarea corpului lamei cu tubul de înmănușare se face o gîtuire, după care se lărgește tubul de înmănușare. (fig. 18/5).

Ultimul exemplar se păstrează în stare fragmentară și are lama de 17 cm. Marginile sînt puternic corodate.

În așezarea de la Răcătău pînă în prezent n-au fost descoperite săbii din fier, în schimb a fost descoperită o teacă (manșon) de la o sabie, de formă oarecum dreptunghiulară destul de bine conservată, cu marginile îngroșate, iar pe mijloc prezintă o nervură mediană în relief de o parte și de alta a manșonului. Marginile de asemenea sînt ușor îngroșate și decorate cu linii în relief. (fig. 6/3).

Dimensiuni L. 7,8 cm., lățimea 6 cm., grosimea 1,02 cm.

Din această prezentare succintă a tuturor descoperirilor de fier din așezarea geto-dacă de la Răcătău se poate observa fără a exagera că avem de-a face cu o mare varietate și diversitate de unelte, arme precum și diferite obiecte de uz casnic și gospodăresc, în majoritate executate pe loc, în atelierele proprii, care au funcționat în cadrul davei de pe Siret și care se datează în secolele I î.e.n. — I e.n.

Folosirea fierului pe scară largă în spațiul locuit de daci este o realitate, dovedind înaltul nivel la care au ajuns strămoșii noștri geto-dacii.

„Dezvoltarea agriculturii a făcut cu putință înmulțirea practic, nelimitată a mijloacelor de trai în condițiile acelor vremuri. Fierul a fost după afirmația lui Engels, ultima și cea mai însemnată din toate materiile prime, care au jucat un rol revoluționar în istorie [88].

Bogăția de unelte de fier folosite cu prisosință în toate domeniile de activitate dovedesc caracterul unitar al civilizației geto-dacice și înaltul nivel la care a ajuns societatea geto-dacă la cumpăna dintre cele două milenii.

Această originalitate arăta pe bună dreptate Hadrian Daicoviciu „nu exclude, ci, dimpotrivă, implică acceptarea unor influențe din afară. Dar dacii nu s-au mulțumit cu prelucrarea unor elemente de cultură materială de la alte popoare, ci le-au adaptat, le-au transformat, adesea le-au îmobățit, topindu-le în creațiile lor tradiționale și făurind o civilizație profund originală [89]"

85 Ibidem, p. 132.
86 Ibidem, p. 133.
87 Ibidem.
88 F. Engels, *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, în K. Marx Fr. Engels, *Opere alese*, vol. II, Ediția a II-a 1955, p. 202.
89 Harian Daicoviciu, în *Acta Musei Napocensis*, 5, 1968, p. 54.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Descoperiri arheologice mai vechi şi date mai recente în domeniul metalurgiei fierului constituie argumente de netăgăduit privind civilizaţia geto-dacă. Aceste vestigii descoperite pe întreg spaţiul locuit de geto-daci demonstrează nu numai progresul continuu al acestor meşteşuguri, dar şi capacitatea de creaţie a strămoşilor noştri geto-daci.

Multitudinea descoperirilor din domeniul metalurgiei fierului pe teritoriul României, constituie deasemenea dovezi de necontestat ale continuităţii şi autohtoniei poporului nostru în spaţiul Carpato-danuiano-pontic.

În concluzie agricultura şi meşteşugurile au o veche tradiţie pe teritoriul patriei noastre.

DES OUTILS ET EN FER GETO-DACE DECOUVERTES A RĂCĂTĂU, DISTRICT DE BACĂU

Résumé

L'auteur présente en bref les principaux outils, armes et different, objets en fer appartenant à la civilisation géto-dacique de l'importante station archéologique de Răcătău. Ce découverts sont groupés dans le sorte suivant :

1. Des outils agricoles : socs de charrue, faucilles, coutres, ciseaux de vigne.
2. Objets d'usage couzant dans la charpenterie : ciseaux, rabots, piles, cures, clous.
3. Objets d'usage domestique ; couteaux, brochettes, fourchets, ciseaux, lignes, aiguilles, clefs, virilles.
4. Objets d'hornachement : mors, éperons, boucls, anneaux.
5. Armes ofensives : fléches, lances, javelots.

De cette brievement présentation des découvertes de feronerie du dava de Răcătău, on peut observer, qu nous avons d'affaire avec unei variété et diversité des outils, armes, objets d'usage domestiques, la plus grand part executés dans les ateliers locaux, en prouvant le caractére unitaire de la civilisation géto-dacique qui n'exclus pas l'existence de quelques influence du dehors.

Les objets presenté date du I-er siècle av. n.e. — I n.e.

---

* Vezi Marin Circiumaru, Consideraţii paleoetnobotanice şi contribuţii la agricultura geto-dacilor, în Thraco — Dacica, 4, 1983, 1—2, p. 126—134 şi Thraco-Dacica, 5, 1—2 1984, p. 170—176. Sînt prezentate şi speciile de plante cultivate la Răcătău, p. 173, după cum urmează : Triticum monococum, Triticum cf. dicoccum, Triticum aestivum, Secale cereale, Hordeum vulgare vulgare, Avena sp. Agrostemma githago. Din studiul lui M. Circiumaru rezultă că la însămînţat nu s-a procedat la o selecţie a seminţelor, specile descoperite ne dau o imagine a recoltei de cereale din lanul recoltat în vremea respectivă.

** La W. M. Werner întîlnim toată bibliografia privind psaliile geto-dacice, în SCIVA, 4, 1984, p. 353—360.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Fig. 1. Brăzdare de plug geto-dacice : 1, 5-6 Răcătău, 2 Poiana Şoimului, 3 Bîtca Doamnei, (după N. Gostar), 4 seceră.

Fig. 1. Outils agricoles geto-dacique.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

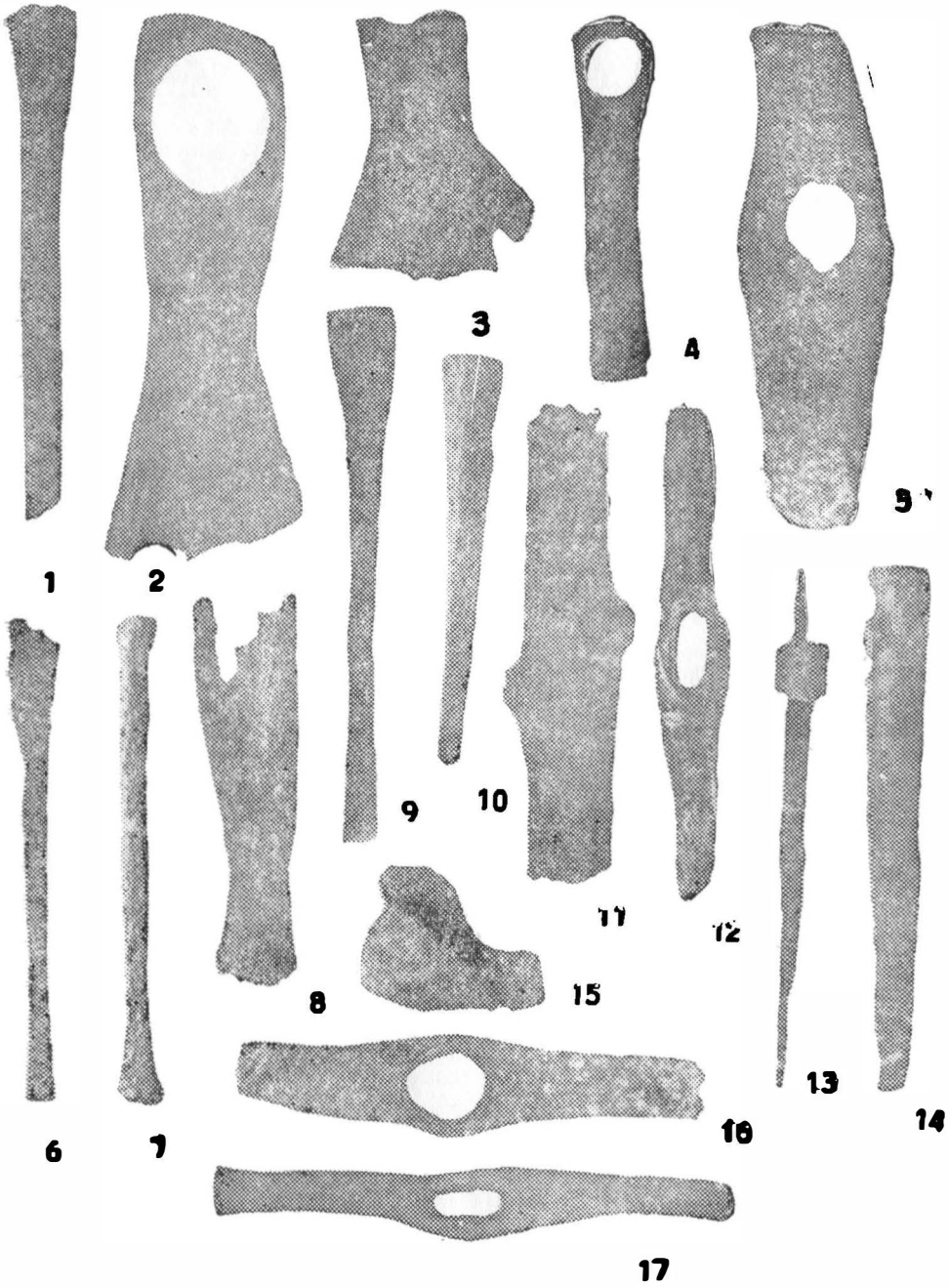

Fig. 2. Răcătăui: 1, 6—10 dălți ; 2, 4 tesle ; 3 otic ; 11 rindea ; 12, 16—17 ciocane ; 15 secure ; 13—14 pile.

Fig. 2. Outils de charpenterie.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

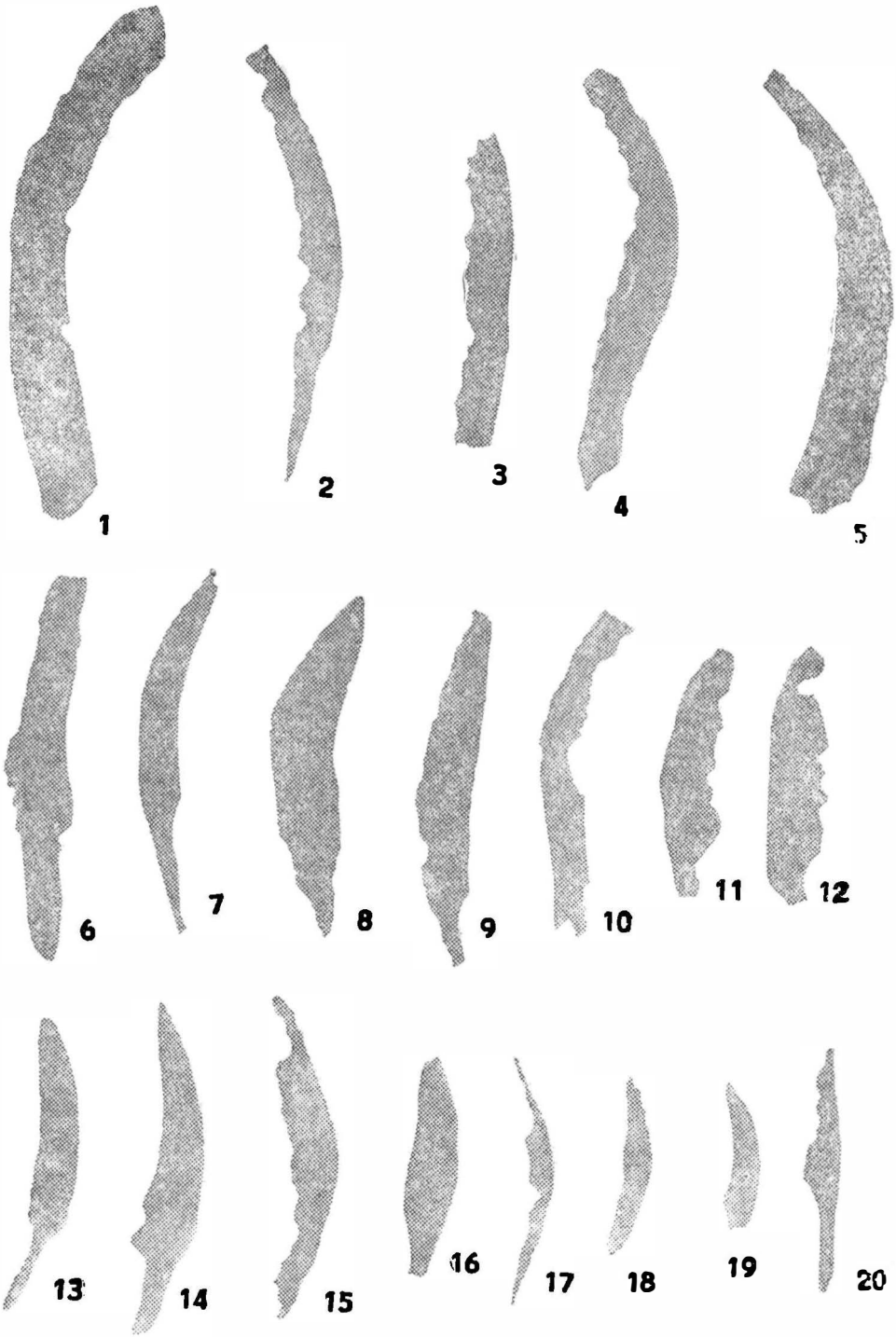

Fig. 3. Răcătău : 1, 3—5, 10 seceri ; 2, 6—9, 11—20 cuțite și cosoare
Fig. 3. Outils agricoles et d'usage ménagère.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

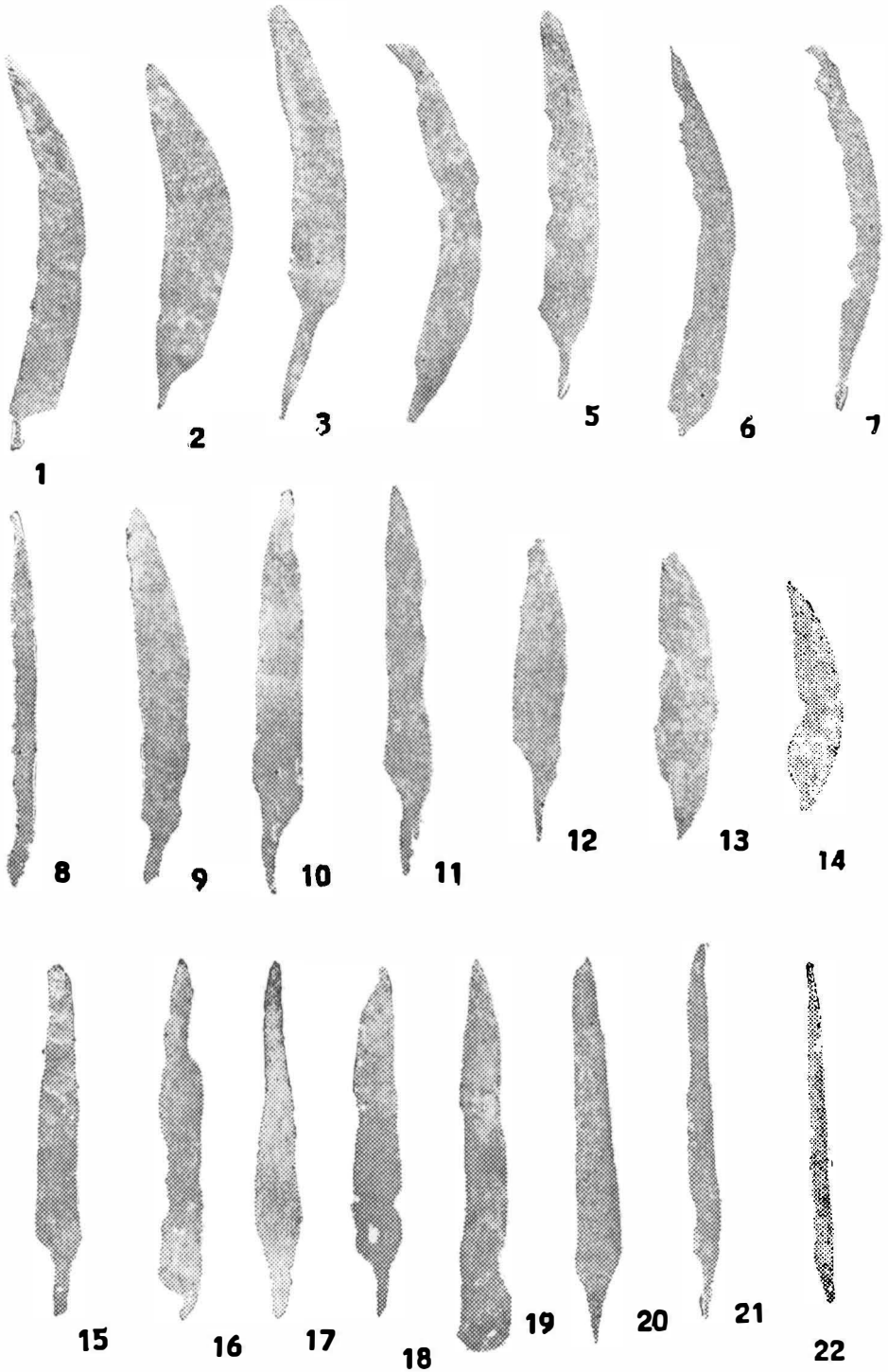

Fig. 4. Răcătău : 1, 4, 6—7 seceri ; 2—3, 5, 9, 12—14 cosoare ; 8 coasă, 15—22 cuţite.
Fig. 4. Outils agricoles et d'usage ménagére.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

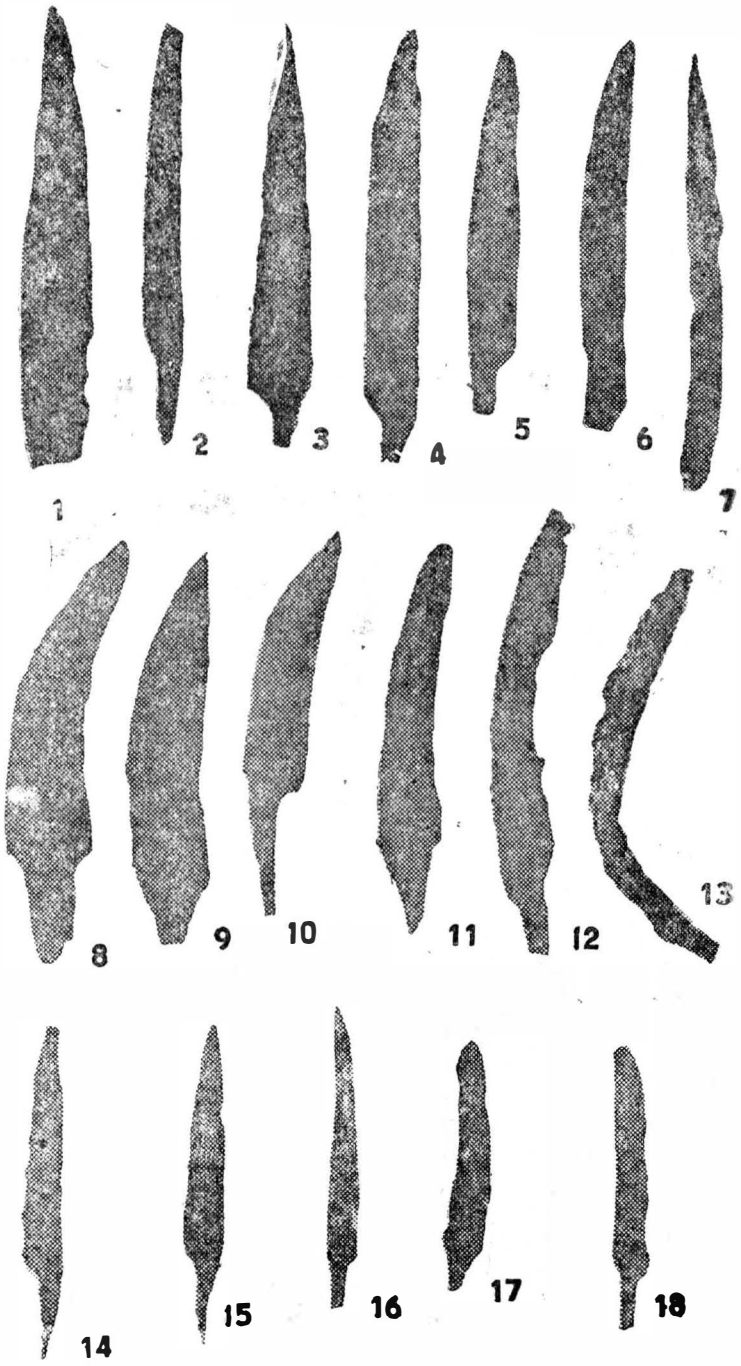

Fig. 5. Răcătău : 1, 6—7, 12—13 seceri ; 2—5, 14—16, 18 cuțite ; 8—11, 17 cosoare.
Fig. 5. Outils agricoles et pour viticulture.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

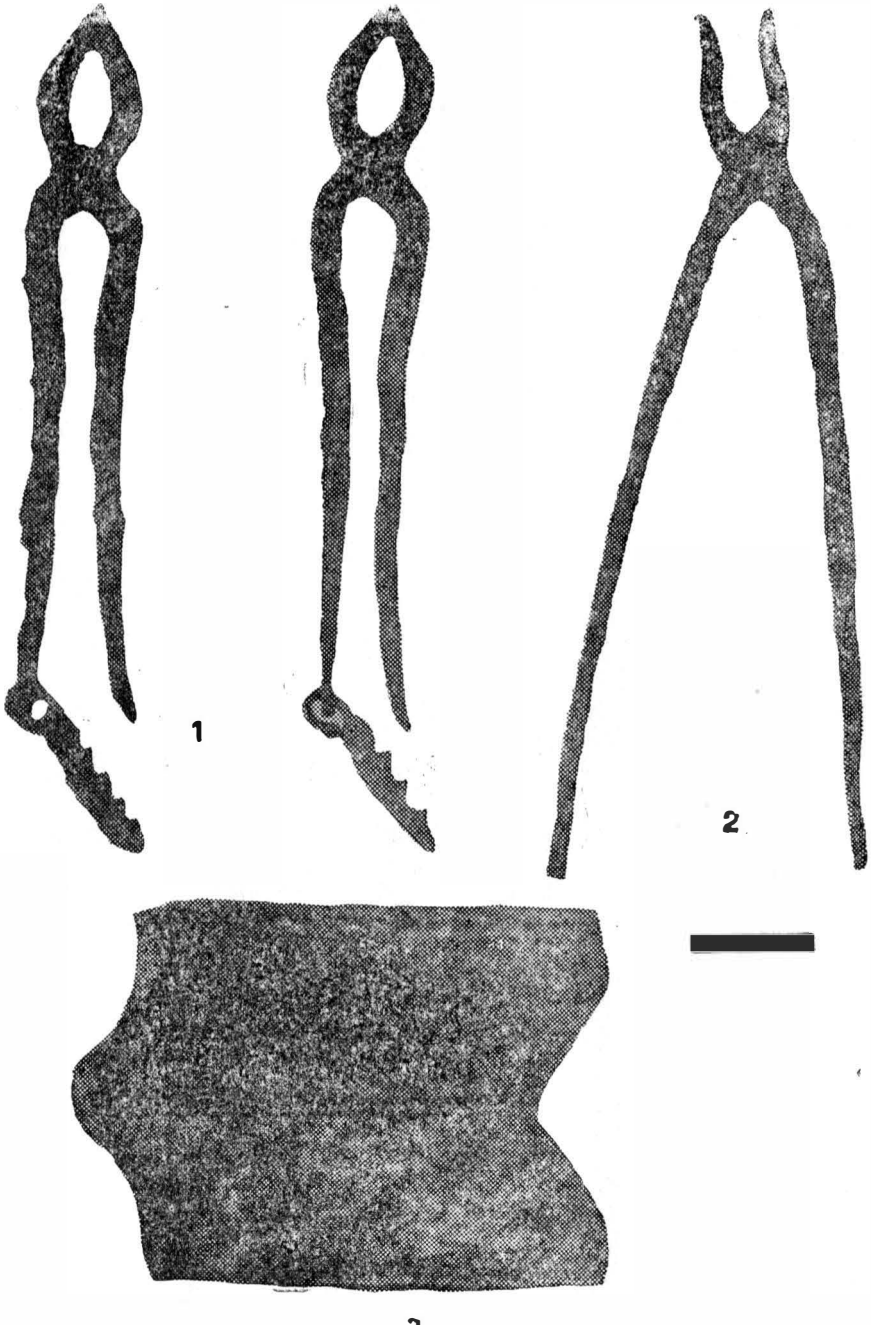

Fig. 6. Răcătău : Foarfece de vie, 2 cleşte, 3 manşon sabie.
Fig. 6. Ciseaux de vigne, tenaille, accessoire de épée.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

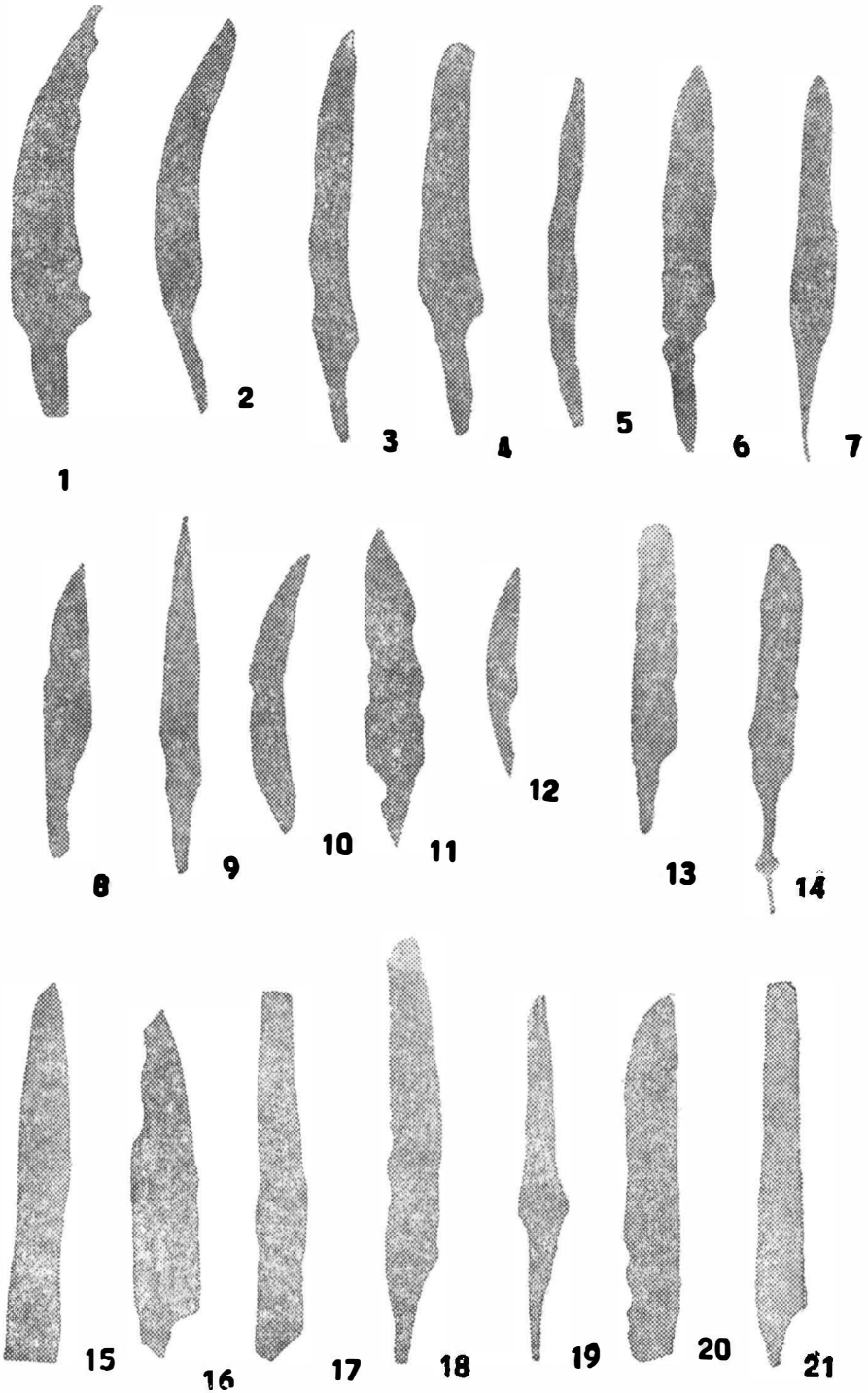

Fif. 7. Răcătău : 1—4 cosoare ; 5 coasă, 6—9, 11, 13—14, 17—21 cuțite ; 12 cosor ; 10, 15 seceră.

Fig. 7. Outils pour usage de viticulture.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

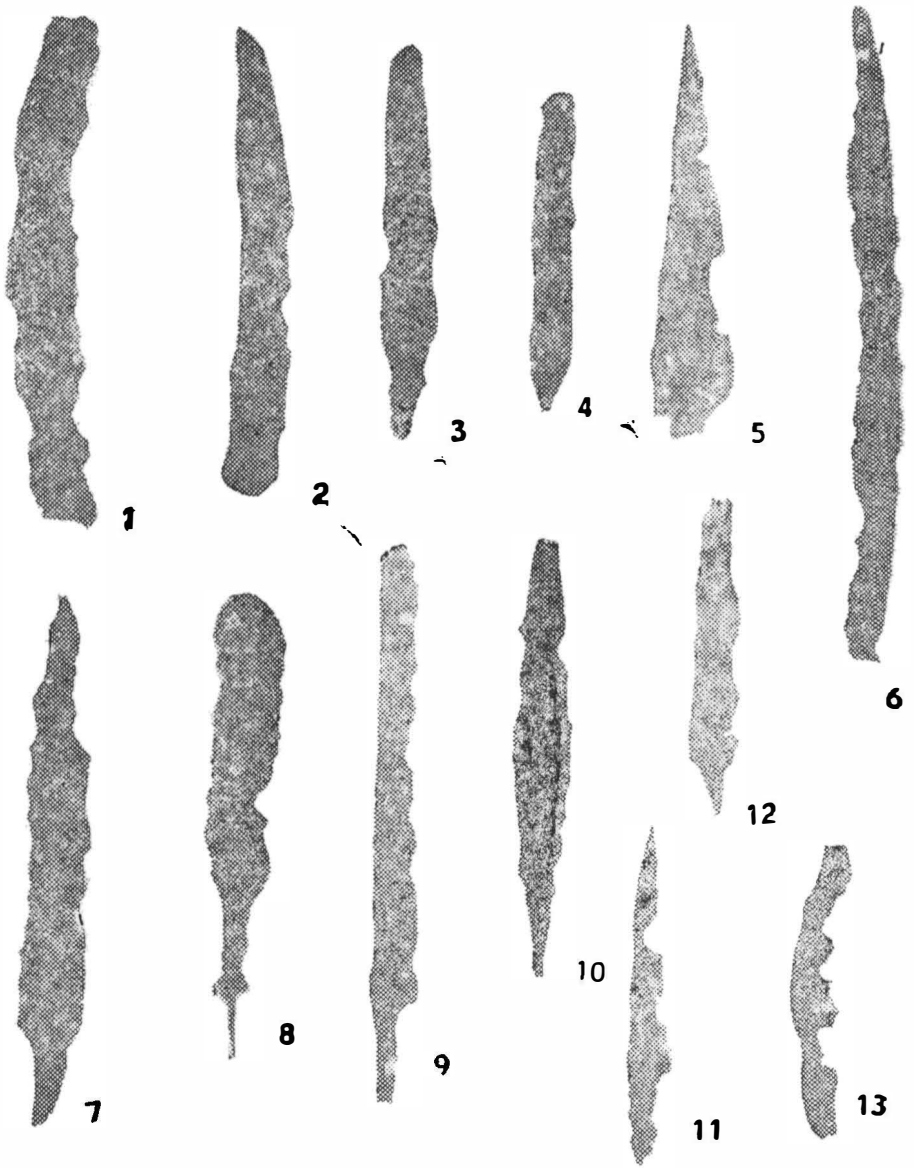

Fig. 8. Răcătău : 1—2, 6 seceri ; 3—12 cuţite ; 13 cosor.
Fig. 8. Outils agriocle d'usage ménagére.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

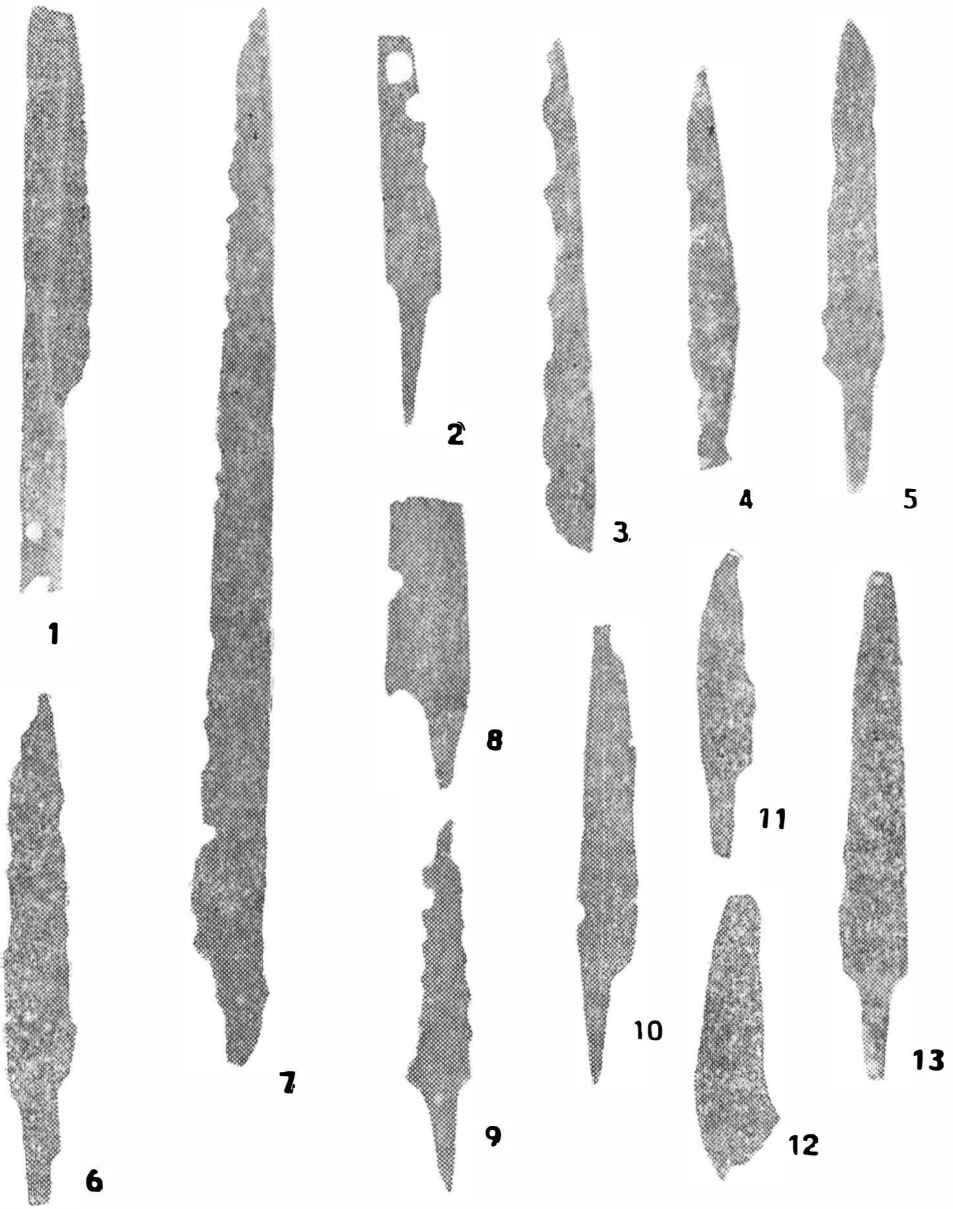

Fig. 9. Răcătău : 1—2, 4—10, 13 cuțite ; 3 seceră, 12 cosor.
Fig. 9. Objets d'usage courent.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

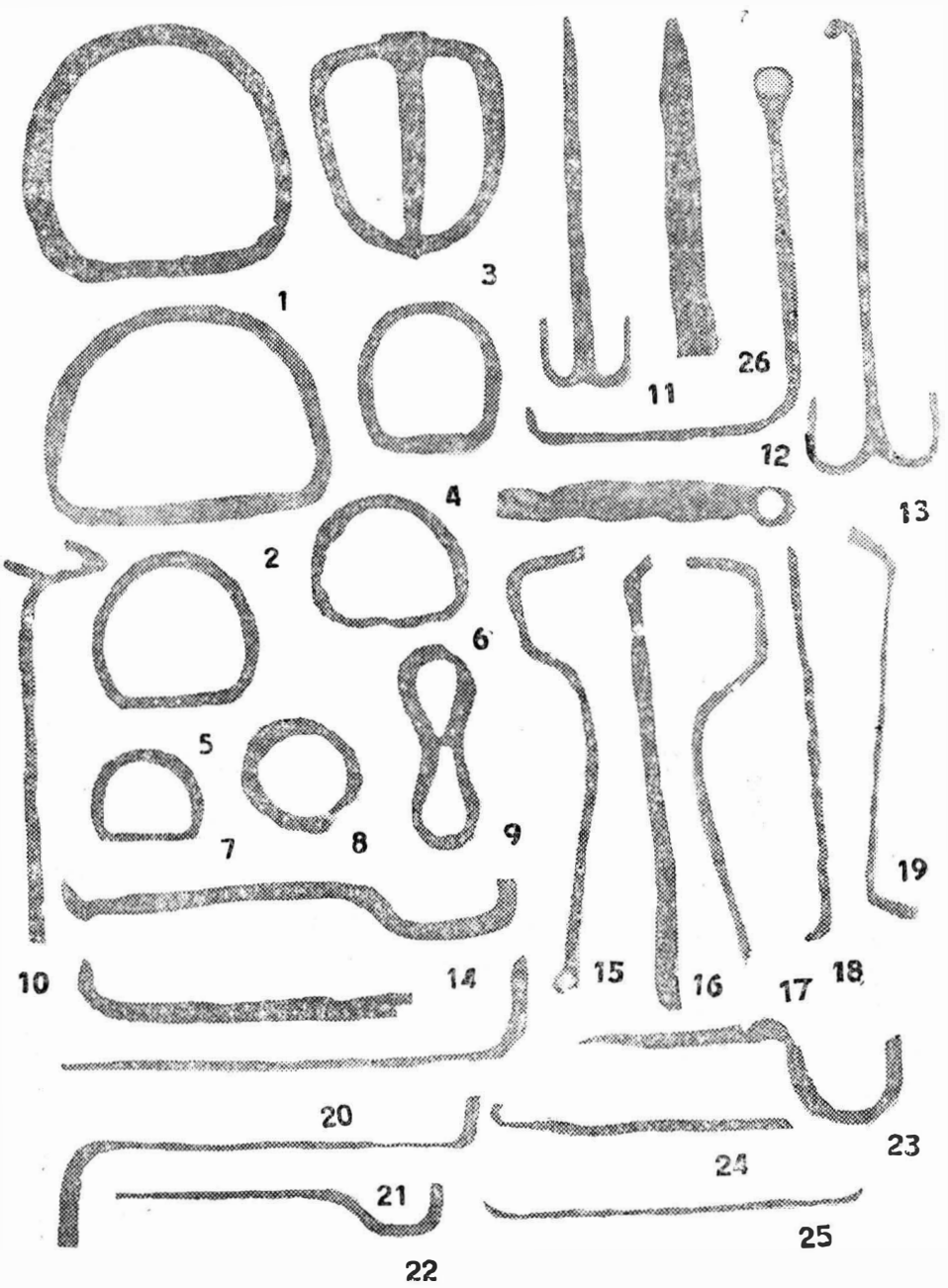

Fig. 10. Răcătău : 1—2 verigi coasă ; 3—7 cătărămi curele ; 8—9 verigi lanţ ; 10—17, 19 chei şi cîrlige ; 18, 20, 22—25 bare de metal ; 26 dorn.
Fig. 10. Objets d'usage courent : chainons, cléfes, crochets.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

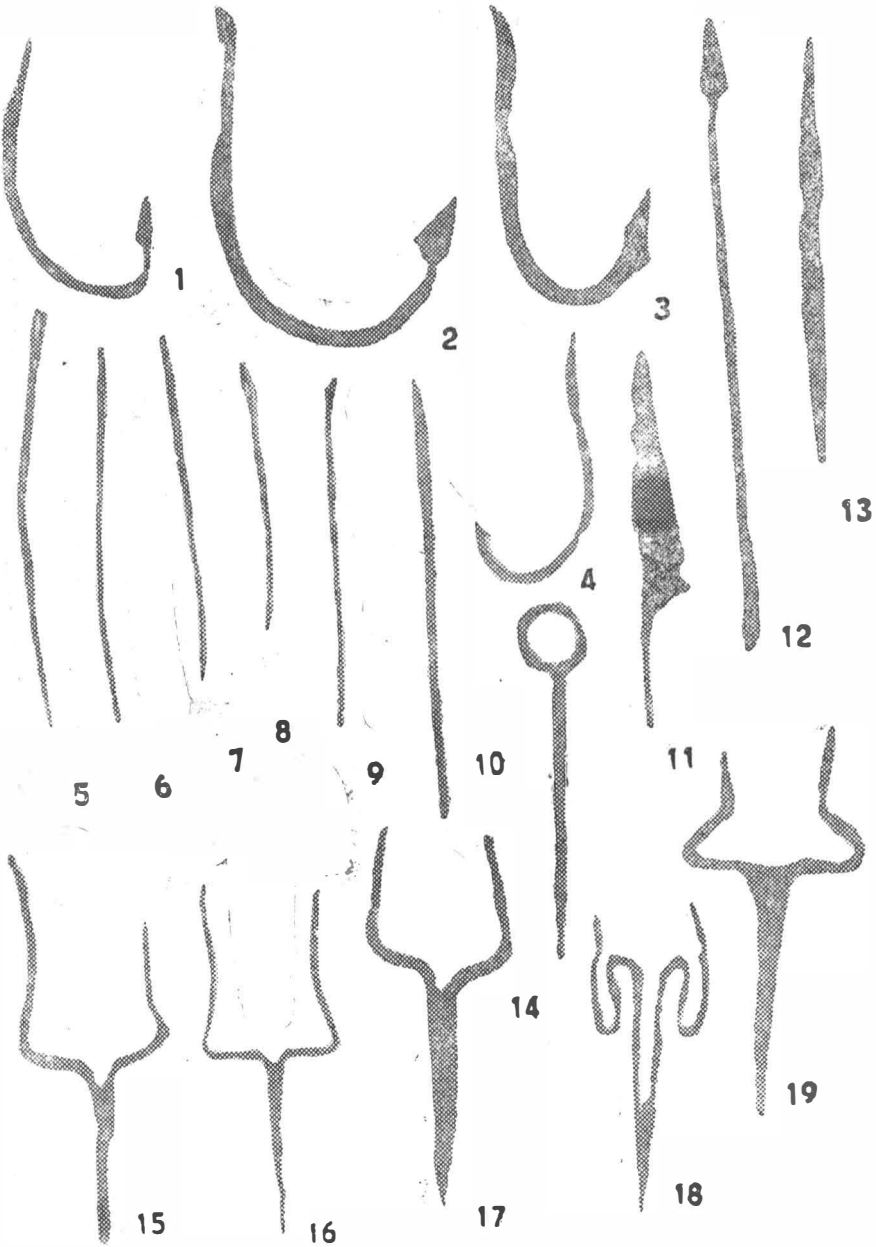

Fig. 11. Răcătău : 1—4 cîrlige undiță ; 5—10 ace ; 11 foarfece ; 12 frigare ; 13—14 străpungătoare ; 15—19 furculițe.
Fig. 11. Aiguilles, hameçons, broches, fourchets.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

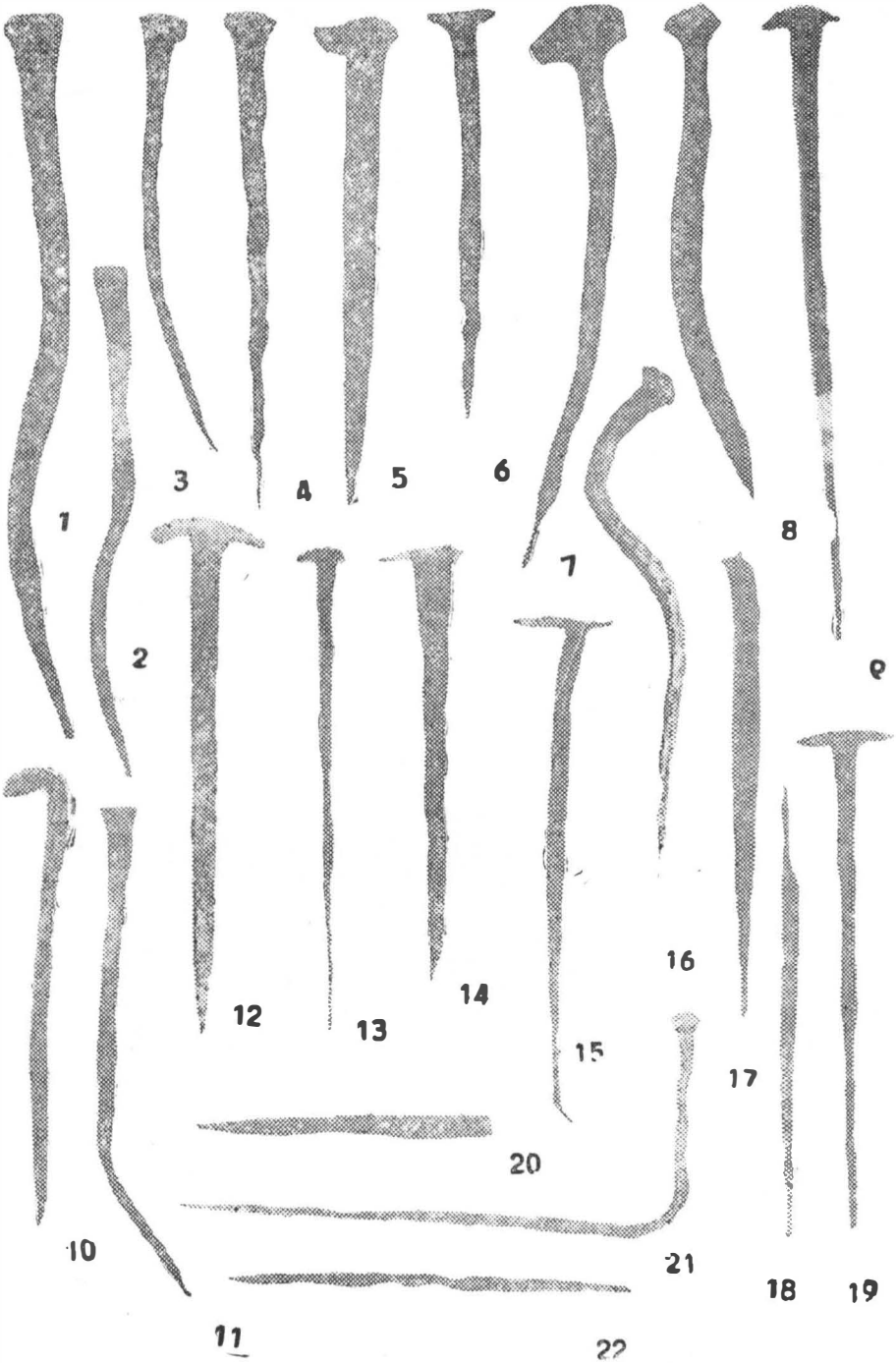

Fig. 12. Răcătău : 1—22 piroane și cuie.
Fig. 12. Des gros clous.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

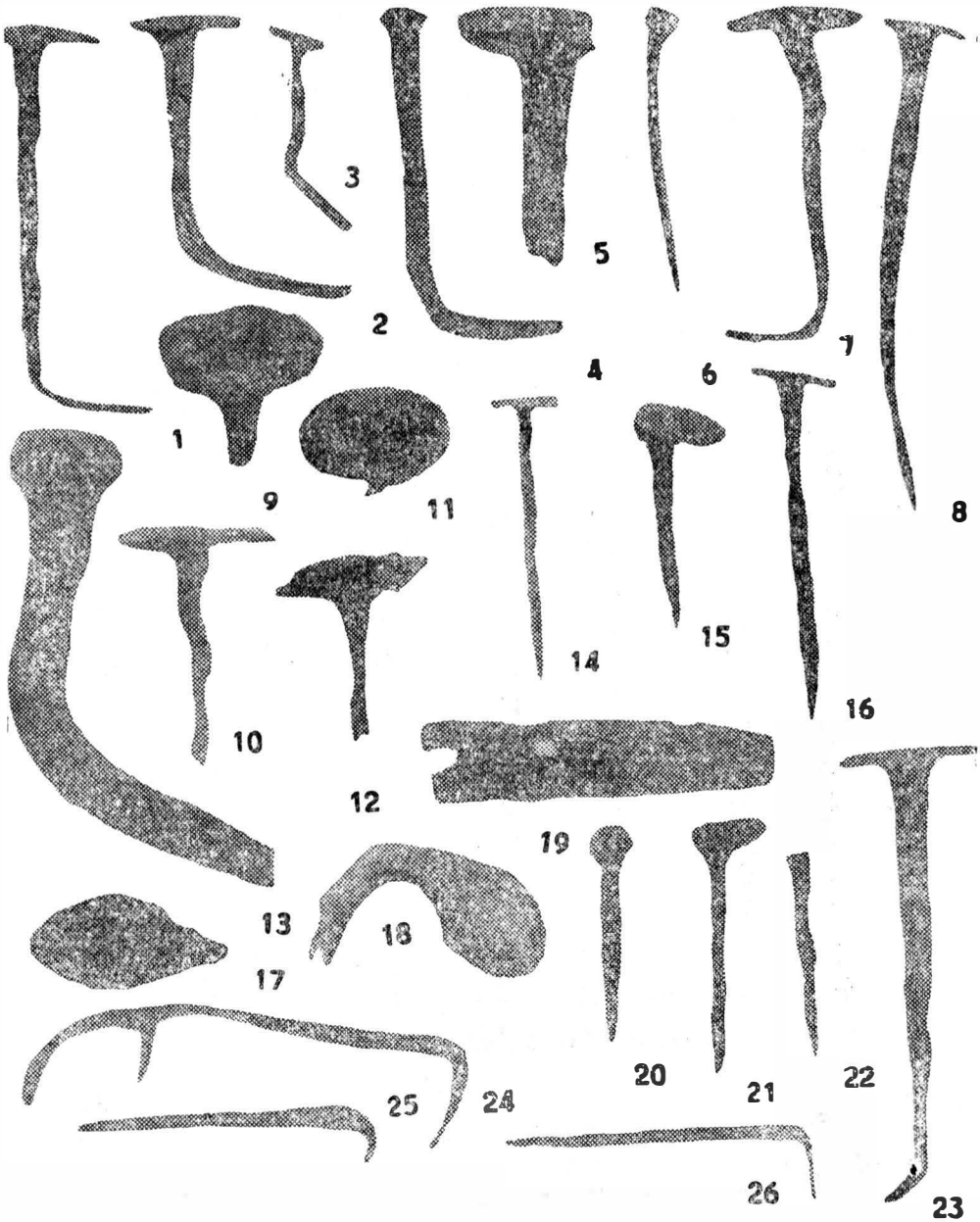

Fig. 13. Răcătău : 1—16, 23 piroane ; cuie și ținte ; 17—18 clanțe ușă ; 19 potcoavă, 20—22 caiele ; 24 cheie ; 25 scoabă.

Fig. 13. Des gros clous, clous, petit clous, fer à cheval, crochetes.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

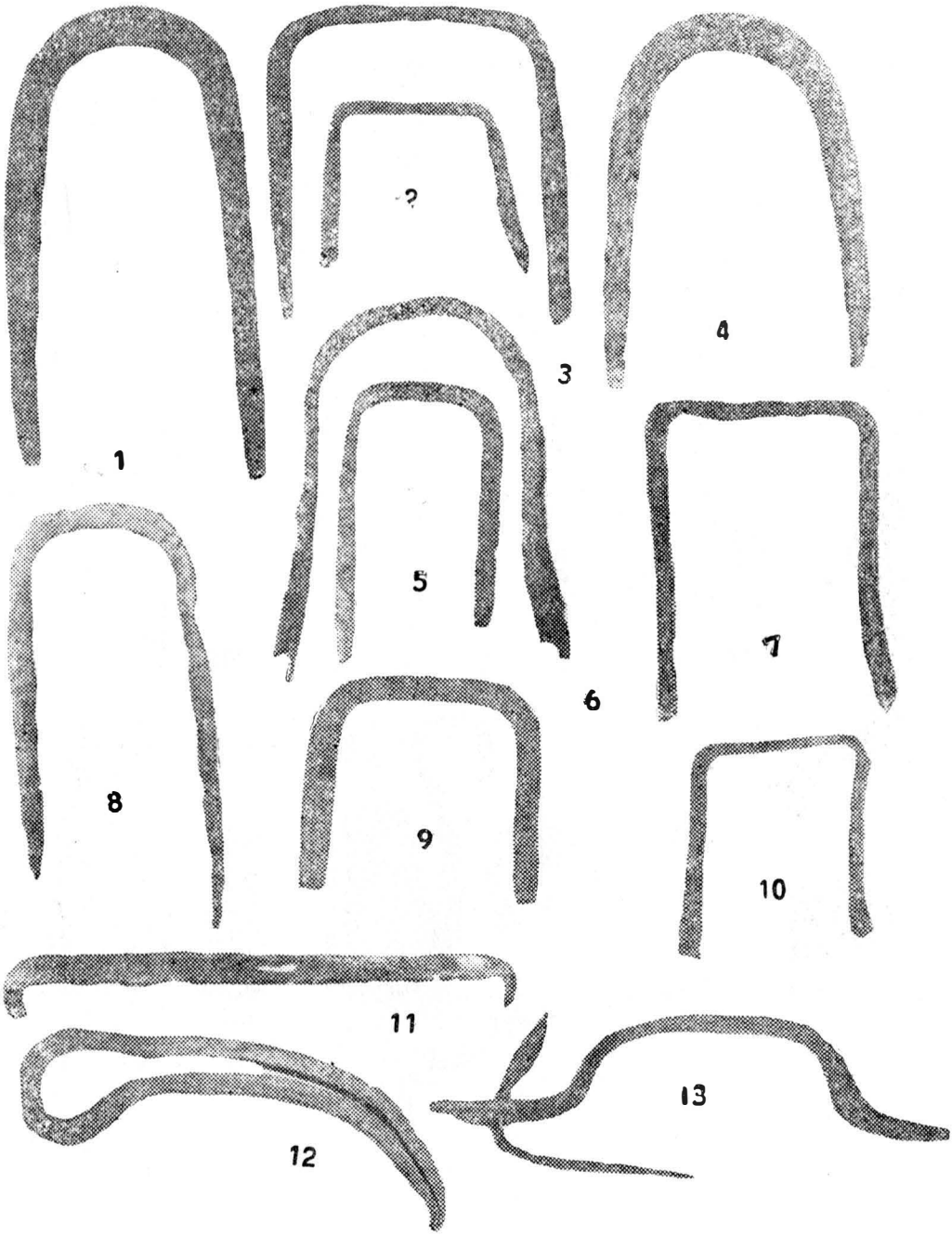

Fig. 14. Răcătău : 1—13 scoabe.
Fig. 14. Crochetes d'assemblage.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

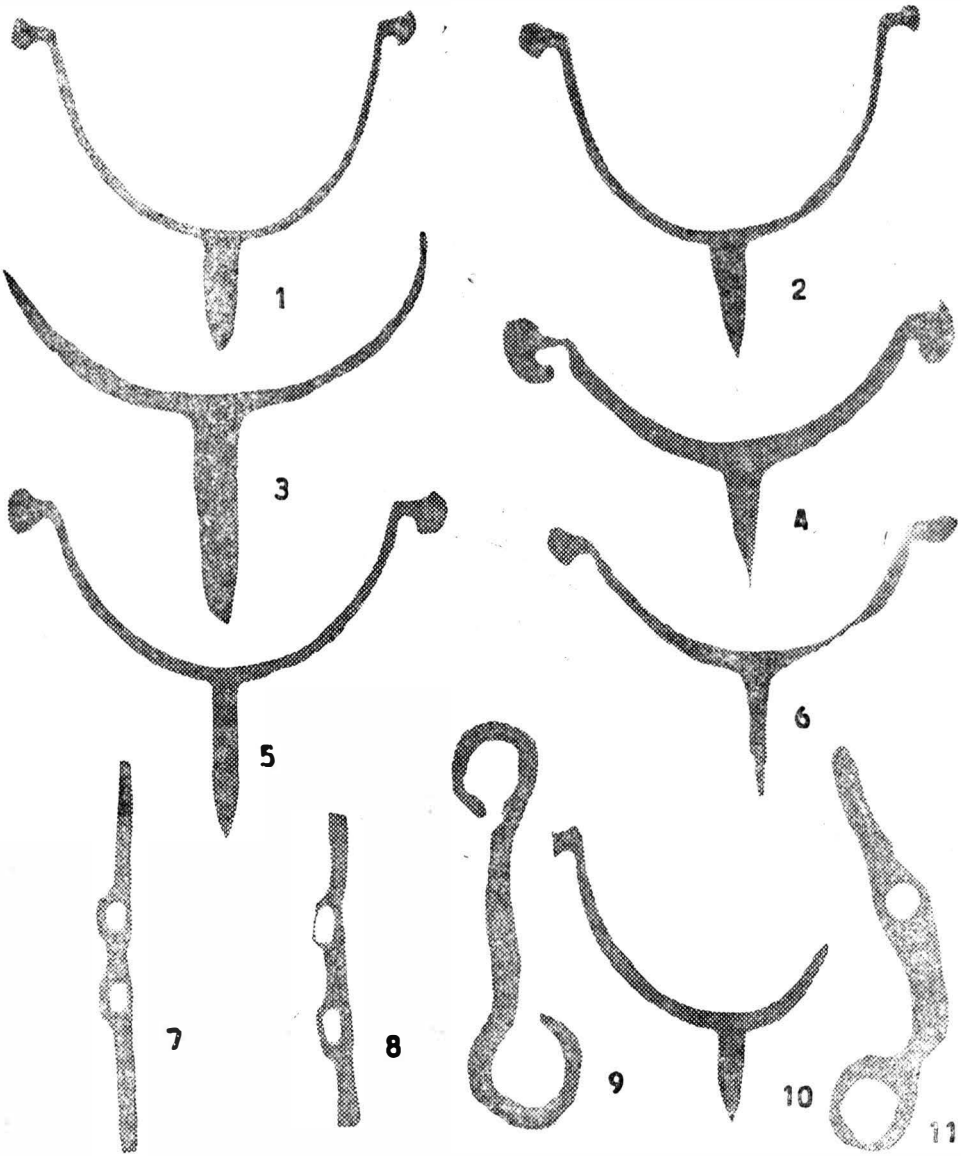

Fig. 15. Răcătău : 1—6, 10 pinteni ; 7—8 psalii, 9—10 cîrlig și zăbală.
Fig. 15. Piéces d'harnachements.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

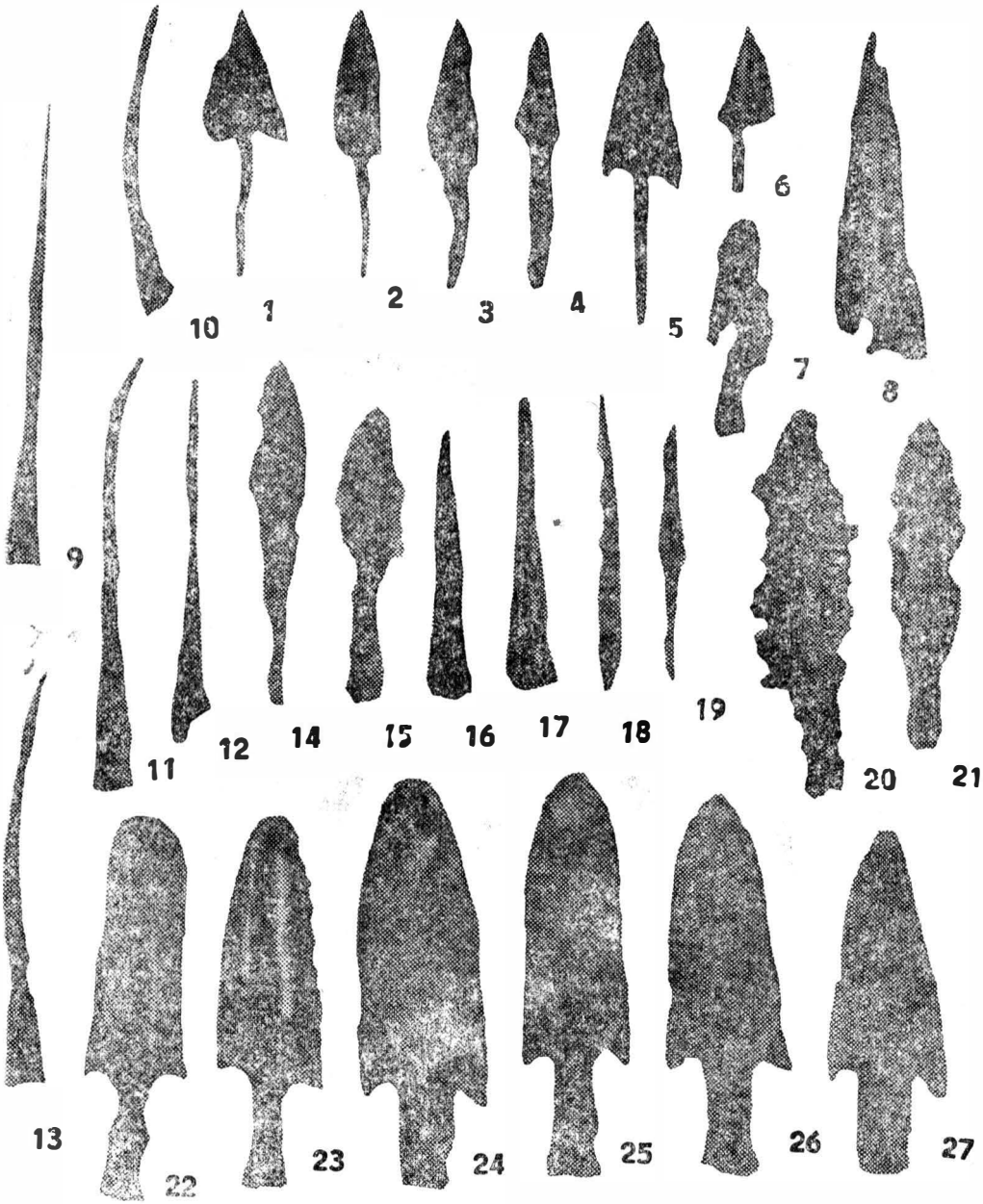

Fig. 16. Răcătău : 1—27 vîrfuri de săgeţi.
Fig. 16. Pointes de fleches.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

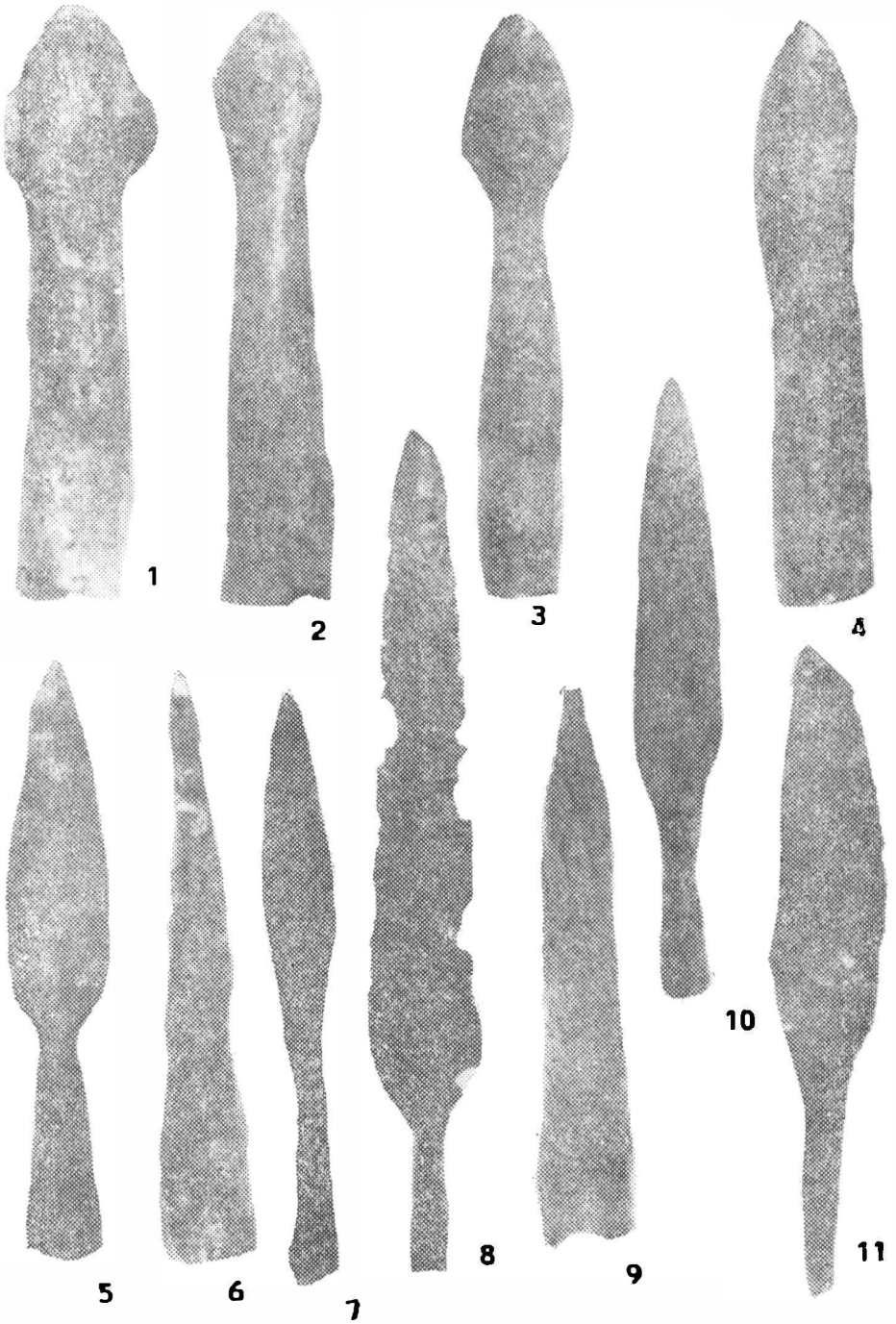

Fig. 17. Răcătău : 1—4, 6, 9 vîrfuri de suliță ; 5, 7—8 vîrfuri de lance, 10—11 vîrfuri de săgeată.

Fig. 17. Pointes de javelot et de lance.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

AMFORE CU INSCRIPȚII DESCOPERITE ÎN DAVA DE LA RĂCĂTĂU (JUD. BACĂU)

de VIOREL CĂPITANU și MARIUS ALEXIANU

Definită drept stațiune comercială [1] sau centru comercial cu caracter local [2], dava de la Răcătău se înscrie, prin numărul mare de importuri grecești sau romane descoperite aici, număr datorat fără îndoială și amplitudinii săpăturilor arheologice întreprinse în ultimii șaptesprezece ani, printre așezările dacice de pe cursul Siretului mijlociu cu cea mai intensă activitate comercială [3].

Proporția cea mai mare a importurilor este constituită de amfore, fapt ce probează intensitatea și volumul comerțului cu uleiuri și vinuri din sud, necesare satisfacerii nevoilor locuitorilor din această așezare, dar și din altele învecinate [4].

Amforele descoperite în așezarea de la Răcătău se înscriu în tipurile cunoscute și în alte așezări dacice situate la fel de avantajos de-a lungul celei mai importante artere de circulație fluvială din această zonă.

Pînă în prezent, în așezarea de la Răcătău, s-au identificat următoarele tipuri principale de amfore : amfore de Cos, de „pseudo — Cos", de Sinope, de Heraclea Pontica precum și amfore comune cu corpul piriform și cu corpul „fusiform" de tip provincial roman.

În cazul în care estimarea a fost posibilă s-a stabilit capacitatea acestor recipiente, indiciu sigur în favoarea navigabilității pînă aici a unor ambarcațiuni de mare capacitate. O amforă de Cos avea o capacitate de 44,2 litri, cele de „pseudo-Cos" de 14,440—15 l., 12,29—13,5 l. Un exemplar ajungînd la 46,572 l. Amforele cu corpul globular se detașau net de celelalte avînd 66,5 l. O capacitate de 5—6 litri aveau în general amforele de tipul cu corpul „fusiform".

În rîndul amforelor descoperite pînă în prezent la Răcătău, se numără și cîteva cu inscripții. Publicarea acestora într-o notă separată se impune deja, mai ales datorită comentariului mai amplu necesitat de

1 Viorel Căpitanu și Vasile Ursachi, Carpica, II, 1969, p. 93—130, idem Crisia, 1972, p. 97—117, Thraco-Dacica, 1976, p. 271—278, Viorel Căpitanu, Carpica, VIII, 1976, p. 49—120, N. Gostar, apud Ioan Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Edit. Dacia, Cluj, 1974, p. 121, nota 314.

2 Ioan Glodariu, op. cit. p. 32, 51, 121.

3 Viorel Căpitanu, loc. cit.

4 Ioan Glodariu, op. cit. p. 51.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

unele dintre ele. Prin datele detaliate despre aceste amfore se va putea aduce o contribuţie la completarea repertoriului de amfore cu inscripţii alcătuit de Silviu Sanie pentru Moldova [5].

În vederea prezentării amforelor cu inscripţii am adoptat criteriul cronologic, fiind vorba de numai şase exemplare.

1. Fragment din gîtul unei amfore de Heraolea Pontica, din pastă cărămizie-roşcată, cu angobă de culoare gălbuie, descoperit în S. XII, c. 5, la o adîncime de — 1,40—1,80 m., în stratul de cultură corespunzător secolelor IV—III î.e.n. Literele stampilei englife au fost imprimate în pasta crudă, înainte de ardere. Din antropomim se păstrează doar primele două semne, respectiv literele greceşti ΕΓ sau ΕΠ. Sub prima literă se observă încă un semn imprimat (posibit τ) Inv. 14116. (Fig. 1/1).

2. Toartă de amforă cu o stampilă în relief, dreptunghiulară, care cuprinde numele şi titulatura astynomului precum şi numele ceramistului, dispuse pe trei rînduri : ΦΟΡΒΑΝΤΟΣ/ΑΣ/Τ/ΥΝΟΜΟΥΝΤΟ/Σ/ΚΟΥΡΥΛΙΟΥ (Fig. 1/2). [5a]

Simbolul pe această stampilă sinopeană este reprezentat prin două elemente : kantharos şi ciorchine de strugure, în dreapta sus, în poziţie uşor oblică, cu vîrful în jos.

Ca datare, stampila de amforă de la Răcătău, se încadrează prin astynomul său în grupa a II-a stabilită de Grakov, şi corespunde vechii cronologii stabilite de acesta, între anii 270—222 î.e.n. Noile încercări de schimbare a cronologiei stampilelor sinopeene urcă toate grupele lui Grakov cu cîteva cincizeci de ani [6].

Toarta a fost descoperită în S. IV, c. 7, la — 0,80—1,00 m.

Din punct de vedere arheologic în contextul în care a fost descoperită toarta, atît ceramica cît şi fibulele de tip tracic, întăresc această ultimă datare, mai timpurie, respectiv secolele IV—III î.e.n.

Dimensiuni : L. 52 mm., Lă. 10 mm. Inv. 18656.

3. Fragment de toartă, una din barele bifide de la o amforă de Cos, din pastă tipică, trandafirie, cu mult nisip şi mică în compoziţie. La exterior se remarcă o angobă de culoare gălbuie-alburie.

Stampila în relief, lungă şi îngustă este de formă dreptunghiulară şi cuprinde numele θ ΕΥΔΑC cu litere imprimate inversat şi răsturnate, cu excepţia lui ε dar fără a fi în scriere retrogradă. Simbolul situat în partea stîngă faţă de stampilă, un ciorchine de strugure, indică şi el că este vorba de o amforă de Cos. θευδᾶς este un hipocoristic de la θεόδωρος [7] atestat sub forma de θεοδᾶς [8] şi la Popeşti, ca şi pe o monedă din Smyrna [9]. După forma literelor şi după con-

5 Silviu Sanie, Civilizaţia romană la est de Carpaţi şi romanitatea pe teritoriul Moldovei ; Editura Junimea, Iaşi, 1981, p. 128—159.

5a Pt. anelogie cf. M. Grametopol, Gh. Penaru-Bordee, în *Dacia*, N.S. XIII, p.184.

6 Informaţii : Victoria Eftimie Andronescu.

7 W. Pape — G. Benseler, *Wörterbuch der Griechischen Eigennamen, Akademische Druk, Graz*, 1959

8 R. Vulpe şi colab., SCIV, VI, 1—2, 1955, p. 249, fig. 16.

9 W. Pape, G. Benseler, loc. cit.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

textul în care a fost descoperit, S II, Bl. — 3,90—4,10, fragmentul de toartă de amforă se datează la sfîrșitul secolului al II-lea, începutul secolului I î.e.n. Dimensiuni : L. 50 mm. Lă. 10 mm. Nr. inv. 14117, (Fig. 1/3).

4. Amforă de tipul cu corpul globular și baza conică, gîtul cilindric, buza ușor îngroșată, distinctă. Face parte din categoria amforelor mari, cu capacitatea maximă de 55,5—66,5 litri.

Situată mai jos de umărul recipientului, inscripția este formată din două antroponime. Scrisul a fost executat cu vopsea roșie, șirurile avînd dimensiunile L. de 120 mm și de 128 mm și La. de 32 mm.

Starea de conservare relativ bună a literelor și păstrarea integrală a inscripțiilor au permis efectuarea unor observații mai detaliate, inclusiv de natură grafologică. Literele au fost pictate în grabă, fapt ce trădează îndemînare și obișnuința de a face în serie această operație, evitîndu-se trasarea părților ovale ale literelor care, de altminteri, nu sînt executate uniform. De pildă, litera O nu este închisă complet, iar litera θ este realizată dintr-o linie verticală și una elipsoidală. Tot pe seama grabei trebuie pusă omiterea literei ω din primul antroponim, latin de origine, dar asimilat de onomastica grecească. Este vorba, desigur de ANθ[ώ]NÍ●Y În ce privește a doua parte a inscripției, s-au ridicat dificultăți de lectură datorită grafiei ambigue a celei de a treia litere. Dar fie că am presupus că e vorba de literele Φ,Ψ sau ι nu am identificat acest nume în listele și dicționarele de nume grecești ce ne-au fost accesibile. În această situație am găsit oportun să urmărim eventuala derivare dintr-un adjectiv. În greacă există adjectivul Πότῖμος cu înțelesul de „plăcut, agreabil, sociabil" în cazul în care se referă la persoane[10]. Așadar, lectura propusă de noi este ANθ[ώ]NIOY ΠÓTIῖMOY

De ce au fost utilizate *tituli picti* la această amforă ? În literatura de sepcialitate se afirmă că „...semnele cu vopsea roșie erau practicate de proprietari pentru a-și putea recunoaște la prima vedere încărcătura de pe corabie[11]. E foarte posibil, prin urmare, ca această inscripție să indice pe unul din numeroșii negustori pentru care *dava* de la Răcătău constituia punctul final sau o etapă a călătoriei comerciale.

Această amforă a fost descoperită în S XXVI A, în groapa nr. 13, împreună cu multe fragmente de la alte amfore, tot de factură romană și din aceeași categorie.

În ceea ce privește materialul ceramic autohton descoperit în această groapă, subliniem faptul că majoritatea obiectelor o formează vasele de tip borcan, fructiere, cupe, străchini, cești dacice etc., care se datează în secolele I î.e.n.—I e.n. Dimensiuni I. cca. 0,90 m. D.g. 18 cm. Inv. 29340. (fig. 2).

10 Henry George Liddell and Robert Scott, *A Greek — English Lexicon Clarendon Press, Oxford,* 1968.

11 Ioan Glodariu, op. cit., p. 34 ; J. Rougé, *Recherches sur l'organisation du commerce maritime en Méditerranee sous l'Empire Romain, Paris,* 1966, p. 367.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

5. Fragment de amforă globulară cu baza ascuţită, descoperit în aceeaşi groapă nr. 13. S-a putut identifica litera A, tot un *titulus pictus* scris cu vopsea roşie şi la aceeaşi dimensiune de cca. 32 mm.

6. Fragment de amforă din pastă fină de culoare roşie-cărămizie pe care fusese incizat, se pare înainte de ardere, cuvîntul grecesc YCNEΓ (Fig. 1/4), care pare a avea a treia şi a patra literă scrise în ligatură. Fragmentul a fost descoperit în S XI, c. 17 la — 3,00 m adîncime, într-o groapă de mari dimensiuni, care se datează după contextul descoperirii în secolul I e.n.

Amforele cu inscripţii descoperite la Răcătău detaliază cunoştinţele anterioare referitoare la comerţul înfloritor întreţinut de această *dava*, respectiv *TAMASIDAVA*, cu centrele mari comerciale ale lumii elenistice şi romane. Aşa după cum am văzut mai sus datorită unei inscripţii cu litere pictate s-a putut identifica chiar numele unui posibil negustor ce-şi desfăcea produsele în acest important centru comercial local de la Răcătău.

Prezenţa aici şi a amforelor stampilate constituie de asemenea un indiciu al eventualelor exigenţe calitative pretinse de cumpărătorii autohtoni faţă de mărfurile importate.

AMPHORES AUX INSCRIPTIONS DECOUVERTES DANS LA DAVA DE RACATAU (DÉP. de BACAU)

Résumé

On publie les six inscriptions grecques sur les amphores découvertes dans l'important centre commercial géto-dace de Răcătău, situé au bord du fleuve Siret, une importante voie comerciale dans l'antiquité, à l'est de la Dacie. Il s'agit de fragments suivants :

1. Estampille d'une amfore de Heraclea Pontica, datée aux IV—III s.av.n.è. qui comprend les lettres EE/ΓΠ ou

2. Estampille sur une anse d'amfore de Sinope, de IV—III s.av.n.ö. dont le contenu est ΦΟΡΒΑΝΤΟΣ/ΑΣΤΥΝΟΜΟΥΝ/ΤΟ/Σ/ΚΟΥΡΥΛΙΟΥ

3. Estampille sur une amphore de Cos (II—I s.av.n.è) qui comprend le nom de ΘΕΥΘΑΔΑC

4. Inscription écrite avec *tituli picti* ΑΝΘ[ώ]ΝΙΟΥ ΠΟΤΙΜΟΥ sur une amphore globulaire du I s.av.n.e.

5. Un *titulus pictus*, A.

6. Une inscription incisée dent n'a pas proposé acune lecture.

Les informations obtenues à la suite du déchifrement des inscriptions donnent des détails concernant les caractéristiques du commerce florissant entretenu par l'établissement de Răcătău avec les grands centres commerciaux de l'antiquité greco-romaine. On a identifié aussi, à titre hypothetique, le nom d'un marchand grec.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

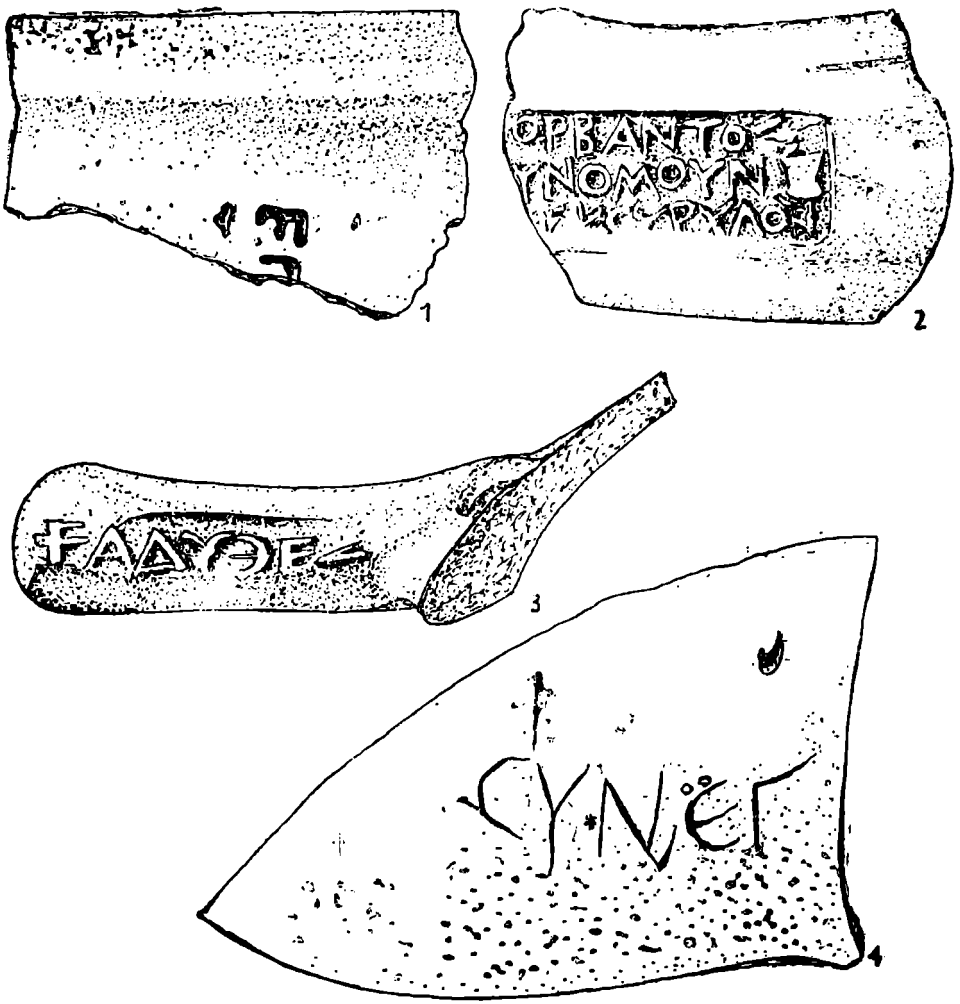

Fig. 1 Amfore cu inscripții descoprite la Răcătău, jud. Bacău: 1 Heraclea Pontica, 2 Sinope, 3 Cos, 4 o inscripție incizată.

Fig. 1 Amphores aux inscriptions decouvertes à Răcătău, (dèp. de Bacău): Heraclea Pontica, 2 Sinope, 3 Cos, 4 une inscription incisée.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Fig. 2 Amforă cu inscripţie (tituli picti).
Fig. 2 Amphore avec inscription (tituli picti).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ÎNCĂ O NECROPOLĂ DACO-CARPICĂ DESCOPERITĂ PE TERITORIUL COMUNEI ONCEȘTI, JUDEȚUL BACĂU

de IOAN MITREA

Situată în partea central-vestică a Colinelor Tutovei, pe valea Berheciului, comuna Onceşti, judeţul Bacău, este cunoscută în literatura arheologică prin numeroasele vestigii descoperite pe teritoriul său, vestigii ce aparţin unor etape istorice ce se eşalonează în timp de la neolitic la epoca medievală [1].

Dintre obiectivele arheologice de pe teritoriul comunei Onceşti, judeţul Bacău, reţin atenţia, prin semnificaţia lor istorică, cele care aparţin mileniului I e.n. [2], evidenţiindu-se, prin importanţa rezultatelor obţinute, urmare a cercetărilor sistematice efectuate, necropola daco-carpică de la Bărboasa — Onceşti [3], în care s-au descoperit 291 de morminte de incineraţie, precum şi aşezarea din secolele VIII—IX e.n. de la Onceşti — „Poarta ţarinei" [4].

Deosebit de intens a fost locuit teritoriul actual al comunei Onceşti în epoca secolelor II—III e.n., dovadă cele cîteva aşezări identificate prin cercetări de suprafaţă, necropola amintită mai înainte de la Bărboasa — Onceşti şi necropola de la Cioara — Onceşti [5], distrusă prin lucrările agricole şi din care s-au recuperat mai multe obiecte.

Celor două necropole daco-carpice amintite mai înainte, li se adaugă o a treia necropolă descoperită întîmplător în 1983.

A treia necropolă daco-carpică, aflată pe teritoriul comunei Onceşti, a fost descoperită întîmplător spre sfîrşitul lunii februarie 1983 cînd au fost dezvelite mai multe morminte de incineraţie în urne, cu

---

1 Marilena Florescu şi Viorel Căpitanu, *Cercetări arheologice de suprafaţă în judeţul Bacău*, în Arh. Mold., VI, 1969, p. 252—256 ; Viorel Căpitanu, *Tezaurul de denari romani imperiali descoperit la Dealul Perjului, com. Onceşti, jud. Bacău*, în Carpica, X, 1978, p. 195—205 ; idem, *Cercetări arheologice de suprafaţă pe teritoriul judeţului Bacău*, (II), în Carpica, XIV, 1982, p. 152—153.

2 Ioan Mitrea, *Descoperiri prefeudale din regiunea central-estică a Carpaţilor Orientali şi din zona de contact cu Podişul Moldovei*, în Carpica, I, 1968, p. 255—257.

3 Viorel Căpitanu, *Necropola daco-carpică de incineraţie din secolul al III-lea de la Gălăneşti — Bărboasa, comuna Onceşti, judeţul Bacău*, în Carpica, VII, 1975, p. 63—116.

4 Ioan Mitrea, *Aşezarea prefeudală de la Onceşti (jud. Bacău)*, în Carpica, IV, 1971, p. 271—286.

5 Viorel Căpitanu, *Contribuţii la cunoaşterea populaţiei autohtone în sec. II—III e.n. în judeţul Bacău*, în M.N., II, 1975, p. 317—323.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

prilejul lucrărilor de realizare a unui dig pe pîrîul Valea Iepei [6]. Locul în care s-au descoperit aceste morminte, indicînd, prin caracteristicele materialelor recuperate, existența unei necropole daco-carpice, este situat pe malul stîng al pîrîului Valea Iepei, în imediata apropiere de incinta cantonului silvic nr. VII (fig. 1). Cantonul silvic nr. VII — Valea Iepei, și respectiv necropola daco-carpică, se află la cca. 1 km față de marginea de nord-est a satului Onceşti, chiar la intrarea în pădure.

Din materialele descoperite întîmplător la Onceşti — Canton [7], s-au recuperat doar cîteva [8] și anume o oglindă metalică de tip sarmato-

6 Primele informații despre aceste descoperiri le-am primit în ziua de 16 mai 1983 de la prof. Gheorghe Prosie din Onceşti. În ziua de 20 mai 1983 am făcut o verificare la fața locului aflînd noi amănunte în legătură cu împrejurările în care s-au făcut descoperirile arheologice. Față de cele aflate de la prof. Gh. Prosie, informații suplimentare am primit de la pădurarul Constantin Samoilă, responsabilul Cantonului silvic VII—Onceşti, care, în parte, a asistat la lucrările de realizare a digului și de la săteanul Nicolae Oprişan care se afla întîmplător la locul în care s-au făcut descoperirile. Sintetizînd ansamblul informațiilor rezultă că la Onceşti—Canton, cu prilejul lucrărilor de decapare a terenului pentru realizarea unui dig la un iaz, lucrări ce s-au efectuat în ultimele zile ale lunii februarie 1983, au fost dezvelite și distruse, de lama buldozerului, „mai multe vase cu oase și diferite obiecte", deci mai multe morminte de incinerație. Pe baza relatărilor martorilor oculari și a observațiilor noastre din teren (în mai multe locuri se mai găseau, la verificarea noastră, resturi de oase calcinate, fragmente ceramice și mărgele întregi și fragmentare), rezultă că au fost distruse minimum 17 morminte de incinerație de tipul celor în urne. Nu s-a putut stabili cîte urne au avut capac, după cum nu se știe nici dacă, în suprafața din necropolă distrusă, au fost dezvelite și morminte de incinerație, fără urnă, deci de tipul celor în groapă simplă. Mai mult ca sigur au fost distruse și asemenea morminte, dacă avem în vedere că în suprafața mică cercetată de noi în 1984, cum se va vedea mai departe, au fost descoperite și asemenea morminte. Inventarul descoperit întîmplător în 1983, a fost distrus și pierdut aproape în totalitate. Pe măsura decapării straturilor de pămînt, lama buldozerului a împins în dig și materialele arheologice descoperite. Chiar unele vase întregi, au fost sparte și apoi aruncate în pămîntul ce urma a fi împins în dig. Cu prilejul discuțiilor purtate cu privire la cele descoperite, C. Samoilă și N. Oprişan, ne-au relatat că mormintele erau dispuse aproximativ în șiruri. Informația pare exactă, deoarece la verificarea noastră se mai vedeau cîteva din locurile unde s-au găsit urne, fiind marcate în teren de concentrări de resturi de oase, răsturnate din urne. Aceste resturi erau dispuse aproximativ în șiruri. N. Oprişan ne-a mai informat că într-o urnă cărămizie, care a fost distrusă și aruncată ulterior, deasupra oaselor s-a găsit un mic vas cărămiziu, de fapt o căniță. Nici această căniță nu a fost păstrată.

Din totalitatea materialelor descoperite, doar cîteva obiecte au fost păstrate de C. Samoilă, unele au ajuns ulterior la prof. Gh. Prosie. Prin grija și bunăvoința prof. Gh. Prosie și a lui C. Samoilă, aceste obiecte au intrat în colecțiile Muzeului județean de istorie Bacău, fapt pentru care le mulțumim și pe această cale. Prof. Gh. Prosie, fost director timp de mai mulți ani al școlii din Onceşti, a recuperat și prin elevi, în ultimul deceniu mai multe obiecte care au intrat în colecțiile Muzeului din Bacău. A participat și la efectuarea săpăturilor de la Onceşti-Canton în 1984.

7 După cum s-a mai menționat, pe teritoriul comunei Onceşti, jud. Bacău, au mai fost descoperite două necropole daco-carpice, respectiv Onceşti—Bărboasa și Onceşti—Cioara. Dorind să evităm posibilele confuzii, pentru necropola descoperită în 1983 pe valea Iepei, lîngă cantonul silvic VII vom folosi nominativul de Onceşti—Canton.

8 Cele cîteva obiecte recuperate au intrat în colecțiile Muzeului de istorie Bacău, sub nr. de inventar 29044-29056.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

carpic[9] (fig. 5/6 ; fig. 6/5), trei aplici din bronz, dintre care două întregi și una fragmentară (fig. 5/1-3), trei fragmente dintr-o brățară din argint[10] (fig. 5/7-8), o fibulă din bronz, de dimensiuni mici, fragmentară (fig. 5/5), cinci mărgele (fig. 5/9-13) și mai multe fragmente din obiecte de bronz, între care se recunosc și fragmente de fibule (fig. 5/14).

Avînd în vedere importanța materialelor descoperite întîmplător la Onceşti — Canton, cît și pericolul distrugerii eventualelor morminte, nederanjate încă, prin continuarea lucrărilor de înălțare a digului, în august 1984 s-a procedat la efectuarea unor săpături arheologice de salvare.*

Cu prilejul săpăturilor de salvare din 1984 a fost investigată o suprafață restrînsă, situată la sud de digul iazului și la vest de incinta cantonului silvic (fig. 3).

S-a constatat că spre capătul vestic al secțiunilor, pămîntul era decapat, deci eventualele morminte ce s-au aflat în această suprafață, au fost distruse și împinse odată cu pămîntul răzuit în umplutura digului. Avînd în vedere această situație, săpăturile s-au concentrat în special, în suprafața din apropierea incintei cantonului silvic[11].

Prin săpăturile efectuate, în 1984, s-au mai descoperit patru morminte de incinerație, dintre care două de tipul celor în urnă, iar două de tipul celor fără urnă, la care resturile osteologice incinerate și puținele obiecte de inventar au fost depuse direct într-o groapă simplă Cele patru morminte au fost descoperite în suprafața nedecapată a terenului (fig. 3).

La metrul 8,50 de la capătul estic și la 0,30 m de peretele sudic al secțiunii nr. 2 (fig. 3) a apărut de la —0,18 m gura unei urne cenușii. La 0,09 m sud de gura primei urne, în aceeași groapă, a apărut gura altei urne tot cenușii. Cele două urne formau un mormînt dublu[12], pe care l-am notat M_1. Gura urnelor a fost distrusă prin arăturile repetate, împrejurare în care au fost dislocate și distruse și capacele. Fundul celor două urne, din M_1, se afla la —0,45 m față de nivelul actual al terenului. Groapa în care au fost depuse cele două urne, de formă ușor ovoidală în plan orizontal, se adîncea în pămntul galben cu cca. —0,20 m.

În gîtul primei urne (M_1A) s-a găsit un picior de la o fructieră, distrusă, cenușie (fig. 4/4), folosită drept capac. Între cele două urne

9 Din informațiile primite, rezultă că oglinda a fost găsită întreagă în una din urne. A fost spartă ulterior, din curiozitate (? !), de fiul lui C. Samoilă.

10 Foarte probabil brățara a fost distrusă, în parte, de descoperitori.

* În efectuarea cercetărilor arheologice am beneficiat de înțelegerea și sprijinul organelor comunale de partid și de stat, din Onceşti, conducerii C.A.P. Tuturor le mulțumim și pe această cale.

11 În această zonă pămîntul a fost doar în parte decapat, mai ales spre capătul vestic al secțiunilor săpate. În schimb, fiind în apropierea drumului de pădure, pămîntul era puternic presat, prin trecerea repetată a buldozerului folosit la construcția digului și altor mijloace de transport ce intrau în pădure, așa încît urnele au fost presate, și în parte distruse.

12 Mormintele duble se întîlnesc, relativ frecvent, în necropola daco-carpică de la Dămienești — Bacău, de exemplu: M_{20} ; M_{33} ; M_{56} ;M_{60} (săpături I. Mitrea, în anii 1983—1984, materialele sînt inedite). Asemenea morminte s-au întîlnit și în necropole din Dacia romană, de exemplu la Locusteni. Cf. G. Popilian, *Necropola daco-romană de la Locusteni*. Ed. Scrisul românesc, Craiova. 1980, p. 55.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

s-a găsit un fragment dintr-o altă fructieră, distrusă, folosită probabil drept capac la urna din M_1B.

Urna din M_1A, lucrată la roată din pastă fină cenușie (fig. 4/2), era plină pe jumătate cu oase, cenușă și pămînt. În afară de urnă și capac nu s-au găsit alte obiecte de inventar.

În M_1B s-a găsit o urnă, tot cenușie, lucrată la roată (fig. 4/1). Probabil și această urnă a avut drept capac o fructieră, din care s-a mai găsit doar un fragment. În urna din M_1B s-au găsit puține oase, puternic calcinate. Între oase, în partea superioară a umpluturii din urnă, s-a găsit un pahar, lucrat la roată, din pastă de culoare portocalie (fig. 4/3 ; fig. 6/8), depus cu gura în sus.

În S_5, la metrul 2,30 de la capătul estic și la 0,98 m de peretele sudic al secțiunii, de la —0,30 m a apărut marginea gropii unui mormînt de tipul celor fără urnă, notat M_2. Groapa, de formă circulară în plan orizontal, cu diametrul de cca. 0,26 m, se adîncea pînă la —0,42 m față de nivelul actual al terenului. Fundul gropii era ușor albiat în pămîntul galben. În groapă s-a găsit pămînt negru, foarte puține oase calcinate pe fundul gropii și pigmenți de cărbuni. Nu s-au găsit alte obiecte de inventar.

În S_6, la metrul 5,80 de la capătul estic și la —0,22 m față de nivelul actual al terenului (decapat ușor prin lucrările din 1883) aproape în mijlocul secțiunii, a apărut conturul gropii unui mormînt de incinerație, fără urnă, care a fost notat M_3. La gură groapa era aproximativ circulară, cu diametrul de 0,36 × 0,40 m. Fundul gropii, ușor albiat, se afla la —0,36 m față de nivelul actual al terenului. În groapa mormîntului M_3 s-au găsit, pe fund, puține oase incinerate, calcinate și pigmenți de cărbuni. În pămîntul amestecat cu oase și cărbuni s-au găsit două mărgele albe, mai multe fragmente din mărgele albe și albastre, sparte la arderea pe rug.

Tot în S_6, la metrul 1,50 de la capătul estic și 0,13 m față de peretele de nord al secțiunii, au apărut, de la —0,20 m, marginile unei urne lucrate cu mîna, de culoare cărămizie. Acest mormînt a fost notat M_4. Groapa mormîntului M_4 avea forma unui trunchi de con, avînd gura mult mai mare decît fundul. Baza urnei și respectiv fundul gropii se afla la —0,65 m față de nivelul actual al terenului.

Urna din M_4 avea forma unui vas de tip borcan, lucrat cu mîna, din pastă grosieră, friabilă (fig. 2 ; fig. 4/6). Pereții vasului erau ornamentați cu o nervură în relief dispusă elicoidal. Confecționat din pastă friabilă, presat puternic, prin trecerile repetate ale buldozerului, vasul s-a sfărîmat după scoaterea din pămînt, și nu a mai putut fi restaurat. Urna din M_4 era plină cu oase, amestecate cu cărbuni și pămînt, pînă aproape de umărul vasului, respectiv toată partea păstrată. Deasupra pămîntului amestecat cu oase, s-au găsit cîteva fragmente ceramice provenind dintr-o fructieră, cărămizie (fig. 4/5), care a fost folosită drept capac. În umplutura urnei s-a găsit o mare cantitate de oase incinerate. Între oase, la 0,15 m deasupra fundului urnei s-au găsit două fibule din bronz (fig. 6/3-4), aproape lipite una de alta. Tot spre baza

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

urnei s-a mai găsit o mărgea mare (fig. 6/7), precum și cîteva fragmente din diferite mărgele sparte.

Ceramica descoperită, pînă acum, în necropola de la Onceşti-Canton, aparține celor două categorii întîlnite în cultura daco-carpilor, și anume lucrată cu mîna, din pastă grosieră și lucrată la roată, din pastă fină, cenușie sau cărămizie.

Din categoria ceramicii lucrate cu mîna face parte urna din M4 (fig. 2 ; fig. 4/6). A fost un vas de dimensiuni mari, avînd corpul bombat, gîtul conturat și buza simplă, răsfrîntă în afară. Diametrul fundului era mic în comparație cu cel al gurii. A fost decorat cu o nervură în relief dispusă elicoidal. Acest tip de vas își găsește analogii în cultura dacică din perioada clasică, de exemplu este întîlnit în așezarea de la Răcătău [13], dar și în complexe carpice timpurii [14].

În mormîntul dublu M_1 s-au găsit două urne, lucrate la roată, din pastă cenușie. Urna din M_1A are corpul ușor sferoidal, fundul inelar (fig. 4/2), iar urna din M_1B are corpul bitronconic și fundul inelar (fig. 4/1).

Urne de tipul celor din M_1A se întîlnesc frecvent în necropolele carpice, amintim, ca exemplu, urnele asemănătoare de la Bărboasa — Onceşti [15], Butnărești [16], Dămienești [17] etc. Și tipul de urmă bitronconică, lucrată la roată din pastă fină cenușie, cum este exemplarul din M_1B, este întîlnit frecvent în necropolele din aria culturii daco-carpice, ca de exemplu în necropolele de la Bărboasa — Onceşti [18], Pădureni și Butnărești [19], Săucești [20] etc.

Urnele de incinerație au fost acoperite cu cîte o fructieră cenușie, în cazul mormintelor M_1A și M_1B, și o fructieră roșie în cazul mormîntului M_4. Din aceste fructiere, folosite drept capse, au fost descoperite doar fragmente (fig. 4/4-5). Vasul tip fructieră este întîlnit frecvent în necropolele daco-carpice [21].

În interiorul urnei M_1B, după cum s-a menționat, s-a găsit un pahar de formă tronconică (fig. 4/3 ; fig. 6/8) lucrat la roată, din pastă portocalie, avînd picior cu baza concavă, gura mult mai largă decît fundul, buza dreaptă și îngroșată în exterior. Suprafața paharului, în exterior, a fost acoperită cu angobă roșie. Corpul paharului este ornamentat cu motive realizate din orestături oblice, dispuse circular ;

13 Viorel Căpitanu, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacică de la Răcătău (județul Bacău)*, în Carpica, VIII, fig. 17/3.

14 Gh. Bichir, *Cultura carpică*, Ed. Academiei, București, 1973, p. 65—67, Pl. XLIX/1.

15 Viorel Căpitanu, *op. cit.*, în Carpica, VII, 1975, fig. 2/6 ; fig. 5/4

16 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 297 ; Pl. LXXXI/3.

17 Ioan Mitrea, *Necropola carpică dela Dămienești, județul Bacău*, în Carpica, XIV, 1982, p. 76 ; fig. 6/1—2, 5.

18 Viorel Căpitanu, *op. cit.*, fig. 4/1—2.

19 Gh. Bichir, *op. cit.*, Pl. LXXIX/3 ; Pl. LXXX/1—.2

20 Viorel Căpitanu, *Necropola daco-carpică de la Săucești (județul Bacău)*, în Carpica, VIII,1976, fig. 3/2 ; fig. 8/1.

21 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 76—77 ; Pl. XCIX/1—5 ; Pl. CI/1—6 ; Pl. CIII/1—6.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

trei cercuri grupate spre bază, iar al patrulea deasupra jumătății paharului (fig. 6/8). Paharul de la Onceşti — Canton are unele analogii cu un pahar descoperit în necropola de la Onceşti — Cioara [22], precum şi cu un pahar aflat într-o aşezare romană, din sec. II—III e.n. ,de la Mediaş [23].

Oglinda, aflată întreagă [24] într-una din urnele distruse, în 1983, se încadrează în seria oglinzilor de tip sarmato-carpic [25], confecţionate din aliaj metalic. De formă discoidală, cu mîner lateral perforat, avînd pe spate o tamga (roata cu spiţe) şi marginea uşor reliefată, oglinda de la Onceşti — Canton, cu diametrul de 0,036 m, se înscrie între cele mai mici exemplare, cunoscute, pînă acum, în aria culturii daco-carpice [26]. Oglinda a fost acoperită cu un lac metalic, negru, avînd faţa lustruită. Avînd în vedere că cele mai tîrzii exemplare de oglinzi sarmato-carpice „nu depăşesc cu mult mijlocul secolului al III-lea e.n." [27], atribuim piesa de la Onceşti — Canton primei jumătăţi a secolului al III-lea e.n.

Din cele două fibule din bronz, descoperite în M_4, una este de tipul celor obişnuite carpice (fig. 5/4 ; fig. 6/4), iar a doua deşi se încadrează, în linii mari, în seria fibulelor carpice turnate este totuşi de un tip deosebit. Este o fibulă masivă (fig. 6/3), cu genunchi pronunţat şi două protuberanţe laterale, capul fiind terminat printr-un semidiso, iar piciorul cu buton. Ca element deosebit remarcăm şi cele trei nervuri de pe semidisc. Corpul fibulei are şase faţete longitudinale. Acul, lăţit la capătul de prindere, are orificiul într-o parte desfăcut pentru a putea fi introdus şi respectiv fixat în axul de susţinere. Fibula descrisă este foarte asemănătoare cu o fibulă din bronz descoperită într-o aşezare de epocă romană, de la Pernik — Bulgaria [28].

Prin unele din particularităţile ce le prezintă, fibula de la Onceşti — Canton se înscrie ca un tip deosebit în seria fibulelor cunoscute, pînă acum, în aria culturii daco-carpice şi pînă la aflarea unor analogii mai bine datate o atribuim larg secolelor II—III e.n.

După cum s-a mai menţionat din descoperirile din 1983 s-au recuperat şi trei fragmente provenind dintr-o brăţară din argint (fig. 5/7-8). Fragmentele provin dintr-o brăţară de argint de tip daco-carpic încadrîndu-se, în mare, în seria brăţărilor de tipul celor descoperite la Năneşti [29], datată în sec. II e.n. şi Onceşti — Cioara [30], în necropola atribuită sec. II—III e.n.

---

22 Idem, *op. cit.*, p. 80 ; p. 327, Pl. CXI/4 ; V. Căpitanu, *op. cit.*, M.N., II, 1975, p.317— 323 ; fig. 23a.

23 Iudita Winkler, Mihai Blăjan, Gustav Servatius, George Togan, Lucian Giura, *Cercetări arheologice în aşezarea romană de la Mediaş — „Gura Cîmpului" (jud. Sibiu)*, în Apulum, XXI, 1983, p. 141 ; p. 146, fig. 14.

24 Cf. supra, nota 9.

25 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 107-109.

26 Idem, *op. cit.*, p. 107.

27 Idem, *op. cit.*, p. 111.

28 Fibulă văzută de noi în Muzeul Naţional de Istorie din Sofia, în iulie 1985.

29 Viorel Căpitanu, *op. cit.*, în MN, II, 1975, p. 332, fig. 31.

30 Idem, *op. cit.*, p. 314, fig. 18/9 ; p. 323.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Tot cu prilejul descoperirilor din 1983, într-o urnă, s-au găsit două aplici întregi și una fragmentară, lucrate din bronz (fig 6/1-2). Avînd lungimea de cca. 6 cm., aplicile au fost confecționate din bronz prin turnare. Au capătul superior în formă de cruce, piciorul ornamentat cu un motiv pseudoînfășurat. În partea superioară aplicile sînt plate, iar în partea inferioară au spatele plat și fața ușor rotunjită. Aceste piese, avînd picioare de prindere pe spate, iar în capătul superior, care este plat, un orificiu în care, la un exemplar s-a găsit un nit, erau fixate probabil pe un obiect din lemn sau mai plauzibil din piele.

Aplicile prezentate reprezintă, în stadiul actual al cercetărilor, un unicat în aria culturii carpice. Nu cunoaștem analogii pentru aceste aplici, deși avem convingerea că originea lor trebuie căutată în lumea romană.

În necropola de la Onceşti, cu prilejul descoperirilor întîmplătoare din 1983 și a cercetărilor sistematice din 1984, s-au descoperit mai multe mărgele, din calcedoniu și pastă de sticlă, de tipul celor cunoscute în inventarul culturii daco-carpice [31].

Pe baza analizei inventarului descoperit pînă acum, necropola de incinerație de la Onceşti — Canton se încadrează în limitele sec. II—III e.n., cu posibilitatea de a restrînge această datare la sfîrșitul sec. II și prima jumătate a sec. III e.n.

Avînd în vedere, pe de o parte, că necropola de la Onceşti — Canton este amenințată cu distrugerea, prin continuarea lucrărilor de înălțare a digului, iar pe de altă parte, că aici s-a descoperit un inventar ce aduce note specifice în cunoașterea culturii daco-carpice, între care și unele tipuri de obiecte necunoscute pînă acum, cum sînt cele trei aplici din bronz, se impune continuarea săpăturilor de salvare.

ENCORE UNE NÉCROPOLE DACO-CARPIQUE DÉCOUVERTE SUR LE TERRITOIRE DE LA COMMUNE D'ONCEȘTI DU DÉPARTEMENT DE BACĂU.

Résumé

En 1983 à Onceşti—Canton le département de Bacău, on a découvert plusieurs tombeaux d'incinération d'une mécropole daco-carpique. Les fouilles de sauvetage y effectuées, en 1984, on mené à la découvrete d'autres tombeaux d'incinération du type urne ou fosse simple. L'inventaire récupéré des fouilles de 1983, complété par les matériaux provenus des fouilles effectuées en 1984, est formé de céramique travaillée à la roue (fig. 4/1—5 ; fig. 6/8) ou à la main (fig. 2 ; fig. 4/6), fibules en bronze (fig. 5/4—5 ; fig. 6/3—4), un miroir (fig. 5/6 ; fig. 6/5), fragments d'un bracelet en argent (fig. 5/7—8), trois appliques en bronze (fig. 5/1—3 ; ; fig. 6/1—2) et beaucoup de perles en verre (fig. 5/9—13 ; fig. 6/6—7).

L'analyse de l'inventaire découvert, les analogies avec les matériaux provenant d'autres nécropoles daco-carpiques, mène à la conclusion que la nécropole de Onceşti—Canton, appartenant à une communauté daco-carpique peut être datée aux II—III-ième siècles de n.è.

31 Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 123—124.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

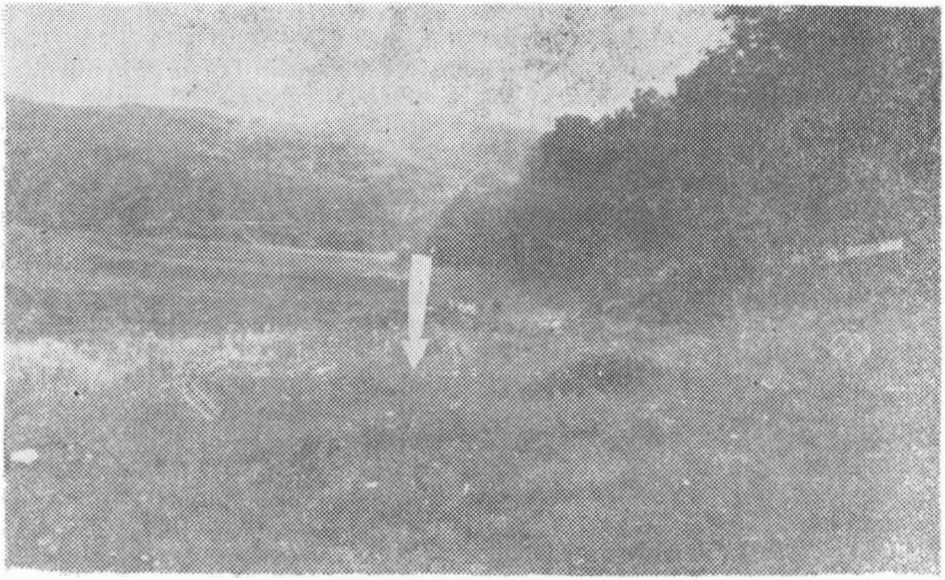

Fig. 1 Onceşti—Canton, vedere generală, cu indicarea locului în care se află necropola daco-carpică.
Fig. 1 Onceşti—Canton, vue générale, indiquant l'endroit où se trouve la nécropole daco-carpique.

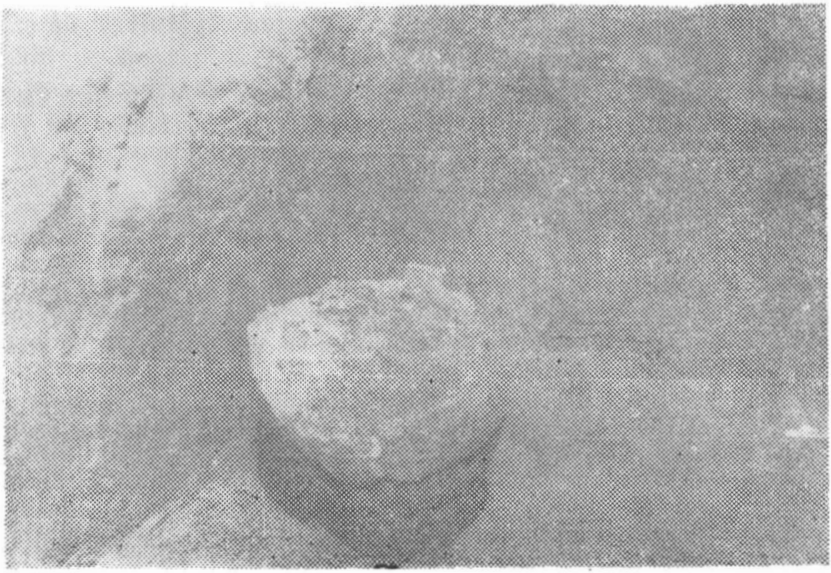

Fig. 2 Onceşti—Canton, mormintul M_4 „in situ".
Fig. 2 Onceşti—Canton, le tombeau M_4 „in situ".

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

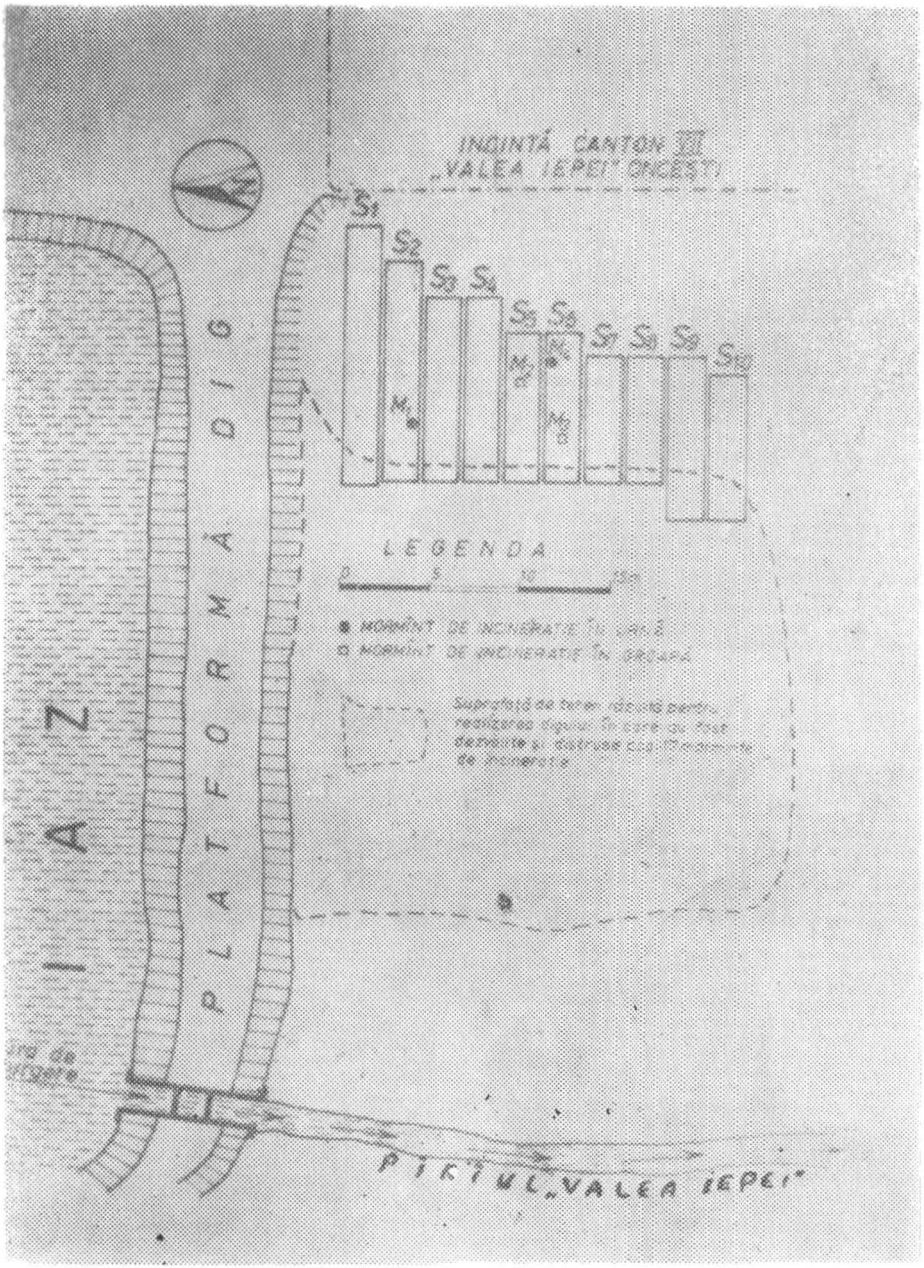

Fig. 3 Onceşti—Canton, planul general al săpăturilor din 1984
Fig. 3 Onceşti—Canton, le plan général des fouilles de 1984.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

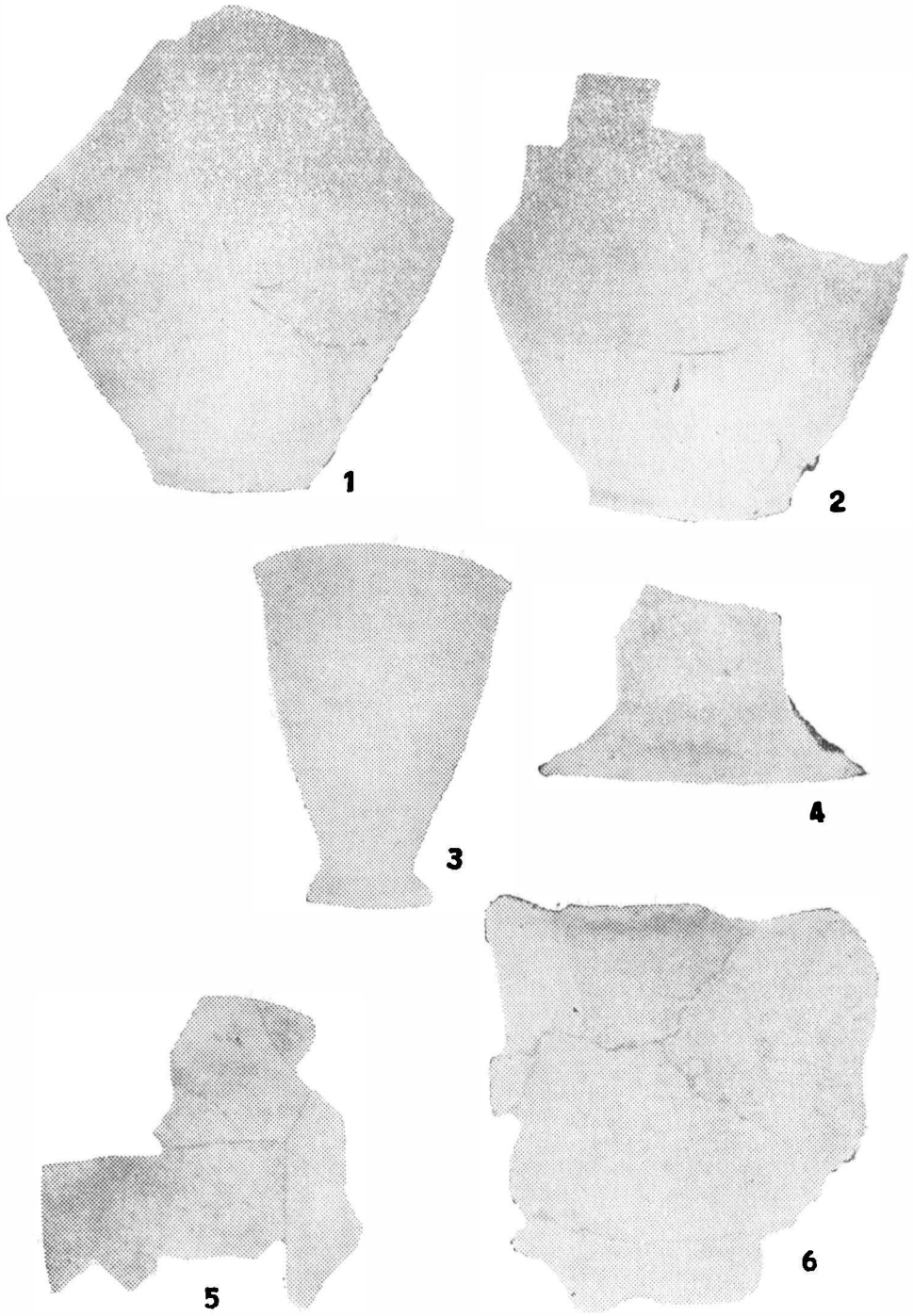

Fig. 4 Onceşti—Canton, ceramică descoperită în mormintele M_1 şi M_4.
Fig. 4 Onceşti—Canton, céramique découverte dans les tombeaux M_1 et M_4.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

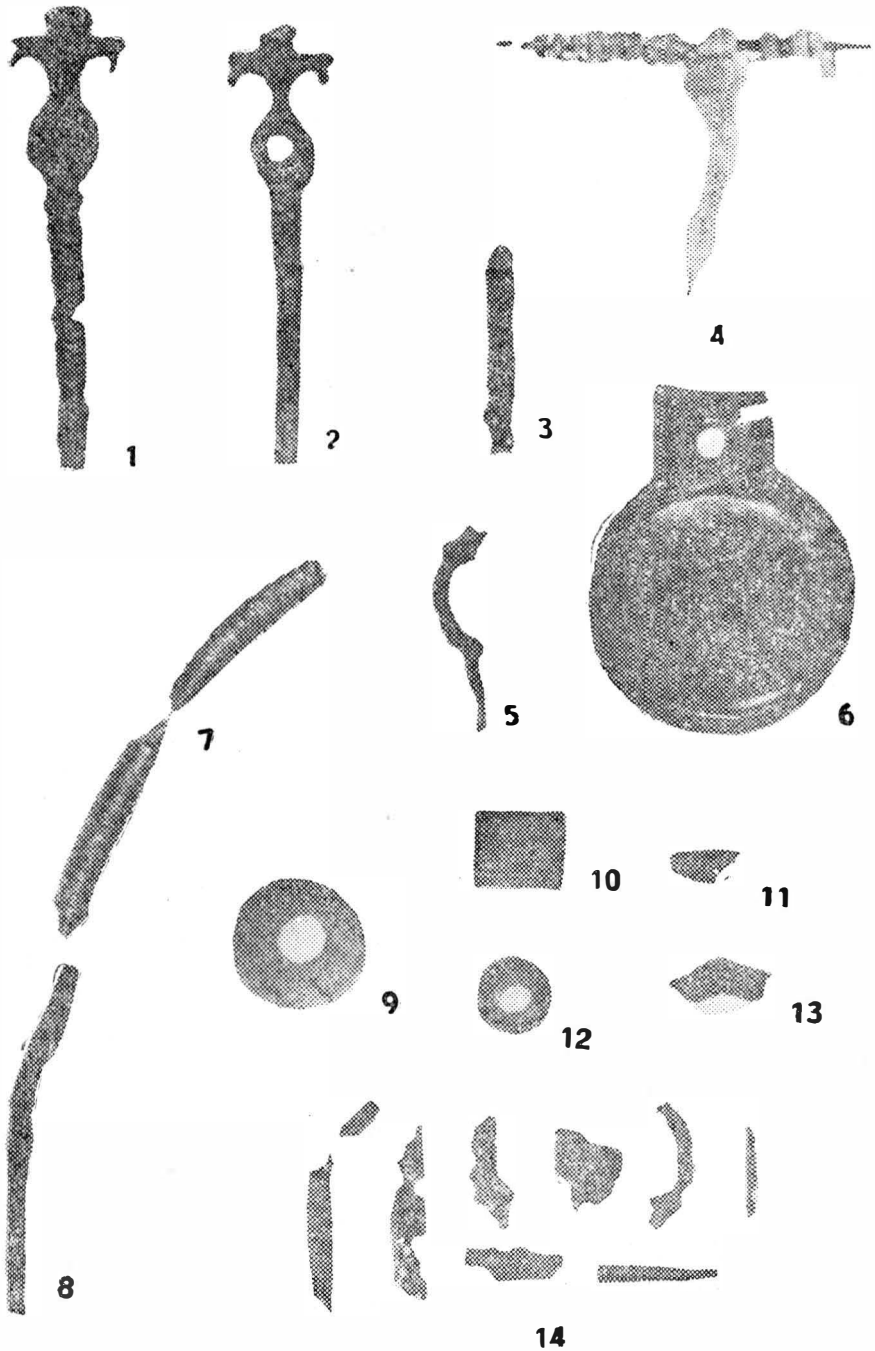

Fig. 5 Onceşti—Canton, obiecte descoperite în necropola daco-carpică.
Fig. 5 Onceşti—Canton, objets découverts dans la nécropole daco-carpique.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

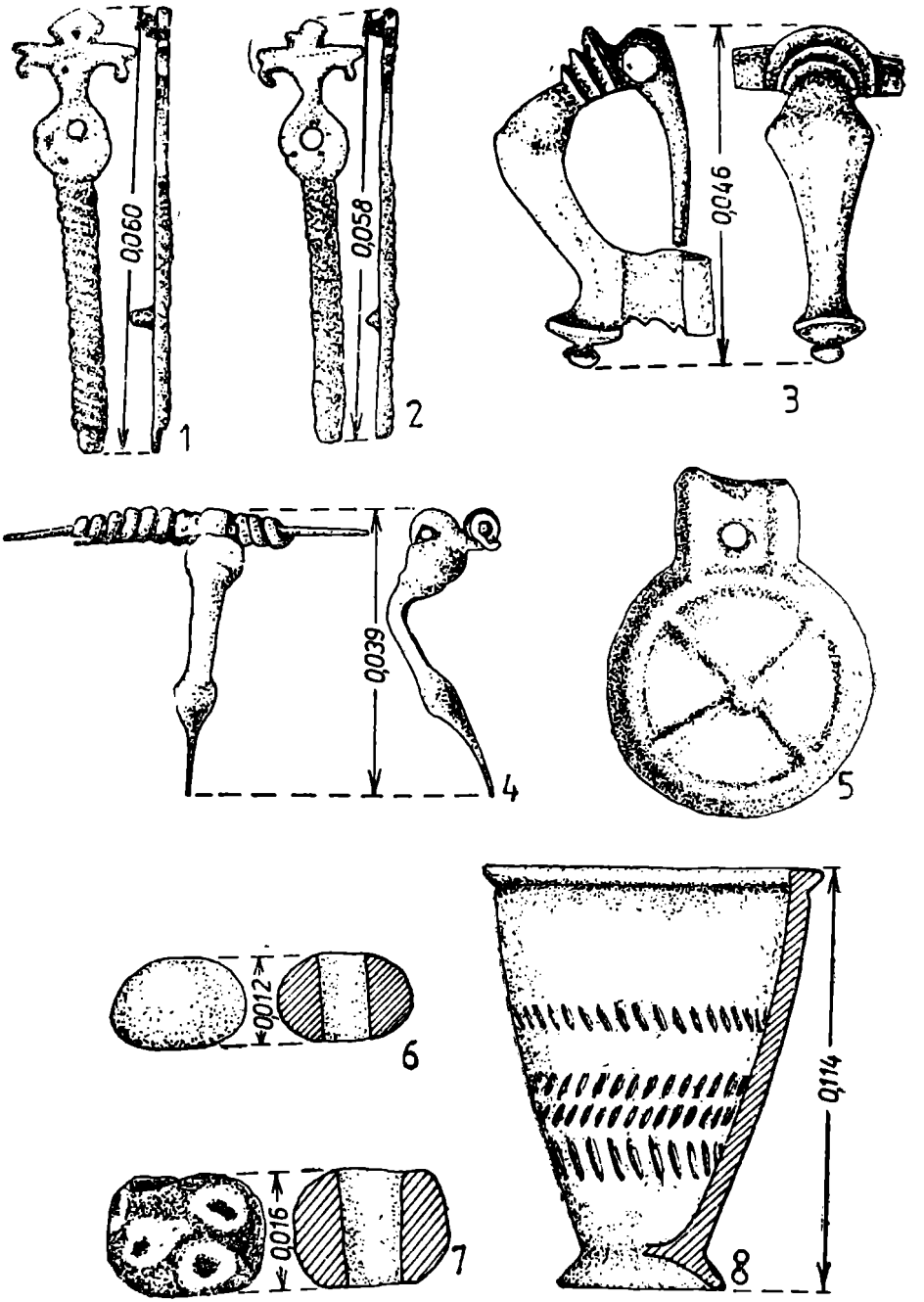

Fig. 6 Onceşti—Canton, obiecte descoperite în necropola daco-carpică.
Fig. 6 Onceşti—Canton, objets découverts dans la nécropole daco-carpique.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CONTRIBUȚII ARHEOLOGICE LA ISTORIA LOCALITĂȚII FÎNTÎNELE (JUD. BACĂU)

de ALEXANDRU ARTIMON

Un rol însemnat în cunoașterea diferitelor aspecte ale evoluției satului medieval românesc îl aduc cercetările arheologice.

Pe această bază merită să relevăm cercetările întreprinse la Coconi [1], Retevoești [2], Suslănești [3], Tulova [4], Zaharești [5], Vornicenii Mari [6], Berchișești [7], Liteni [8], Străulești [9]-Măicănești [9], Mănești-Buftea [10], Hlincea [11], Tînganu [12], Borniș [13], Negrești [14], Cuhea [15], Sărăsău [16], Gîndești [17] etc.

Săpăturile arheologice întreprinse în aceste localități, ca și în alte puncte ale teritoriului românesc au contribuit la cunoașterea culturii materiale medievale românești (cu sensul de cunoaștere a producției locale de bunuri materiale) cît și la alte aspecte ale vieții economico-sociale a satului românesc.

S-a urmărit în primul rînd obținerea unor date și observații cît mai bogate despre vatra locuită a satului, despre tipul de așezare și tipurile

---

1 N. Constantinescu, *Coconi. Un sat din Cîmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrîn*, București, 1972.

2 D. V. Rosetti, *Materiale*, 6, 1959, p. 703—715.

3 Idem, BMI, 41, 1972, 2, p. 27—38.

4 Mircea D. Matei, Emil. I. Emandi, *Habitatul medieval rural din Valea Moldovei și din bazinul Șomuzului Mare (secolele XI—XVII)*, Bucureșit, 1982, p. 104—154.

5 Mircea D. Matei, Emil. I. Emandi, Octav Monoranu, *Cercetări arheologice privind habitatul medieval rural din bazinul superior al Șomuzului Mare și al Moldovei, secolele XIV—XVII*, Anuarul Muzeului județean Suceava, 1982, Supliment (I), p. 91—130.

6 Mircea D, Matei, Emil I. Emandi, *op. cit.*, p. 104—154.

7 Mircea D, Matei, Emil I. Emandi, Octav Monoranu, *op cit.*, p. 25—42.

8 Idem, *op. cit.*, p. 43—90.

9 Panait I. Panait, *Cercetări arheologice în București, 2, 1965*, p. 190—222.

10 Aristide Ștefănecu, *SCIVA*, 31, 1980, 1, p. 131—141.

11 SCIV, 4, 1953, 1—2, p. 312—334; 5, 1954, 1—2; 233—245; 6, 1955, 3—4, p. 687—707.

12 Panait I. Panait, Mioara Turcu, Iulia Constantinescu, Panait I. Cernovodeanu, *Cercetări arheologice în București*, 2, 1965, p. 239—296.

13 Rodica Popovici, *Materiale*, XIV, Tulcea, 1980, p. 572—578.

14 Rodica Popovici, Dina Pop, *Materiale*, XIV, Tulcea, 1980, p. 588—590.

15 R. Popa și M. Zdroba, *Șantierul arheologic Cuhea. Un centru medieval din veacul al XIV-lea*, Baia Mare, 1966.

16 R. Popa, SCIV, 22, 1971, 4, p. 601—626.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de locuințe întîlnite în cuprinsul ei, despre monumentele istorice, necropola sau necropolele așezării, despre evoluția topografică a așezării etc. [18].

Pe acest fond al dezvoltării impetuoase a cercetării arheologice întreprinse nî obiective medievale, județul Bacău s-a bucurat de o atenție deosebită. Menționăm cercetarea metodică a orașelor medievale Bacău [19] și Trotuș [20], cît și cercetarea, evident mai puțin amplă a unor așezări sătești cum ar fi Oituz [21], Ștefan cel Mare [22], Fărăoani [23], Cleja [24], Fîntînele [25], Budești-Plopana [26], Drăgești-Tătărăști [27], Mănăstirea Cașin [28], Tamași [29], Prăjești [30] etc.

Între cercetările întreprinse în așezări rurale le menționăm pe cele din localitatea Fîntînele. Satul cu această denumire face parte din comuna suburbană Hemeiuși, județul Bacău, așezat pe stînga șoselei Bacău—Piatra Neamț, pe coasta dealului din dreapta Bistriței, la cca. 8 km nord de orașul Bacău [31].

Fîntînele este unul din satele vechi, ce făcea parte din ocolul domnesc al Bacăului [32]. Din actele ce ni s-au păstrat, prima atestare documentară a acestui sat este din 28 august 1632 [33], cu toate că el era mult mai vechi. Acest lucru reiese și din acest document, unde aflăm că satul este „din zili vechi, din vremuri de demult au fost de ocolul tîrgului Bacăului" [34].

Începînd cu 1632, din documente aflăm evoluția acestui sat și proprietarii lui [35].

---

17 Idem., *Cnezatul Marei*, Baia Mare, 1969.
18. M. D. Matei, Emil I. Emandi, *op. cit.*, p. 14.
19 Al. Artimon, *Carpica, XIII*, p. 11—28.
20 Al. Artimon, *Carpica*, XIV, 1982, 93—137 ; Idem., *Carpica*, XVI, p. 101—126.
21 Dan Gh. Teodor, C. Buzdugan și I. Mitrea, *Carpica*, II, 1969, p. 321—323.
22 Al. Artimon și C. Eminovici, *Carpica*, X, 1978, p. 271—302.
23 Cercetări arheologice întreprinse în vatra veche a satului Fărăoani de Al. Artimon în anul 1973.
24 Al. Artimon, *Carpica*, VI, p. 101—106 ; idem., *Carpica*, XV, p. 169—182.
25 Cercetări întreprinse în anii 1973 și 1974 și care fac obiectul prezentului articol.
26 Al. Artimon și I. Mitrea, *Carpica*, XI, p. 231—247.
27 Al. Artimon, *Carpica*, V, p. 181—194.
28 Al. Artimon și C. Eminovici, *Carpica*, IV, p. 343—348.
29 Cercetări întrepirnse în vatra veche a satului Tamași au dus la identificarea unor monede poloneze din secolul al XVI-lea.
30 La Prăjești au fost descoperite monede bizantine de aur din secolul XIII, un tezaur de monede tătărăști din secolele XIII—XIV, un tezaur de monede olandeze (taleri) din secolul al XVII. Aceste descoperiri ne dovedesc vechimea acestui sat din județul Bacău.
31 Ortensia Racoviță, *Dicționar geografic al județului Bacău*, București, 1895, p. 280.
32 Gheorghe Burlacu, *Carpica*, XIII, 1981, p. 45—48.
33 D. R. H., A, XXI, nr. 184.
34 Ibidem.
35 Gheorghe Burlacu, Carpica, XIII. 1981, p. 45—48.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Contribuții valoroase la cunoașterea istoriei acestei localități au adus-o cercetările arheologice întreprinse între anii 1973—1974. Investigațiile arheologice au fost determinate de găsirea de către unii locuitori din Fîntînele a unor morminte și temeliile unei vechi construcții [36].

Locul unde s-au descoperit aceste vestigii istorice se află la cca. 200 m nord-est de biserica monument istoric din satul Fîntînele, la locul „Livada curții". Biserica din Fîntînele este ctitoria hatmanului Vasile Ruset, zidită înainte de anul 1756 [37].

În această zonă s-au întreprins în luna septembrie 1973, un sondaj de verificare constînd dintr-o secțiune, în lungime de 20 m și lățime de 1,50 m, și cîteva casete. Cu acest prilej au fost descoperite unsprezece morminte și temeliile unei construcții. Aceste cercetări au continuat pe o suprafață mult mai mare în vara anului 1974 și s-au soldat cu dezvelirea unui vechi monument istoric și a unui cimitir din secolele XV—XVIII (fig. 1) [38].

Trebuie să menționăm că cercetările întreprinse n-au reușit să dezvelească complet acest monument și nici toate mormintele din jurul lui. Acest lucru a fost împiedicat de existența în zona respectivă a unui teren plantat cu viță de vie, cît și a unor numeroși pomi ce n-au putut să fie distruși.

Cu toate aceste greutăți, inerente oricărei cercetări exhaustive, determinate de motive obiective, am reușit să descoperim cea mai mare parte a monumentului, ceea ce ne-a oferit posibilitatea reconstituirii complete a planului bisericii, să dezvelim un număr de 29 morminte și cu această ocazie să ajungem la concluzii definitive privind datarea acestui edificiu, momentul distrugerii lui, cît și evoluția în timp a necropolei.

Din observațiile efectuate a reieșit că pe locul unde s-a ridicat biserica n-a mai fost nici o construcție mai veche din momentul săpării șanțurilor de fundație a acestui monument. În această direcție situația stratigrafică este deosebit de concludentă și de asemenea nici un mormînt din cele dezvelite în jurul bisericii nu a fost tăiat de temeliile acestei construcții.

Din punct de vedere stratigrafic situația din zona bisericii și cimitirului se prezintă în felul următor: Baza săpăturii este reprezentată de solul viu, de culoare galbenă. Urmează un strat de pămînt de culoare galben murdar în cuprinsul căruia s-au găsit fragmente ceramice apar-

36 Informații despre aceste descoperiri le-am primit în 1973 de la elevul Tarcău Eduard din Bacău, care ne-a relatat că unchiul său, Tarcău Dumitru, din Fîntînele avînd nevoie de piatră a găsit în 1960 fundația unei construcții și cîteva monede emise la anii 1594 și 1597 de Sigismund al III-lea pentru Polonia și Lituania. Tot din relatările acestui elev aflăm că bunicul său Vasile Bîrcă din Fîntînele a mărturisit în ultimii ani ai vieții sale, că în 1930 săpînd pentru plantatul viei, a găsit cîteva schelete omenești.

37 Grigore Tăbăcaru, „Ateneul cultural", nr. 6 și 7, 1932, p. 9.

38 La aceste cercetări a participat și studentul Popovici Dragomir, astăzi arheolog la Muzeul de istorie al R.S.R., căruia îi mulțumim pentru sprijinul acordat în dezvelirea acestui monument istoric.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

monede găsite sub dunga de moloz și emise la 1620 de Gabriel Bethlen și 1632, fără a se iedntifica emitentul.

În ceea ce privește data cînd a fost ridicată această construcție, cercetările arheologice au contribuit și la elucidarea acestei probleme. Așa cum am mai menționat pe nivelul de construcție au fost găsite fragmente ceramice caracteristice sfîrșitului secolului al XV-lea, iar din perioada de început a funcționării bisericii, s-a descoperit o monedă emisă de Sigismund I, pentru Polonia, la începutul secolului al XVI-lea. Într-adevăr, această monedă a fost găsită în cadrul cercetărilor întreprinse la secțiunea I-a la adîncimea de 0,60 m față de nivelul actual de călcare. Tot aici, sub nivelul la care s-a găsit moneda, se aflau două morminte, îngropate aici după ridicarea construcției. În umplutura gropilor lor s-au găsit bucăți de mortar.

Ne referim la mormintele 3 și 4 și la care s-au găsit monede emise de Matei Corvin. Astfel, la mormîntul nr. 4 s-a găsit o piesă monetară de tipul dinar emisă între anii 1468—1472, iar la mormîntul nr. 3 o monedă de același tip, emisă între anii 1482—1486. Datarea acestor monede în vremea respectivă este deosebit de concludentă, datorită și stadiului de conservare în care s-au păstrat și care prezintă analogii cu alte piese monetare emise de Matei Corvin și găsite într-un tezaur din județul Bacău, la Budești-Plopana [42].

În concluzie menționăm că observațiile stratigrafice, fragmentele ceramice găsite pe nivelul de construcție și mormintele cele mai vechi dezvelite în această zonă și datate cu monede ne permit să considerăm, că biserica a fost construită la sfîrșitul secolului al XV-lea.

În ceea ce privește zona de intrare în biserică, cercetările au dovedit că se afla în colțul de sud-vest. Într-adevăr, cercetările efectuate la caseta nr. 6 în partea de sud-est, au dus la descoperirea, într-o bună porțiune, a unui culoar de acces, format din pietre metodic aranjate și care aveau o lățime de aproximativ 2,00 m. Sub aceste pietre nu s-au găsit morminte, ceea ce ne dovedește că în această zonă se află intrarea în biserică.

Date importante s-au obținut și privind vremea cînd a fost distrus acest monument. În stratul de moloz format din pietre, mortar, cărbuni, s-au găsit fragmente ceramice și monede din secolul al XVIII-lea. Astfel, în umplutura masivă, formată din pietre, moloz, cărbuni, sesizată și în cadrul cercetărilor întreprinse la caseta 7, s-a găsit o monedă de tipul para, emisă pentru Imperiul otoman de Ahmed III (1703—1730).

În sprijinul ipotezei noastre privind distrugerea construcției în secolul XVIII, menționăm și faptul că cele mai noi morminte (M_5, M_{10}, M_{25}, M_{28}) au ca inventar monede emise de Ahmed III (1703—1730), Mahmud I (1730—1754) și Mustafa III (1757—1774). După această perioadă nu se mai fac înmormîntări în perimetrul cercetat de noi.

Analiza datelor statigrafice, a materialului ceramic găsit în stratul de demolare, cît și a monedelor ne determină să precizăm că biserica

42 Al. Artimon și I. Mitrea, *Carpica*, XI, 1979, p. 232—237.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

a fost distrusă la mijlocul veacului al XVIII-lea și s-a ridicat un alt monument, într-o zonă apropiată.

Cu prilejul cercetărilor arheologice s-a constatat că imediat după construirea bisericii în jurul ei a început să se formeze un cimitir. Cu această ocazie au fost dezvelite un număr de 29 morminte (fig. 1)

La morminte s-au efectuat observații asupra felului de înmormîntare și obiectelor de inventar găsite în ele. Inhumația s-a făcut în sicrie. Adîncimea la care se aflau scheletele variază între 0,60—1,50 m față de nivelul actual de călcare.

Din analiza ritului funerar, a rezultat că morții au fost culcați pe spate, cu brațele fie paralele cu corpul, fie îndoite din cot și așezate cu palmele pe piept sau abdomen. La unele morminte o palmă se sprijină pe piept și cealaltă pe abdomen. Ritul de înmormîntare era cel creștin, inhumații fiind orientați cu capul la vest și picioarele la est, cu mici deviații datorate anotimpului în care s-au făcut înmormîntările.

Perioada de funcționare a cimitirului este cuprinsă între sfîrșitul secolului al XV-lea și secolul al XVIII-lea.

În interiorul bisericii a fost dezvelit un singur mormînt (M_{16}) aflat în colțul de sud-vest.

Întrucît nu am reușit să cercetăm integral necropola, datorită unor motive obiective, nu putem emite mai multe concluzii privind acest cimitir.

Referitor la mormintele dezvelite la Fîntînele se observă faptul că au analogii cu cele descoperite la Bacău [43], Adjudul Vechi [44], Ștefan cel Mare [45], Tg. Trotuș [46], Retevoiești [47], Traian [48] etc.

Din cele 29 morminte cercetate la Fîntînele, numai la patru nu s-au găsit piese de inventar. Totodată menționăm că marea majoritate a mormintelor aveau ca piese de inventar doar cîte o monedă.

Între cele mai vechi morminte descoperite la Fîntînele sînt cele cercetate în cadrul secțiunii I în apropierea zidului exterior al altarului și anume mormintele 3 și 4 (fig. 1).

Cel mai vechi mormînt, atît din punct de vedere stratigrafic, cît și ca piesă de inventar este cel cu numărul 4, aflat la o adîncime de 1,12 m față de nivelul actual de călcare și la care s-a găsit un dinar, emis de Matei Corvin la anii 1468—1472.

În imediata apropiere se afla mormîntul nr. 3 și la care s-a găsit tot un dinar emis de Matei Corvin, dar la anii 1482—1486.

În partea de sud-est a bisericii, în cadrul cercetărilor întreprinse la secțiunea II s-a dezvelit un mormînt de copil și care avea ca inventar o monedă de tipul dinar, emisă de Ferdinand I la anul 1536, pentru Ungaria. Tot în această secțiune s-a găsit mormîntul nr. 15 și care

43 Al. Artimon, *Carpica*, XIII, 1981, p. 20.
44 Al. Artimon, *Carpica*, VIII, 1976, p. 240—241.
45 Al. Artimon, și C. Eminovici, *Carpica*, X, 1978, p. 179—182.
46 Al. Artimon, *Carpica*, XVI, 1985, p. 106—110.
47 *Materiale*, VI, p. 711—712.
48 *SCIV*, VI, 3—4, 1955, p. 471—472.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

avea ca inventar o monedă de tipul dinar emisă de Ferdinand I la 1544. La mormintele M1, M7, M21 și M23, s-au găsit monede de tipul dinar emise de Ferdinand I la anii 1561, 1557, 1549 și 1559.

În cadrul cercetărilor întreprinse la morminte s-au găsit și monede de tipul dinar emise de Maximilian II. Astfel, la mormintele 19 și 21 s-au găsit monede bătute în anul 1570 și la mormîntul 6 o monedă bătută la 1577. La mormintele M24 și M27 au fost descoperite monede emise de Rudolf al II-lea (1576—1608), de tipul dinar. Celelalte monede găsite la morminte sînt emisiuni de la Matei II (1608—1619) — M9, M14 și M26 ; Leopold I (1657—1705) — M16 și M18 ; Ahmeed III (1703—1730) — M10, Mahmud I (1730—1754) — M5 și M25 ; Mustafa III (1757—1774) — M28 ; Sigismund III (1587—1632) — M29.

În ceea ce privește obiectele de podoabă menționăm că ele sînt formate doar din cîteva copci distruse, găsite la mormintele 23 și 25.

La mormîntul 18 s-au descoperit resturi din materialul folosit la îmbrăcăminte, și ne referim la fire subțiri de mătase din argint aurit la foc.

Analiza întreprinsă asupra acestor morminte a relevat faptul că după obiectele de inventar și conform situației stratigrafice din cele 29 morminte, un număr de 2 aparțin sfîrșitul veacului al XV-lea, 14 aparțin secolului al XVI-lea, 8 aparțin secolului al XVII-lea și 5 sînt din secolul al XVIII-lea.

De asemenea, cercetarea acestor morminte, ne-a oferit posibilitatea enunțării unor concluzii, fără a avea pretenția că aceste ipoteze sînt definitive, datorită și faptului că necropola n-a fost complet studiată.

Prezența într-un număr mare de morminte a unor monede care circulau pe teritoriul Moldovei în această vreme și fiind aproape în totalitate din argint (din 29 morminte la 25 s-au descoperit monede) ne dovedește faptul că satul Fîntînele a beneficiat de avantajul de a fi în apropierea unui centru orășenesc (ne referim la Bacău).

Este cunoscut faptul, întîlnit și la studierea altor necropole [49] că orașele erau în măsură să antreneze și satele din nemijlocita lor apropiere, într-o circulație monetară mai vie, în timp ce așezările ceva mai îndepărtate de orașe erau mai puțin antrenate în circulația monetară.

Studierea monedelor găsite în morminte ne-a oferit posibilitatea datării lor și precizării evoluției în timp a necropolei.

De asemenea, cercetarea acestor morminte a clarificat multe probleme privind data cînd a fost construită biserica, refacerile întreprinse la ea, cît și perioada cînd a avut loc distrugerea ei.

În același timp s-a observat că necropola a fost folosită mai intens în secolul al XVI-lea (14 morminte aparțin acestui veac).

În concluzie relevăm că cercetările arheologice întreprinse la Fîntînele, au contribuit la clarificarea unor date din istoria acestui sat, a

49 Mircea D. Matei, Emil I. Emandi, Octav Mon'oranu, *op. cit.*, p. 85, nota 6, 9.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

relațiilor existente între acest centru și orașul Bacău, situat în imediata apropiere.

S-a dovedit că vechimea așezării omenești din vatra acestui sat, datează încă din epoca neolitică.

Faptul că satul Fîntînele apare pentru prima oară în documente abia în 1632, aceasta nu presupune că el nu exista mai demult. De altfel din acest document rezultă că ar avea o vechime mai mare. Cercetările arheologice au dovedit o vechime mult mai mare, cu aproape un secol și jumătate.

Chiar lipsite de spectaculos, cercetările arheologice întreprinse la biserica și necropola satului Fîntînele, prin rezultatele lor, au contribuit la completarea imaginii asupra unei astfel de comunități rurale medievale.

Este în afară de orice îndoială, că o cunoaștere mai aprofundată a evoluției în timp și spațiu a așezării, a raportului condiționat dintre această evoluție și mediul ambiant, a relației dintre așezarea medievală și biserica și necropola (sub raport cronologic și teritoriul), a legăturilor dintre așezarea sătească de aici și orașul din imediata apropiere, necesită o intensificare a ceroetărilor arheologice în viitor.

DES CONTRIBUTIONS ARCHÉOLOGIQUES A L'HISTOIRE DE VILLAGE D'FINTINELE (DÉP. DE BACĂU)

Résumé

Dans cet article, l'auteur se rapport aux investigations archéologigues entreprises à Fîntînele entre 1973—1974.

A cette ocasion on a découverte une églises du XV-éme siècle et ont été mis au jour 29 de tombeaux. L'église a duré jusqu' à la seconde moitié du XVIII-éme siècle, quand elle sera abandonnée. L'église découverte à Fîntînele fait part du type de construction réctangulaire avec l'abside dans l'autel semi-circulaire et le pronaos aussi polygonal.

A l'exterieure l'église a une longueur de 14 m et un largeur de 5,80 m. A l'interieur la construction a une longueur de 12,80 m et un largeur de 4,60 m.

De 29 tombeaux, 2 appartients au XV-éme siècle et 5 au XVIII-éme siècle. Les recherches archéologique de Fîntînele (départément de Bacău) ont contribué au éclercissment de l'evolution historique de cette villagé.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

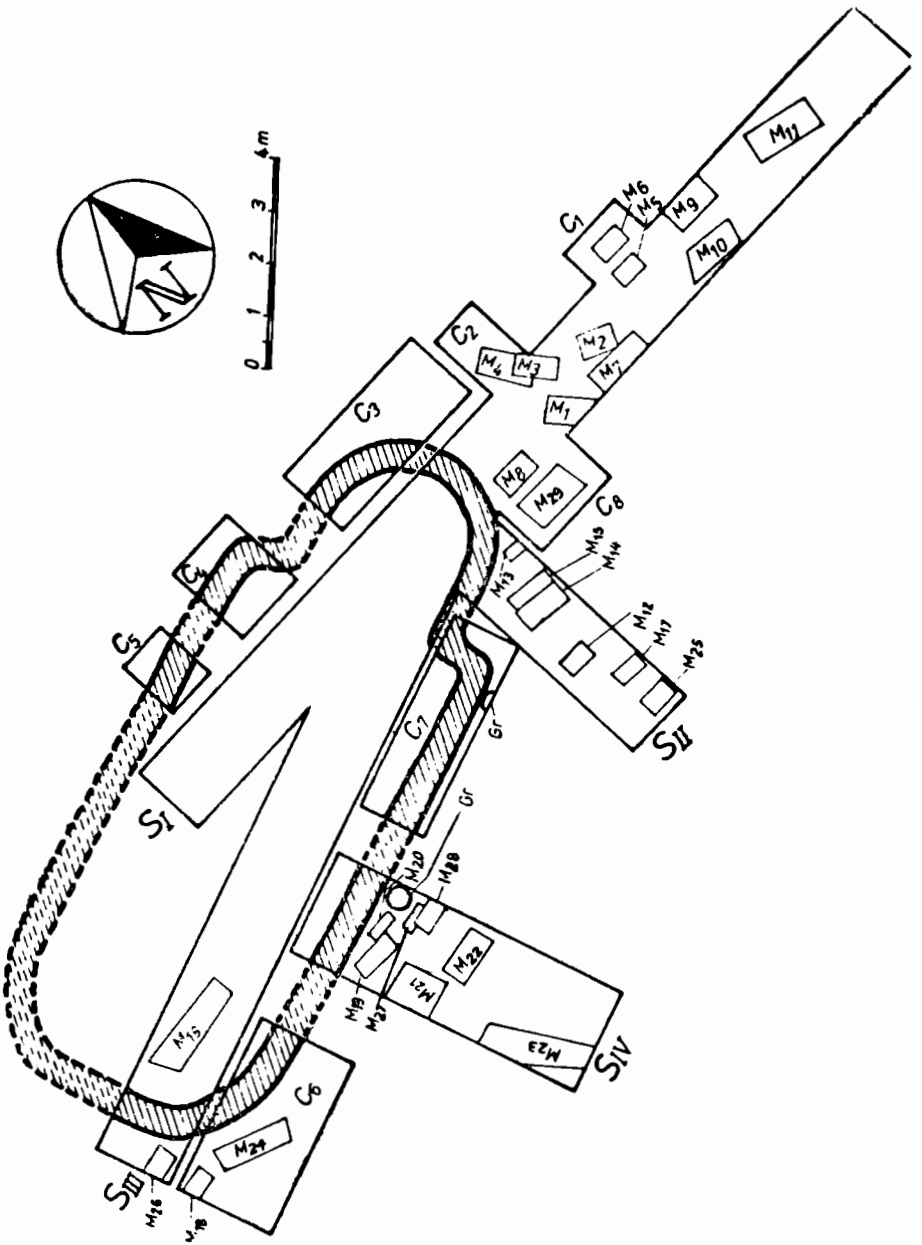

Fig. 1 — Fîntînele. Planul cercetărilor arheologice din anii 1973—1974.
Fig. 1 — Fîntînele. Le plan des fouilles archéologiques pendant des années 1973—1974.
1973—1974.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

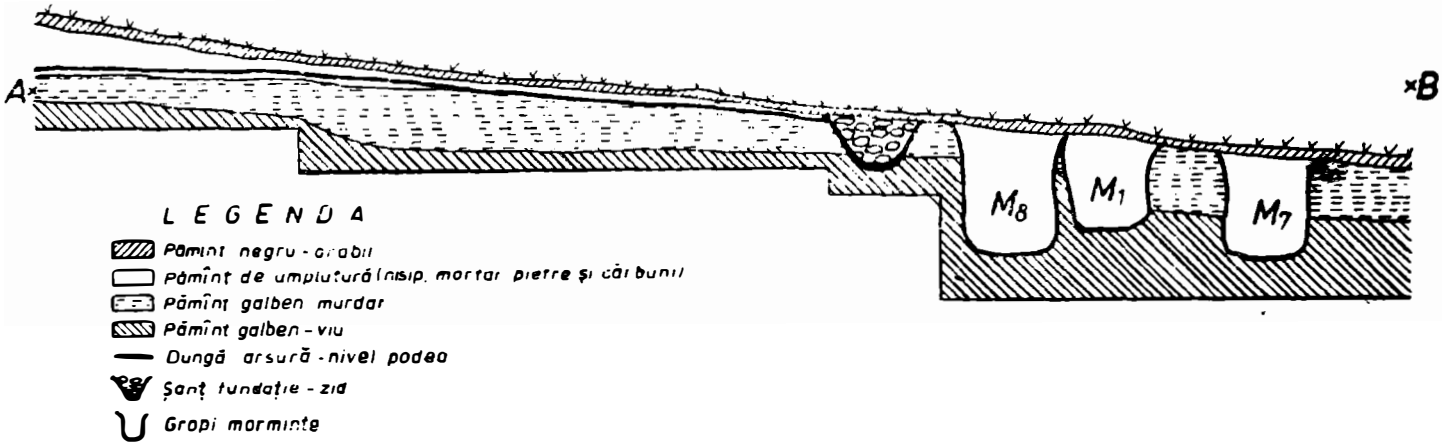

Fig. 2 — Fîntînele. Profilul peretelui de nord al secțiunii 1.
Fig. 2 — Fîntînele. Le profil de la yarci du nord de la section I.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

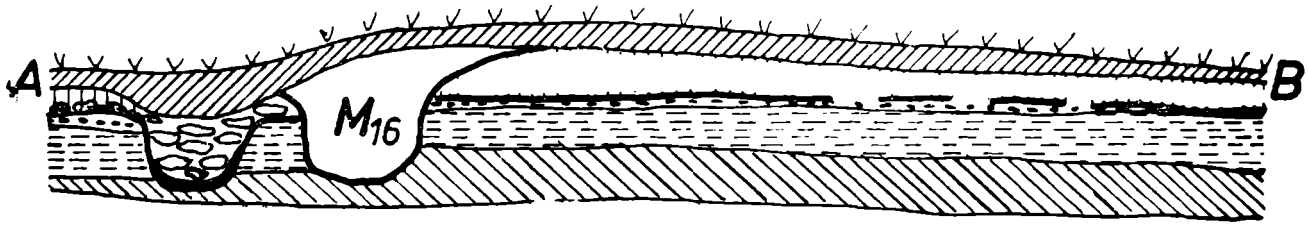

LEGENDA

- Pămînt negru - arabil
- Pămînt cenușiu deschis
- Pămînt umplutură (nisip, mortar, pietre și cărbuni)
- Pămînt galben murdar
- Pămînt galben - viu
- Dungă arsură
- Dunga pămînt galben
- Mortar
- Șanț fundație biserică
- Groapa mormînt

Fig. 3 — Fîntînele. Profilul peretelui de vest al secțiunii III.
Fig. 3 — Fîntînele. Le profil de la paroi de l'ouest de la section III.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

1

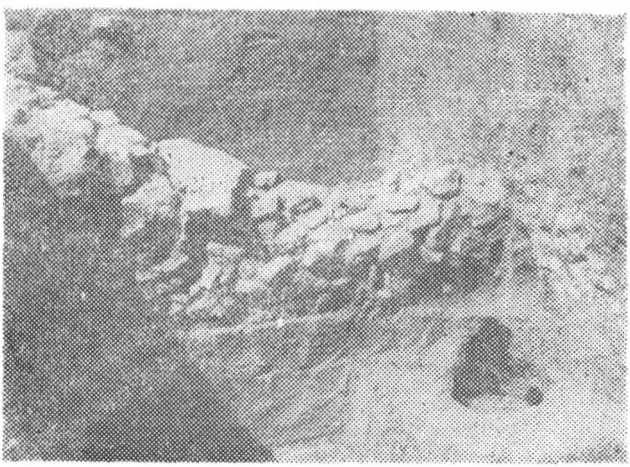

2

Fig. 4 — Fîntînele. Idol antropomorf. Epoca neolitică, faza Cucuteni B.
Fig. 4 — Fîntînele. Idol anthropomorphe. L'époque de néolitique. Culture Cucuteni, phase B.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

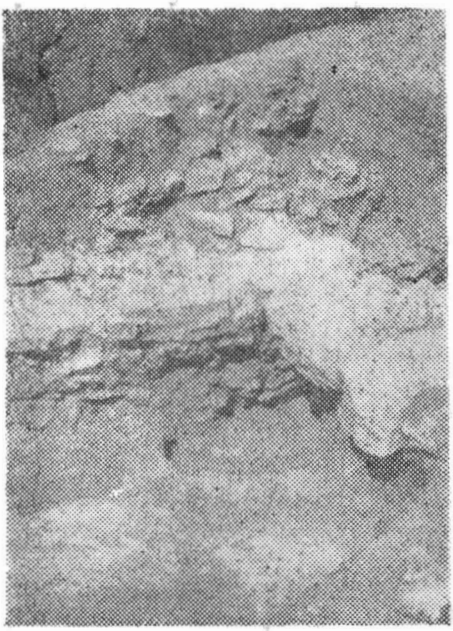

1

2

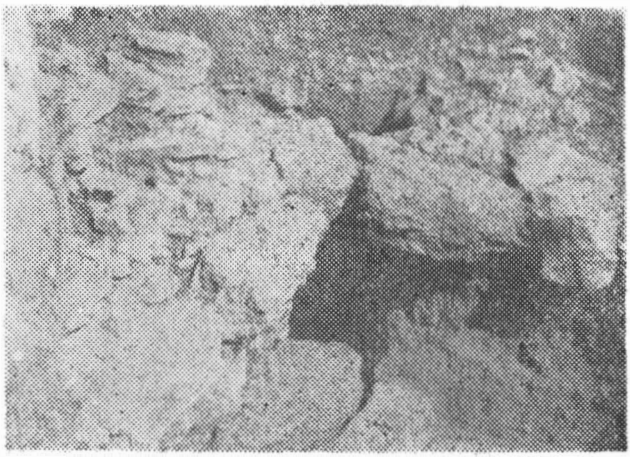

3

Fig. 5 — Fîntînele. Vedere asupra zidurilor fundației bisericii.
Fig. 5 — Fîntînele. Vue sur les mur de l'eglise.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

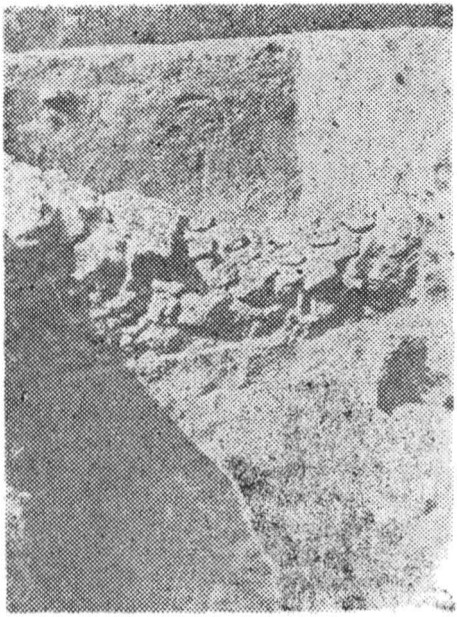

1

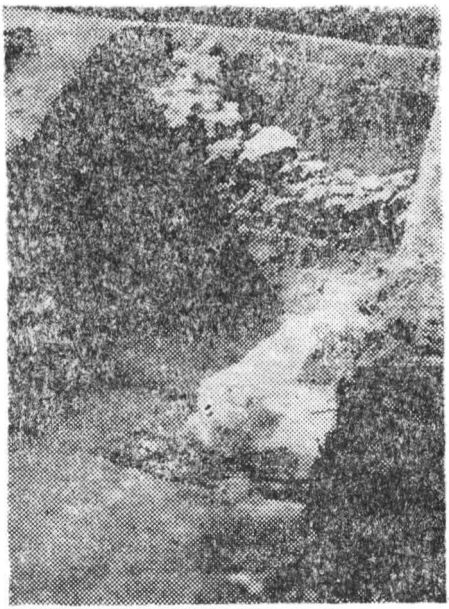

2

Fig. 6 — Fîntînele. Vedere asupra zidurilor fundației bisericii.
Fig. 6 — Fîntînele. Vue sur les mur de l'église.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

1

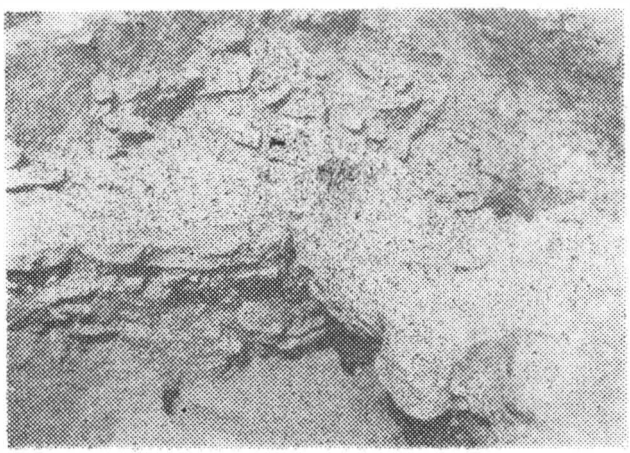

2

Fig. 7. Fintînele. Vedere asupra zidurilor fundației bisericii.
Fig. 7. Fintînele. Vue sur les mur de l'église.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

TINUTUL BACĂU ÎN SECOLELE XV—XIX *

(II)

de IOAN MURARIU

Anexa nr. 1

POPULAȚIA ORAȘULUI BACĂU ÎNTRE ANII 1599 ȘI 1859

Nr. crt.	Anul	Numărul locuitorilor
1.	1599	20.000 [1]
2.	1623	peste 1.000 [2]
3.	1632	peste 1.000 [2]
4.	1641	circa 1.220 [2]
5.	1643	circa 645 [2]
6.	1774	345 [3]
7.	1803	1.010 [3]
8.	1820	2.785 [4]
9.	1832	2.881 [3]
10.	1838	3.070 [5]
11.	1845	6.770 [6]
12.	1859	8.972 [3]

* Partea I a acestui articol s-a publicat în revista „Carpica", XVI, Bacău, 1984.

1 *Istoria României*, Editura Academiei R.P.R., Buc., 1962, vol. II, p. 838. Desigur, cifra este exagerată.

2 Conform aprecierii unor călători străini.

3 Ecaterina Negruți, *Clasificarea localităților urbane din Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Considerații demografice*, în Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol" din Iași, XII, 1975, anexa nr. 1.

4 Arh. St. Iași, fond *Vistierie*, Tr. 166, op. 184, dosar nr. 10, filele 210—218.

5 *Idem*, Tr. 1316, op. 1488, dosar nr. 1218, filele 1—28.

6 Gheorghe Platon, *Populația orașului moldovenesc la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „Carpica", Muzeul de istorie Bacău, III, 1970, anexa II.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 2

ÎMPĂRȚIREA ADMINISTRATIVĂ A ȚINUTULUI BACĂU LA SFÎRȘITUL SEC. AL XVIII-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SEC. AL XIX-LEA

Ocolul	Numărul satelor în anul		
	1774 *	1803 **	1816 ***
1. Bistriței de Gios	18	18	23
2. Bistriței de Sus	5	5	7
3. Tazlăul de Sus	50	14	15
4. Tazlăul de Gios	****	18	17
5. Tazlăul Sărat	****	14	13
6. Trotușului	25	22	21
— TOTAL SATE	98	91	96
— ORAȘE ȘI TÎRGURI	3 *****	2	2

* *Moldova în epoca feudalizmului*, vol. VII, partea II, Ed. Știința, Chișinău, 1975, p. 289-356.

** Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. VII, Iași, 1886, Tipografia Buciumului, Român, p. 288-298.

*** Corneliu Istrati, *Condica Vistieriei Moldovei din anul 1816*, în Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol", Iași (supliment, 1), Ed. Acad. R.S.R. Iași, 1979, p. 23-29.

**** La data respectivă nu existau aceste ocoale.

***** Bacău, Tg. Ocna și Trotuș. În anii următori Tg. Trotuș n-a mai fost înregistrat ca tîrg.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 3

STRUCTURA POPULAŢIEI ŢINUTULUI BACĂU ÎN ANUL 1774

„5872 = toată suma caselor
2902 = scădere rufeturile *, insă :
227 popi, diaconi i dascăli
104 mazlli i ruptaşi
120 panţări
323 plăeşi
80 poştaşi
20 podari la Bistriţă
10 neguţători streini i ostavnoi
225 oamenii Ocnii
396 nevolnici şi femei sărace
306 ţigani
537 scutelnici boiereşti i mănăstireşti
554 în 6 sate cu salvogvardii
2970 rămîn birnici“ **

* Rufeturi = categorii de populaţie scutite de plata birului.
** *Moldova în epoca feudalismului*, vol. III, partea II, Editura Ştiinţa, Chişinău, 1975, p. 356.
Înmulţind numărul caselor cu coeficientul 5, ajungem la concluzia că în anul 1774 populaţia ţinutului Bacău era de aproape 30.000 locuitori (nota ns., I.M.).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 4

NUMĂRUL NEGUSTORILOR DIN ORAŞELE ŞI TÎRGURILE ŢINUTULUI BACĂU ÎNTRE ANII 1774 ŞI 1831 *

Oraşul sau tîrgul	ANII		
	1774	1820	1831
1. Bacău	19	63	103
2. Tg. Ocna	11	7	48
3. Tg. Trotuş	2	**	**
4. Moineşti	**	**	45
5. Căiuţi	**	**	16
— TOTAL	32	70	212

* I. Murariu, *Dezvoltarea păturii negustoreşti în Moldova între anii 1774 şi 1829*, în „Studii şi cercetări ştiinţifice" (seria Istorie-filologie), Institutul Pedagogic Bacău, 1974, anexele nr. 1, 2 şi 3.

** La data respectivă nu erau socotite tîrguri.

Anexa nr. 5

POPULAŢIA APROXIMATIVĂ A ŢINUTULUI BACĂU ÎNTRE ANII 1774 ŞI 1835

ANII	Numărul locuitorilor
1774	29.360 *
1803	40.815 **
1816	54.200 ***
1835	124.441 ****

* *Moldova în epoca feudalizmului*, vol. VII, partea II, Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1975, p. 356.

** Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. III, Iaşi, 1886, p. 299-300.

*** Corneliu Istrati, *Condica Vistieriei Moldovei din anul 1816*, în „Anuarul Istitutului de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol", supliment (I), Iaşi, 1979, p. 23-29 şi anexa de la sfîrşit.

**** *Judeţul Bacău — file de istorie*, Bacău, 1974, p. 13-14.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 6

POPULAȚIA ORAȘELOR ȘI TÎRGURILOR DIN ȚINUTUL BACĂU ÎNTRE ANII 1774 ȘI 1859 [1]

Nr. crt.	Orașul sau tîrgul	1774	1803	1832	1845	1859
1.	Bacău [2]	345	1010	2881	6770	8972
2.	Tg. Ocna [2]	3535	3035	4935	8675	8295
3.	Moinești [3]	*	*	588	2320	2107
4.	Căiuțul [3]	*	*	130	205	658
5.	Valea Rea [3]	*	*	*	575	[illegible]
6.	Gloduri [3]	*	*	*	55	327
7.	Parincea [3]	*	*	*	*	851

1 I. Mutariu, *Scurt istorie al recensămintelor din România*, în „Steagul Roșu", Bacău, 31 decembrie 1976.
2 = orașe
3 = tîrguri
* La data respectivă încă nu erau declarate tîrguri.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 7

SPECIALIZAREA UNOR SATE DIN ŢINUTUL BACĂU ÎN ANUL 1803 *

Nr. crt.	Specializarea	Numărul satelor
1.	Cărăuşie (chirie)	38
2.	Cherestea	4
3.	Butnărie	14
4.	Draniţă	1
5.	Păcură	7 **

* I. Murariu, *Economia ţinutului Bacău în prima jumătate a sec. al XIX-lea*, în rev. „Carpica" — Muzeul de istorie din Bacău, XI, 1979, p. 249.
** În această cifră se include şi tîrgul Moineşti.

Anexa nr. 8

NUMĂRUL NEGUSTORILOR ŞI MEŞTEŞUGARILOR SUDIŢI DIN ŢINUTUL BACĂU ÎN ANUL 1824/1825 *

57 = Totalul sudiţilor, din care :
38 austrieci
11 ruşi
4 francezi
4 prusaci

* Arh. St. Iaşi, fond *Vistierie*, Tr. 166, op. 184/23, *Condica sudiţilor pe anii 1824/1825*, f. 581—582.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 9

NUMĂRUL NEGUSTORILOR ŞI MEŞTEŞUGARILOR DIN ORAŞELE ŞI TÎRGURILE ŢINUTULUI BACĂU ÎN ANUL 1830 [1]

Nr. crt.	Denumirea negustorilor şi meşteşugarilor	Oraşul sau tîrgul [2]				Total pe ţinut
		Bacău	Tg. Ocna	Moineşti	Căiuţul	
1.	Bogasieri *	7	6	3	—	16
2.	Cavafi *	5	3	—	—	8
3.	Braşoveni *	2	2	—	—	4
4.	Bacali *	26	16	2	—	44
5.	Curelari **	2	1	—	—	3
6.	Blănari **	3	3	1	—	7
7.	Abageri *	4	—	—	—	4
8.	Ciubotari **	25	—	4	—	29
9.	Croitori **	11	3	—	—	14
10.	Scaune de căsăpie *	4	—	—	—	4
11.	Cojocari **	11	2	3	—	16
12.	Tăbăcari **	6	—	—	—	6
13.	Pălărieri **	4	—	—	—	4
14.	Mungii **	1	1	—	—	2
15.	Boiangii **	1	1	1	—	3
16.	Crîşmari *	55	46	13	6	120
17.	Bărbieri **	—	3	1	—	4
18.	Pitari **	—	5	—	—	5
19.	Precupeţi *	—	6	4	—	10
20.	Păscari **	—	3	—	—	3
21.	Cafegii *	—	3	—	—	3
22.	Tălpălari **	—	11	—	—	11
23.	Alte bresle (isnafuri)	6	—	—	10	16
—	TOTAL	173	115	32	16	336

1 I. Murariu, *Economia ţinutului Bacău în prima jumătate a sec. al XIX-lea*, în „Carpica", Muzeul judeţean de istorie şi artă Bacău, XI, 1979, Anexa.

2 Bacăul şi Tg. Ocna erau oraşe, iar celelalte tîrguri.

* = negustori ; ** = meşteşugari.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 10

NUMĂRUL DUGHENELOR DIN ORAȘELE ȘI TÎRGURILE ȚINUTULUI BACĂU ÎN ANUL 1830 *

Nr. crt.	Orașul sau tîrgul	TOTAL DUGHENE	din care de		
			Starea I-a **	Starea a II-a	Starea a III-a
1.	Bacău	173	73	40	60
2.	Tg. Ocna	115	38	38	39
3.	Moinești	32	8	9	15
4.	Căiuți	16	4	7	5
—	TOTAL	336	123	94	119

* Arh. St. Iași, fond *Litere*, D/55, f. 51—60 v. Atelierele meșteșugărești se numeau tot *dughene*, căci serveau și pentru vînzarea mărfurilor produse în ele.

** Cele mai importante erau dughenele de starea I-a, care aparțineau unor negustori bogați.

Anexa nr. 11

EPIDEMIA DE HOLERĂ ÎN ORAȘELE ȘI TÎRGURILE ȚINUTULUI BACĂU ÎN ANUL 1831 *

Nr. crt.	Orașul sau tîrgul	TOTAL LOCUITORI	Decedați de holeră	% față de totalul populației
1.	Bacău	2881	224	7,77%
2.	Tg. Ocna	4935	155	3,14%
3.	Moinești	588	30	5,10%
4.	Căiuți	130	8	6,15%
—	TOTAL	8534	417	4,88%

* Ecaterina Negruți-Munteanu, *Date noi privind structura demografică a tîrgurilor și orașelor moldovenești la 1832*, în „Populație și societate", vol. I, Ed. Dacia, Cluj, 1972, anexa nr. 7.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 12

NUMĂRUL SUDIȚILOR DIN ORAȘELE ȘI TÎRGURILE ȚINUTULUI BACĂU ÎN ANUL 1832 *

Nr. crt.	Orașul sau tîrgul	Supuși străini (sudiți)					Total sudiți
		Austrieci	Francezi	Prusaci	Ruși	Englezi	
1.	Bacău	61	4	9	15	5	94
2.	Moinești	10	—	1	1	—	12
3.	Tîrgu-Ocna	43	—	2	3	1	49
4.	Căiuțul	—	—	—	—	—	—
—	TOTAL	114	4	12	19	6	155

* I. Murariu, *Dezvoltarea păturii negustorești în Moldova între anii 1774 și 1829*, în „Studii și cercetări științifice", Institutul Pedagogic Bacău, 1974, anexa nr. 5.

Anexa nr. 13

NUMĂRUL NEGUSTORILOR PATENTARI DIN ORAȘELE ȘI TÎRGURILE ȚINUTULUI BACĂU ÎN ANUL 1832, POTRIVIT UNUI EXTRACT AL VISTIERIEI *

Nr. crt.	Orașul sau tîrgul	TOTAL NEGUSTORI	din care de			
			Starea I-a	Starea a II-a	Starea a III-a	Calfe
1.	Bacău	101	2	19	50	30
2.	Tg. Ocna	57	1	12	42	2
3.	Moinești	47	—	6	34	—
4.	Căiuțul	9	—	2	7	—
—	TOTAL	207	3	39	133	32

* I. Murariu, *Dezvoltarea păturii negustorești în Moldova între anii 1774 și 1829*, în rev. „Studii și cercetări științifice" (seria Istorie-filologie), Institutul Pedagogic din Bacău, 1974, anexa nr. 4.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 14

„INDUSTRIA" ORAȘELOR ȘI TÎRGURILOR DIN ȚINUTUL BACĂU ÎN ANUL 1832 *

Felul „industriei"	Orașul sau tîrgul			
	Bacău	Moinești	Tg. Ocna	Căiuț
Ateliere de lumînări	1	—	1	—
Velnițe **	1	2	2	2
Fierării	8	2	10	—
Mori	3	2	6	—
Fierăstraie	—	—	8	—
TOTAL	13	6	27	2

* Arh. St. Iași, fond *Vistierie*, Tr. 644, op. 708, dosar nr. 107, filele 13, 15, 17 și 19.

** Velnițe = instalații pentru fabricarea țuicii.

Anexa nr. 15

NUMĂRUL ANIMALELOR CE SE CREȘTEAU ÎN ORAȘELE ȘI TÎRGURILE ȚINUTULUI BACĂU ÎN ANUL 1832 *

Nr. crt.	Orașul sau tîrgul	Totalul locuitorilor	Numărul animalelor				
			Cai	Boi	Vaci	Oi	Porci
1.	Bacău	2881	264	216	221	185	505
2.	Moinești	588	104	244	134	186	124
3.	Tg. Ocna	4935	330	1994	613	2394	770
4.	Căiuțul	130	25	65	52	250	150
—	TOTAL	8534	723	2519	1020	3015	1549

* Arh. St. Iași, fond *Vistierie*, Tr. 644, op. 708, dosar 107. Vezi și Ecaterina Negruți-Munteanu, *Date noi privind structura demografică a tîrgurilor și orașelor moldovenești la 1832*, în „Populație și societate", vol. I, Ed. Dacia, Cluj, 1972, anexa nr. 1 ; I. Murariu, *Unele aspecte privind industria și meșteșugurile ținutului Bacău în prima jumătate a sec. al XIX-lea*, în vol. „Lucrări științifice ale cadrelor didactice", vol. I, Institutul Pedagogic de 3 ani Suceava, 1970, p. 266, nota nr. 33.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 16

NUMĂRUL ŞI FELUL MOŞIILOR DIN ŢINUTUL BACĂU ÎN ANUL 1839 *

Nr. crt.	Felul moşiilor	Numărul moşiilor
1.	Boiereşti	79
2.	Mănăstireşti	23
3.	Răzăşeşti	31
4.	Boiereşti şi mănăstireşti	3
5.	Boiereşti şi răzăşeşti	21
6.	Mănăstireşti şi răzăşeşti	1
7.	Boiereşti, mănăstireşti şi răzăşeşti	1
—	TOTAL	159

* Gh. Platon, *Domeniul feudal din Moldova în preajma revoluţiei de la 1848*, Ed. Junimea, Iaşi, 1973, anexa nr. 1.

Anexa nr. 17

PRODUCŢIA DE CEREALE ŞI CARTOFI ÎN ŢINUTUL BACĂU ÎN ANUL 1841 *

Nr. crt.	Denumirea produselor	Unitatea de măsură	Producţia obţinută de către	
			Ţărani	Proprietari (boieri)
1.	Grîu	chile **	4.151	3.656
		dimerlii ***	13	8
2.	Secară	chile	1.963	1.333
		dimerlii	10	15
3.	Orz şi ovăz	chile	6.413	2.323
		dimerlii	7	13
4.	Popuşoi	chile	31.747	10.050
		dimerlii	17	16
5.	Mălai	chile	221	197
		dimerlii	13	5
6.	Cartofi	chile	8.729	745
		dimerlii	13	15

* Gh. Platon, *Domeniul feudal din Moldova în preajma revoluţiei de la 1848*, Ed. Junimea, Iaşi, 1973, anexa II, p. 177.

** Chilă de Galaţi = 308 kg.

*** Dimerlie (baniţă) = 11—12 ocale sau 14—15 kg.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 18

UNELE MONUMENTE ISTORICE DIN JUDEȚUL BACĂU CONSTRUITE ÎN SECOLELE XV—XVIII *

Nr. crt.	Localitatea	Anul construirii	Numele bisericii sau mănăstirii	Ctitorul
1.	Bacău	1490—1491	Biserica „Precista“	Ștefan cel Mare
2.	Borzești	1493—1494	Biserica „Adormirii“	Ștefan cel Mare
3.	Rădeana	1628	Biserica „Sf. Mihail“	logofătul Dumitrașcu Ștefan
4.	Mănăstirea Cașin	1655	Mănăstirea Cașin	Gheorghe Ștefan-Vodă
5.	Răchitoasa	1697	Mănăstirea Răchitoasa	stolnicul Ilie
6.	Tîrgu Ocna	1763	Mănăstirea „Răducanu“	logofătul Radu Racoviță

* Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 41, 64, 253, 83, 252, 302.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 19

NUMĂRUL NEGUSTORILOR DIN ORAŞELE ŞI TÎRGURILE ŢINUTULUI BACĂU ÎN ANUL 1831 *

Nr. crt.	Denumirea negustorilor	Oraşul sau tîrgul				TOTAL PE ŢINUT
		Bacău	Tg. Ocna	Moineşti	Căiuţul	
1.	lipscani	1	—	—	—	1
2.	bogasieri	6	7	4	6	23
3.	braşoveni	3	—	—	—	3
4.	cavafi	5	—	—	—	5
5.	lipoveni	2	—	—	—	2
6.	biliardgii	2	—	—	—	2
7.	bacali	28	8	3	—	39
8.	sticlari	2	—	—	—	2
9.	precupeţi	29	2	30	7	68
10.	tutungii	2	—	—	—	2
11.	abageri	2	—	—	—	2
12.	rachieri	2	3	—	—	5
13.	neguţitori de pe afară	2	3	—	—	5
14.	chitari	10	3	—	—	13
15.	crişmari	4	3	7	—	14
16.	ahtarlîcuri	—	12	—	3	15
17.	pascari	—	1	—	—	1
18.	desăgari	—	4	—	—	4
19.	neguţitori posesori de moşii	—	2	1	—	3
—	TOTAL	100	48	45	16	209

* Arh. St. Iaşi, fond *Vistierie*, Tr. 885, op. 1011/48.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

GLOSAR

abager = vînzător de abà (ţesătură groasă, din lînă).
ahtarlîc = parfumerie.
bacal (băcan) = negustor care vindea cu amănuntul diverse produse alimentare.
bogasier = negustor de stofe şi pînzeturi.
braşovean = negustor de mărfuri aduse din Braşov.
catagrafie = recensămînt (fiscal).
cavaf = vînzător de încălţăminte de calitate inferioară.
chilă (de Galaţi) = 308 kg. Chila de Istanbul era de zece ori mai mică (30,8 kg.).
chitar = negustor de pîine.
cot = unitate de măsurat lungimea (0,63—0,68 metri).
desăgar = negustor ambulant, care îşi duce marfa în desagă (sac, traistă).
dimerlie (dimirlie) = unitate de măsură pentru cereale. Cuprindea 11—12 ocale.
falce = veche măsură de suprafaţă pentru pămînt, egală cu 1,43 hectare.
fierăstraie = instalaţii pentru confecţionarea scîndurilor.
lipscan = negustor de pînzeturi şi alte mărfuri aduse din Lipsca (Leipzig).
mazil = boier mic, fără slujbă.
mortasipie = taxă pe vînzarea sau cumpărarea de cai, boi, vaci şi iepe în zilele de iarmaroc.
mungiu = fabricant sau vînzător de lumînări.
nevolnic = om neputincios, incapabil, neajutorat.
oca (ocaua) = veche măsură de greutate, egală cu 1,283 kg.
patentar = negustor autorizat, care plătea *patenta* către Vistierie.
păscar = negustor de peşte.
prăjină = veche măsură de suprafaţă, egală cu 179 metri pătraţi.
rachier = fabricant ori vînzător de rachiu.
rufeturi = categorii sociale scutite de plata birului.
ruptaşi = oameni care plăteau birul prin înţelegere cu Vistieria ţării.
scutelnic = om scutit de plata birului, deoarece se afla în serviciul domnului sau al unui boier.
sudit = negustor sau meşteşugar străin, uneori şi pămîntean, supus unui Consulat străin din Iaşi.
şavgăi = tăietori de sare la ocnă.
tamazlîc = cireadă de vite; loc pentru îngrăşarea vitelor de negoţ.
velniţă = instalaţie pentru fabricat rachiu.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA COBÎLEI DE PE SIRETUL MIJLOCIU (SEC. XV—XIX) II *

de GHEORGHE BURLACU

19. *PITICENI (Chiticeni),* la Cobîla

Satul poartă numele descendenților lui Toader Pitic.

Prima atestare documentară a localității este din 2 august 1414, cînd Alexandru cel Bun confirmă lui Toader Pitic și fratelui său Dragul *„...un sat la Cobîla, unde este casa lui, unde (este) a fost Veriș Stanislav... Iar hotarul... să fie cu toate hotarele lor vechi, pe unde (sînt) au folosit din veac"* [105]. În următoarele decenii încă patru mențiuni documentare localizează satul descendenților lui Toader Pitic la Cobîla [106]. Pe la 1600 era semnalat în satul Piticeni un anume Popa Avram, fiu al unui Silion Pitic [107], strănepot desigur de-al lui Toader Pitic. Popa Avram va aduce prin urmașii săi neamul piticesc pînă în secolul nostru. Schimbări de proprietăți, mărturii, hotărnicii și diferite procese înorustează pe răbojul istoriei documentare prezența satului Piticeni. Cu toată opoziția răzeșilor, marii dregători pătrund în hotarele și vatra satului; mai întîi Nicolae Buhuș, urmat de Iordache Ruset, Ioniță Ruset, Ianache Milo ș.a. În pragul secolului al XIX-lea, satul, ca proprietate, era mixt; boieresc și răzășesc. Pe la jumătatea secolului aparținea ținutului Bacău și se numea Chiticeni.

Astăzi localitatea aparține de comuna Secuieni, jud. Bacău.

20. *Berbinceni (Berbenceni), pe Cobîla*

După unele ipateze documentare satul ar purta numele unor descendenți din Cristea Bărbîntă, urmaș de-al lui Toader Pitic, așezați pe moșia sa [108]. Așezarea s-a format pe hotarul vechiului sat Piticeni.

O atestare îndoielnică, după un document de aceeași categorie, este din 20 iunie 1613, cînd se face precizarea că pe Acsana, descendentă din Iuga, mare postelnic *„...au ținut-o întîi Neculai din Berbinceni..."* [109].

---

* Prima parte a acestui studiu a apărut în volumul precedent al anuarului „Carpica", XVI, 1984, p. 151—173 așa încît numerotarea notelor urmează acesteia.

105 *DRH*, A, I, nr. 37.

106 *DIR*, A, veac XVI, vol. I, nr. 222, 508; *ibidem*, vol. II, nr. 14; *ibidem*, vol. III, nr. 3.

107 Cezar Uncescu, *op. cit.*, p. 27.

108 *Ibidem*: un loc „fîntîna lui Berbîntă" (*DRH*, A, I, nr. 186), situat în apropierea zonei discutate întărește ipoteza unui descendent, Berbîntă, din Toader Pitic și care ar fi avut moșie pe teritoriul de azi al satului Berbinceni.

109 *DIR*, A, veac XVII, vol. III, nr. 7 (îndoielnice; vezi și Iosif Șchiopul, *op. cit.*, p. 10.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Menţiunile documentare despre sat se menţin şi în deceniile şi secolele următoare. Interesantă este plîngerea pe care o fac răzăşii din Berbinceni, la 30 septembrie 1826, către domnul Moldovei, Ioniţă Sandu Sturdza, prin care arată că li se încalcă hotarul dinspre nord al moşiei. Jeluitorii fac şi următoarele precizări că alături de „pietre hotară stîlpite" sînt *„...şi alte sămne fireşti: zările care se numesc Cobîli... care din vechime s-au păzit sămn firesc şi despărţirea moşielor unele di către altile...".* În încheiere răzeşii ţin să precizeze iarăşi că din veac în veac hotarul dinspre Neguşeni şi Ruşi, pe deoparte, şi Berbinceni, pe de altă parte, a fost şi semnul firesc *„Zarea Cobîlelor* [110]. La o judecată din 1840 se făcea, încă, precizarea că satul Berbinceni mergea în patru bătrîni, care totalizau 1246 de stînjeni, că alături de satul Berbincenii Mari era şi Berbincenii Mici sau Văleni. Spre sfîrşitul secolului, satul devine centrul administrativ al comunei Berbinceni din judeţul Bacău. Părţi din moşia Berbinceni au aparţinut şi lui Teodor Codrescu, autorul valoroasei colecţii de documente „Uricarul", precum şi lui Th. Ibrăileanu, tatăl scriitorului şi criticului literar Garabet Ibrăileanu.

Astăzi, satul aparţine administativ de comuna Secuieni, jud. Bacău.

21. *Selivestrii, pe Cobîle*

Satul poartă numele unui Selivestru, probabil, „descălicătorul" acestei localităţi.

Prima atestare documentară este din 19 septembrie 1436, cînd Ilie Voievod dăruieşte lui Dan Mesehnă, pentru credincioasă slujbă, printre alte sate „...şi Selvestreanii..." [111]. La 1 februarie 1481, Ştefan cel Mare cumpără *„...un sat la Cobîle anume Silvestri, amîndouă culturile... (de la — n.n.) Danco, fiul lui Sima, nepotul lui Dragoş viteazul şi... nepoţii săi... în preţ de 200 zloţi tătăreşti...".* Apoi domnul îl dă în schimbul altor sate *„...Marinii Lolca, fiica lui Ioaniş Borilescu..."* [112]. În următoarele documente istorice, din 20 noiembrie 1555, din 1666 ianuarie 12 şi din 3 februarie 1733, satul esete din nou menţionat la Cobîla [113]. Spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea, concura la acapararea moşiei satului şi Mănăstirea Doljeşti, prin intermediul schitului Tisa făcut de Neculai Iurăşcu şi închinat acesteia. La 1887 satul Silvestri, administrativ, se uneşte cu satul apropiat Tisa, constituind o localitate cu nume dublu, Tisa-Silvestri. Pe parcurs satul înglobează şi sătişorul din apropiere Trestia, precum şi cele cîteva case care formau cătunul Valea-Mănăstirei.

Astăzi satul Tisa-Silvestri aparţine administrativ de comuna Secuieni, jud. Bacău.

22. *Unde a fost Veriş (Verişeşti), Odobeşti, la Cobîlă*

Succesiunea stăpînilor şi a numelor pe care le-a purtat satul este clară şi nu mai comportă discuţii.

110 Arh. St., Iaşi, Documente P. 397/37.
111 *DRH*, A, I, nr. 163.
112 *Ibidem*, II, nr. 233.
113 *DIR*, A, veac XVI, vol. II, nr. 86; Arh. St. Bucureşti, Fond M-rea Doljeşti, XXX/20; Dumitru Zaharia, *op. cit.*, p. 207.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Prima atestare documentară este din 2 august 1414, cînd Alexandru cel Bun acordă lui Toader Pitic *„...un sat la Cobîle, unde este casa lui, unde (este)a fost Veriș Stanislav“* [114]. În deceniile și secolele următoarele, la 19 septembrie 1436, la 10 martie 1546, la 3 februarie 1733, și la 28 februarie 1840 se fac noi precizări documentare care localizează satul la Cobîla. De fapt ultima referire, *28 februarie 1840, este și ultima mențiune documentară;* cunoscută de noi pînă acum, *despre Cobîla de pe Siretul mijlociu* [115]. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, satul Odobești a devenit centrul administrativ al comunei cu același nume, brăzdată de la est spre vest de pîrîul Odob. Numele de familii Cristea, Bîrgu, Damaschin, Castravete ș.a. din aceste părți sînt mărturii ale prezentului ancorat în vechea istorie a satului Odobești.

Astăzi satul aparține, administrativ, de comuna Secuieni, jud. Bacău.

23. *Călinești, la Cobîle*

Satul poartă numele descendenților unui Călin, probabil, descălecător de ocini și de sat.

Prima atestare documentară a satului este din 7 februarie 1437, cînd Ilie și Ștefan, voievozi, confirmă lui Dragomir și Simion *„...ocina lor, unde este casa lui Dragomir, la Cobîle, anume Calienești, și mănăstirea cu via la gura pîrîului... Iar hotarul acestui sat și al mănăstirii și al viei să fie cu toate hotarele lor vechi, pe unde au folosit din veac“* [116]. În documentele domnești din 12 noiembrie 1440, din 17 ianuarie 1491 și din 4 iunie 1521 satul Călinești este localizat la Cobîla [117]. Începînd de la această ultimă mențiune documentară hotarul și satul Călinești este arătat ca proprietate a Mănăstirii Bistrița, ctitoria lui Alexandru cel Bun. Cînd, la 1687, mănăstirea este închinată Sf. Mormînt, satul Călinești și moșia sa trec drept proprietate a acestuia. Așa se explică faptul că, pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea, Patriarhia din Ierusalim stăpînea pe malul stîng al Siretului moșia Călinești, din comuna Negri, jud. Roman. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, pe hotarul satului ia ființă o nouă așezare, Mîgla, care și aceasta va fi proprietate mănăstirească. După 1864, satul Călinești devine centrul administrativ al acestei comune, compusă și din satele Brad, Drăgești, Mîgla, Rocna și Ursoaica, toate în județul Roman. La 1887 satul era tot centru administrativ, de astă dată a comunei Negri, de curînd înființată.

Astăzi satul Călinești face parte, administrativ, din comuna Negri, jud. Bacău.

---

114 *DRH*, A, I, nr. 37.

115 *Ibidem*, nr. 163; I. Caproșu, *Un document de la Petru Rareș, în* „Studii“, Revistă de istorie, nr. 5, 1970, p. 965-967; Dumitru Zaharia, *op. cit.*, p. 207; vezi fig. 2, p. 153; Elena Artimon, *Cîteva date istorice despre satul Odobești (județul Bacău)*, în „Carpica“, VIII, 1976, p. 299-304.

116 *DRH*, A, I, nr. 167. Pe hotarul satului se afla și o veche mănăstire.

117 *Ibidem*, nr. 211; *ibidem*, vol. III, nr. 89; M. D. Dragnev, A. I. Nichitici, L. I. Svetlicinaia ș.a., *Moldova din epoca feudalismului*, vol. II, veacurile XV-XVI, Edit. Știința, Chișinău, 1978, nr. 76; facem mențiunea că la sfîrșitul volumului, p. 440, la indicele geografic se face precizarea: Cobila=reca (pîrul).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

24. *Iliaşăşti (Căutişani)**, la Cobîle*

Satul Iliaşăşti, în alte variante denumit Iliaşeuţi, Ilişeşti, şi-a căpătat numele de la un Ileaş [118]. Acest sat exista şi în secolul al XIV-lea, dar e posibil să fie şi mai vechi.

Prima menţiune documentară este din 1 august 1403, cînd i se aminteşte hotarul spre vest, megieşit cu ale satelor de pîrîul Crasna : Comănăuţi, Crămătoneşti şi La Slava, toate ale lui Baliţă Mudricica [119]. La 10 mai 1436, Ilie şi Ştefan, voievozi, confirmă lui Ivan Cautiş satul care acum se numeşte *„Iliaşăştii, de la Cobîle, unde este casa lui..."*. Peste un veac şi apoi peste un deceniu, nepoţii şi strănepoţii lui Ivan Cautiş împart şi vînd părţi din satul *„...Ilieşeşti, pe Cobîle, care acum se numesc Căutişanii..."* [120]. Din mai multe documente din secolul al XVII-lea rezultă că în acest sat se afla popa Ionaşcu, al cărui fiu, Pavel, ajunge renumit diac şi uricar. Acesta, într-un zapis scris de el în satul Crăeşti, la 21 iulie 1677, face precizarea că era din *„...Căuteşeni de la Cobîle"* [121]. De numele iscusitului diac şi uricar, răzeşii din partea locului, veacuri de-a rîndul, îşi vor lega descendenţa genealogică şi vor argumenta moştenirile avute. În pragul secolului al XIX-lea, satul era tot răzăşesc şi împreună cu localităţile apropiate, Negureni şi Poiana lui Iurăşcu, avea 30 de „liuzi" În a doua jumătate a secolului sînt menţionate aici patru cătune cu numele de Căutişeni.

În secolul nostru cunoaştem două sate : Căutişeni Răzeşi şi Căutişeni Burchi, unificate în satul Islaz, care şi aceasta a fost înglobat în satul Poiana (com. Negri, jud. Bacău).

25. *Poiana lui Cauteş (Poiana lui Iurăşcu), Poiana, la Cobîla*

Ivan Cautiş, stăpînul satului Ilişăşti, capătă de la cei doi voievozi, Iliaş şi Ştefan, la 10 mai 1436, şi dreptul ca pe vechiul lui hotar într-un *„loc în pustie unde este moara lui... să-şi facă osăbit sat"* [122]. Peste un veac, la 3 martie 1535, un alt document atestă satul format, probabil prin roire şi slobozenie, cu numele de Poiana lui Cautiş, în care se afla şi vechea moară, stăpînit de urmaşii lui Ivan Cautiş. În deceniul următor, la 12 aprilie 1546, jumătate din sat şi moară erau vîndute lui Toader Băloş [123]. În deceniile şi secolele următoare satul şi moşia ajung în stăpînirea descendenţilor lui Iurăşcu, vătaf, de unde şi numele de Poiana lui Iurăşcu [124].

Aşadar, satul Poiana format „în pustie" pe hotarul vechiului sat Ilişăşti (Căutişani), menţionat documentar în aceleaşi documente cu acesta îl considerăm, justificat prin cele trei menţiuni documentare, în marea regiune a Cobîlei.

---

118 M. Costăchescu, *DMISM*, I, p. 438-439 ; M. Costăchescu, *DMS*, p. 475-477.
119 *DRH*, A, I, nr. 18.
120 *DIR*, A, veac XVI, vol. I, nr. 416.
121 Arh. St. Bucureşti, Documente istorice, Fond M-rea Neamţ XXVIII/2.
122 *DRH*, A, I, nr. 151.
123 *DIR*, A, veac XVI, vol. I, nr. 334, 416.
124 Hora von Otzellowitz, *op. cit.*, pl. 64 şi vol. II, manuscrise germane nr. 2 (satul are nr. de ordine 511 şi este înregistrat cu numele de Pojana lui Iraschku).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Astăzi satul se numește Poiana și aparține, adminsitrativ, de comuna Negri, jud. Bacău.

26. *Cîteşti (Negușeni), pe Cobîla*

Satul a purtat numele unor urmași ai lui Citea sau Cătea, de unde denumirea de Cîteşti. Ceea de a doua denumire, Negușeni, provine de la urmașii lui Neagu Mălai.

Prima atestare documentară este din 19 septembrie 1436, cînd Ilie și Ștefan, voievozi, dăruiesc boierului Dan Meseahnă, pentru credincioasă slujbă, mai multe sate, printre care și „...Cîștii, și Virișeștii și Selvestreanii... Iar hotarul acestor sate să fie cu toate hotarele lor vechi" [125]. La 2 mai 1546, Petru Rareș confirmă fiicei lui Niagul Mălai, Mica ș.a. dreptele lor ocine, de la *„...părintele lor Niagul Mălaiu... un sat anume Cîștii, ce sînt pe Cobîle... Iar hotarul... să le fie... după hotarul cel vechiu, pre unde din veci au îmblat"* [126]. Bogdan Lăpușneanu, la 15 martie 1569, confirmă lui Avram, printre alte sate și „...Cîteștii, ce se chiamă acum Negușăni...", cu „direse" de la Alexandru Lăpușneanu [127]. În secolele următoare, vînzări, cumpărări de ocine, diferite mărturii și jalbe, întregesc istoria scrisă a acestui sat vechi răzășesc. Nedreptățiți de Episcopia din Roman, răzeșii din satul Negușeni, autorizați de un inginer hotarnic, pătrund cu o seamă de pămînturi în moșia răzeșilor din satul Berbinceni. Aceștia, într-o jalbă din 30 septembrie 1826, pe care o adresează domnului, arată că hotarul *„...firesc și care din vechime s-au păzit...* (au fost — n.n.) *Zările cari se numesc Cobîli"* [128]. Culmea Cobîlilor era, așadar, hotarul dinspre sud care delimita cele două moșii. Alte procese, mărturii și jalbe continuă și în deceniile următoare. Spre sfîrșitul secolului trecut satul Negușeni aparținea, administrativ, de comuna Poiana lui Iurașcu, jud. Roman.

Astăzi satul aparține de comuna Roșiori, jud. Bacău.

27. *Ruja* [129] *Petru (Ruși, Rușii Blăgoiești, Rușii Goei, Rușii Vlădicăi)* **, *la Cobîlă*

Localitatea cu această denumire dublă, care în prima parte componentă indică pe unul din stăpîni și care s-a păstrat în toate celelalte variante, iar în cea de a doua, pe alții care au urmat, a fost așezată de o parte și de alta a pîrîiașului Ruși din comuna Roșiori, jud. Bacău.

Satul exista pe timpul lui Alexandru cel Bun, era al Balicioaiei, soția lui Baliță Mudricica, care avea uric și privilegiu de la acest domn [130]. În deceniile și secolele următoare satul este cunoscut încă în opt do-

125 *DRH*, A, I, nr. 163.

126 *DIR*, A, veac XVI, vol. I, nr. 442.

127 *Ibidem*, vol. II, nr. 196; interesantă este și informația că la 20 martie 1825 se mai face precizarea că „...Negușenii din vechime s-a numit Cătești..." (Arh. St., Bacău, colecția Geo-Văduva, nr. 13).

128 Arh. St., Iași, Documente P. 397/37.

129 Sîntem de părerea lui M. Costăchescu (*op. cit.*, p. 490 și n. 3), că prin modificări fonetice și grafice s-a ajuns de la descendenții lui Ruja (=Rujii) la forma Rozca, Rusco și apoi Rușii.

130 M. Costăchescu, *DMS*, p. 334-336.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

cumente „la Cobîla" sau „pe Cobîla și sub numele menționate mai sus [131]. Faptul că episcopul de Roman dispunea de oamenii șezători aici, a făcut ca satul să se numească și Rușii Vlădicăi [132]. După reforma administrativă din 1865, satul Ruși a devenit sediul comunei cu același nume, iar după anul 1887, centrul administrativ al comunei se mută în satul Roșiori, iar Rușii devine un sat component.

Prin ultima modificare administrativă satul Ruși a fost integrat în localitatea Roșiori, devenită sediul comunei cu același nume din județul Bacău.

28. *Onești (Misihănești), la Cobîlă*

Satul a purtat numele, inițial, al descendenților unui Oană, iar în cele din urmă al lui Dan Meseahnă.

Prima atestare documentară a localității este din 19 septembrie 1436, cînd Ilie și Ștefan, domni ai Moldovei, dau lui Dan Meseahnă, printre alte sate, „la Cobîle" și satul Onești [133]. Spre sfîrșitul secolului al XVI-lea, satul se numea Mesehnești, iar la începutul celui următor, Mesehănești [134]. La 1634—1635, Vasile Lupu, domn al Moldovei, atribuia unor descendenți din Dan Meseahnă o a patra parte din Misihănești, cu care ocazie se menționează că satul avea un uric „de la Pătru vodă cel dintîi" [135]. Rărți de moșie din acest sat avea și Toader Petriceicu (mare vornic și tatăl domnului Moldovei, Ștefan Petriceicu), Ilie Sturza (mare vornic), Costache Razu (vornic) ș.a. Cu toate acestea, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, satul era considerat răzășesc. După 1864, satul Misihănești făcea parte, administrativ, din comuna Ciutulești, jud. Roman.

Astăzi este sat component al comunei Roșiori, jud. Bacău.

29. *Drăgești, pe Cobîle*

Satul poartă numele urmașilor lui Drag sau ai Dragăi, care au fost moștenitori sau stăpîni de ocini în acest sat, sau, poate, numele arată aspectul exterior al locului, vale sau văi, iar Drăgeștii fiind oamenii așezați pe aceste locuri [316].

---

131 *DRH*, A, I, nr. 163; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 334-341; *DIR*, A, veac XVI, vol. II, nr. 42, 41, 226, 227; Arh. St. București. Documente istorice, LXV/96, LXV/104; Arh. St. Iași, Documente P. 397/37; C. Cihodaru, I. Caprosu și L. Simanschi, *Documenta Romaniae Historica*, vol. XXII, București, 1974, (se va cita DRH, A, XXII), nr. 224; *CDM*, vol. II, nr. 1335, p. 276-277; Ion Bianu, *Documente românești*, partea I, tom I, fasc 2, București, 1997, p. 65-66.

132 Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II, Moldova, Edit. Academiei R.S.R., 1966 (s va cita DRA, vol. II), p. 116-117.

133 *DRH*, A, I, nr. 163. Din contextul documentului și al identificării localităților reiese că și satul Onești (Misihănești) era la Cobîla.

134 *DIR*, A, veac XVI, vol. IV, nr. 282; Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. II/1, Iași, 1909, p. 43.

135 *DRH*, A, XXII, nr. H (Addenda); e vorba de un uric de mărturie, probabil, de la Petru Rareș.

136 Faptul că la prima mențiune documentară, din 15 martie 1489 (*DRH*, A, III, nr. 52), sînt menționate două femei Drăgălina, una fiica lui Jurj Tudora și alta fiica lui Ivan Tudora, duce la concluzia că ele aduceau din generațiile ante-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Prima menţiune documentară a satului este din 15 martie 1489, cînd Ştefan cel Mare confirmă un schimb de proprietăţi între fiul lui Mihu Tudora, Coste Tudora cu nepoţii săi, fiii lui Ivan Tudora şi Jurj Tudora şi *„...ei au dat un sat, anume Drăgeştii, pe Cobîle, Anuşcăi şi Muşei...“* şi au luat partea acestora din satul Trebeş [137]. Într-un document domnesc confirmat de Alexandru Lăpuşneanu, din 18 aprilie 1558, satul este din nou localizat „pe Cobîla“ [138]. În deceniile şi secolele următoare, numeroase schimbări de proprietăţi, judecăţi, mărturii şi alte consemnări alcătuiesc istoria scrisă a localităţii. Răzeşi locali sau din satele apropiate, mici boiernaşi sau mari dregători, cu toţii concură la acapararea mănoaselor locuri ale satului Drăgeşti. Grigore Hăbăşescu, Strat Iurăşcu, Ionaşcu Isăcescu, Gavril şi Ursu Burchi, egumenii schitului Drăgeşti, medelnicerul Apostol, Gheorghe Hermeziu, Dimitrie Miolescu, Chiriac Corban şi alţii au stăpînit diferite părţi şi succesiv hotarele satului de pe valea Siretului. La 1772—1774 satul era răzăşesc, cu 26 de case birnice şi 14 din categoria rufeturilor. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, satul Drăgeşti făcea parte, administrativ, din comuna Călineşti, jud. Roman. Spre sfîrşitul secolului (1887), era sat component al comunei Negri.

Astăzi satul Drăgeşti aparţine, administrativ, de comuna Dămieneşti, jud. Bacău.

Pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, pe hotarul satului Drăgeşti se alcătuieşte un modest sat de clăcaşi, Brad [139]. Aici pe un platou înalt de peste 35 metri de la nivelul apei Siretului se află mormîntul eminentului agronom şi mare unionist, Ion Ionescu. La o mică distanţă de acesta, se află o importantă davă geto-dacică din sec. I, î.e.n.—I, e.n. [140]. De asemenea, din epoca feudală s-au descoperit o aşezare din secolul al XIV-lea şi un întins cimitir din secolele XV—XVII [141].

Satul Brad face parte, administrativ, din comuna Negri, jud. Bacău.

---

rioare numele unui Drag, şi a unei Drăgălina, ceea ce trebuie să fi stat la originea numelui de stat Drăgeşti. Mai tîrziu, la 18 iunie 1700, avem o altă menţiune documentară, Anastasia Drăgăşie cu un alt răzeş, Ioniţă Racleş s-au judecat la Roman pentru părţi din satul Drăgeşti (Arh. St., Piatra Neamţ, Fond Drăgeşti, Condică de documente şi scrisori, nr. 44); Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 48 (în slava veche drag = vale).

137 *DRH*, A, III, nr. 52. Faptul că în acest document sînt inserate cele trei generaţii descendente din Petru Tudora, stăpîn al satului Drăgeşti, duce la concluzia că satul exista din secolul al XIV-lea, dacă nu cumva chiar mai dinainte.

138 *DIR*, A, veac XVI, vol. III, nr. 108. La sfîrşitul documentului se face precizarea că uricul se află la Constantin Mihăilescu, fiul lui Simion din Drăgeşti, care ştia să scrie, fiindcă a iscălit izvodul ce s-a făcut la Iaşi la data de mai sus.

139 Vezi Gheorghe Burlacu *„Satul Brad, — file de istorie —“*, comunicare ţinută la Simpozionul ştiinţific „165 de ani de la naşterea eminentului agronom Ion Ionescu de la Brad“, Bacău, 8—9 decemrbie 1983.

140 V. Ursache, *Contribuţii la problema aşezărilor dacice de pe valea Siretului*, în „Memoria Antiquitatis“, I, Piatra Neamţ, 1969, p. 105—119; V. Căpitanu şi V. Ursachi, *Descoperiri geto-dacice în jud. Bacău*, în „Crisia“, Oradea, 1972, p. 74—114.

141 Viorel Căpitanu, Ioan Mitrea, Vasile Ursachi, *„Expoziţia civilizaţia traco-geto-dacică şi continuitatea ei în epoca formării poporului român, în lumina cercetărilor arheologice din bazinul Siretului mijlociu“*, (catalog de xepoziţie), Bacău, 1980, p. 7.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

30. *Dămienești, pe Cobîle*

Satul cu acest nume, apoi tîrgul, iar azi comuna Dămienești poartă numele urmașilor unui Damian [142].

Ca atîtea alte localități, și satul Dămienești are o istorie zbuciumată fiindcă începuturile sale nu se cunosc. Probabil, hrisoavele cu peceți roșii, ispisoace și zapise să fi fost răvășite de invazii, răscoale, incendii, dizlocări, înstrăinări de documente sau, poate „furi" din partea locului au distrus pentru totdeauna prețioasele mărturii [143].

Documentar, satul este surprins la 20 martie 1624, cînd copiii lui Voicu și ai Arsănii, nepoții lui Toma și strănepoții Onișcăi, vînd partea lor de ocină din satul Dămienești logofătului Lupu Hăbășescu. Onișca avea aceste părți cumpărătură de la soacra sa, Stanca [144]. Feciorii lui Hăbășescu, Gheorghe și Grigore, în deceniile următoare, reușesc să cumpere toată moșia satului. Într-o carte domnească din 24 martie 1670, dată de Gheorghe Duca, ni se confirmă că satul Dămienești *„este pre Cobîle, în ținutul Romanului"* [145]. În anii ce urmează aproape întreaga moșie a satului este acaparată de descendenții din Lupu Hăbășescu, cărora li se adaugă Ion, Neculai și Iordache Momitco, Iordache (Cilibiu), Constantin și Mihai Ruset, Mănăstirea Trei Ierarhi din Iași, Costache Cerchez, Cristodol Ioanid și Gheorghe Hermeziu. Acesta mai stăpînea și părți din moșiile Călugăreni și Drăgești, iar la 1818 capătă hrisov domnesc de la Scarlat Calimachi, pentru a-și statornici „...tîrgușor cu zi de tîrg, în toată săptămîna, duminica" [146]. Tîrgului, deschis într-un loc favorabil la 4 ceasuri de „tîrgurile Roman și Bacău, cît și de iarmaroacele de la moșia Negrești", i s-au făcut o mulțime „de dugheni și de binale", și, s-au dat „slobozire de pămînt pentru înlesnirile adunătorimii la iarmaroace". Dovada prosperității rapide o confirmă

142 Un Damian vistier este semnalat în ținutul Neamț, la 1 iunie 1596 *(DIR,* A, veac XVI, vol. IV, nr. 186). El a avut în partea locului multe proprietăți, satele Jidești și Rusciori din ținutul Neamț (*DIR,* A, veac XVII, vol. III, nr. 88, 133 ; *ibidem,* vol. IV, nr. 36), Săbăoani și Berindești din ținutul Roman *ibidem,* nr. 415) și satul Băloșești *(DIR,* A, veac XVII, vol. I, nr. 86). E posibil ca Damian, Dămieneasa să fie coborîtori dintr-o familie care au fost stăpîni aici și au „descălecat" satul Dămienești.

143 Dintr-un studiu comparat al satelor din zonă, se deduce că între anii 1618—1630 documentele unor sate au fost distruse. Că satul exista cu mult înainte de atestarea documentară, o dovedește și o însemnare mai tîrzie, din 16 august 1657, cînd se menționa că avea și „zapisele cele bătrîne" (Bibl. Acad. Ms. 234, f. 62 v) despre care nu se pomenește nimic mai mult și care practic nu au ajuns pînă la noi.

144 *DIR,* A, veac XVII, vol. V, nr. 359. Faptul că părțile din sat erau cumpărături de la soacra sa, Stanca, care, și ea, la rîndul ei, le avea ca moștenire sau cumpărătură, duce la concluzia că satul exista încă cu cinci generații mai în urmă, deci din secolul al XV-lea sau chiar al XIV-lea.

145 Bibl. Acad., Ms. nr. 234, f. 71-72.

146 Direcția generală a Arhivelor Statului din Republica Populară Română, *Documente privitoare la istoria economică a României,* orașe și tîrguri, Moldova, seria A, vol. II, București, 1960, (se va cita DE, vol. II,), nr. 243, p. 367 ; nr. 169, p. 264.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

cele 131 de gospodării în anul 1835, comparat cu 38 de locuitori birnici, cît avea în 1816 [147].

După anul 1956 tîrgul Dămienești s-a desființat, fiind înglobat în satul cu același nume. Astăzi satul Dămienești este și sediul administrativ al aceleiași comune din județul Bacău.

31. *Rușii Zavului* **, *de pe Cobăle*

Satul cu această denumire dublă, pare să se fi numit mai întîi Ros, Roșii, cum dovedesc cîteva zapise [148], și apoi Rus, Ruși. Cea de a doua componentă a numelui arată raportul de proprietate, ca fiind a lui Zavu [149].

Unele informații documentare stabilesc existența satului, Rușii Zavului la sfîrșitul secolului al XVI-lea [150], iar altele ridică datarea cu un secol mai devreme [151]. Prima atestare documentară este din 1 februarie 1624, cînd Rață „vătaful de Ruși" era citat ca martor [152]. Într-un zapis de vînzare-cumpărare din 16 iunie 1659, se face precizarea că părți din satul „*Rușii de pe Cobîle, din ținutul Romanului*" erau cumpărate de Grigore Hăbășescu [153]. Andronic Cerchez mare dregător și de fel „răzeș și moștenean" din Rușii Zavului, apoi Ion și Neculai Momitco, Ursu Burchi, Hermeziu și alți mici dregători, au stăpînit și ei părți din moșia satului. În jurul anului 1800 satul Rușii Zavului este integrat în satul apropiat, Călugăreni. La 20 mai 1818 căminarul Gheorghe Hermeziu avea și părți din moșia „Rușii Zavului ce-i zic și Călugăreni", cumpărată la „sultan mezat cu drepți bani" [154]. Din multe mărturii documentare (zapise, hotărnicii, schimbări de proprietate ș.a.) rezultă că vatra veche a satului se afla la vestul satului Călugăreni, comuna Dămienești, jud. Bacău.

32. *Călugăreni, de pe Cobăle*

Numele satului, așadar, ne trimite la descendenții unor călugări. Mănăstirii Pîngărați, din ținutul Neamț, la 15 septembrie 1633, i se dăruia de către Zaharia, fiul lui Mojilă vătaful din Rușii Zavului, cu frații și cu nepoții lui „...un loc de prisacă ce iaste în vatra satului" [155]. Probabil, la fel, un răzeș din partea locului, la bătrînețe sau copleșit

147 Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 265; Corneliu Istrati, *Condica visteriei Moldovei din anul 1816*, în „AIIAI", supliment (II), Iași, 1979, p. 17.

148 Bibl., Acad., Ms., nr. 234, f. 164, 166—167; vezi și Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 281—283. În prima ipoteză numele satului ar proveni de la Roșu, în cea de a doua de la colonii de ruteni care s-au așezat sub numele de ruși și prin aceste părți (N. Drăganu, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei*, București, 1933, p. 445; Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 106—107).

149 *DIR*, A, veac XVII, vol. V, nr. 359.

150 Un uric dat pentru această moșie de Petru Voievod (probabil Petru Șchiopu, 1574—1579; 1582—1591), *DIR*, A, veac XVII, vol. V, nr. 359.

151 Din documentul mai sus citat, cît și din altele, rezultă că cei prezenți aveau ocini de la patru generații mai în urmă, ceea ce îndreptățește ipoteza că Zavu și Anușca erau stăpîni în acest sat încă de pe la sfîrșitul secolului al XV-lea.

152 *DIR*, A, veac XVII, vol. V, nr. 353.

153 Bibl., Acad., Ms., nr. 234, f. 169 v—170.

154 Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XXIV, Iași, 1930, p. 115—116.

155 *DRH*, A, XXI, nr. 397.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de alte necazuri, să-şi fi făcut ocina danie unui schit sau unei mănăstiri. Acesta, pentru a-şi putea munci pămîntul, şi-a adus oameni cu slobozenie numiţi de semenii lor, oamenii călugărilor, Călugăreni.

E posibil ca acesta să fi fost începutul satului Călugăreni, mai vechi ca prima atestare documentară din 2 iulie 1622. La această dată Ion vistiernicelul din Drăgeşti îşi vinde şi partea lui „de ocină din satul Călugăreni şi cu acei bani au răscumpărat ace parte de ocină din Ţuşcani de la Sechel"-[156]. Pînă către sfîrşitul secolului, satul este menţionat Călugăreni sau Ruşii Zavului. În secolul al XVIII-lea nu mai este menţionat documentar, probabil să fi fost integrat în satul Ruşii Zavului. Marea proprietate din zonă favorizează în jurul anului 1800 ca satul Călugăreni să încorporeze satul Ruşii Zavului, căruia i se mai amintea doar moşia. La 27 martie 1805 se face precizarea că moşia Călugăreni este *„pe Cobăle la ţinutul Romanului"* [157]. Părţi din moşia satului au stăpînit Ecaterina Costache, soţia lui Iordache Ruset, Răduceanu Ruset, Ioniţă Burche, Gheorghe Hermeziu ş.a.

În a doua jumătate a secolului, satul Călugăreni făcea parte din comuna Dămieneşti, jud. Roman.

Astăzi aparţine, administrativ, de aceeaşi comună, jud. Bacău.

33. *Pădureni, pre Cobăle*

Acest topic, devenit apoi şi nume de sat, evocă natura terenului care a aparţinut acestei localităţi, o zonă păduroasă [158]. Locuitorii au fost numiţi de cei din jur,pădureni, adică oameni ce locuiesc în acele părţi împădurite.

Prima atestare documentară a satului este din 7 decembrie 1619, cînd sînt citaţi ca martori la o vînzare ce se face în satul Băloşeşti şi „...popa Avram de Pădureni şi Sone de acolea" [159]. Existenţa unei feţe bisericeşti într-un sat, la prima atestare documentară, presupune deja o comunitate omenească cu un lung trecut. În deceniile următoare din sat mai sînt citaţi diferiţi martori şi mici slujbaşi locali. Într-o mărturie hotarnică făcută de Simion Poiană, la 14 mai 1668, se face precizarea că părţile lui Aliviz şi ale soţiei sale, Despa, care au fost vîndute lui Andronic Cerchez au fost *„...la sat la Pădureni pre Cobăli lîngî Călugăreni... ţinutul Romanului..."* [160]. O altă precizare se face şi la 10 mai 1675, cînd se vindea o parte din satul *„Pădureni ce sîntu în ţinutul Romanului pe Cobălî"* [161]*:* Părţi din moşia satului au aparţinut familiilor boiereşti Cerchez, Jora ş.a. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, satul făcea parte din comuna Dămieneşti, jud. Roman.

Astăzi localitatea aparţine de aceeaşi comună, azi în judeţul Bacău.

156 *DIR*, A, veac XVII, vol. V, nr. 205.
157 T. Codrescu, *op. cit.*, vol. X, p. 251—253: mai vezi şi Generalul R. Rosetti, *op. cit.*, p. 115.
158 Iorgu Iordan, op. cit., p. 85—88, 137, 215, 229.
159 *DIR*, A, veac XVII, vol. IV, nr. 530.
160 Arh. St., Bucureşti, Documente istorice CCVII/26.
161 *Ibidem*, LXI/104.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

34. *Comănăuți, Bătrînești, pe Cobîle*

Dintre hidronimele care au oglindit și frumusețile naturii din Cobîla de pe Siretul mijlociu a fost și pîrîul Crasna [162], numit în cele din urmă și Glodeni [163]. Pe de o parte și alta a pîrîului au fost vechile hotare ale satelor, azi dispărute Crămetonești (Glodeni), la Slava (Bulgari, Șchei) și ale celor existente azi, Bătrînești (Comănăuți) și Muncelu (de Jos).

Printre primele documente emise din cancelaria lui Alexandru cel Bun, se află și hrisovul domnesc din 1 august 1403. În acest document se află prima atestare a Cobîlei de pe Siretul mijlociu. Alexandru cel Bun, la această dată, confirmă lui Baliță Mudricica, credincios slujbaș al înaintașilor săi și al său „... *pîrîul Crasna, care este la Cobîle, de la gură pînă la obîrșia pîrîului, și pe acel pîrîu două sate, Comănăuți și Crămetonești... Și încă i-am mai dat al treilea sat, la Slava, pe Muntcelul acelui hotar, în jurul întregii păduri...*“ [164]. Puținele informații ale acestui document, coroborate cu cele care se succed în alte izvoare și cu cercetările de teren, din partea locului, ne-au ajutat și am putut identifica, că satul Comănăuți s-a numit apoi Bătrînești ; că satul Crămetonești s-a numit Glodeni ; că satul la Slava s-a numit apoi Bulgari și în cele din urmă Șcheia.

Așadar, satul Comănăuți este prima așezare de pe pîrîul Crasna (azi Glodeni). E posibil ca bătrînul boier să-l fi stăpînit pînă după 28 decembrie 1428 [165], cînd urmașii săi destui de numeroși, au preluat stăpînirea și în acest sat. La începutul secolului al XVII-lea satul este menționat cu numele de Bătrînești. La 2 aprilie 1660, într-un zapis se face precizarea că se vindeau părți *din satul Bătrînești de pe Cobîle* [166]. În decursul secolelor, părți din satul Bătrînești au fost stăpînite de Pavel Contăș, Ion Prăjescu, Grigore Hăbășescu, Constantin Jora, Neculai Iurașcu, Episcopia Romanului, Enachi Burchi, Ilie Hermeziu ș.a. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, pe hotarul satului Bătrînești, prin roire s-a format o nouă așezare, cunoscută mai tîrziu sub numele de „Bătrîneștii comisului Ion Movilă“, „Bătrîneștii lui Done“ sau „Bătrîneștii de Sus“.

Astăzi există un singur sat Bătrînești, care face parte, administrativ, din comuna Icușești, jud. Neamț.

35 *Crămetonești, Glodeni* **, *la Cobîle*

Satul cu aceste denumiri succesive, atestate documentar [167], astăzi nu mai există.

Prima atestare documentară a satului Crămetonești este din *1 august 1403, data primei mărturii scrise despre Cobîla de pe Siretul mijlociu.*

162 *DRH*, A, I, nr. 18 ; Iorgu Iordan, op. cit., p. 113, adică pîrîul Frumos.

163 Harta MSm, 1 : 100.000, pl. Bacău ; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 142—143.

164 *DRH*, A, I, nr. 18, vezi și fig. 1, fotocopia acestui document, fig. 1, p. 150.

165 *Ibidem*, nr. 81. Dacă acest Baliță Mudricica este tot unul cu panul Mîndricica din sfatul domnesc al acestui document, înseamnă că e posibil acest lucru.

166 Arh. St. București, Documente istorice LXVII/15.

167 *DRH*, A, I, nr. 18, 156 ; M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 142—143 ; *DIR*, A, veac XVI, vol. II, nr. 16.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

La această dată Alexandru cel Bun dă credinciosului său slujbaș, Baliță Mudricica *„...pîrîul Crasna, care este la Cobîle, de la gură pînă la obîrșia pîrîului, și pe acel pîrîu două sate, Comănăuți și Crămetonești...“* [168]. Crămetoneștiul era cel de al doilea sat de pe pîrîul Crasna (Glodeni), așezat la est de satul Comănăuți (Bătrînești), acolo unde astăzi toponimul „la Glodeni“ este cunoscut localnicilor [169]. Peste cîteva decenii, la 1 iulie 1436, satul se numea Glodeni și era proprietatea lui Alexandru spătar [170]. În deceniile și secolele următoare seminţiile curgătoare din Baliță Mudricica stăpînesc hotarul satului Glodeni, altăuri și de marii dregători Luca Stroici, Gligori Apostol, Costea Moțoc ș.a. Într-un document din 14 mai 1669, sînt menționate megieșirile satului Glodeni : spre sud se mai afla, încă, hotarul satului Șchei, iar spre vest a satului Bătrînești [171]. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, satul era categorisit răzășesc. La 1835 totaliza 45 de case, pentru ca în 1872 să nu mai figureze ca localitate ; se face în schimb menţiunea că satul apropiat, Buciumi, se numea în vechime Glodeni.

36. *La Slava, Bulgari, Scheia **, la Cobîle*

Satul nu este menționat expres „pe Cobîla“ sau „la Cobîle“, dar faptul că satele din jurul acestuia sînt localizate la Cobîla, rezultă așadar, că și acesta se poate include, fără a greși, tot în această mare regiune.

Comunitatea sătească de aici, e posibil, ca în trecutul mai îndepărtat, să fi fost străină și localnicii s-o fi numit slavi, bulgari sau șohei și consemnați documentar ca atare [172].

Prima menţiune documentară a satului este din 1 august 1403, cînd Alexandru cel Bun confirmă lui Baliță Mudricica, printre alte sate din Cobîla, și satul Slava. După 1 iulie 1436 satul se numește Bulgari și trece în stăpînirea lui Alexandru spătar [173]. Probabil, a urmat o altă judecată cu hotărîrea ca satul să rămînă definitiv la descendenţii lui Baliță Mudricica. De asemenea, e cazul să facem precizarea că în acest sat, Bulgari, a avut loc importanta întrevedere dintre domnii Moldovei, Ilie și Ștefan, și cei 24 de boieri membri ai sfatului domnesc, din 25 iunie 1441, cînd se emite și un document. Aici s-a discutat și neînțelegerea dintre cei doi domni, restabilindu-se situația din anul 1439 [174]. În deceniile și secolul următor satul este confirmat succesiv ca al descendenţilor lui Baliță Mudricica. La 9 aprilie 1552, Ștefăniță Rareș confirmă strănepoților lui Baliță Mudricica, printre care și Ion

168 *DRH*, A, I, nr. 18, (vezi fig. 1).

169 La obîrșia pîrîului Glodeni, numit altădată Crasna, se află pe partea stîngă dealul Glodenilor, iar pe partea dreaptă un platou cu ușoară înclinație spre est, numit „la Glodeni“. Aici a fost vechiul sat Crămetonești, numit apoi Glodeni.

170 *DRH*, A, I, nr. 156.

171 Arh. St. București, Documente istorice IX/28.

172 Vezi Gheorghe Burlacu, *Contribuții la cunoașterea Cobîlei de pe Siretul mijlociu (Sec. XV—XIX)*, I, în „Carpica“, XVI, Bacău, 1984, p. 169 și n. 86.

173 *DRH*, A, I, nr. 18, (vezi fig. 1, p. 150).

174 *Ibidem*, nr. 215 ; C. Cihodaru, *Sfatul domnesc și sfatul de obște în Moldova (sec. XV—XVIII)*, în „AIIAI“, I, 1964, Iași, p. 82.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Rodna, împărțirea moștenirii și a satului Bulgari. La numai doi ani, la 13 martie 1554, Druțea, feciorul lui Ion Rodna, vindea părțile ce i se cuveneau de pe tatăl său și din satul, numit acum, Șchei [175]. Se continua, deci, moștenirea aceluiași sat cu o nouă denumire, însemnînd de fapt și Bulgari [176]. Urmează o perioadă de 30 de ani, cînd noua denumire, Șcheia, încă nu se impusese definitiv în vorbirea curentă, deoarece în jurul anului 1581 satul încă mai era numit Bulgari. De asemenea, tot atunci se face precizarea că proprietatea curgea după Ion Rodna [177]. În secolul următor, la 5 octombrie 1641, într-o hotarnică se face precizarea documentară a sinonimiei celor doi termeni și succesiunii lor [178]. În continuare, pînă la sfîrșitul secolului, satul se numește Șchei [179]. După anul 1691, satul și moșia Șcheia nu mai sînt menționate documentar.

Astăzi în partea locului, la circa 2 km spre est de satul Bătrînești, pe partea stîngă a pîrîului Glodeni, se mai păstrează toponimul „Șcheia", iar un document cartografic din 1847 (planul moșiei Drăgești) consemnează laconic, „Șkee".

37. *Icușești, la Cobîle*

Dintre vechile sate răzășești ale ținutului Roman face parte și acela a bătrînului Iucșa, Iucșești. În documentele localității întîlnim și denumirile Iucșăni, Iugșești, Lucșești, Iucșeaști, Iucșiani.

La cumpăna veacului al XV-lea și al XVI-lea în satul Iucșești bătrînul răzeș Moga încă mai trăia. Împărțiri de ocini se fac sub Ștefan cel Tînăr (1517—1517) și Alexandru Lăpușneanu. De la acesta este și prima mențiune documentară a satului, azi pierdută, din 1567, cînd, printr-un ispisoc i se confirma popii Larion cumpărătura unei jumătăți din bătrînul Mijlocianul, de la călugării Mănăstirei Rîșca. Satul mergea în trei bătrîni Dura, Mijlocianul și Popăscul, iar cîmpul măsura „...537 de pămînturi și șase pași, osebit de silișți și poeni și săpături..." [180]. La 12 iulie 1677, într-un zapis scris de Pavel uricariul satul lui de baștină „de la Cobîle" inseră mai multe sate cu martorii respectivi, iar cînd ajunge la diaconul Mărdarie accentuiază *„ot Cobîle"* [181], diferențiind din satele citate doar două de la Cobîle : Căutișenii și Iucșeștii. Așadar, și acest ultim sat era din Cobîla de pe Siretul mijlociu. Spre sfîrșitul secolului al XVII-lea și în cel următor părți din hotarul satului ajung în stăpînirea striănilor : Latchi, Ioniță Cracovschi, sau a celor introduși

175 *DIR*, A, veac XVI, vol. II, nr. 16, 49.

176 M. Costăchescu, *DMSMb*, p. 16—17, note ; Constantin C. Giurescu, *Tîrguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea*, București, 1967, p. 288 ; Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 261—266, 284—285 ; C. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi*, Edit. enciclopedică română, București, 1974, p. 162.

177 *DIR*, A, veac XVI, vol. III, nr. 175.

178 Arh. St. București, Documente istorice X/114 („...moșia Șcheia ce se chiamă Bulgari...")

179 *Ibidem*, IX/49.

180 N. Iorga, *Ostași dela Prut, cu un nou act dela Alexandru cel Bun. — Răzeși romașcani*, în „AARMSI", tom. XXXVI, 1913—1914, p. 143, 142.

181 Arh. St. București, Fond M.rea Neamț XXVIII/3, vezi și p. 126, textul și nota 121.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

în comunitatea sătească : sulgerul Gavril Cazimir, stolnicul Costachi Cogălniceanu, Constantin şi Grigoraş Jora, Manolachi şi Dumitrachi Bogdan, călugării de la schitul Runc ş.a. În decursul anilor numele răzeşilor Dura, Bantăş, Larion, Luchiian, Zamă, Şoroagă, Urzică, Ciomîrtan ş.a., sînt menţionaţi mai frecvent în problematica satului. Unii din răzeşi căpătînd oarecari rosturi sociale, căpitanul Gavrill Zamă, paharnicii Vasile Docan, Gheorghe Vîrnav şi Hîrţescu, vornicul Grigore Done, deţin în prima jumătate a secolului al XIX-lea părţi însemnate din moşia satului.

Astăzi, satul Iucşeşti este şi centrul administrativ al comunei cu acelaşi nume din judeţul Neamţ.

38. *Avereşti, pe Cobîle*

Satul Avereşti, numit aşa după numele lui Oană Averescu, unul din stăpînii săi, contemporan cu „bătrînul Ştefan voevod" de la care avea şi uric de danie. În secolul următor, descendenţii lui Oancea stăpînesc moşia pe nedrept şi recurg la „drese false şi viclene". Petru Şchiopu, la 17 aprilie 1576, rejudecă procesul celor 53 de nemulţumiţi şi în acest diferend este împărţit şi satul *„...Avereştii pe Coveale..."*. O treime revenea nepoţilor lui Toader Soban [182]. În secolele următoare, însemnate părţi din hotarul satului Avereşti erau stăpînite de Constantin Jora, urmat de Grigoraş Jora, fiul său, Vasile Fuştel, Ilie Canta, spătarul Iordache Sturza, Costache Roată ş.a. Cu toate acestea, satul era considerat răzăşesc şi în secolul al XIX-lea. Pe la jumătatea acestui secol se formează un nou sat, Avereştii de Jos. După anul 1864 satul Avereştii de Sus, numit şi Avereşti Răzeşi a devenit şi sediul administrativ al comunei cu acest nume, din judeţul Roman.

Astăzi satul Avereşti face parte, administrativ, din comuna Ion Creangă, jud. Neamţ.

39. *Gîdinţi, la Cobîla*

Denumirea satului provine de la urmaşii unui Gîdea sau Gădea, ai cărui urmaşi se întîlnesc în partea locului [183].

Satul este atestat documentar la 12 iulie 1415, cînd „...pan Negru a dat satul său unde este curtea lui, anume Gîdinţi..." Mănăstirii Bistriţa. O parte a satului a rămas în stăpînirea lui Oană „dvornic de Suceava". Fiilor acestuia, Alexandru cel Bun în iunie 1429 le confirma, printre altele, şi satul *„...Gîdinţi la Cobîla,... cu hotarele vechi şi drepte din toate părţile"* [184]. Probabil, că după această dată, Alexandru cel Bun dă din hotarul Ocolului domnesc Episcopiei din Roman un loc

182 *DIR*, A, veac XVI, vol. III, nr. 84 ; ambii termeni din document „Coveala" şi „Covele" se referă la Cobîle.

183 În satul Ruşii Zavului, din Cobîla de pe Siretul mijlociu se întîlneşte, pe la jumătatea secolului al XVIII-lea şi în a doua jumătate, un Toader şi nu Constandin Gădea, iar alţi răzeşi se consideră descendenţi din Gîdeşti (Bibl. Acad. Ms. rom. 234, f. 164 v, 178 v) ceea ce ne face să credem că în secolele anterioare au fost unul sau mai mulţi bătrîni Gîdea. În părţile Vasluiului sînt, de asemenea, mai mulţi Gîdea *(DRH*, A, II, nr. 168 ; *Ibidem*, XXII, nr. 46 ; *DIR*, A, veac XVII, vol. I, nr. 1 ; Gh. Ghibănescu, *Ispisoace şi zapise*, vol. II/2,

184 *DRH*, A, I, nr. 41, 90.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de prisacă în hotarul satului Gîdinți și un loc de cosit fîn. Pentru acestea se face un hrisov domnesc, menționat aproape în toate reconfirmările ulterioare[185]. Ștefan cel Mare, urmărind consolidarea militară și economică a fortului de pe valea Siretului, Cetatea Nouă, probabil în anul 1500, alipește satul Gîdinți la Ocolul acestei cetăți și al tîrgului Roman[186]. În deceniile și secolul următor, familia Prăjeștilor, ca descendenți din Oană „dvornic", au stăpînit moșia și satul Gîdinți. De la aceștia, proprietatea trece la familia Buhuș. Ștefan Tomșa, la 2 ianuarie 1623, confirma și el lui Dumitru Buhuș și surorii sale Safta *„...și satul Gîdinți pe Cobîle și cu vad de mori în Siretiu și cu pod trecătoriu și cu bălți de pește"* [187]. După Buhușești, se succed la stăpînirea moșiei Gîdinți, biv vel stolnicul Ilie Cantacuzino, vornicul Manolachi Bogdan și apoi descendenții acestuia. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, satul Gîdinți devine centrul administrativ al comunei cu același nume, din județul Roman.

Astăzi satul Gîdinți face parte din comuna Sagna, jud. Neamț.

Pe hotarul satului Gîdinți s-a aflat și Cetatea Nouă, construită de Ștefan cel Mare ca fort de apărare în această parte a Moldovei[188].

* * *

Prezența și dăinuirea formațiunilor prestatale românești din celelalte provincii istorice este un indiciu sigur de similitudinea aceleiași realități social-politice existente și pe teritoriul viitoarei Moldove.

În secolele IX—XIII unele izvoare menționează pe teritoriul est-carpatic pe vlahi sau români, iar alte cercetări istorice și arheologice confirmă existența unor „țări" a românilor[189]. În sud-vestul Moldovei a existat un cnezat sau voievodat în Vrancea. Mai spre est exista „țara brodnicilor" și bîrladnicii ; spre centru, în regiunea Tîrgu Trotuș-Adjud-Sascut-Bacău, ar fi existat un voievodat sau cnezat ; o altă formațiune ar fi cuprins regiunea actualelor localități : Tîrgu Neamț-Baia-Suceava-Siret. Un cnezat e foarte probabil să fi existat în regiunea Iașilor, poate,

185 Cartea domnească confirmată de Alexandru cel Bun s-a pierdut, dar prezența acesteia este menționată la 5 aprilie 1605 *(DIR*, A, veac XVII, vol. I. nr. 311) ; la 14 mai 1613 *(ibidem*, vol. III, nr. 217) ; la 28 decembrie 1616 *(ibidem*, vol. IV, nr. 105) ș.a.

186 *DRH*, A, III, nr. 256 ; C. Cihodaru, *Refacerea ocoalelor cetăților și curților domnești în a doua jumătate a secolului al XV-lea*, în Omagiu lui P. Constantinescu — Iași, București, 1965, p. 8 ; D. Ciurea, *Organizarea administrativă a statului feudal Moldova (sec. XIV—XVIII)*, în „AIIAI", II, 1965, p. 230.

187 *DIR*, A, veac XVII, vol. V, nr. 244.

188 Lucian Chițescu, *Cetatea Nouă de la Roman, în lumina cercetărilor arheologice*, în „Sesiunea de comunicări științifice a Muzeelor de istorie", decembrie, 1964, vol. II, București, 1971, p. 233—235 ; idem, *Cu privire la tehnica de construcție a Cetății Noi de lîngă Roman*, în „SCIV", 18, 1967, 4, p. 661—669.

189 Mehmet Ali Ekrem, *O mențiune inedită despre românii din secolul al IX-lea, în Oguzname, — cea mai veche cronică turcă, în „SCIVA"*, 31, 1980, 2, p. 287—294 ; Victor Spinei, *op. cit.*, p. 77—91, 188—198 ; Ștefan Olteanu, *op. cit.*, p. 188—189, 197—198 și harta de la p. 187 ; Dan Gh. Teodor, *Un cnezat românesc la est de Carpați* în veacurile IX—XI e.n., în „AIIAI", XX, 1983, p. 81—87.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

chiar cu reşedinţa în acest centru ; un altul a existat în zona vechii localităţi Herţa [190].

Dacă în aceste părţi ale Moldovei au existat formaţiuni teritoriale prestatale, cu suficient temei se poate susţine existenţa unei asemenea formaţiuni şi în zona mijlocie a Siretului. Documentele istorice de mai tîrziu conturează aici o întinsă obşte teritorială, asemănătoare „ţărilor" descrise de Dimitrie Cantemir şi unii sociologi.

Localnicii, agricultori, crescători de animale sau meşteşugari au numit pîraiele şi locurile în jurul cărora îşi duceau existenţa cu nume simple, semnificative, legate uneori şi de existenţa animalelor. Calul, menţionat pentru prima dată prin părţile noastre încă din secolul V î.e.n. şi căruia i s-a atribuit, dintre animalele domestice, poate cea mai multă fabulaţie, a ajuns ca denumirea să-i fie dată şi unui pîrîu care s-a numit Iapa. Pîrîul se va fi numit aşa multe veacuri. În secolele VIII—IX poporul şi limba română erau formate şi odată cu trecerea slavilor de la viaţa păstorească semi-nomadă la cea de colonizări agricole în sate, denumirea pîrîului s-a schimbat în aceia de Cobîla [191], Pîrîului Frumos i s-a spus Crasna, un sat a fost denumit de localnici Slava, numit apoi Bulgari şi în cele din urmă Şchei sau Şcheia. Un altul s-a numit la fel, Şcheia, alte pîraie şi sate s-au numit Sohodol sau Sohodor, Tutova, Lipova sau rîului Repedea i s-a spus Bistriţa [192].

Relativa stabilitate, progresul forţelor de producţie, sporul demografic, amploarea raporturilor economice, toate, impulsionate de diminuarea pericolului extern, au permis ca în secolele VII—IX societatea de pe teritoriul est-carpatic să înregistreze sensibile mutaţii. În sate, stratificările sociale devin mai evidente, obştile se asociază în cadrul hotarelor naturale formînd o obşte teritorială, Cobîla, care nu poseda încă elementele caracteristice unei formaţiuni politice prestatale [193].

---

190 Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 221—225 ; C. Chiodaru, *Consideraţii în legătură cu populaţia Moldovei din perioada premergătoare invaziei tătarilor (1241)*, în „Studii şi cercetări ştiinţifice", (istorie), Iaşi, XIV (1963), f. 2, p. 233—245 ; idem, *Observaţii cu privire la procesul de formrae şi de consolidare a statului feudal Moldova în sec. XI—XIV*, în „AIIAT", XVI, 1979, p. 180—183 ; Ştefan Olteanu, *op. cit.*, p. 188—189, 197—198 şi harta de la p. 187 ; Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 81—87.

191 P. P. Panaitescu, *Obştea ţărănească în Ţara Românească şi Moldova*, Edit. Academia R. P. R., Bucureşti, 1964, p. 27—74 ; idem, *Introducere la istoria culturii româneşti*, Edit. Ştiinţifică, Bucureşti, 1969, p. 114—142 ; I. Pătruţ, *Studii de limba română şi slavistică*, Edit. Dacia, Cluj, 1974, p. 101—123 ; Sextil Puşcariu, *Lmba română*, vol. I, Privire generală, Edit. Minerva, Bucureşti, 1976, p.204, 273—274, 281 ; I. I. Russu, *Etnogeneza românilor*, Edit. Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1981, p. 226—230 ; Andrei Oţetea, *Istoria poporului român*, Edit. Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, p. 107—113.

192 Pentru pîrîul şi satul Sohodol vezi Gheorghe Burtacu, *Ocolul domnesc al Bacăului (sec. XV—XVIII)*, II, „Carpica", XIV, Bacău, 1982, p. 183—184 ; pentru pîrîul şi satul, numit azi, Sohodor vezi prima atestare documentară în *DIR*, A, veac XVII, vol. V, nr. 433 ş.a. ; pentru restul de denumiri vezi Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 480, 101, 102, 477, 121—122.

193 E. Cernea, *Le rol de la comunité villageoise dans la formation des Etats roumains feodaux*, în „Analele Universităţii Bucureşti", Ştiinţe juridice, anul XXI, nr. 1, 1972, p. 19—28.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Migrațiile neamurilor turanice și mongole din secolele IX—XIII au încetinit cursul normal al evoluției sociale din aceste părți ale Moldovei. Infiltrate în regiunile de cîmpie pe care le-au smuls prin forță, localnicilor, s-au întins tentacular și pe văile apelor mai mari și ale pîraielor, practicînd cu predilecție creșterea animalelor în turme, printre care și a herghelliilor de cai. Aceștia formau nu numai un potențial economic ci și social-politic. Pecinegii pe la jumătatea secolului al X-lea, se întindeau între Don și Siret și se înstăpînise în regiuni teritoriale denumite după demnitari și cai. Așa de exemplu între Siret și Nistru în ținutul Gypla-de-Jos, care cuprindea și Cobîla, se afla tribul cu același nume și care aveau „cai de culoarea scoarței de copac" [194]. Așadar, alături de vechea ocupație a creșterii cailor se adaugă acum în Cobîla și aceea a herghelliilor nomade. Pecinegilor, li se alătură și alte neamuri de călăreți nomazi uzi, cumani, chazari, brodnici, berendei, bîrladnici ș.a. Intersectînd aceste locuri peste patru veacuri și fiind prin excelență păstori și crescători de cai au lăsat urme în hidronimie (Uz, Oituz, Tazlău, Turlui, ape în actualul județ Bacău) și toponimie (Bului, deal lîngă satul Băsești, com. Pîrjol, jud. Bacău) sau în denumirea localităților : Coman, Comănești, Sucmezău și Berindești (sate dispărute), Odobești, toate din județul Bacău și derivînd de la antroponime. Evident acestora li se adaugă și descoperirile arheologice din Moldova Meridională [195].

Caii moldovenești erau recunoscuți pentru perfecțiunile corporale, statură mîndră, viteză, mlădiere, forță, curaj, grație, de asemenea, li s-au atribuit și virtuți moral-volitive, întruchipate, după legendă, în renumitul cal Voitiș, a lui Ștefan cel Mare. Polonii, ungurii și turcii apreciau caii moldovenești. Aceștia din urmă aveau și un prețuit proverb „un persan tînăr și un cal moldovenesc sînt mai de laudă ca orice" [196]. După unele aprecieri vestita rasă de cai moldovenești ar fi rezultatul unor infuzii, mai mult sau mai puțin repetate în cursul generațiilor succesive, între calul asiatic, mongol, cu calul local, preexistent [197] Și nu ar fi exclus ca tocmai această zonă, unde s-au format astfel de cai, să fi cuprins și Cobîla. De asemenea, e posibil, ca acum denumirea de Cobîla să se fi extins cuprinzînd o zonă destul de întinsă.

În a doua jumătate a secolului al XII-lea spațiul est-carpatic ajunge din nou sub controlul și influență bizantină, cea cumană fiind înlătu-

194 *Fontes historiae dacoromaniae*, II, Edit. Acad. R.S.R., București, 1970, p. 665 (se va cita Fontes... II) ; Aurel Decei, *Românii din veacul al IX-lea pînă pînă în al XIII-lea, în lumina izvoarelor armenești*, în Relații româno-orientale, Edit. Științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 62—65 ; Victor Spinei, *Relații etnice și politice în Moldova meridională în secolele X—XIII, români și turanici*, Edit. Junimea, Iași, 1985, p. 138.

195 Victor Spinei, *op. cit.*, p. 110—125.

196 „Acem dilberi Bogdan bargiri meșhurdir", Dimitrie Cantemir, *op. cit.*, p. 117.

197 *Zootehnia României, Cabaline*, IV, Edit. Academia R.S.R., 1875, p. 38 ; P. P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1969, p. 252.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

rată şi îndepărtată [198]. Formaţiunile social-politice locale cunosc un oarecare progres şi o înviorare. Românii est-carpatici sînt menţionaţi în izvoarele istorice şi confirmaţi de cercetările arheologice [199], şi tot ei fac obiectul unor interesante menţiuni la istoricii bizantini sub forma de „Blachoi" [200]. Aceşti vlahi, după opiniile celor mai mulţi cercetători ai problemei, sînt locuitorii de pe teritoriul viitoarei Moldove [201]. A. D. Xenopol analizînd aceste informaţii nu-i poate localiza decît în „judeţul Bacăului şi acel al Neamţului" [202]. Din aceste ştiri, ca şi din alte izvoare medievale, reiese nu numai prezenţa românilor est-carpatici dar şi stadiul atins în dezvoltarea social-politică [203]. Cîntărind aceste preţioase informaţii, în contextul condiţiilor de atunci, par posibile aceste realităţi est-carpatice, deoarece căpeteniile locale şi-au putut păstra situaţia privilegiată, datorită colaborării lor cu căpeteniile cumane, iar în cazul revenirii influenţei bizantine au devenit colaboratorii şi executorii acestora. Tendinţa de a se soutura de o dominaţie străină, de

198 Petre Diaconu, *Despre situaţia politică la Dunărea de jos în secolul al XII-lea*, în „SCIVA", 3, tom. 27, iulie—septembrie, 1976, p. 299—301.

199 Victor Spinei, *Moldova în secolele XI—XIV*, Edit. Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 77—91.

200 Nichita Choniates, Istoria, 5, IV, 2, în *Fontes historiae daco-romanae*, III, Edit. Academia R.S.R., Bucureşti, 1975, p. 251; se va cita Fontes... III); Ioan Kinnamos, Epitoma, 5, 6, în *Fontes*... III, p. 239—241. Nichita Choniates (născut pe la jumătatea secolului al XII-lea — decedat la 1213), istoric şi secretar imperial relatează cum Andronic Comnenul, vărul împăratului Manuel Comnenul, complotînd împotriva acestuia, încearcă în anul 1146 să se refugieze în Galiţia. „Dar cînd Andronic a încetat să se mai teamă,... atunci cade în capcanele vînătorilor. Căci prins de vlahi, la care ajunsese zvonul despre fuga lui, era dus din nou înapoi, la împărat". Ioan Kinnamos (născut după 1143 — decedat după 1195) secretar imperial şi acesta, participă alături de Manuel Comnenul la o expediţie de recucerire a Daciei Carpatine şi de realipire a acesteia la imperiul bizantin. Expediţia are loc în anul 1166 şi se compunea din trei armate, care trebuiau să atace „ţara hunilor" (Ungaria) din trei părţi deodată. Armata a doua condusă de Leon „numit şi Vatatzes, care aducea altă oaste numeroasă din altă parte, ba chiar şi o mulţime de vlahi, despre care se spune că sînt colonii de demult ai celor din Italia, îi poruncea (împăratul n.n.) să năvălească în ţara hunilor dinspre ţinuturile de lîngă Pontul zis Euxin, de unde nimeni niciodată nu a năvălit asupra lor". Cea de a treia armată condusă de Ioan Ducas avea să atace „de undeva de sus pe hunii care locuiau în vecinătatea Taurosciţiei (cnezatul Halici). După trecerea Dunării armata parcurge „nişte întinderi mari şi greu de atacat şi au străbătut o regiune cu desăvîrşire pustie de oameni (cîmpia Munteniei n.n.), năvălesc în ţara hunilor, unde dau peste sate numeroase şi foarte populate".

201 W. Tomaschec, G. C. Litavrin, Dimitre Onciul, Alexandru Philippide, Radu Rosetti, Ion I. Nistor, C. C. Giurescu, C. Cihodaru, P. P. Panaitescu, Şt. Pascu, Al. Elian, Adolf Armbruster, Petre Diaconu, Victor Spinei ş.a.

202 *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ediţia II-a, vol. II, Bucureşti, 1914, p. 287-290 şi harta p. 172-173; ediţia IV-a, vol. I, Bucureşti, 1985, p. 380-382, harta p. 312-313.

203 Din prima informaţie, a lui Choniates, deducem că acei care au prins, escortat şi întenţionau să ducă un „peşcheş" împăratului din Bizanţ, erau vlahi est-carpatici, organizaţi din punct de vedere militar, iar fapta lor poate fi considerată o faptă de arme (E. Stănescu, *Les „Blachoi" de Kinnamos et Choniatès et la présence militaire byzantine au nord du Danube sous les Comnènes*, în „Revue des études sud-est européennes", tome, IX-1971, nr. 3, p. 587). Probabil aceşti

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

a deveni autonomi, s-a amplificat spre sfîrșitul veacului al XII-lea și începutul celui următor. Reiese aceasta mai evident din riposta vlahilor, cînd împotriva bizantinilor, cînd împotriva ungurilor, sau, ca aliați ai bizantinilor, luptînd împotriva turanicilor. Din cîteva documente, în legătură cu Episcopia cumanilor și a teritoriilor limitrofe [204], se profilează fizionomia sumară a realităților est-carpatice din prima jumătate a secolului al XIII-lea. E posibil ca în acest context Cobîla să își fi extins și mai mult limitele, cuprinzînd, probabil, tot teritoriul pe care noi îl cunoaștem acum, sau poate limitele erau și mai mari.

Marea invazie mongolă din anii 1240—1241 a perturbat profund Europa Răsăriteană și Centrală. Spațiul est-carpatic intersectat pe anumite direcții a fost răvășit. La scurt timp însă, situația revine la nor-

---

vlahi supravegheau marele artere de circulație, pasurile munților și vadurile apelor. Cel de al doilea izvor, a lui Kinnamos, cronologic, aproape contemporan cu primul, menționează, de asemenea, pe vlahi avînd garnizoane militare și corpuri expediționare, care au însoțit armata lui Leon Vatatzes și eventual a lui Ioan Ducas (*Fontes*, III, p. 239-241). E posibil ca sub numele ausonilor care au participat la lupta împotriva ungurilor să se ascundă numele românilor est-carpatici care au făcut parte din armata lui Ioan Ducas, părere susținută de mai mulți istorici (Dimitre Onciul, Vasile Burlă, B. P. Hașdeu, G. Popa-Lisseanu, Petre Diaconu, E. Stănescu ș.a.). Drumul parcurs de ultimul corp expediționar a fost, după mai multe opinii, Dunărea de Jos, pe valea Siretului pînă la Poiana, valea Trotușului, valea Oituzului și pasul Bretcu (vechea Angustia) pentru a pătrunde în Transilvania. Însăși ajutorul populației românești din nordul Dunării la răscoala fraților români Asan și Petru (1185—1186) este o dovadă de nivelul social-politic la care ajunsese populația din stînga Dunării. De asemenea, merită să adăugăm la cele de mai sus și prima dovadă despre conștiința originii romane a românilor, informație adusă de cel de al doilea cronicar (Kinnamos, în *Fontes*, III, p. 239; Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor, istoria unei idei*, Edit. Academia R.S.R., București, 1972, p. 24-25). Un alt izvor medieval, german, scris pe la mijlocul secolului al XII-lea și cel mai tîrziu în primul deceniu al secolului următor, descrie nunta lui Etzel (Attila) cu regina Krimhilda la care participă din țările răsăritului căpetenii ruse, grecești, polone, pecinege și Ramung-Viteazul „voievod din ogorul valahilor cu șapte sute de sirepi ce zboară" (*Niebelungenlied*, ed. A. Bartsch, Leipzig, 1872, p. 228-229; Adrian Manlu, *Cîntecul nibelungilor*, Edit. de Stat pentru literatură și artă, p. 258-259, 364; Gheorghe I. Brăteanu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, Edit. Eminescu, București, 1980, p. 159-162). Așadar, vlahii est-carpatici erau și organizații social-politic.

204 *Documenta Romaniae Historica*, D. Relații între Țările Române, vol. I, nr. 6, 9 (se va prescurta DRH, D); *Documente privind istoria României*, C, Transilvania, veacul XI, XII și XIII, vol. I, 1951, p. 235-236, 245-247, 256, 271-272, 274 (se va prescurta DIR, C); E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, București, vol. I, 1887, ed. N. Densușianu, p. 111-112; C. Auner, *Episcopia Milcoviei*, în „Revista Catolică", I, București, 1912, p. 547; Dr. Ioan Ferenț, *Cumanii și episcopia lor*, Blaj, 1931, p. 130-152; Gh. Moisescu, *Catolicismul în Moldova pînă la sfîrșitul veacului XIV*, București, 1942, p. 12-15; R. Constantinescu, *Note privind istoria bisericii române, în secolele XIII-XV*, în „SMIM", VI, 1973, p. 188. Dieceza cumană înființată înainte de 21 martie 1228 a dăinuit pînă în anul 1241, cuprindea, după opinia multor cercetători ai problemei, sud-estul statului arpadian și teritoriul est-carpatic pînă la Siret. Știrile documentare la aceasta relevă cîteva realități importante: că peste arcul carpatic și peste Siret se afla poporul român (Walathis) cu înaintate organizații politice și bisericești locale că unii conducători ai acestora nu erau dispuși să accepte patronajul Scaunului papal și al Coroanei arpadiene.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

mal. Formaţiunile politice locale, chiar sub dominaţie tătară, şi-au putut duce existenţa. Către sfîrşitul secolului, profitînd de criza politică a Hoardei de Aur, căpeteniile politice îşi consolidează puterea. Tezaurul de la Prăjeşti, menţionat mai sus şi datat la sfîrşitul veacului al XIII-lea, confirmă stratificările sociale din Cobîla, indică şi dovedeşte activităţi economice şi comerciale substanţiale. Produsele pe care le puteau vinde comunităţile din Cobîla erau cele provenite din munca agricultorilor (grîu, mei, orz ş.a.), păstorilor (animale, piei, blănuri, brînzeturi), miere, ceară şi probabil, peşte. De asemenea, au intrat în sfera schimbului şi produsele meşteşugăreşti, cum ar fi ceramica ş.a. Unele arme, unelte, obiecte de podoabă (ţesături ş.a.) şi obiecte de cult erau produse ce se cumpărau prin intermediul negustorilor genovezi de la Vicina, Chilia şi Cetatea Albă [205].

Prezenţa românilor est-carpatici în izvoarele scrise, participarea lor la lupte în afara graniţelor, intervenţia, la 1331, în episcopatul catolic al Milcoviei [206] indică, de asemenea, consolidarea puterii feudalilor din partea locului, aprecierea de care se bucurau, cît şi strădania lor de a se scutura de o dominaţie străină care îi stînjenea. Conjunctura politică de la sfîrşitul secolului al XIII-lea şi din prima jumătate a celui următor era favorabilă unui asemenea scop. Regatul maghiar întreprinde împotriva tătarilor mai multe acţiuni militare, în urma cărora stăpînirea mongolă este dizlocată şi împinsă spre răsărit. Spre sfîrşitul anului 1346, se pare că sudul Moldovei era eliberat, iar în anul următor se reînfiinţează Episcopia Milcoviei [207]. În acest context Cobîla constituia pentru Ungaria expansionistă un cap de pod împotriva tătarilor. Referitor la aceste împrejurări N. Iorga preciza că *formaţiunea populară de pe partea stîngă a Siretului era organizată de şefii ei „pe văi şi pe grupe de sate", şi că această regiune se administra şi se conducea singură, era autonomă* (subl. n.) [208]. Aşadar, Cobîla a căpătat contur politic şi se putea numi cnezat, sau un mic voievodat [209]. Dragoş „descălecătorul" ca înalt dregător regal, a venit în Moldova prin pasul Oituzului şi, în urma luptelor purtate cu tătarii, din anul 1347 [210], s-a înstăpînit în formaţiunea prestatală de prin părţile Bacăului, care, probabil, era deja unificată cu cea de pe valea Moldovei şi purta chiar numele de Moldova.

205 Barbu Câmpina, *Scrieri istorice*, vol. I, Bucureşti, 1973, p. 48-135 ; N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii-Albe*, Bucureşti, 1899, p. 46-50 ; Victor Spinei, *op. cit.*, p. 204-207 ; Constantin C. Giurescu, *Le commerce sur le territoire de la Moldavie pendant la domination tartare (1241—1352)*, în „Nouvelles études d'histoire", vol. III, Bucureşti, 1965, p. 55-70.

206 Victor Spinei, *op. cit.*, p. 188-204 ; *DRH*, D, nr. 22.

207 Radu Rosetti, *Despre unguri şi episcopiile catolice din Moldova*, în „AARMSI", seria II, XXVII, 1904—1905, p. 287-289 ; C. Auner, *Episcopia Milcoviei în veacul al XIV-lea*, în „Revista Catolică", III, 1914, I, p. 60-80 ; Gh. Moisescu, *op. cit.*, p. 29-38, 44-50 ; Victor Spinei, *op. cit.*, p. 264-268.

208 N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. III, Ctitorii, Bucureşti, 1937, p. 208, 207.

209 E. Cernea, *op. cit.*, p. 19-28.

210 Ştefan S. Gorovei, *Îndreptări cronologice la istoria Moldovei din veacul al XIV-lea*, în „AIIAI", X, 1973, p. 105 ; idem, *Dragoş şi Bogdan întemeietorii Moldovei*, Edit. Militară, Bucureşti, 1973, p. 84-87.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Centrul administrativ al ocupației lui Dragoș trebuie să fi pornit de la Bacău și avea tendința de înaintare spre nord, pe apa Bistriței și a Siretului [211]. N. Iorga, relevînd realitățile social-politice de pe Siretul mijlociu, sublinia că maramureșenii s-au lovit *„dincolo de Siretiu... de Cobîla"*, sau *„țara Siretului"* [212]. De la rîul Moldova, de pe partea stîngă a Siretului și pînă dincolo de Prut și Nistru stăpîneau încă tătarii [213]. Curînd aceștia au fost îndepărtați de Siret, și după o informație înregistrată de Miron Costin la mijlocul secolului al XVII-lea „...lupta cu tătarii s-ar fi dat... din jos de Roman...", iar „după acea înfrîngere, tătarii se retraseră mai departe în cîmpuri" [214]. Deci luptele s-ar fi purtat prin părțile Cobîlei, care încă era sub dominația tătară. Eliberarea ultimelor teritorii est-carpatice de sub dominația tătară era un fapt împlinit între anii 1354—1357 [215]. După acest an, foarte probabil, Cobîla aderă la unitatea moldo-valahă, așa încît Roman I, la 3 martie 1392, se putea intitula „marele singur stăpînitor... stăpînind Țara Moldovei, de la munte pînă la mare", iar la 13 noiembrie 1393 „voievod al Țării Moldovei de la munte pînă la malul mării" [216]. Dovada entităților politice distincte și anterioare „întemeierii" este confirmată și de titulatura primilor voievozi, de existența în tezaurul Moldovei, a două coroane voievodale, individualitatea Țării de Sus, a Țării de Jos, a vorniciilor deosebite ș.a.

La sfîrșitul veacului al XIV-lea și la începutul celui următor, Moldova era o țară deplin așezată, un stat închegat și organizat. În acest context cancelaria moldovenească, solicitată a confirma sau reconfirma unele proprietăți, menționează incidental și unele formațiuni teritoriale prestatale printre care și Cobîla.

Priemle trei documente, cu referire la aceasta, de la începutul secolului al XV-lea, punctează teritorial Cobîla. Primul menționează, la 1403, că în mijlocul Cobîlei se aflau pe pîrîul Crasna patru sate, înconjurate de muncele, păduri și codri seculari. Peste 11 ani, la 1414, un al doilea document jalona extremitatea de sud a regiunii. Al treilea, peste alți 15 ani, la 1429, conturează cealaltă extremitate, dinspre nord, a Cobîlei. Documentele ulterioare completează cu așezări, stăpîni și evenimente, marea arie a acestei regiuni. Pe lîngă cele 39 de sate, ale

211 Aurelian Sacerdoțeanu, *Succesiunea domnilor Moldovei pînă la Alexandru cel Bun. Pe baza documentelor din secolul al XIV-lea, scrise în limba slavonă*, în „Romanoslavica" XI, Istorie, București, 1965, p. 228; Al. I. Gonța, *Afirmarea existenței statului moldovean în luptele dintre catolici și ortodocși pînă la întemeiere. Voievodatul lui Dragoș*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", an. XXXVI, nr. 9-12, septembrie-decembrie, 1960, p. 568.

212 N. Iorga, *op. cit.*, p. 218; idem, *Istoria românilor prin călători*, Edit. Eminescu, 1981, p. 64.

213 *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI*, publicate de Ion Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 158, 160.

214 Gheorghe Brăteanu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București, 1980, p. 156; St. S. Gorovei, *op. cit.*, p. 106.

215 Ștefan S. Gorovei, *Cu privire la cronologia primilor voievozi ai Moldovei*, în èRevista de istorie", tom. 32, 1979, nr. 2, p. 343-344.

216 *DRH*, A, I, nr. 2, 4.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

căror schiţe documentare au fost prezentate mai sus, au mai existat sau mai sînt încă un număr de 28 de sate, unele menţionate în secolul al XV-lea, altele în cele următoare, dar fără precizarea că sînt „la Cobîla" sau „pe Cobîla" [217]. Aceasta face loc ipotezei că cei ce scriau actele nu cunoşteau bine regiunea şi nici nu li se cereau aceste precizări la redactarea documentelor, la identificarea localităţilor, deoarece era o problemă de domeniul trecutului. Aşadar, Cobîla nu era un toponim cărturăresc, introdus de cancelaria moldovenească, de curînd organizată, pentru a localiza unele sate, ci o întinsă regiune, cu un lung trecut istoric, fiind anterioară „întemeierii" Moldovei. În decurs de trei decenii, diecii nu reuşeau, oricît de iscusiţi ar fi fost, să impună vorbirii curente toponimul Cobîla şi nici să contureze un areal de peste 1750 de km^2, cu aproape 40 de sate, dispersate în cele mai diferite locuri ale regiunii în discuţie.

În spaţiul est-carpatic, fosta Cobîlă, formaţiune teritorială prestatală, a fost integrată în cele din urmă nucleului teritorial de pe valea Moldovei. Nu ar fi exclus ca o veche aşezare de pe valea pîrîului Cobîla, sau o alta din jurul localităţii de azi Misihăneşti, să fi fost centrul de gravitaţie al acestui nucleu teritorial.

Stăpînirea tătară a desfiinţat funcţiile militare ale căpeteniilor locale, fiind şi aceasta un motiv pentru care Cobîla nu este menţionată în izvoarele şi documentele externe din veacurile XIII—XIV.

În condiţiile sporului demografic, a extinderii şi a căpătării de noi ocine, unii cobîleni au „roit" şi au dus cu ei şi numele regiunii de baştină de unde erau, Cobîla. Toader Pitic duce pe valea Bîrladului numele Cobîlei de pe Siretul mijlociu [218]. Nu ar fi exclus ca descendenţii din Draganici şi Dîmba să fi dus denumirea de Cobîla de pe cursul mijlociu al Siretului pe valea Bistriţei în fostul ţinut Neamţ [219]. Ivan Cautiş şi fiul său Luca Cautiş din Cobîla de pe cursul mijlociu al Siretului dau

217 Sate de pe hotarul Cobîlei cu prima lor menţiune documentară : 1. Hertioana Mănăstire (Hertioana de Jos), a doua jumătate a sec. al XVIII-lea ; 2. Fundeni, 4 mai 1612 (?), 26 ian., 1636 ; 3. Dumbrava (Băloşeni, Băluşa), 15 iulie 1448 ; 4. Călimăneşti, 15 iulie 1448 ; 5. Ursoaia, 1835 ; 6. Berbincenii Mici (Văleni), 1 iulie 1840 ; Schitul Strîmba (Dealul Mare), jumătatea sec. al XVIII-lea ; 7. Tisa, schitul Tisa, 1789 ; 8. Trestia, a doua jumătate a sec. al XVII-lea ; 9. Cărăula (Cărăuleşti), 14 iunie 1604 ; 10. Băiceni (Paiceni), 14 iunie 1604 ; 11. Mîgla, 1772—1774 ; 12. Satu Nou, prima jumătate a sec. al XIX-lea ; Schitul Ruşi, prima jumătate a sec. al XVII-lea ; 13. Strîmba (Valea Mică), 1835 ; Mănăstirea (schitul) Drăgeştii de Jos, 18 aprilie 1558 ; 14. Brad, jumătatea sec. al XVIII-lea ; 15. Coada, 1789 ; 16. Maxineşti, prima juămtate a sec. al XVII-lea ; 17. Poeni, 1772 ; 18. Buciumi. 1616—1617 ; 19. Muncelu de Jos, 1 iulie 1436 ; 20. Spiridoneşti, prima jumătate a sec. al XVIII-lea ; Schitul Icuşeşti. 1681 ; 21. Docăneşti, prima jumătate a sec. al XIX-lea ; 22. Chilli,, sec. al XVII-lea ; 23. Băluşeşti, 20 iunie 1604 ; Schitul Tabăra, 1809 ; 24. Recea, a doua jumătate a sec. al XVIII-lea ; 25. Cotu lui Bălan, a doua jumătate a sec. al XVII-lea ; 26. Muncelu, 23 ian. 1643 ; 27. Brăteşti (Ion Creangă), 5 mai 1598 ; 28. Izvoru, prima jumătate a sec. al XIX-lea.

218 Alexandru I. Gonţa, *Rolul cancelariei moldoveneşti în slavizarea numelor de locuri în secolul XIV-XVI (originea istorică a Cobîlelor)*, în „AIIAI", XIV XIV (1977), p. 267-269.

219 *DRH*, II, nr. 76.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

denumirea regiunii lor de baștină unui pîrîu și satului lui Stan Babiș de Iapa sau Cobîla, situat în apropierea Dorohoiului [220]. De asemenea, e posibil ca protopopul Ioil, fiii săi Giurgea Grămătic și Toader Cămilă să fi fost tot cobîleni [221]. Aceștia au putut să ducă denumirea Cobîlei aproape de Soroca pe Nistru, unde un sat și un pîrîu s-a numit Cobîlcina [222]. În apropiere vornicul Negrea, cobîlean din satul Gîdinți, stăpînea mai multe sate de pe o vale care îi purta numele. Tot acesta a stăpînit și satul protopopului Ioil, Cobîlcina, ajungînd prin cumpărare în stăpînirea lui Cozma, ușarul, cobîlean și el din satul Călinești [223] Baliță Mudricica sau fiul său Alexandru spătar (Șendrea, Șendrică) duc denumirea regiunii unde a avut ei satele, Cobîla de pe cursul mijlociu al Siretului, pe cursul superior al Nistrului, în zona Hotinului, unde satul și pîrîul s-a numit Cobîlcina [224]. Implicit cobîlenii de pe valea Bîrladului, a Bistriței, din părțile Dorohoiului, a Sorocăi și Hotinului au extins îndeletnicirea creșterii hergheliilor de cai, atît de necesari la vremuri de bejenie, în muncile gospodărești, la dezvoltarea comerțului și la constituirea armatelor de apărare și atac. E posibil ca unele locuri unde se creșteau sau se ascundeau iepe, să se fi numit Iapa și apoi Cobîla. De aici denumirea s-a dat unui pîrîu, unei văi, unor zări și apoi întreaga regiune s-a numit astfel. Vechea îndeletnicire a creșterii cailor este surprinsă și documentar în privilegiul comercial din 1408, dat de Alexandru cel Bun negustorilor din Liov. În document se face precizarea că exportul cailor buni de țară este interzis, iar acei cu valori mici se vămuiau astfel: la Sucoava se lua pentru exportul unei iepe șase groși, la Dorohoi, Hotin și Cernăuți se luau cîte doi groși [225]. La sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor în zona Cobîlei se mai aflau încă herghelii de iepe [226].

Întemeierea statului feudal Moldova găsește o parte din sate și obștile teritoriale pe cale de aservire de către boieri. Acestea au avut pînă acum asigurate sursa de apă, locul pentru agricultură (țarina), pădurea și pășunea pentru creșterea animalelor. În multe sate, nu departe de așezări, se aflau poienele. Valea Siretului era înveșmîntată cu păduri de luncă, cu plopărișuri, răchitișuri și din loc în loc cu pîlouri de arini. Începînd însă din secolul al XVII-lea, sporul demografic, extinderea pieții, evenimnetele social-politice ș.a. determină intervenția bru-

220 *Ibidem*, nr. 149.

221 Alexandru I. Gonța, *op. cit.*, p. 274.

222 *DRH*, A, II, nr. 56.

223 *DRH*, A, I, nr. 41, 90; *ibidem*, III, nr. 256; Alexandru I. Gonța, *op. cit.*, p. 271-274; *DRH*, A, II, nr. 244; *ibidem*, III, nr. 89.

224 *Ibidem*, I, nr. 18, 103, 156, 271, vezi și indice, p. 447; de asemenea, pentru toate acestea vezi harta mică din fig. 3. Harta așezărilor omenești din „Cobîla" de pe Siretul mijlociu (sec. XV—XIX), p. 153.

225 M. Costăchescu, *DMISM*, II, p. 630-636.

226 Constantin Turcu *„Știri noi despre pretendentul Alexandru Davidel*, Iași, 1948, p. 14 (Alexandru Davidel a mai luat de la Gavril Brăescu „și optuzăci de iape cu mari cu mici, dela Niamțu, cînd s-au coborît oastea pre la Bae"); Arh. St. București, Documente istorice, CCCXLIII/49, manuscris din 12 iulie 1712; *ibidem*, CXLII/178; *ibidem*, 17-34.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

tală a omului în cadrul geografic natural al zonei se taie pădurea, se desţelenesc costişe, dealuri şi lunca Siretului. Criza locului pentru agricultură se află în plină desfăşurare.

Calamităţile naturale (ciumă, holeră, infestare malarică, secetă, foamete, lăcuste ş.a.), depopulările, jafurile, pîrjolirile şi distrugerile de bunuri materiale au avut urmări nefaste asupra obştei săteşti şi a satului.

Satele din Cobîla, de pe valea Siretului, au fost grupate pe văile pîraielor din regiune, cea mai mare parte a aşezărilor fiind vechi, anterioare „descălecatului" Moldovei.

În retrospectiva istoriei şi vizînd cele de mai sus, constatăm că unele aşezări au dispărut, locuitorii mutîndu-şi vetrele în alte părţi. Unele aşezări şi-au schimbat numele sau au fost încorporate de către alte sate. În alte cazuri populările şi repopulările reluau firul dezvoltării sociale. Din interior satul era subminat şi de proprietatea privată, rezultanta fiind cotropirea pămînturilor răzăşeşti. Dominanta societăţii din aceste timpuri era posedarea de pămînt şi a braţelor de muncă.

Fostele mănăstiri, a Martei călugăriţa [227], a lui Dragoimr şi Simion de la Călineşti, cea de la Drăgeşti ; fostele schituri Tabăra, Icuşeşti, Ruşi, Tisa, Strîmba (Delu Mare) şi probabil unul în satul Bogdăneşti. şi bisericile, dintre care unele există şi azi, potenţează afirmaţia că această regiune a dispus de o frumoasă zestre durată în piatră sau lemn, de meşteri şi truditori autohtoni. Sensibilitatea spirituală şi artistică a dus la echilibrul proporţiilor, iar meşterii pietrari, lemnari şi zugravi au ştiut a crea valori istorice şi artistice care le asigură puterea de comunicare peste timp. De asemenea, în tinda sau în pridvorul bisericilor au învăţat a scrie şi a citi o parte din stăpînii Cobîlei. Feţe bisericeşti sau laice, Ştefan Petriceicu, domn al Moldovei, mari şi mici dregători (Ion Vornic, Toader Petriceicu, Coste Moţoc, Hăbăşescu, Jora, Apostol ş.a.), uricari sau grămătici (Mihail Oţel, Toader Băloş, Pavel Uricariu, popa Avram din Misihăneşti ş.a.) născuţi, crescuţi sau ajunşi proprietari pe aceste meleaguri au dus la înfiripareа şi dezvoltarea vieţii culturale în unele lăcaşuri şi localităţi, integrîndu-se în linia de dezvoltare generală pe care a cunoscuto Moldova în această epocă.

* * *

Printre alte formaţiuni teritoriale prestatale moldoveneşti se enumeră şi aceea a Cobîlei de pe cursul mijlociu al Siretului.

După datele de care dispunem, aceasta a reprezentat o „ţară", un cnezat sau un mic voievodat, o formaţiune teritorială prestatală, care a fost încorporată la nucleul teritorial de pe valea Moldovei în a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

227 Situată în imediata vecinătate a extremităţii de sud a Cobîlei, fosta Mănăstire a Martei călugăriţa la 11 iunie 1466, data primei atestări, era proprietatea lui Ştefan din Tamaşi, era foarte veche şi, probabil, părăsită de vreme ce se vindea cu 60 de zloţi Mănăstirei Bistriţa. Din documentele ulterioare şi după unele opinii rezultă că Mănăstirea Martei ar fi fost aşezată pe o înălţime (Cetăţuie) şi că ar fi aparţinut călugăriţilor catolice, ştiut fiind că nu departe de aici se întindea Episcopia cumană (în secolul al XIII-lea) şi apoi cea a Milcoviei (secolul al XIV-lea).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Situată în partea sud-vestică a Podișului central moldovenesc, pe partea stîngă a rîului Siret, cuprindea o zonă destul de întinsă de aproximativ 1750 km^2, de la pîrîul Vulpășești, la nord, pînă dincolo de pîrîul Morii, la sud. Spre est, Culmea Arinoasa sau Obcina Obîrșiilor, dintre afluenții Siretului și cei ai Bîrladului, delimitează această întinsă regiune.

Atestată documentar, pentru prima dată la 1 august 1403, este menționată neîntrerupt, timp de patru veacuri și jumătate, pînă la 1840. Un hidronim Cobîla, o importantă arteră de circulație Cobîla, vechi moșteniri de sate numite „bătrînul Cobîlă", zările numite Cobîle și o bogată onomastică Cobîleanu, întîlnită documentar în zona periferică Cobîlei- de pe cursul mijlociu al Siretului, conduc la concluzia că aceasta a constituit o individualitate nu numai geografică, economică, dar mai ales istorică. Cele 38 de sate cu mențiunea „la Cobîla" sau „din Cobîla", alte 28 de sate, trei mănăstiri și șase schituri, toate aflate în același hotar, sînt elemente care au stat la baza acestui studiu istoric despre Cobîla, și ne-au întărit convingerea că aceasta nu putea fi decît o formațiune teritorială, un cnezat sau un mic voievodat. Beneficiind de un mediu geografic favorabil, o regiune cu coline domoale, împădurită și brăzdată de o rețea deasă de pîraie, unele sate au fost precedate, foarte probabil, de așezări aparținînd culturii Răducăneni sau Dridu. Locuitorii regiunii, pe lîngă alte îndeletniciri, au practicat și creșterea cailor și a iepelor de prăsilă, ocupație care se poate include în explicarea denumirii de Iapa sau Cobîla și cobîleni. Aceștia au „roit" și odată cu ei au dus și denumirea regiunii lor de baștină, Cobîla de pe cursul mijlociu al Siretului.

Din cercetările documentare rezultă că cele mai multe sate existau cu mult înaintea primelor atestări documentare și erau anterioare înființări statului feudal Moldova. În multe sînt surprinși foștii stăpîni : „unde a fost cneaz...", „unde a fost vătăman...", „unde a fost jude..." Hotarele satelor sînt menționate ca fiind „bătrîne" sau „vechi" sau care din „veci s-au apucat"

În contextul tuturor documentelor cercetate, satele din această regiune apar într-un sistem de referință locativă „pe Cobîla" sau „la Cobîla". Acest fapt întărește convingerea că au aparținut unei vechi obști teritoriale, evoluată apoi spre forma de organizare social-politică a unei formațiuni prestatale, de tipul unui cnezat sau mic voievodat numit Iapa sau Cobîla, pe cursul mijlociu al Siretului.

Considerăm că populația acestei regiuni, apreciată de noi la circa 4000 de locuitori, în condițiile de atunci și cu posibilitățile materiale de care dispuneau, a constituit o realitate demografică și materială de care va fi trebuit să se țină seama.

Documentele atestă că habitatul Cobîlei nu a fost întotdeauna stabil, dar că s-a putut ușor redresa, împărțind în mod armonios și logic toată suprafața regiunii, după necesitățile de ordin economic ale colectivităților ce au evoluat aici din epocile anterioare celei de care ne ocupăm.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Cobîla, nucleu de etnie şi atohnie românească, cu puternice rădăcini în mănoasele coline de pe Siretul mijlociu, va constitui, alături de alte formaţiuni teritoriale prestatale, baza pe care se va forma şi consolida statul feudal al Moldovei. Odată cu existenţa şi denumirea acesteia se aduce din alte vremi continuitatea şi trăinicia organizării social-economice şi politice, care va constitui premiza dăinuirii peste greutăţi şi timp a poporului român.

CONTRIBUTIONS À LA CONNAISSANCE DE COBÎLA DU SIRET MOYEN (XV-e—XIX-e SIÉCLES)

Résumé (ensuite)

(Pitîceni-Chitîceni, Berbinceni-Berbenceni, Selivestrii, Unde a fost Verişi-Verişeşti-Odobeşti, Călineşti, Iliaşăşti-Căutişani **, Poiana lui Cauteş-Poiana lui Iurașcu-Poiana, Cîteşti-Negureni, Ruja Petru-Ruşi-Ruşii Blăgoieşti-Ruşii Goei-Ruşii Vlădicăi **, Oneşti-Misihăneşti, Drăgeşti, Dămieneşti, Ruşii Zavului **, Călugăreni, Pădureni, Comănăuţi-Bătrîneşti, Crămetoneşti-Glodeni **, La Slava-Bulgari-Scheia **, Icuşeşti, Avereşti Gîndinţi) et 28 villages dont le nom n'avait pas une telle mention (Hertioana Mănăstire-Hertioana de Jos, Fundeni, Dumbrava-Băloşeni-Bălușa, Călimăneşti **, Ursoaia, Berbincenii Mici-Văleni, Tisa, Trestia **, Cărăula **, Băiceni-Paiceni **, Migla, Satu Nou **, Strîmba-Valea Mică, Brad, Coada **, Maxineşti **, Poeni, Buciumi, Muncelu de Jos, Spiridoneşti, Docăneşti **, Chilii, Bălușeşti, Recea, Cotu lui Bălan **, Muncelu, Brăteşti-Ion Creangă, Izvoru). Ce qui retient aussi notre attention, c'est le fait que cette zone a été habitée pendant toutes les époques historiques (il y a eu ici des habitats du paléolithique, du néolithique, de l'âge du bronze, une „dave" dace, une cité médiévale, trois monastères et six ermitages). On a identifié *le ruisseau de Cobîla* (à présent le ruisseau de Morii), *une ancienne artère de circulation sur la villée de celui-ci, l'horizon de Cobîle, un „vieux" Cobîleanu* et le socionyme cobîleni, le tout contribuant à contourer Cobîla du point de vue geographique et socio-historique. Certains *cobîleni* se sont déplacées dans d'autres régions moldaves en même temps que le nom de leur lieu d'origine. C'est ainsi que s'explique l'existence de Cobîla du cours moyen de Siret, dans les régions de Bîrlad, de Neamţ, de Dorohoi, près de Soroca sur le Dniestr moyen et dans la zone supérieure de celui-ci, près de Khotine. Un trésor monétaire important de la fin du XIII-e siècle (découvert à Prăjeşti, commune de Traian, département de Bacău) et de nombreuses mentions documentaires publiées et inédites, même tardives, impliquent la zone en question dans les procès socio-economiques et politiques du temps.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Malgré toutes les difficultés existentes, dans le contexte des IX-e-XIV-e siecles, la collectivité du territoire du Siret moyen a pu évoluer vers une forme supérieure d'organisation socio-politique, une principauté ou un petit vo vodat, appelé Iapa ou Cobîla. C'est sur ce noyau d'ethnie et d'autochtonie roumaines que se formera et se consolidera, à côté d'autres formations territoriales précédant l'Etat, féodal de Moldavie.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

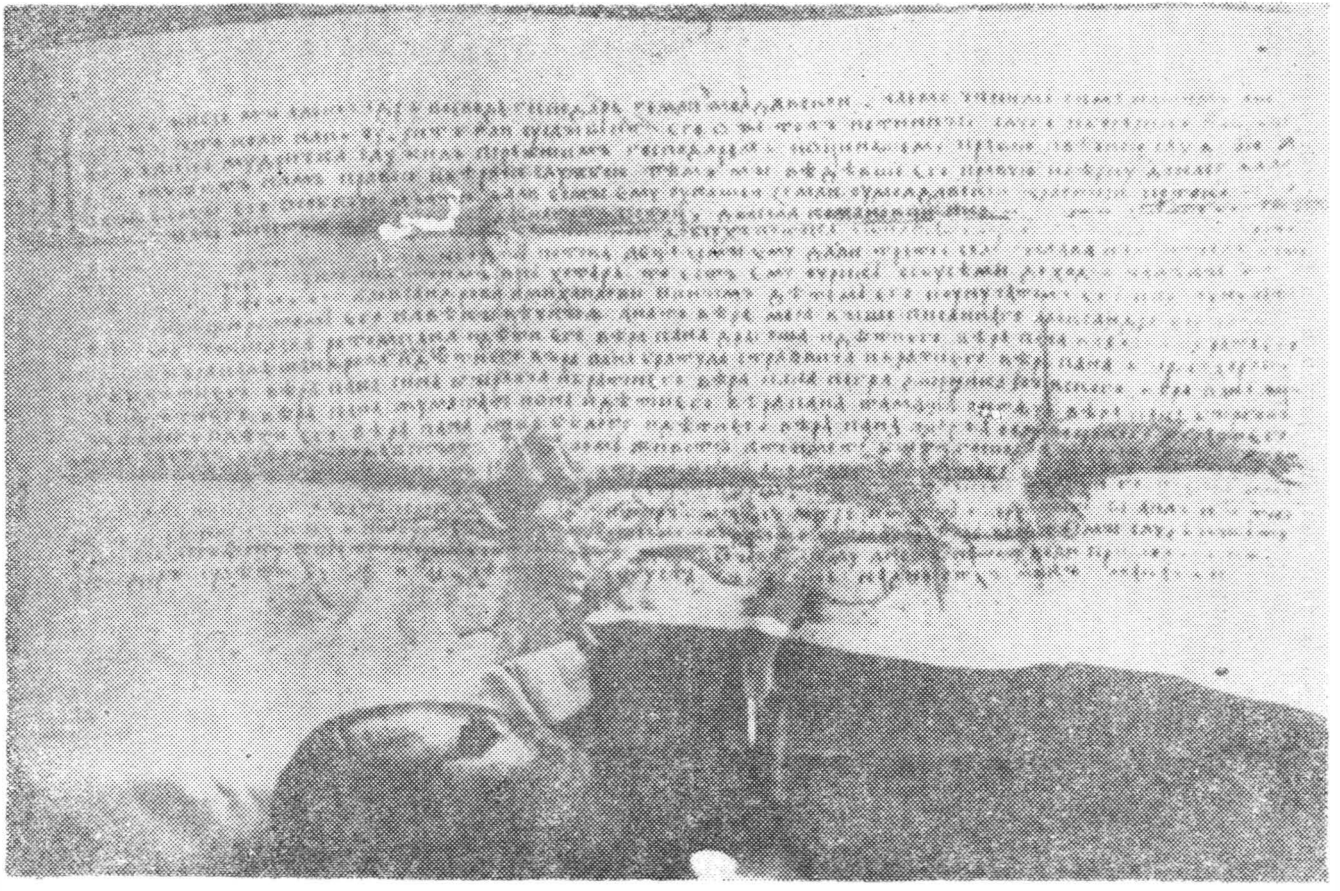

Fig. 1 Prima menţiune a Cobîlei de pe Siretul mijlociu (1 august 1403—6911 — Suceava).
Fig. 1 La première mention de Cobîla du Siret moyen (l-er août 1403—6911 — Suceava).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

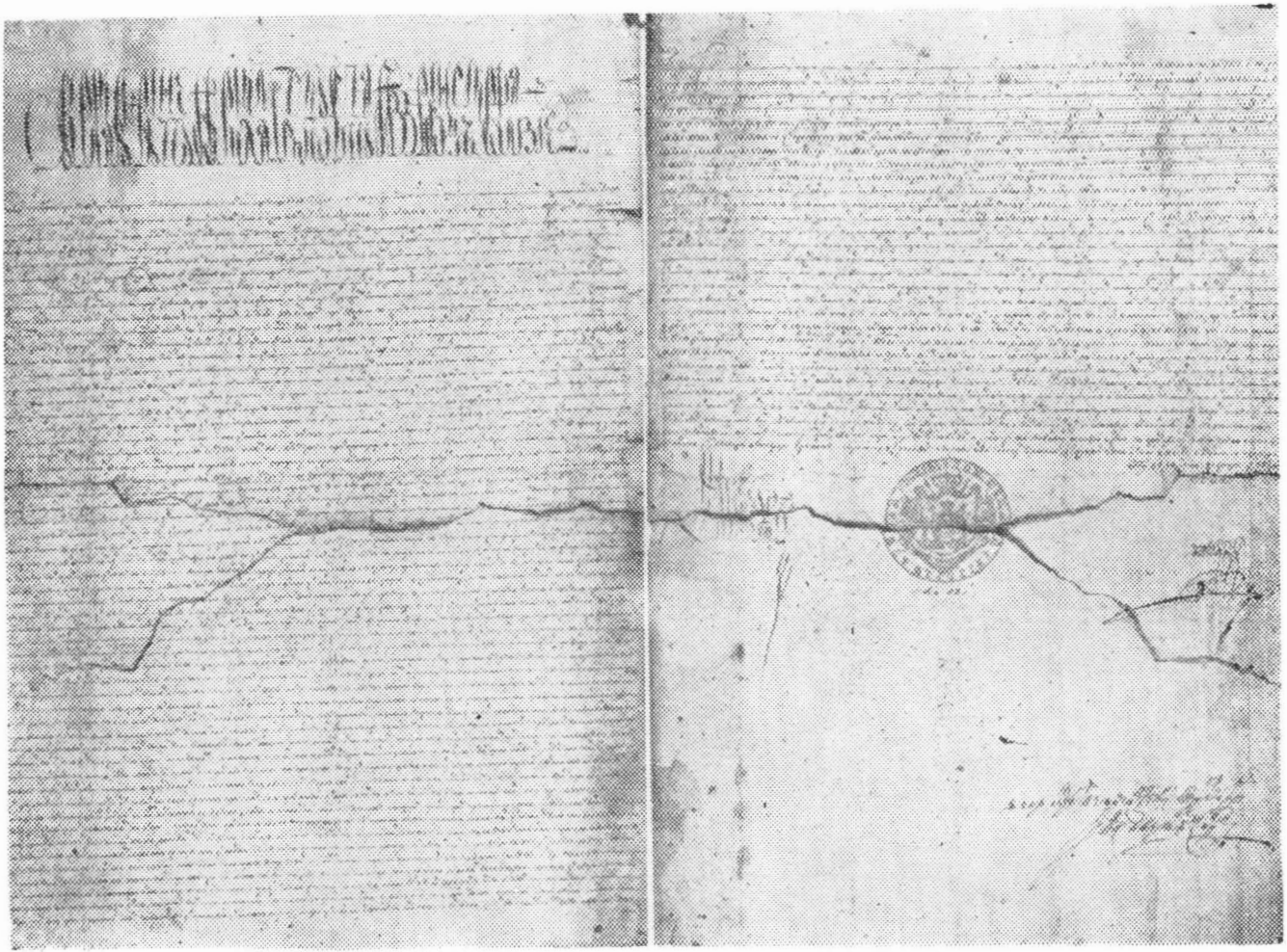

Fig. 2 Ultima menţiune a Cobîlei de pe Siretul mijlociu (28 februarie 1840 Iaşi).
Fig. 2 La dernière mention de Cobîla du Siret moyen (28 février 1840 Iaşi).

http://www.cimec.ro / http://cimabc.ro

Fig. 3. Formaţiuni teritoriale prestatale pe teritoriul Moldovei (sec. IX—XIV)

Fig. 3 Formaţiuni teritoriale prestatale pe teritoriul Moldovei/sec. IX—XIV/.
Fig. 3 Les formations territoriales précédent l'Etat féodal de Moldavie/sec. IX—XIV/

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Aşezările omeneşti din „Cobîla“ de pe Siretul mijlociu (sec.XV-XIX).

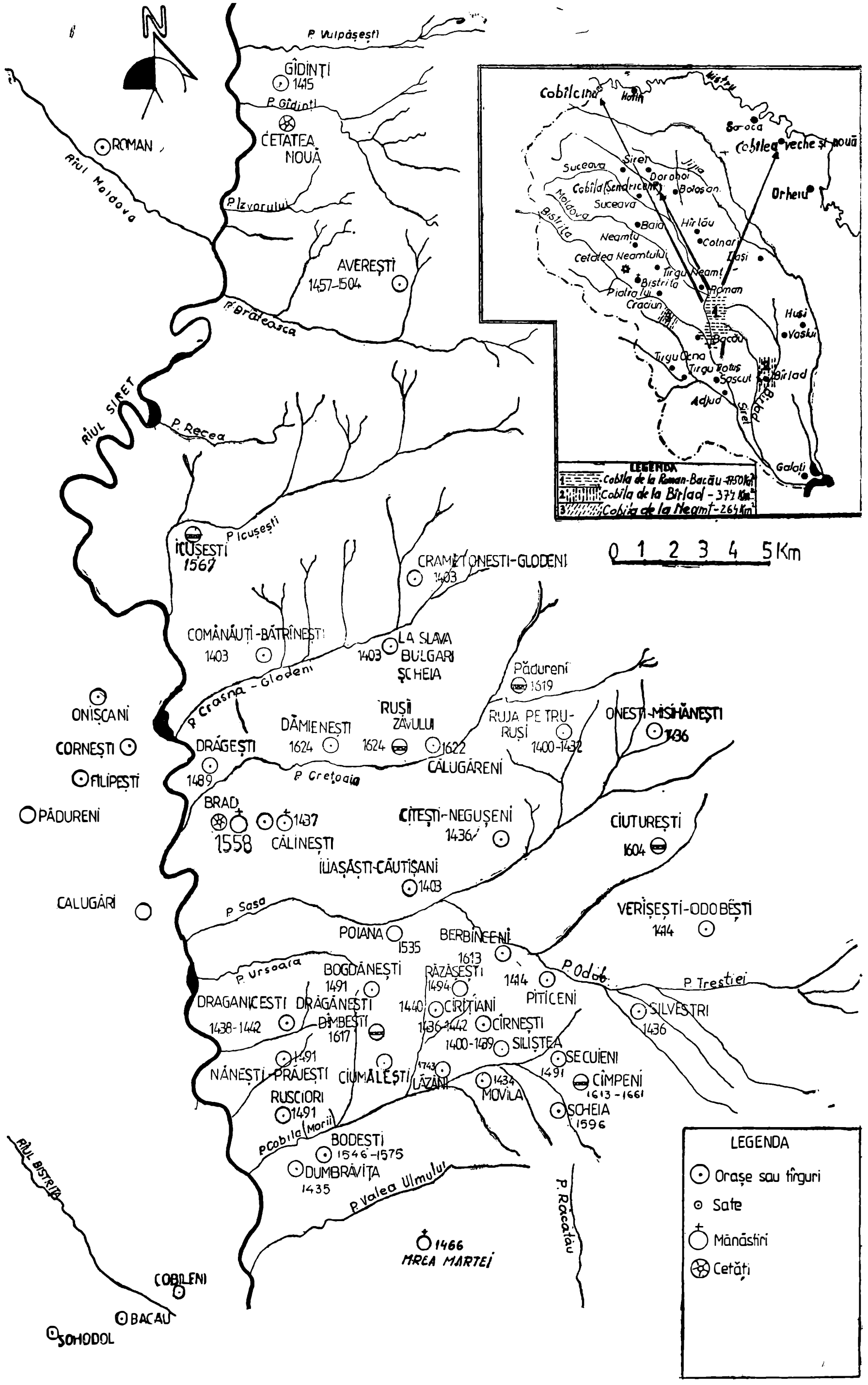

Fig. 4 Harta satelor, mănăstirilor şi cetăţilor din Cobîla de pe Siretul mijlociu şi a altor regiuni Cobîla.
Fig. 4 La carte des villages des monastères et des cités de Cobîla du Siret et d'autres regions Cobîla.

http://www.cimec.ro / http://cimec.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CÎTEVA PIESE DIN COLECȚIA MUZEULUI DIN BACĂU REFERITOARE LA ACTUL UNIRII DIN 1859

de ELENA ARTIMON

Istoria poporului român este străbătută ca un fir roșu de lupta dusă de strămoșii noștri, pentru apărarea integrității teritoriale, pentru menținerea ființei naționale, pentru realizarea unității statale și cucerirea independenței naționale.

Istoria păstrează consemnate în documente și imagini numeroase dovezi ale jertfei, devotamentului și sacrificiului suprem cu care înaintașii și-au dat viața pentru ca idealurile de unitate, independență, libertate să devină realitate și să contribuie pe mai departe la bunul mers al dezvoltării societății românești.

„Unirea — dorință arzătoare a întregului popor român" — cum o definea unul din marii ctitori ai României moderne, Mihail Kogălniceanu, unirea izvorîtă din inimile tuturor celor ce vorbeau aceeași limbă, a celor ce aveau aceeași origine comună de neam, aceleași îndeletniciri, obiceiuri și doreau aceleași idealuri a constituit subiectul multor tratate de istorie, precum și motive de inspirație pentru literatură și artă. Unirea a fost rodul unei lupte îndelungate duse de poporul nostru de-a lungul secolelor.

Dispunem de o bogată literatură de specialitate și beletristică în care momentul la care ne referim este redat în toată complexitatea lui.

Aceluiași moment, precum și personalităților de seamă care au avut merite remarcabile la realizarea deziderатului de unire, pictorii și sculptorii le-au acordat atenția cuvenită, lăsîndu-ne lucrări de mare valoare artistică, cu durabilitate în timp.

O categorie aparte de „documente" ce ne oferă informații prețioase asupra unor etape ale istoriei poporului nostru o constituie medaliile și decorațiile.

În colecția muzeului băcăuan se află cîteva medalii, bătute în memoria domnului Unirii — Al. I. Cuza, precum și unora dintre colaboratorii lui apropiați (M. Kogălniceanu, C. Negri) și un pahar cu o primă variantă a stemei Principatelor Unite.

Aceste piese, în afara informației pe tărîmul istoriei constituie și adevărate opere de artă, fiind lucrate cu multă măiestrie și migală, simț artistic și gust estetic, încîntînd ochii celor ce le priveso.

Prezentăm în continuare descrierea pieselor respective, în ordinea cronologică a emiterii acestora.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Astfel, o medalie[1] bătută în anul 1906, avînd ca autor pe F. Saraga, înfăţişează pe avers în profil stînga pe Al. I. Cuza, iar circular legenda ALEXANDRU IOAN I — CUZA-VODĂ-1820-1873. Reversul cuprinde în partea superioară, semicircular legenda : 1866 — 11 februarie — 1906. Tot pe revers pe orizontală pe 11 rînduri următoarea legendă : 45 DE ANI DE LA ABDICAREA DOMNITORULUI ÎN FAVOAREA DINASTIEI STREINE. SUB A SA DOMNIE S-AU SĂVÎRŞIT UNIREA — 1859, SECULARIZAREA AVERILOR MĂNĂSTIREŞTI — 1863, ÎMPROPRIETĂRIREA ŢĂRANILOR — 1864.

Medalia este din metal comun, rotundă, cu diametru de 38 mm (fig. 1 a). Importanţa ei constă, mai ales, în consemnarea pe revers a măreţelor înfăptuiri din timpul domniei lui Al. I. Cuza.

În anul 1909, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la Unirea Principatelor — Moldova şi Muntenia, a fost bătută o medalie comemorativă[2].

De formă rotundă, cu diametru de 40 mm (fig. 1, b) medalia are pe avers efigia domnitorului Al. I. Cuza în profil stînga ; în faţă, pe două rînduri legenda CUZA-VODĂ 1820—1873 ; în spate, semicircular ramuri de lauri.

Pe revers printr-o adevărată alegorie este redat momentul înfăptuirii Unirii. În faţă unui răsărit de soare, aşezate pe nişte trepte, două personaje feminine se ţin de mînă, iar cu celelalte mîini, dreapta şi respectiv stînga, sprijină fiecare scutul cu stemele Moldovei — capul de bour şi Munteniei — acvila. În planul al doilea, înspre stînga celor două personaje feminine, apare o a treia persoană feminină, în picioare, cu mîna întinsă spre primele două. Cea de-a treia persoană ce reprezintă simbolul celor două ţări unite, deci România, are în mînă o cunună de lauri. Pe razele soarelui legenda : IUBIRE PACE ŞI UNIRE. Circular următoarea legendă : ÎN AMINTIREA A 50 DE ANI DE LA UNIREA PRINCIPATELOR 1859—5—24 IANUARIE — 1909.

Autorul medaliei este F. Saraga ; semnătura apare pe avers sub efigia lui Al. I. Cuza.

La Iaşi în 1912, în Piaţa Unirii a fost ridicată o statuie în memoria actului înfăptuit la 24 ianuarie 1859 şi a domnului Unirii — Al. I. Cuza. Cu acelaşi prilej a fost emisă şi o medalie, din care două exemplare se află şi în colecţia muzeului băcăuan[3]. Pe aversul acestei medalii apare efigia lui Al. I. Cuza îmbrăcat în uniformă de colonel, cu ordine pe piept. Circular legenda ALEXANDRU IOAN CUZA 24 IANUARIE 1859 — 1 MAI 1864 — 11 FEBRUARIE 1866. Pe revers, în prim plan, statuia lui Al. I. Cuza, ridicată la Iaşi în 1912 şi circular legenda CUZA-VODĂ, IAŞI 1912, ROMÂNIA RECUNOSCĂTOARE. Exemplarele din colecţia muzeului sînt din metal comun, rotunde cu diametrul de 33 mm (fig. 1, c).

1 Muzeul de istorie Bacău, inv. 3340 şi 4469.
2 Idem, inv. 3365, 4580, 24237.
3 Idem, inv. 8903, 17611.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Între colaboratorii cei mai apropiați ai lui Al. I. Cuza se număra Mihail Kogălniceanu, cel cu ajutorul căruia domnitorul a înfăptuit marile reforme.

Pe una din medaliile [4] din colecția băcăuană, apar chipurile acolate ale celor doi ctitori ai României moderne, Al. I. Cuza și M. Kogălniceanu, în profil spre stînga. Aversul mai cuprinde circular și următoarea legendă CUZA-VODĂ 1820—1873 MIHAIL KOGĂLNICEANU 1817—1891.

Pe revers apare un pergament cu următoarea legendă, scrisă pe orizontal pe șase rînduri : POPOARELE SE ONOREAZĂ PE ELE ÎNSĂȘI CÎND PĂSTREAZĂ ȘI ÎNCONJORĂ CU DRAGOSTE MEMORIA MARILOR PATRIOȚI. Dedesubt, ramuri de lauri, iar circular legenda : ÎN AMINTIREA RIDICĂRII STATUILOR LOR ÎN IAȘI.

Medalia este rotundă, din metal comun, cu diametru de 40 mm (fig. 1, d). Deoarece semnătura ce apare pe revers este indescifrabilă, nu cunoaștem autorul acestei medalii.

O piesă de mare valoare istorică, documentară și artistică, din colecția băcăuană este un pahar cu picior [5], pe care se află pictată una din primele variante ale stemei Principatelor Unite.

Studiind lucrări de specialitate, am constatat că o asemenea stemă se află pe un pașaport eliberat de domnitorul Al. I. Cuza în anul 1860 [6].

Paharul (fig. 2/1) este lucrat din porțelan alb (piciorul și o parte din corp) și cristal de culoare verde. Stema Principatelor este pictată într-un medalion rotund. Pe scutul scartelat sînt două compartimente : în stînga acvila — pe fond roz-auriu, în dreapta capul de bour pe fond bleo-auriu, ambele flancate de o coroană princiară. În spatele scutului două spade încrucișate, terminate în partea superioară cu cununi de lauri. Totul se află pe o mantie roșie cu margini aurii, flancate de o coroană princiară cu cruce în vîrf.

În afara pieselor descrise mai sus, precizăm că în colecția muzeului mai sînt și următoarele obiecte din perioada unirii de la 1859 : o tunică de ofițer [7] ; o trusă de scris [8], din lemn furniruit și împodobită cu ornamentații din metal argintat, ce se pare că ar fi aparținut lui Mihai Kogălniceanu (fig. 3/2) ; o casetă pentru bijuterii [9], (fig. 3/1 lucrată din sticlă de culoare vernil, cu ornamentații din metal aurit și motive florale, pictate pe corpul de sticlă, precum și un ceas de buzunar [10] (fig. 2/2) și un lornion [11] (fig. 3/3), ultimele două, atribuite lui Costache Negri. Precizăm cu ultimul deținător al casetei de bijuterii menționată mai sus, atribuie această piesă Elenei Cuza.

---

4 Idem, inv. 3352.
5 Idem, inv. 17514. Piesa a fost achiziționată.
6 Dan Cernavodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, Edit. Științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 341, pl. LXIII/5, 67, 5).
7 Muzeul de istorie, inv. 17.719.
8 Idem, inv. 17.530.
9 Idem, inv. 17.531.
10 Idem, inv. 18.114.
11 Idem, inv. 18.115.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Convingerea noastră este că, aceste piese, deşi puţine la număr, au totuşi o deosebită valoare istorică, documentară şi totodată artistică, contribuind atît la prezentarea şi ilustrarea într-un muzeu a unui moment însemnat din istoria poporului nostru, cît şi la trezirea interesului faţă de măiestria artistică cu care au fost realizate.

QUELLQUE PIÉCE DANS LE COLLECTIONS DU MUSÉE L'HISTOIRE DU BACAU RELATIVEMENT Ä L'ACT UNION DANS 1859

Résumé

Dans cette article l'auteur présente quellque médailles, des piéce décorativse et une tunique şi officier dans collections du musée, relativement à l'act Union Moldovei avec Muntenia dans 1859.

En conclusion l'auteur montre l'importance de ces piéces pour l'illustration d'un moment essentiel de l'histoire du peuple roumain — Unions dans 1859.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

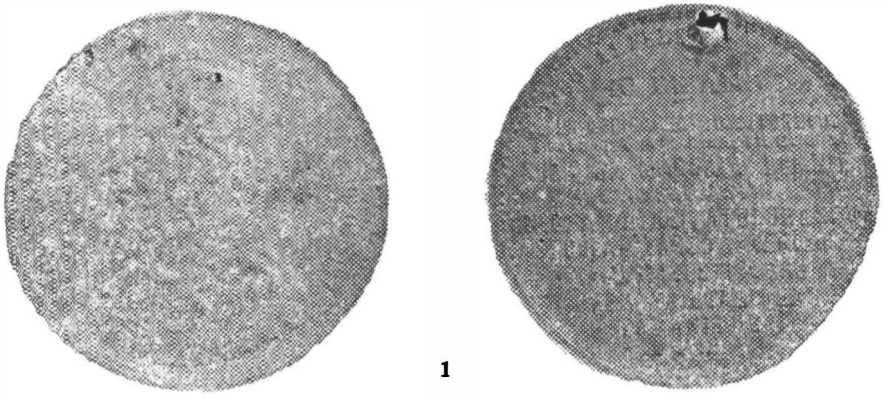

1

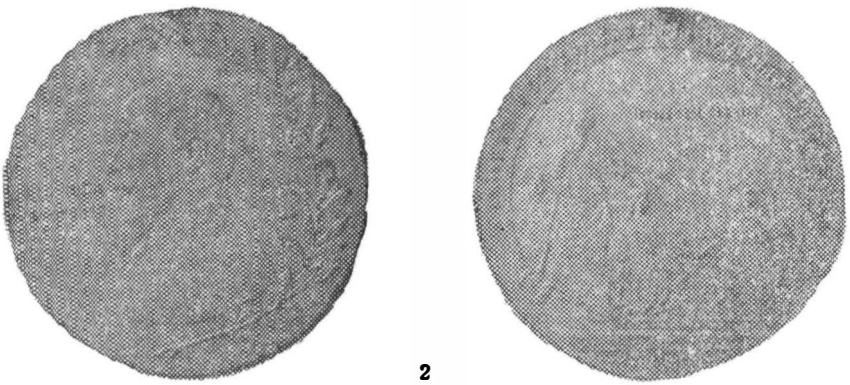

2

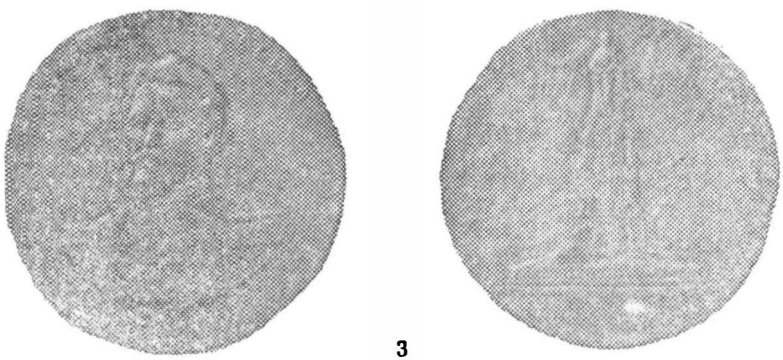

3

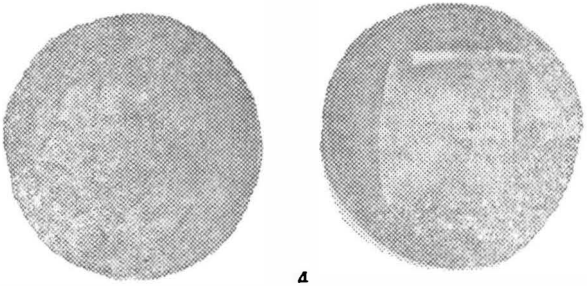

4

Fig. 1. Medalii referitoare la actul Unirii din 1859 (1, 2, 3, 4).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

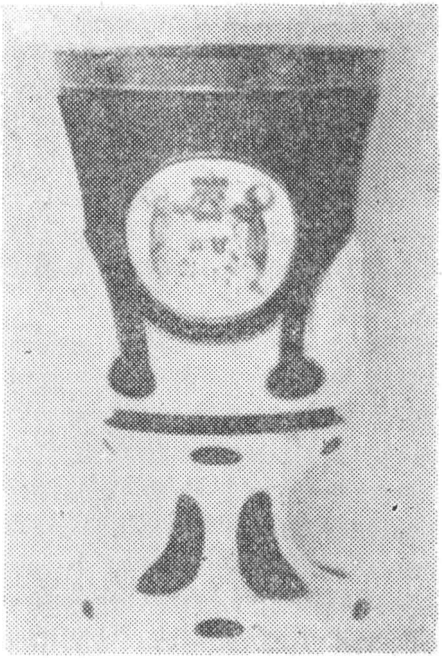

1

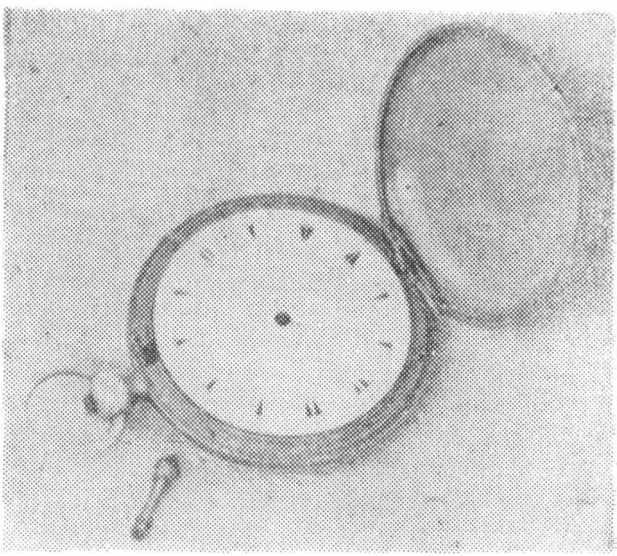

2

Fig. 2. Piese decorative : 1) Pahar cu stema Principatelor Unite ; 2) Ceas de buzunar.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

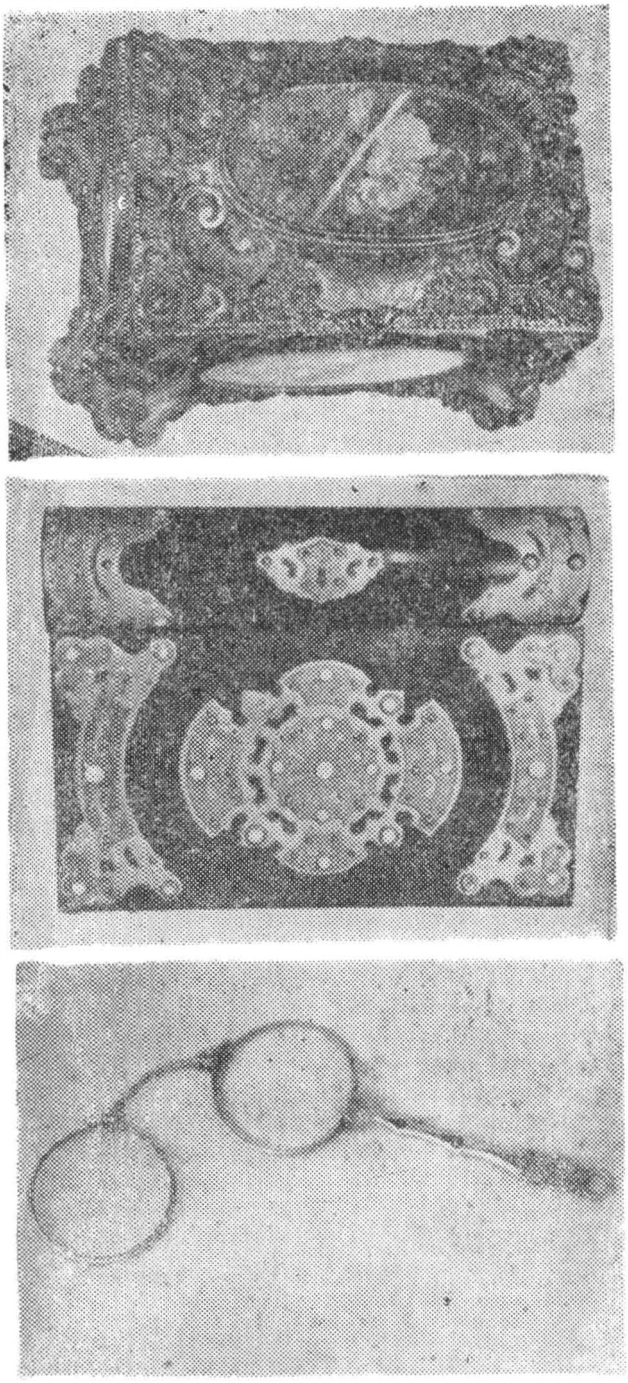

Fig. 3. Piese decorative : 1) Casetă pentru bijuteri ; 2) Trusă pentru scris ; 3) Lornion.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CONTRIBUȚIA GENERALILOR C. PREZAN, AL. AVERESCU, ȘI E. GRIGORESCU, LA DEZVOLTAREA STRATEGIEI MILITARE ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

de VASILE FLOREA

Una din figurile militare românești foarte cunoscute în timpul primului război mondial a fost, nendoielnic, Constantin Prezan. Format la școala militară franceză, Constantin Prezan obține rezultate deosebit de apreciate, atît la comanda Armatei de nord, cît și la comanda Grupului de armate ce va angaja bătălia pentru București și apoi, ca șef al Marelui Cartier General român, în organizarea și conducerea memorabilelor bătălii din vara anului 1917 pentru apărarea Moldovei.

La 2 sept. 1916, în vederea soluționării situației strategice create în urma înfrîngerilor noastre din Dobrogea, Constantin Prezan propune continuarea cu energie a ofensivei din Transilvania — teatrul principal de operațiuni — iar în sud să se întărească apărarea cu 1—2 mari unități, de la Armatele II și I, și nu de la Armata de nord care asigura și linia de comunicații cu Rusia. Evenimentele ulterioare au confirmat justețea propunerilor generalului Prezan.

Remarcabilă este concepția strategică și tactică a generalului Prezan care prevedea, pentru apărarea Bucureștiului, o lovitură frontală dată inamicului, Grupului Kühne, completată cu o acțiune de învăluire a flancului sting, executată cu o divizie de infanterie și una de cavalerie. Lovitura directă pe flancul drept al inamicului urma să se dea cu rezervele române ce afluiau din Moldova și cu forțele ruse grupate în zona de sud-est a Bucureștiului. Prezan a urmărit, pînă în momentul final, curajoasa manevră strategică pe direcții de operații interioare. Aplicarea manevrei strategice pe direcții de operații interioare, în bătălia pentru apărarea Bucureștiului, își are rădăcinile în trecutul de luptă al românilor. Aplicarea acestei manevre a fost făcută în iarna anului 1595 de către Mihai Viteazul. În 1917 bazat pe ultimele desfășurări pe fronturile europene, precum și pe situația operațională din Moldova, generalul Prezan decide să execute cu Armata 8 rusă acțiuni demonstrative și atacuri cu obiectiv limitat, iar cu restul de 4 armate să realizeze ruperea pe cîte o direcție. Lovitura principală se execută cu aripile interioare ale armatelor 1 romană și 6 rusă, ceea ce mărea zona sectorului de rupere, dînd posibilitatea dezvoltării ofensive în spa-

1 C. Kințescu, Istoria războiului pentru întregirea României 1916—1919, vol. II, p. 213—214.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ţiul operativ-strategic cu ample mişcări asupra spatelui şi flancurilor inamice. Deşi gen. Prezan a pierdut bătălia Bucureştiului, concepţia lui strategică şi tactică rămîne remarcabilă. În schimb, planul ofensiv elaborat de generalul Prezan în 1917 este excelent, superior celui al Puterilor centrale, care prevedea executarea a două lovituri, separate între ele printr-o zonă muntoasă şi foarte îndepărtate una de cealaltă (una în valea Siretului, alta în valea Oituzului) încît nu se puteau ajuta reciproc şi nici dezvolta, fiecare acoperind fronturi de circa 10—15 km^2.

Mari operaţiuni în plan operativ-strategic, cu unele insuccese la început, generalul Prezan va oferi artei noastre militare moderne, întreaga sa capacitate, forţă de concepţie şi realizare, în marile bătălii de pe frontul Moldovei, din vara anului 1917, numele său fiind strîns legat de marile succese româneşti de la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz.

Între marii comandanţi români din războiul pentru neatîrnarea ţării se numără şi gen. Alexandru Averescu, fost comandant al Armatei 2 române.

Între 14 şi 25 august 1916, gen. Averescu, fost comandant al Corpului 1 Armată, a comandat Armata 2, care opera ofensiv în Transilvania, fiind trecut la 25 august la comanda Armatei 3, care apăra frotiera dunăreană şi Dobrogea împotriva trupelor germano-bulgare. La 26 august 1916 M.C.G. român amînă ofensiva generală din Transilvania, datorită evenimentelor de pe frontul de operaţiuni sudic [3].

Pentru soluţionarea acestei situaţii strategice, se convocă la 2 sept. 1916, la M.C.G. român, toţi comandanţii de armate. „Pentru a da o dezvoltare normală operaţiunilor noastre, spune gen. Averescu, trebuie a se opri ofensiva pe frontul de nord, a se reorganiza repede armata şi a porni cu maximum posibil de forţe, o acţiune hotărîtoare pe frontul de sud“ [4]. Un asemenea punct de vedere a fost susţinut de mai toţi comandanţii de armate, cu excepţia lui Prezan. Gen. Grigore Grăinceanu, comandantul Armatei 2, sublinia : „Să se suspende ofensiva în Transilvania, să se dea o lovitură de măciucă în Dobrogea ; în fine să se facă, dacă e posibil, o demonstraţie de trecere în spatele inamicului“ [5].

Generalul Ion Clucer, comandantul Armatei 1, arăta că“ „efortul trebuie făcut întîi la sud“ [6].

Dintre soluţiile propuse, „soluţia Grainiceanu“ constituie baza hotărîrii privind nefericita operaţie „Flămînda“.

Ofensiva din Transilvania, oprită complet după 2 (15) sept. 1916, a lăsat trupele române într-o situaţie strategică deosebit de grea. În locul unei înaintări concentrice rapide, care să scurteze frontul de 800

2 Gen. I. Cupsa, Armata română în campaniile din 1916—1917, Ed. militară, Bucureşti, 1967, p. 275.

3 M. St. M., România în războiul mondial, vol. I, Documente, p. 322.

4 Gen. Al. Averescu, Operaţiunile de la Flămînda, p. 25.

5 Gen. Gr. Grăiniceanu, O luptă pentru întregirea neamului, Bucureşti, 1928, p. 37.

6 Gen. Ion Clucer, Note şi cugetări asupra companiei din 1916, Iaşi, 1919, p. 54.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de km. la 250 km. (dacă s-ar fi ajuns cel puţin pe aliniamentul : Mureş, Tîrnave, eventual pe Apuseni, zone prielnice apărării), trupele noastre au fost oprite în zone deluroase sau de cîmpie, unde superioritatea materială a inamicului şi flexibilitatea lui manevrieră uneori foarte riscantă, şi-a spus din greu cuvîntul. Gen. Prezan cere cu insistenţă la consfătuirea de la M.C.G. din 2 (15) sept. continuarea ofensivei în Transilvania, întărirea armatei de nord [7], menţinerea Dobrogei şi pregătirea bazei noastre de operaţiuni în Moldova. În memoriul întocmit de M.C.G., secţia operaţiuni, aprobat de Gen. Averescu, se prevedea pentru frontul de nord-vest păstrarea ca linie conducătoare „urmărirea planului iniţial", oprirea temporară a înaintării, „păstrînd o atitudine defensivă, combinată cu o activă cercetare spre inamic, astfel că să nu dăm acestuia impresia unei slăbiciuni din parte-ne"-[8].

Deci orientarea predominantă în Transilvania rămîne respectarea planului iniţial — ofensiva, acceptîndu-se doar o amînare de scurtă durată, — ofensivă avînd drept scop, conform concepţiei lui Averescu, să scurteze frontul şi să asigure o mai bună legătură între Armate.

Abia prin ordinele nr. 852 din 6/19/ sept. şi nr. 876, din 7/10/ sept. M.C.G. opreşte definitiv ofensiva din Transilvania. Însă la 14/17 sept. M.C.G. ordonă Armatei a 2-a şi de nord (este vorba de dreapta ei) „să înainteze şi să atace inamicul spre a uşura situaţia dificilă în care se găsea Corpul de Olt, aflat în zona Sibiului [9]. Nota caracteristică a operaţiunilor militare din septembrie-octombrie 1916 de pe frontul din Transilvania a fost lupta de întîlnire, manevre, regrupări, retrageri şi apărări limitate în timp. Gen. Averescu socotea că în calitate de comandant al Armatei a 3-a şi al Armatei de Dobrogea, avînd sub comandă 50% din totalul armatei române, îi va da posibilitatea să înfrîngă inamicul. Totuşi, el nu a ţinut seama de raportul real de forţe, de faptul că ofensiva, chiar reuşită, ar fi fost oprită în faţa barierii naturale a Balcanilor şi nici de slăbiciunile Armatei aliate. Această lipsă de perspectivă în concepţia strategică a M.C.G. şi a gen. Averescu a stat la baza deciziilor din 12/16/ septembrie, care a dus la diluarea frontului din Transilvania şi la controofensiva inamică. De altfel această decizie a fost încurajată şi de generalismul francez Joffre, care indică „...este o necesitate pentru armata română de a-şi consolida situaţia în Dobrogea. Întărirea trupelor române în Dobrogea va avea poate ca rezultat o încetineală momentană a ofensivelor în Transilvania, dar planul iniţial va trebui, după părerea mea, să fie reluat în toată intensitatea, de îndată ce situaţia va fi restabilită în Dobrogea" [10]. Se indică, deci, un joc de mişcare strategică, al cărui pion principal era armata română, neţinîndu-se cont de, insuficienţa căilor de comunicaţie nord-sud, de insuficienţa de armament, în special de artilerie, de gradul de

7 Gen. I. Cupşan, op. citată, p. 180.

8 Mareşal Al. Averescu, Note zilnice de război 1916, p. Editura Cultura Naţională, Bucureşti, 935, p. 238.

9 Al. Averescu, Note zilnice de război 1916 p. 315.

10 M. St. M., România în războiul mondial, vol. II, p. 8.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

instruire a cadrelor şi trupelor ; nu se menţiona nimic de sprijinul aliaţilor. Soluţia propusă de gen. Alekseev, M.C.G. rus, era şi mai deconcertantă. El propunea să se ia o divizie de la Armata 1-a, una de la Armata de nord şi două de la Armata 2-a, pentru a fi adăugate trupelor din Dobrogea. Astfel, acestea ar fi format, în concepţia strategică a şefului M.C.G. rus, o puternică masă de manevră (8 divizii) în zona Silistra-Bazargic ; iar în Transilvania, este uimitor, ofensiva să continuie cu trupele împuţinate [11]. Astfel se constituie, sub comanda gen. Al. Averescu, Grupul de Armate sud (Armata 3-a şi Armata de Dobrogea) care a fost întărit cu 3 divizii(11 şi 22 de la Armata 2 şi 10 de la rezerva generală) [12]. Grupul de armată sud, condus de Averescu, primeşte la 3 sept. ordinul de a trece la ofensivă în Dobrogea, cu misiunea de a nimici gruparea de armate inamice din spaţiu [13]. În acest context, gen. Averescu dezvoltă un ingenios şi subtil plan strategic şi tactic, în care se prevedea „a se combina acţiunea frontală din Dobrogea cu un atac în spatele frontului duşman, ceea ce implica de a trece forţele mobile ale Armatei a 3-a peste Dunăre, la o distanţă convenabilă de frontul de luptă din Dobrogea [14].

Trecerea are loc în sectorul Flămînda, cu o grupare de 5 divizii de infanterie şi divizia 1 cavalerie. Locul ales pentru trecere se găsea la circa 140 km. în spatele frontului inamic din Dobrogea. În operaţia de trecere a Dunării se vădeşte talentul generalului Averescu de bun organizator şi comandant. În ciuda dificultăţilor ivite în noaptea de 18 spre 19 sept. bombardamentele inamice, ruperea podului în două de furtuna ce s-a abătut în acel moment, ploaia care umflase apele fluviului etc., grupul de manevră român trece Dunărea cu diviziile 10 şi 21 infanterie, formînd un solid cap de pod, care a nimicit slabele forţe inamice de pe malul drept al fluviului. Grupul de Armate Mackensen şi Armata 3-a Bulgară, condusă de gen. Toseff au rămas surprinse de efectuarea reuşită a acestei grele operaţii [15].

Măsurile luate în grabă pentru a acoperi frontul cu unităţi slabe, aduse de peste tot, demonstra surprinderea totală, strategică şi tactică, şi infirmă teza lui Toseff, după care el ar fi prevăzut cu mult înainte o debarcare a trupelor române în acest punct. Între timp situaţia generală se agravează în urma trecerii Armatei a 9-a germane la ofensivă în Transilvania, a opririi ofensivei Armatei în Dobrogea (din cauza marilor inundaţii, a ruperii podului de la Flămînda şi a manevrelor monitoarelor austriace), după o pătrundere de 3—8 km.

De aceea, M.C.G. român hotărăşte oprirea operaţiei Flămînda, trimiterea în Transilvania a marilor unităţi române, retragerea capului

11 M. St. M. op. cit. vol. II, p. 913.
12 Ibidem, p. 18.
13 Ibidem, p. 18-21.
14 Ibidem, p. 41-42.
15 I. Toseff, Operaţiunile Armatei a 3-a bulgare în Dobrogea, Sofia 1921, Gen. Al. Ivaniţiu, Războiul României 1916—1917, vol. I, Bucureşti, 1928, p. 78.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de pod şi trecerea la defensivă în Dobrogea [16]. În ciuda „dezastrului" militar din sud, operaţia Flămînda apare ca îndrăzneaţă, interesantă şi bine organizată din punct de vedere operativ.

Dacă în Dobrogea M.C.G. rus mai aducea circa 6—8 divizii, iar armata generalului Serraie de la Salonic ar fi devenit mai combativă, atunci operaţia „Flămînda" ar fi fost o capodoperă strategică şi tactică. Generalul Averescu şi-a dat seama de aceste lipsuri. Talentul său militar şi buna sa pregătire s-au dovedit în luptele din noiembrie-decembrie 1916, organizînd retragerea Armatei a 2-a în Carpaţii răsăriteni, ca să apere porţile Moldovei de încercările disperate de pătrundere ale invadatorilor. În Campania anului 1917, după refacerea Armatei române din iarna 1916—1917, conducerea ofensivei de către comandantul Armatei a 2-a a fost strălucită, M.C.G. a încredinţat la începutul lunii iulie 1917, Armatei a 2-a române misiunea ca în cooperare cu dreapta Armatei 4 ruse, să rupă apărarea inamicului din faţă şi să dezvolte apoi ofensiva pînă în valea superioară a rîului Putna. În faţa Armatei 2 române şi 4 ruse, se găsea aripa dreaptă a Armatei 1 austro-ungară. Hotărîrea luată de generalul Averescu, comandantul Armatei a 2-a, de a da lovitura principală cu stînga pe direcţia generală : Mărăşti-Tulnici, ajungîndu-se pe drumul cel mai scurt la obiectivul final — Valea Putnei, în strînsă legătură cu dreapta Armtaei 4 ruse, era justă, ca şi obiectivele succesive fixate. Ordinul de zi dat de Averescu la 7 iulie 1917, înainte de începerea bătăliei a ridicat sensibil moralul ostaşilor români. „...ostaşi ! A sosit momentul mult aşteptat de toată suflarea românească, de voi mai mult decît oricine, să reluăm lupta pentru a răsturna zăgazul dincolo de care se aud gemetele părinţilor, fraţilor, copiilor noştri sub apăsarea vrăşmaşului hărăpăreţ. Nu uitaţi că reluăm lupta pentru cea mai dreaptă şi sfîntă cauză : pentru izgonirea cotropitorilor din căminele noastre... Am toată nădejdea că Armata 2 română nu va lipsi de la o aşa sfîntă datorie şi va şti să se menţină, ca şi pînă acum, prin valoarea ei dovedită la înălţimea încrederii ce o am în ea" [17].

La 11 iulie 1917, ora 4, trupele române şi ruse au trecut la ofensivă. În prima zi trupele române şi ruse au rupt prima poziţie de apărare inamică, într-o zonă largă de circa 20 km, inamicul suferind pierderi grele [18]. Ofensiva a fost continuată energic în zilele de 11 şi 13 iulie, după ce inamicul se retrăsese în noaptea de 11/12 iulie pe o nouă poziţie fortificată natural şi întărită genistic. M.C.G. român, avînd în vedere înfrîngerea trupelor ruse în Galiţia care creează un mare pericol pentru flancul drept strategic al dispozitivului româno-rus din Moldova, a dispus oprirea ofensivei prin ordinul dat la 12 iulie, ora 18,40. Dar gene-

16 M. St. M. op. cit. vol. II, Documente p. 46-47 ; 49, Gen. G. A. Dabija, Armata română în rozboiul mondial 1916—1918, Ed. I. G. Hertz, vol. I, p. 154 şi 161.

17 Ordinul nr. 1851 din 7 iulie, Revista România în timpul războiului 1916—1919, aprilie, 1920, p. 135.

18 Gen. G. A. Dabija, op. cit., vol. IV, p. 108.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ralul Al. Averescu cere M.C.G. român aprobarea să continue ofensiva pentru atingerea unui aliniament mai puternic. Ofensiva continuă cu succes în ziua de 14 iulie, creind prin dezvoltarea ei o amenințare serioasă în zona de joncțiune. Între 14 și 19 iulie, se dau lupte mari, cu succese importante pentru români, singur puternicul raion fortificat, Măgura Cașinului mai rămînînd în stăpînirea inamicului. În seara zilei de 19 iulie, ofensiva a fost oprită. Ofensiva română-rusă de la Mărăști și-a atins scopul. Concepția generalului Al. Averescu asupra ofensivei, organizarea bătăliei, conducerea ei energică și oportună au demonstrat din plin priceperea sa de comandant de oști.

Dacă în 1916 a greșit, în 1917, acumulînd o mai mare experiență generală a războiului a obținut succese în pregătirea și conducerea operațiunilor și ca urmare o mare pondere morală în armată.

Lui Averescu i se potrivește ceea ce spunea Joffre : „Nu sînt dintre aceia care să aduleze pe căpitanii ce nu au fost niciodată învinși. Există în înfrîngere un învățămînt de curaj și de perseverență, pe care unii șefi nu îl înțeleg decît prea tîrziu“ [19].

În 1930, generalii Al. Averescu și C. Prezan au fost avansați la gradul de mareșali. Subliniind meritele militare ale lui Averescu, nu uităm să menționăm că în calitate de politician — (șef de guvern) a ocupat poziții retrograde.

„De pe înălțimea Măgurii Odobeștilor, mareșalul Mackenson cuprindea cu privirea cîmpul bătăliei înroșit de razele soarelui ce apunea și de sîngele soldaților săi... și în acest amurg însîngerat gloriosul soldat nu se putea opri să nu citească limpede apusul propriei sale faime, de general care nu cunoscuse pînă atunci înfrîngerea“ [20].

Cine l-a înfrînt pe Mackenson, învingătorul strălucit de la Tannenberg, de la Lodz, de la Dunaieți, din Seslia, din Dobrogea și de la Argeș-?.

Răspunsul este simplu : Armata 1 română, refăcută în Moldova, comandată de Eremia Grigorescu ; figură clasică de mare comandant de oști, înțelept, viteaz, dublat de o energie fără seamăn, altoită pe un fond de vaste cunoștințe militare.

La începutul războiului generalul Eremia Grigorescu comandă Divizia 15 — infanterie, din Corpul 5 Armată, aflat în rezervă M.C.G. — român. În urma desfășurării nefavorabile pentru noi, a evenimentelor operaționale din Dobrogea, Divizia 15 ifanterie a fost trimisă ca întărire pe acest front.

Mackenses, comandantul Puterilor centrale de pe frontul dobrogean, dezlănțuie o ofensivă de-a lungul Dunării la Cernavodă, în scopul de a tăia principala legătură dintre țară și armata din Dobrogea. Una dintre cele trei divizii române care au luptat oprind ofensiva generalului german, a fost și Divizia 15, condusă de generalul Eremia Grigorescu.

19 Ibidem, op. cit., vol. I, p. 16.
20 C. Kirițescu, op. cit., vol. II, p. 586-587.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

La începutul lunii octombrie 1916, Grupul de armată al arhiducelui Carol plănui să pătrunndă în Moldova prin pasul Oituz. În acest scop, se constituie gruparea Schmettow, compusă din 5 Divizii (dinrte care trei de cavalerie) cu misiunea de a pătrunde prin trecătoarea Oituzului în Moldova [21]. În faţa acestui grup inamic, foarte puternic, se aflau divizia 2 cavalerie română şi divizia 15 infanterie, generalului Eremia Grigorescu revenindu-i sracina de a comanda Grupul de armată Oituz. Lupte crîncene au loc în zona satului Hîrja, în zilele de 15—17 octombrie iar o încercare a inamicului de a cădea în spatele armatei române este nimicită.

Generalul Grigorescu se află permanent în mijlocul soldaţilor şi conduce personal lupta unităţilor.

La 18 octombrie, după două zile de pregătire de artilerie, în prezenţa arhiducelui Carol, moştennitorul tronului şi al contelui Istvan Tisza, primul ministru maghiar, inamicul a atacat cu toată vigoarea poziţiile armatei române, de la ora 8 pînă la ora 22, cu scopul de a sparge apărarea română. Frontul român a rămas neclintit, iar între 19 şi 22 octombrie, Eremia Grigorescu ordona o contraofensivă. În seara zilei de 22 octombrie, inamicul se afla pe vechile poziţii, adică pe linia de plecare de la 13 octombrie, suferind mari pierderi în oameni şi materiale.

Divizia 15 infanteria a fost supranumită „divizia de fier" iar pe stîncile Oituzului se scrise deviza generalului Grigorescu : „pe aici nu se trece"

La 1/13 august 1917, după o săptămînă de cumplite lupte la Mărăşeşti, generalul rus Ragoza, care avea comanda frontului (Armata 4 rusă şi 1 română), ordonă retragerea frontului român, în plină zi, cu 6 km în spatele Mărăşeştilor, pentru o aliniere cu frontul rus [22]. Executarea unui asemenea ordin ar fi fost o catastrofă pentru armata română. Conştient de pericol, generalul Eremia Grigorescu refuză energic executarea acestui ordin, convingînd pe generalul Prezan şi pe generalul rus Scerbacev de absurditatea hotărîrii lui Ragoza. Astfel, atacul vijelios al lui Mackensen a fost oprit şi trupele germane aruncate înapoi în zona Mărăşeşti.

Ingeniozitatea combinării apărării pe poziţii cu contraatacurile date prin surprindere, în momentele cele mai oportune, jocul continuu şi deosebit de elastic al rezervoarelor, a exasperat pe Mackensen şi a asigurat victoria românească.

Exemplul personal al marelui comandant a stat întotdeauna în faţa trupelor şi comandanţilor în subordine.

Eremia Grigorescu a înscris astfel o măreaţă pagină a istoriei neamului, a cărui titlu este Mărăşeşti — „nici pe aici nu se trece"

---

21 C. Kiriţescu, op. cit., vol. II, p. 30.
22 Ibidem, vol. II, p. 543.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

LA CONTRIBUTION DES GÉNÉRAUX ROUMAINS AU DEVELOPPEMENT DE LA STRATEGIE MILITAIRE PREDANT LA PRÉMIERE GUERE MONDIALE

Résumé

On sait que les trois généraux, C. Prezan, Al. Averescu et E. Grigorescu ont Joué un role remarcable en élaboration des plans de lutte de l'armée roumaine contre les envahisseurs allemands. Le plan de lutte concernant la défence du Bucareste appartient au génèrale C. Prezan. Bien que C. Prezan subit un défait, à cause de la supériorité numerique de l'armée envahissante, le plan de lutte reste ingénieux et un modele de conception stratégique et tactique. A l'obtenation de la victoire de l'armée roumaine, sur l'armée envahissante un remarcable contribution ont eu les généraux Al. Averescu et E. Grigorescu, qui ont élaboré des plans de lutte de l'armeè roumaine. Les grandes victoires obtenus à Mărăşti, à Mărăşeşti et à Oituz sont les resultats d'une conception strategique et tactique bien fondée et ingenieusement conçu.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ, REVOLUȚIONAR-DEMOCRATICĂ DIN VALEA BISTRIȚEI ÎN ANII 1934—1938

de MARIN IONEL

În anii 1934—1938 economia României și în special industria își reia procesul de dezvoltare ascendentă, întrerupt, pentru o perioadă, de criză economică. Apar noi ramuri ale industriei, se valorifică la un nivel superior unele materii prime, se diversifică producția etc. Astfel, în anul 1938, se ajunge la cel mai înalt nivel de dezvoltare economică a țării cunoscut sub regimul burghez. Pe de altă parte, înrăutățirea treptată, a situației internaționale determinată de ascensiunea fascismului într-o serie de țări, face ca și în România să se intensifice activitatea unor organizații reacționare și fasciste acestea din urmă sprijinite din exterior.

În acest ansamblu de probleme, datorită activității sale multiple, organizația județeană Neamț a Partidului Comunist Român și-a sporit autoritatea, prestigiul, capacitatea de acțiune și influența sa în rîndul maselor populare. Aceasta s-a reflectat în creșterea permanentă a rîndurilor sale cu noi cadre, provenite mai ales din rîndul populației muncitorești din zona muntoasă a județului, unde se și pun bazele organizatorice ale unor noi organizații de partid.

Spre sfîrșitul anului 1933, regionala Moldova a P.C.R. a fost reorganizată pe zone geografice, creîndu-se mai multe organizații raionale. Astfel, raionul „Muntos" cuprindea patru organizații județene de partid, situate în centrul Moldovei, printre care și județul Neamț. Organizația județeană devenea astfel a treia verigă în sistemul organizatoric și cuprindea la rîndul său comitetele de plasă „Muntele" cu reședința în Piatra Neamț, Ceahlău, Broșteni, Tg. Neamț și Buhuși. Noua structură organizatorică nu a fost însă de natură să ușureze munca de partid în ce privește strîngerea legăturilor Comitetului regional cu organizațiile locale subordonate. De altfel, unele documente de partid din această perioadă apreciază că această măsură nu-și dovedea oportunitatea. La 6 decembrie 1933, cînd s-a ținut prima ședință a noului comitet județean, acesta s-a format din trei membri : un muncitor de la fabrica de cherestea Eichler, originar din satul Izvorul Alb, al doilea din Piatra Neamț, cu numele conspirativ Istrate, neidentificat, lucrător la fa-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

brica de cherestea Roznov și al treilea un lucrător de la fabrica de postav Buhuși [1].

La începutul anului 1934, în raza județului, situația organizatorică evidenția o largă rețea de organizații de partid atît în mediul rural, cît și în cel urban, constituite atît pe sistemul teritorial, cît și pe principiul locului de muncă. În acest sens, exista o celulă formată din patru membri ce activa în rîndul lucrătorilor constructori din Piatra Neamț, o celulă la fabrica Eichler, compusă din trei membri, cîte o celulă de partid în comunele Bicaz, Straja și Hangu. În plasa Tg. Neamț exista o organizație de partid comunală, formată din țărani săraci din comuna Vînători și din satul Nemțișor. În plasa Buhuși exista un comitet de plasă, format din patru membri la care se adaugă alți comuniști ce activau în cadrul organizației de partid de la fabrica de postav Buhuși. De asemenea, în subordinea Comitetului județean se aflau membri de partid organizați în celule, dispersate așa cum erau cei ce activau la fabrica Carpați, comuna Roznov, în cartierul Mărătei și în alte localități și unități economice [2].

În anul 1934, Comitetul județean de partid a desfășurat o intensă activitate pentru creșterea numerică a organizației, rezultatul acestui efort fiind concretizat în atragerea în mișcarea comunistă a unui important număr de muncitori. Ca urmare, la începutul anului menționat, numărul membrilor comitetului de plasă Buhuși a sporit la cinci, iar la fabrica de postav, de asemenea, s-a constituit un comitet, format din 20 de muncitori, în fruntea căruia se afla un birou compus din cinci membri. Comitetului de partid de la fabrica de postav Buhuși îi erau subordonate 15 nuclee de partid din întreprindere și 3 celule de cartier cu cîte doi membri. Important de subliniat este și faptul că pe lîngă organizațiile de partid exista un activ de cîte 100—120 de membri [3].

Reflectînd preocuparea pentru întărirea organizatorică a organizațiilor din raza județului Neamț, un raport al Comitetului raional P.C.R. Bacău („Muntos"), întocmit la 2 aprilie 1934, sublinia că în jurul orașului Piatra Neamț, comuniștii acționau în 8—10 sate, iar la Buhuși în cinci sate. Ca urmare, s-a reușit să se creeze noi organizații, în afara celor existente, în localitățile Potoci, Sarata, Cîrnu ș.a., iar în satul Almaș, a fost constituită o grupă de cinci simpatizanți. Același raport arată că în luna martie a avut loc conferința raională cu prilejul căreia s-a ales organul de conducere, din care făcea parte și un comunist lucrător în lemn din județul Neamț [4].

Munca desfășurată la sate de Comitetul județean se îndrepta cu prioritate spre muncitorii forestieri, plutași, cărușași, țărani săraci și mijlocași. De asemenea, în acest mediu s-a acționat pentru asigurarea unei strînse legături cu membrii de sindicat, sau ai altor partide și organizații ale clasei muncitoare. În satul Almaș, cei doi membri ai

1 Arhiva C.C. al P.C.R., fondul 8, mapa 145.
2 Ibidem.
3 Ibidem.
4 *Loc. cit.*, mapa 149, filele 1, 2.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Partidului Socialist Unitar au fost atrași în rîndurile Partidului Comunist Român, formîndu-se astfel în localitatea respectivă o singură organizație de partid [5].

Activitatea Comitetului județean de partid s-a desfășurat și în anii următori sub raport organizatoric, în direcția întăririi comitetelor de plasă și celulelor de partid. Astfel, la jumătatea anului 1940, organizația județeană dispunea de un efectiv de 40 de cadre din care 27 în raza orașului Piatra Neamț, ce aveau legături cu toate satele și comunele de reședință ale județului, 6 la Tg. Neamț și 7 la București [6]. Secretarul Comitetului județean de partid a fost, pînă în 1938, Ion Lascăr, sub numele conspirativ Bătrînul, iar în anul 1939, în urma arestării acestuia, a fost ales Teodor Lăcătuș, cu numele conspirativ Ion [7].

În rîndurile mișcării comuniste acționa un număr important de cadre cu experiență ca Baciu Constantin, Căciuleanu Ion, Covrig Ion, Cucereanu Toader, Duca Ion, Fodor Ion, Falcon Ion, Moroșanu Ion, Socea Ion, Licinski Vlad, Cazacu Nicolae, Seredea Clim și alții [8]. În anul 1940, apreciind condițiile în care activau organizațiile de partid din regiunea Moldova, ou referire concretă la fiecare zonă și localitate mai importantă, Comitetul regional de partid care a întreprins o analiză detaliată a situației existente, a constatat că, după arestarea ce a avut loc în anul 1938, organizația județeană P.C.R. Neamț nu a mai reușit să asigure o cuprindere corespunzătoare, a muncii îndeosebi în rîndurile lucrătorilor forestieri și a celor din industria textilă. De acest lucru au profitat legionarii care se infiltraseră atît în industria lemnului, cît și în conducerea breslelor din Buhuși. O situație grea o aveau unele bresle și la Piatra Neamț unde, datorită evoluției complexe a evenimentelor, Comitetul județean de partid nu a reușit să le dea o interpretare suficient de clară. De aceea, Comitetul regional de partid sublinia necesitatea revitalizării organizațiilor din raza sa de acțiune pentru organizarea luptei împotriva pericolului instaurării dictaturii fasciste [9].

O problemă deosebit de importantă cu care mișcarea muncitorească din România a fost confruntată în această perioadă era unitatea de acțiune a clasei muncitoare, în jurul căreia trebuiau coalizate toate forțele progresiste din țara noastră în lupta împotriva pericolului fascist extern, pentru apărarea independenței naționale.

Pornind de la tezele generale ale socialismului științific și ținînd seama de experiența bogată acumulată de proletariatul român, Partidul Comunist Român a pus în această perioadă cu cea mai mare acuitate problema înfăptuirii neîntîrziate a unității de acțiune a clasei muncitoare, a comuniștilor, socialiștilor și social-democraților, a frontului unic muncitoresc, ca premisă a succesului luptei împotriva regimului burghez. Referindu-se la aceste preocupări ale P.C.R., la rezultatele pozitive ob-

5 *Loc. cit.*, mapa 151, fila 3.
6 *Loc. cit.*, colecția 50, dosar 2141, fila 19.
7 *Loc. cit.*, dosar 2174, fila 48.
8 *Loc cit.*, dosar 2141, filele 23, 25, 52.
9 *Loc. cit.*, fond 8, mapa 256, filele 1, 3.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ținute pe această linie de proletariatul român, tovarășul Nicolae Ceaușescu apreciază cu claritate că : „În toate marile momente ale luptei revoluționare și mai ales în perioada luptei împotriva fascismului și a războiului antisovietic s-au organizat acțiuni comune ale comuniștilor și socialiștilor îndeosebi jos, în întreprinderi [10].

Înfăptuirea unității de acțiune și profesionale a clasei muncitoare s-a impus și mai mult după experiența eroicelor bătălii proletare din ianuarie-februarie 1933. Pornind de la condițiile specifice ale județului Neamț, cît și de la sarcinile generale ale mișcării muncitorești din țara noastră, organizația județeană de partid a acționat cu energie pentru înfăptuirea frontului unic în vederea ducerii luptei hotărîte și unite împotriva exploatării capitaliste, pentru respectarea legislației muncitorești, a drepturilor și libertăților constituționale, pentru sporirea salariilor la nivel cu scumpetea etc., cît și împotriva cercurilor reacționare și în special a Gărzii de fier, agentură a hitlerismului în România, pentru apărarea independenței naționale și integrității teritoriale a patriei. În acest sens, Comitetul județean de partid a acționat pentru încheganea unor strînse legături între organizațiile politice muncitorești conducînd și influențînd în același timp numeroase filiale locale ale organizațiilor de masă și obștești. Un rol deosebit de important l-a avut în acest context activitatea sindicatelor, în rîndul cărora activa un număr însemnat de comuniști. De asemenea, numeroși oameni cu vederi progresiste înscriși în diferite partide burgheze, situați în aripa de stînga a acestora, s-au aflat în sfera de influență a partidului, spirjinind unele acțiuni inițiale de acesta, mai ales pe cele privind lupta împotriva pericolului fascist.

După cum este cunoscut, încă în toamna anului 1943 ca urmare a inițiativelor P.C.R. — s-a reușit realizarea la nivel național a unui front comun de luptă între Partidul Socialist Unitar, Liga Muncii și Comitetul Național Antifascist. Această înțelegere a creat premisa dezvoltării acțiunilor în vederea creării frontului unic, mai ales că în multe întreprinderi economice spiritul unității se dezvoltase în procesul luptei anterioare pentru menținerea sau cucerirea unor revendicări de ordin economic și politic. Pe plan local, aceasta a fost demonstrată cu prilejul grevelor din 1934 desfășurate la Intreprinderea forestieră Carpați [11] din Piatra Neamț și la fabrica de postav Buhuși [12], ca de altfel și din întreaga țară.

Conlucrarea anterioară dintre comuniști și socialiști a facilitat realizarea unor noi și semnificative acțiuni pe bază de front unic, inițiate

10 Nicolae Ceaușescu, *80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România, în : România pe drumul făuririi societății socialiste multilateral-dezvoltate*, Editura politică, București, vol. 8, 1973, p. 276.

11 „Scînteia", nr. 4 din 4 august 1934.

12 Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice A.I.S.I.S.P., cota a XVIII-10 ; vezi și Ion Iacoș, *Acțiuni ale clasei muncitoare în frunte cu Partidul Comunist Român, pentru făurirea unității sindicale (1933—1937)*, în : *P.C.R. în viața social-politică a României. 1921—1944*, Editura militară, București, 1971, p. 165.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de comuniști sau socialiști. Un astfel de moment important l-a constituit adunarea generală a Casei Poporului din Piatra Neamț, din septembrie 1934, ce a precedat Conferința regională Moldova a P.S.U., unde, a luat parte și un număr de militanți comuniști din localitate, printre care Ion Căciuleanu, Dumitru Răileanu, G. Gicoveanu. Dîndu-li-se cuvîntul, ca și în alte dăți, ei au subliniat necesitatea încheierii frontului unic de luptă care să acționeze în numeroase ocazii și îndeosebi cu prilejul unor greve, în alegerile pentru camerele de muncă, în cadrul întrunirilor împotriva scumpetei, pentru dreptul de organzare, pentru dizolvarea organizațiilor fasciste etc.

Unitatea de acțiune a celor două organizații la care pe parcurs s-a raliat și secțiunea Neamț a P.S.D. a condus la afirmarea cu mai multă vigoare a muncitorimii în viața politică a județului, la întărirea legăturilor și creșterea influenței sale în rîndul maselor muncitoare.

În vederea realizării frontului unic la nivelul întregului județ, comitetul județean de partid a realizat, prin propriile sale organizații, prin activiștii săi de partid, comuniști și simpatizanți, precum și prin organizațiile de masă și obștești pe care le-a condus sau influențat, o permanentă legătură cu masele largi populare. În același scop el s-a folosit de o gamă variată de forme și mijloace, în care un loc însemnat l-a avut cuvîntul tipărit, întrunirile, manifestațiile de protest, unde se sublinia necesitatea luptei pentru formarea frontului unic muncitoresc ca element esențial în vederea apărării tuturor intereselor oamenilor muncii. În acest scop s-a creat, în luna decembrie 1934, un comitet electoral din conducerea căruia făceau parte și membri ai comitetului județean de partid. Acest organism își propunea să realizeze lărgirea comitetelor electorale locale, în vederea folosirii tuturor „posibilităților legale în timpul campaniilor a scoaterii materialului electoral și crearea unui front electoral" [13]. Comitetul județean de partid aprecia că mărirea numărului conducerii acestui organism pînă la 10, apoi pînă la 25, cu muncitorii încadrați în P.C.R., P.S.D. și în organizațiile sindicale era un rezultat satisfăcător. De aceea a considerat necesar ca, prin intermediul comitetului electoral, să se acorde un mai mare sprijin activităților sindicale, astfel ca întreaga mișcare sindicală din județ să fie pusă sub conducerea unui organism unic și anume a comisiilor sindicale raionale, de plasă și județeană. Comitetul județean de partid avea intenția ca, pe plan local, să editeze un organ de presă al comisiei sindicale județene intitulat „Gater" [14].

Așa cum se știe, rezoluția Plenarei C.C. al P.C.R. din februarie 1935 a indicat necesitatea ca organizațiile P.C.R. să se adreseze organizațiilor partidelor socialist și social-democrat cu propunerea „de a constitui — împreună cu celelalte organizații muncitorești — frontul unic pe baza unui program concret, care să cuprindă cîteva revendicări economice și politice dintre cele mai arzătoare, inclusiv revendicări care

13 Arhiva C.C. al P.C.R., fond 113, mapa 41, fila 2.
14 *Loc. cit.*, fond 8, mapa 151, fila 7.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

interesează în chip deosebit pe muncitorii din localitatea respectivă [15]. Imediat după aceasta, comitetul regional de partid a trimis, la Piatra Neamț un delegat spre a ajuta comitetul județean în munca sa pentru pregătirea condițiilor realizării pe plan local a forntului unic. La încheierea misiunii sale, aceasta sublinia că „s-a reușit să se facă o cotitură însemnată pentru pregătirea și ducerea acțiunilor" [16]. În lunile martie și aprilie același an au fost difuzate, în marea majoritate a localităților urbane și rurale, manifeste și broșuri ce conțineau indicațiile C.C. al P.C.R. privind realizarea unității de acțiune a maselor muncitoare în vederea obținerii de revendicări economice și politice.

În spiritul cerințelor formulate de rezoluția C.C. al P.C.R din februarie 1935, la fabrica de postav Buhuși, a fost declarată o grevă în ziua de 2 martie 1935, pentru a impune încetarea concedierilor și sistarea reducerii salariilor lucrătorilor. Muncitorii au ales un comitet de grevă, format din comuniști, socialiști unitari, social-democrați, membri ai U.T.C., sub conducerea căruia a fost organizată o demonstrație împotriva direcției întreprinderii. Pentru sprijinirea celor 4200 de greviști în acțiunea lor revoluționară, în vederea impunerii revendicărilor, s-a inițiat o largă campanie de solidaritate în întreaga țară și îndeosebi în localitățile din împrejurimi. Un document al C.C. al P.C.R., referindu-se la sprijinul țăranilor din satele vecine orașului Buhuși sublinia „Țăranii săraci au înțelees că lupta lor împotriva boierilor, a perceptorilor și jandarmilor, lupta contra foametei și pentru pământ trebuie dusă în alianță strînsă cu muncitorimea fabricilor" [17].

În același spirit, cu prilejul zilei de 1 Mai 1935, comuniștii au acționat cu hotărîre pentru realizarea frontului unic de luptă al tuturor forțelor politice ale clasei muncitoare. Astfel, la adunarea care a avut loc cu acest prilej la Piatra Neamț și la care au participat aproximativ 400 de muncitori, au luat cuvîntul membri ai Comitetului județean, printre care Ion Lascăr și Teodor Lăcătuș, care au prezentat propunerea de front unic, ce cuprindea 6 puncte și anume Acțiuni pentru îmbunătățirea situației în industria de lemn, contra scumpetei, pentru unitatea sindicală, contra fascismului și războiului, pentru dizvoltarea Gărzii de fier etc. [18].

Cuvîntul comuniștilor a fost primit cu însuflețire de cei prezenți la adunare care, întimpul cuvîntărilor, în care se arăta necesitatea realizării unității muncitorești, scandau „Trăiască Frontul Unic" [19]. Chiar și Iorgu Zargiu, membru al conducerii secțiunilor social-democratice din județ, prezent la adunare, care se împotrivise unei asemenea acțiuni,

15 Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice A.I.S.I.S.P., cota Ab, XIX-2, p. 10.

16 Arhiva C.C. al P.C.R., fond 8, mapa 184, fila 12 ; fond 96, dosar 2430, fila 5.

17 Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice A.I.S.I.S.P., cota A-5.

18 Arhiva C.C. al P.C.R., fond 8, mapa 151, fila 7.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

văzînd voința maselor, s-a exprimat și el pentru noi inițiative în vederea înfăptuirii frontului unic [20].

Propunerea de front unic formulată de comitetul județean Neamț al P.C.R. a fost acceptată și de secțiunea Neamț P.S.U. care, cu prilejul aceleiași adunări, s-a declarat de acord cu participarea sa la secțiunea de întemeiere a frontului unic [21].

Cu toate că la nivelul județului nu a fost constituit un organism special de conducere al frontului unic, forțele politice muncitorești coalizate au acționat pe baza programului comun de revendicări economice și politice, adoptat la 1 mai 1935, program completat permanent cu noi obiective izvorîte din lupta de zi cu zi a muncitorimii. „FRONTUL Unic — aprecia „Scînteia" — a găsit la Piatra Neamț un larg răsunet și entuziast sprijin în masele muncitorești [22].

În toamna anului 1935, la o mare întrunire, organizată din inițiativa tuturor celor ce, potențial, puteau încheia frontul unic, au luat cuvîntul conducători ai tuturor organizațiilor politice proletare din județul Neamț, subliniind necesitatea menținerii în continuare a frontului unic de luptă, calea principală pentru impunerea revendicărilor muncitorești. Printre vorbitori s-a aflat și Lothar Rădăceanu care, ca și la Congresul P.S.D. din 2 iunie 1935, sublinia necesitatea încetării polemicii și etichetărilor între organizațiile politice proletare din România. Reliefînd semnificația înfăptuirii frontului unic, el sublinia ca imperiol necesară menținerea acestuia „pentru lupta unită a muncitorilor de orice naționalitate împotriva exploatărilor de orice naționalitate și religie ar fi ei" [23].

Pornind de la rezultatele obținute în lupta pentru front unic în cursul anului 1935 și la începutul anului 1936, cît și de la experiența cîștigată în urma grevei muncitorilor de la fabrica de postav Buhuși, din anul 1935, desfășurată pe baza frontului unic, în care rolul principal l-au avut comuniștii, Comtietul județean de partid a militat consecvent pentru menținerea în continuare a unității de luptă realizată la nivelul majorității unităților economice și la nivel județean. În acest context în lumina acordurilor încheiate anterior, între organizațiile locale a P.C.R., P.S.D. și P.S.U., în cursul lunii ianuarie 1936, a avut loc la Piatra Neamț o întrunire comună convocată din inițiativa Comitetului județean P.C.R. la care au participat cîteva sute de muncitori organizați în cele trei partide și neorganizați [24]. Cu acest prilej au fost reafirmate principalele revendicări economice și politice ale muncitorimii din Valea Bistriței. Printre vorbitori s-au aflat conducători ai tuturor organizațiilor politice muncitorești locale ca Ion Lascăr, Ianou Iliescu, Ion To-

19 *Loc. cit.*, mapa 190, fila 3; Gh. Tuțui, Aron Petric, *Frontul Unic Muncitoresc în România*, Editura politică, București, 1971, p. 37.
20 Idem.
21 „Tempo", nr. 552 din 4 mai 1935.
22 „Scînteia" nr. 19 din 30 iunie 1935.
23 Arhiva C.C. al P.C.R., colecția 50, dosar 2142, fila 311.
24 *Loc cit.*, dosar 6457, fila 18.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

mescu, Iorgu Zargiu, V. Lamatic care, în numele unității clasei muncitoare ,cereau muncitorilor neorganizați să se înscrie în sindicate, și, unități, să lupte cu succes pentru cucerirea drepturilor lor politice și economice [25]. În aceeași lună, tot la Piatra Neamț, a avut loc o altă adunare la care au participat luorătorii din mica industrie, funcționari și alte categorii de oameni ai muncii, în cadrul căreia Ion Lascăr (comunist) și Manole Zargiu (social-democrat) au evidențiat situația maselor largi de oameni ai muncii. „Să ne strîngem rîndurile — aratau ei — să fcaem un zid pentru ca cei de sus să țină seama de nevoile celor obidiți. Mii de oameni nu-și găsesc de lucru. Fabricanții, fără nici un motiv, lasă pe muncitori pe drumuri, apasă asupra noastră scumpetea vieții și stîrbirea libertăților cetățenești. Să unim într-un singur front pe toți acei care munceso ca să lupte pentru întărirea libertăților cetățenești, libertatea presei și pentru pace" [26].

Încheqarea frontului unic de luptă a însemnat un nou pas pe linia unirii forțelor muncitorești în îndeplinirea obiectivelor propuse în platforma comună. În această formulă organizatorică de front unic, care cuprindea mase de muncitori, indiferent de orientarea lor politică, lupta acestora a avut un caracter unitar și deosebit de combativ. Realizarea unității de acțiune a pus pregnant în evidență faptul, cel mai important de altfel, că mișcarea muncitorească din țara noastră a găsit, în condițiile date, căi și forme adecvate de colaborare între toți muncitorii din zonă ,indiferent de apartenența lor politică, în frunte cu comuniștii.

După 1936, mișcarea comunistă din județul Neamț s-a resimțit tot mai mult de pe urma permanentelor persecuții, percheziții și arestări operate în rîndul cadrelor de bază. Cu toate acestea, comitetul județean de partid a reușit să mențină în continuare o permanentă legătură cu masele muncitoare în rîndul cărora a acționat mai ales prin cuvîntul tipărit. În anul 1937 și la începutul anului 1938, Comitetul județean de partid a difuzat în rîndul oamenilor muncii tipărituri care oglindeau preocuparea pentru menținerea frontului unic de luptă pe baza căruia masele muncitoare să lupte pentru pîine, pămînt și libertate. Totodată, în materialele difuzate, se evidențiia necesitatea luptei pentru pace și trecerea la acțiuni mai viguroase de solidaritate cu lupta poporului spaniol [27].

Așa după cum este cunoscut, dictatura regală, instaurată la 10 februarie 1938, a adoptat, ca o primă măsură, instituirea stării de asediu, și, odată cu aceasta, desființarea tuturor partidelor politice precum și a organizațiilor politice și profesionale muncitorești.

Între 1938—1940, organizația locală a P.C.R. s-a aflat în fruntea luptei pentru drepturi politice, pentru instaurarea unui regim democratic, bazat pe respectarea drepturilor cetățenești și a libertăților de-

25 *Loc. cit.*, filele 9, 10.

26 „Flacăra", ziar democrat independent, Piatra Neamț, nr. 3 din 17 ianuarie 1936.

27 Arhiva C.C. al P.C.R., colecția 50, dosar 2153, fila 58 ; fondul 96, dosar 2508, fila 79.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

mocratice. Totodată, comuniștii din această zonă erau preocupați de mobilizarea la luptă a oamenilor muncii, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață ale acestora. Creșterea stării de spirit antihitleriste a maselor muncitoare din județul Neamț avea să fie consemnată de organele de siguranță crae, într-un raport din 30 iulie 1940, subliniau că „expansiunea Germaniei nu este văzută cu ochi buni, că politica acesteia ne va tîrî într-un nou război" [28].

Un moment important în afirmarea mișcării antifasciste l-a constituit marea demonstrație antifascistă desfășurată în capitală cu prilejul zilei de 1 mai 1939, care a avut ca obiectiv mobilizarea tuturor forțelor patriotice la lupta împotriva fascismului pentru libertate, democrație și apărarea independenței țării. La Piatra Neamț, într-o adunare impresionată, în care muncitorii, după ce au ascultat cuvîntul rostit de Silvestru Teodorescu, și-au manifestat hotărîrea lor neclintită de a lupta împotriva fascismului extern și a sprijinitorilor săi interni și de a se uni într-un singur front de luptă împotriva exploatării capitaliste [29] Totodată Comitetul județean de partid a înfățișat cu acest prilej situația economică grea prin care trecea țara și condițiile de viață ale maselor muncitoare, arătînd că în timp ce patronii realizau averi pe lemnele și cărbunii țării care luau drumul Germaniei, salariile muncitorilor erau de foame [30]. Totodată, populația din Valea Bistriței era chemată „să lupte pentru instaurarea unui regim democratic, parlamentar" [31].

La sfîrșitul anului 1940, cînd țara se găsea într-o situație deosebit de grea, iar dictatura militaro-fascistă, cu ajutorul Germaniei hitleriste, își croia drumul către putere, Comitetul județean de partid se adresa populației arătînd consecințele grave ce le putea avea pentru poporul român, realizarea țelului acesteia. În acest context, demascînd hotărît agresiunea împotriva Poloniei și prevenind asupra primejdiei grave care plana asupra poporului nostru, într-un manifest al comuniștilor din Moldova, difuzat și în județul Neamț, se sublinia că „poporul polonez este victima celei mai sălbatice agresiuni fasciste" [32]. În continuare, manifestul atrăgea atenția că agresiunea împotriva Poloniei amenința direct și independența țării noastre și că în această situație, „comuniștii români vor fi în primele rînduri pentru apărarea României" [33]. Trebuie

28 *Loc. cit.*, colecția 50, dosar 6346, fila 97.

29 „Lumea Nouă", nr. 17 din 7 mai 1939 ; Arhivele Statului Iași A.S.I. fondul Inspectoratului regional de poliție, dosar 6, din 1942, filele 25, 26 ; vezi și Olimpiu Matichescu, *1 Mai 1939. Moment semnificativ în lupta poporului român împotriva primejdie fasciste pentru apărarea independenței și suveranității naționale*, Editura politică, București, 1974, p. 61.

30. Arhiva Institutului de Studii Istorice și Social-Politice A.I.S.I.S.P., cota A XXII, inventar 1464 ; Vezi și A. Pricop, *Lupta partidului împotriva dictaturii militaro-fasciste reflectată în documentele organizației Regionale P.C.R. Moldova*, în *Cercetări Istorice, Iași*, 1974, p. 276.

31 Al. Gh. Savu, *Activitatea P.C.R. în vederea coalizării forțelor naționale antifasciste și antiimperialiste în preajma celui de al II-lea război mondial*, în : *P.C.R. în viața social-politică a României în anii 1921—1941*, Editura militară, București, 1971, p. 324.

32 Arhiva C.C. al P.C.R., colecția 50, dosar 2142, fila 52.

33 *Ibidem.*

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

subliniat faptul că în toată perioada dictaturii regale, Comitetul județean de partid a pus accentul pe munca directă cu oamenii, cerînd ca activiștii și simpatizanții P.C.R. să se afle în rîndurile maselor, pentru a le face cunoscută situația politică internă și externă, precum și a le indica modul în care să acționeze spre a bara calea instaurării fascismului la putere în România.

LE MOUVEMENT OUVRIER REVOLUȚIONNAIRE-DÉMOCRATIQUE DANS LA VALEA BISTRIȚEI PENDANT LES ANNÉES 1934—1938

Résumé

Pendant les années 1934—1938, le mouvement ouvrier révolutionnaire-démocratique de Roumanie a eu aussi comme but, sauf les objectifs généraux inscrits dans les programmes des partis politiques de la classe ouvrière, celui de la lutte pour la réalisation de l'nité politique de tous les travailleurs contre le danger fasciste et contre le revisionnisme et l'esprit revanchard.

De nombreaux éléments concrets inclus dans cet ouvrage, montrent la capacité politique d'organisateur des communistes qui, en différentes périodes de temps — comme par exemple, au 1 Mai 1935 — ont réuni toutes les organisations locales des partis politiques, de la classe ouvrière, sous programe commun de lutte pour les revendications économiques et politiques.

Ainsi, on remarque de même, les grandes démonstrations antifascistes du mois de mai 1936, dont les promoteurs ont été les communistes, comme d'autres gens de bonne foi pour la défense des libertés démocratiques et pour la sauvegarde de l'intégrité territoriale, de l'indépendance et de la souveraineté du pays.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CÎTEVA DATE PRIVIND ISTORICUL SALINELOR ȘI MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN TG. OCNA, PÎNĂ LA 1944

de LUCIA ANTOHI

„Județul Bacău posedă o bogăție nemărginită în straturile de sare de pe malul sting al Trotușului, formînd corpul subteran (cumul) al dealurilor de pe acest mal, care este de formațiune econocenică superioară" [1].

Iată una din aprecierile pozitive de epocă, privind prezența pe teritoriul județului Bacău, pe lîngă alte bogății de preț — și a sării, descoperită încă de la începutul sec. XVII, în așezarea de la Tg. Ocna. Varietatea unui relief deosebit de bogat, atît în subsol, cît și la suprafață, a creat condiții favorabile dezvoltării economiei județului Bacău, considerat de altfel încă din sec. XVIII un centru economic deosebit de important la nivel național" unul din județele cele mai industriale ale Terei, cu un viitor mare, de vreme ce în munții săi sînt numeroase mine de tot felul și patru ape mari torențiale" [2].

În anul 1849, extracția sării, a petrolului și a cărbunelui, constituia una din caracteristicile economiei județului Bacău, care la acea vreme mai cuprindea ca ramuri : cultura pămîntului, creșterea vitelor, transporturile, stupăritul, viticultura, pomăritul, cultura legumelor, plutăritul, cultura tutunului [3]...

În ce privește sarea, ca una din bogățiile subsolului județului Bacău, a fost extrasă la început mai mult din straturile de suprafață ale subsolului, pentru ca mai tîrziu să fie scoasă în cantități tot mai mari prin sistemul de exploatare prin tunele în adîncime. Încă de la începuturile extragerii ei, sarea de la Tg. Ocna întrunea cele mai bune aprecieri privind calitatea sa. Astfel se arăta la acea vreme că „În salinele de la Tg. Ocna nu e trebuință de nici o măiestrie pentru curățit sarea, căci săpînd pămîntul de un cot, sau doi de adînc, se găsește sarea prea curată care se străvede ca cristalul sau porfirul nefiind amestecată cu pămînt cît de puțin" [4].

Aceste aprecieri ilustrau faima de care se bucura așezarea Tg. Ocna la acea vreme și care împreună cu tîrgul Bacăului erau considerate „centrurile de industrie cele mai însemnate din județ" [5].

---

1 Hortensia Racovițză — *Dicționar geografic al județului Bacău*, Buc. 1895, p. 23.
2 Idem — p. 31.
3 Nicolae Suțu — *Opere economice*, Buc. 1957, p. 192.
4 Hortensia Racovitză — *op. cit.* p. 84.
5 Idem — p. 34.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Importanţa extracţiei sării ca şi calitatea bună a acesteia au impus recunoaşterea urbanităţii localităţii Tg. Ocna încă din anul 1846 „prin anaforaua sfatului ocîrmuitor din 30 ianuarie, în urma raportului comisiunei instituită de principele Mihai Sturdza în 1845“ [6].

Despre începuturile folosirii forţei de muncă la extragerea sării aflăm dintr-un document al timpului „Codex Bandinus“ precum că pe la mijlocul sec. XVII „locuitorii unui sat situat la poalele muntelui nu plăteau bir, nu erau luaţi la muncă decît odată pe săptămînă pentru a scoate cîte 40 bolovani cu sare“ [7].

În acelaşi sens Dimitrie Cantemir arăta mai tîrziu în una din lucrările sale descriptive, referitoare la frumuseţile şi bogăţiile Moldovei, că în ocnele de la Tg. Ocna lucrau „multe sute de oameni“ [8].

O altă menţiune despre munca din ocnele de la Tg. Ocna, se află într-un hrisov din 1 iunie rămas de la Grigore Ghica.

Tăietorii de sare se numeau şavgăi şi lucrau conform unor hrisoave ce cuprindeau obligaţiile şi drepturile lor [9]. Pe lîngă aceştia, în ocnele de sare de la Tg. Ocna, mai erau folosiţi şi alţi lucrători, anume tărăbănţaşii, vătăjeii, herghelegii, glodaşii, [10] al căror număr a crescut şi mai mult după ce ocnele au trecut în vistieria Moldovei în aprilie 1828. Introducerea procedeului de arendare a exploatării sării a atras după sine intensificarea exploatării sociale. Aceasta a constituit una din cauzele principale ale numeroaselor proteste ale lucrătorilor sau chiar a fugii lor pe alte moşii încă din 1838 [11]. Erau formele incipiente ale mişcării muncitoreşti din Tg. Ocna.

Despre una din aceste manifestări de protest aflăm din Raportul Cămării Ocnelor către Ministerul de Justiţie, la 24 iunie 1843, că „toţi tăietorii ai ocnei..., au ieşit din ocne şi începînd gîlceavă asupra birăului cu strigări că le-au stricat obiceiurile şi le-au călcat drepturile ce-au avut“... au hotărît „să meargă la Iaşi să deie jalbă Măriei sale lui Vodă, cerîndu-şi drepturile ce-au avut“ [12].

În timpul revoltei, ocnele au stat închise de la 24 iunie pînă la 12 iulie 1843, cînd „întorcîndu-se şavgăii care au mers la Iaşi, mai revoltaţi de cum au plecat de aici... viind la cămară peste 200 de oameni... au început să strige că au fost la Iaşi de s-au jeluit pentru drepturile lor şi că măria sa vodă le-a poruncit să se întoarcă înapoi că are să vie comisia de a cerceta pentru cîte ei s-ar fi jeluit“ [13].

---

5 Idem — p. 544.

7 *Codex Bandinus* — (În *Analele Acad. Rom. Mem. sect*, ist. ser. II, XVI, p. 54.) ; C. Botez, L. Eşanu, I. Saizu — *Judeţul Bacău — pagini memorabile din lupta maselor*, Bacău, 1971, p. 12.

8 Dimitrie Cantemir — *Descrierea Moldovei*, Buc. Ed. 1977, p. 51.

9 Gh. Ungureanu — *Rufetul ocnelor din Moldova şi revolta şavgăilor în 1841.* (în *Studii şi materiale de istorie modernă* vol. 1, 1957, p. 11-12.

10 *Dezvoltarea economică a Moldovei 1848—1864*, Ed. Acad. R.P.R., 1963, p. 173-175.

11 V. Petrişor — *Evoluţia şi trăsăturile mişcării greviste din Romania pînă la sfîrşitul sec. XIX*, (în *Analele de istorie*, nr. 1/1973—1975.

12 *Documente privitoare la anul revoluţionar 1848 în Moldova*, Buc. 1960, p. 30-31.

13 Idem — p. 32-33.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Ca orice revoltă sporadică, lipsită de o bună organizare, aceasta a fost înăbuşită. După prinderea şi pedepsirea capilor răscoalei, se intensifică exploatarea socială avînd ca urmare creşterea spiritului de revoltă în rîndul lucrătorilor salinieri reprezentaţi în majoritate de şavgăi, astfel încît „deşi au început din şavgăi să meargă la ocnă a tăia sare, dar pe toată ziua lipsesc din lucrul ocnei cîte 15 şi 20 şavgăi şi taie numai cîtă ei voiesc“ [14]. Această stare de spirit se datora în parte şi propagandei desfăşurate de unii şavgăi (care se mai numeau şi rufetaşi) cu oarecare vederi sociale înaintate, fapt pentru care se aflau chiar în atenţia cîrmuirii, consideraţi ca rebeli. Despre aceştia se plîngea Cămara Ocnelor Bacău la 10 martie 1844, în raportul nr. 156 înaintat Visteriei statului, referindu-se la faptul că deşi unii dintre rebeli fuseseră prinşi şi surghiuniţi, ei îşi continuau propaganda „în multe rînduri, arătîndu-se tainic dintr-înşii aici la Tîrgul Ocnei printre rufetaşi, propoveduind din relele lor cugetări...“ [15].

Aceste revolte ar fi trebuit să aibă unele repercusiuni asupra producţiei de sare în sensul scăderii ei, dar dat fiind faptul că extracţia sării de la Tg. Ocna era un monopol al cîrmuirii interesată în creşterea producţiei de sare, exploatarea sării ajunsese în anul 1848 „la o valoare de un milion şi jumătate de piaştri“, fiind „livrată pe piaţă cu 10 piaştri, 100 ocale, sau 3/1/3 franci — 127 kg.“ [16]. Datele statistice de după anul 1848, informează că „Anual se extrag între 15 şi 18 milioane ocale de sare din minele de la ocna Bacăului“ [17]. Introducerea în anul 1870 la Tg. Ocna a metodei extragerii sării prin galerii cu stîlpi [18], a imprimat un caracter mai sistematic exploatării sării mai ales după 1872 [19].

În anul 1874 este introdusă prima maşină cu aburi [20], ceea ce va asigura pentru un timp o creştere simţitoare a producţiei de sare astfel încît la 1885 importanţa economică a judeţului Bacău era apreciată prin existenţa aici a două industrii mari extractive : a sării şi a petrolului [21], în pofida impedimentului pe care îl prezenta concurenţa nefastă la acea vreme a industriei austro-ungare, ce încerca să pătrundă în economia naţională [22].

Sarea găsindu-se din abundenţă, producţia anuală ajunsese în 1895, din punct de vedere cantitativ la 17.000.000 kg. sare, care „socotindu-se 9 lei suta de kg cum se vinde în localitate, aduce statului un venit de 1.350.000 lei. În multe părţi la Grozeşti, la Dealul Nou (Sărata), etc. se găseşte chiar la suprafaţa pămîntului-[23].

---

14 Ibidem.

15 Idem — p. 34-36.

16 Francis Dianu — *Salinele României*, Ed. II, Buc. 1957, p. 12 ; N. Maghiar, St. Olteanu — *Din istoria mineritului în România*, Ed. St. Buc. 1970, p. 248.

17 N. Suţu — *op. cit.*, p. 181.

18 Idem — p. 205.

19 A. Pîrşcoveanu — Apostolide — *Sarea*, Ed. şt. 1963, p. 248.

20 Fr. Dianu — *op. cit.*, p. 43 ; N. Maghiar, Şt. Olteanu — *op. cit.*, p. 248.

21 N. Suţu — *op. cit.*, p. 181 ; Hortensia Racovitză — *op. cit.*, p. 31.

22 Această concurenţă a apărut odată cu intrarea în vigoare în anul 1876, a Convenţiei economice încheiată între Romania şi Austro-Ungaria încă din 1875.

23 *Marele dicţionar geografic*, 1898, vol. I, p. 162.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Spre sfîrşitul sec. XIX şi începutul sec. XX, mai ales după 1891, cînd la Tg. Ocna se introduc noutăţi tehnice, prin instalarea unor maşini de extracţie cu aburi [24] se constată o creştere simţitoare a numărului de muncitori angajaţi. Lipsa unei legislaţii muncitoreşti, a securităţii muncii, la care se adăugau exploatarea exercitată de clasele dominante, politica acestora de corupere a unor elemente muncitoreşti, legificarea unor măsuri cu caracter antimuncitoresc [25], toate acestea creau condiţii extrem de grele de trai şi de muncă pentru lucrătorii ocnelor de sare. Încercările destul de vagi ale statului de a elabora unele măsuri de protecţie a muncii, erau de cele mai multe ori formale, în scopul de a crea doar aparent impresia rezolvării doleanţelor muncitorilor. Aşa a fost „Legea minelor" elaborată în 1895 cu regulamentul de aplicare a ei, care conţinea unele măsuri de ocrotire a muncii în scopul reglementării situaţiei muncitorilor din exploatările miniere, petroliere şi de sare [26], sau „Legea asupra muncii minorilor şi femeilor în aşezămintele industriale şi exploatării miniere" [27], promulgată la 11 februarie 1906. În aceasta din urmă se stabilea încă din primul articol, că vîrsta minimă de la care puteau fi angajaţi minorii, era 11 ani şi că aceştia nu puteau fi întrebuinţaţi „la lucrări periculoase şi insalubre, chiar dacă aceste lucrări nu se execută în aşezămintele industriale, mine şi cariere".

În general aceste măsuri nu s-au aplicat, astfel că muncitorii din minele carbonifere, de la exploatările petrolifere sau de sare, au continuat să suporte crunta exploatare din partea patronilor sau a societăţilor de patronare. Această stare de lucruri a avut ca urmare crearea unui spirit de revoltă ce va cuprinde deopotrivă muncitori şi ţărani în anul 1907. La Tg. Ocna de pildă, lucrătorii salinieri îşi manifestau protestele prin acţiuni de solidarizare şi de sprijinire a mişcărilor ţărăneşti din comunele Călugăra, Nadişa [28], cu minerii din bazinul carbonifer Comăneşti şi de pe Valea Trotuşului, sau prin acţiuni revendicative ca cea din 1911 [29]. Căpătînd un caracter tot mai oragnizat, mişcarea muncitorească întărită de cea a ţărănimii asuprite va căpăta o amploare deosebită în preajma declanşării primului război mondial, un factor dinamizator constituindu-l însăşi activitatea propagandistică şi organizatorică a socialiştilor în rîndurile maselor.

Înarmaţi cu principiile socialismului ştiinţific, socialişti ca M. Gh. Bujor, adresau maselor de ţărani şi muncitori deopotrivă îndemnul la lupta organizată sub conducerea P.S.D.M.R. O astfel de chemare-apel lansată de M. Gh. Bujor în anul declanşării primului război mondial, intitulată „1 Mai 1914 şi ţăranii" a avut o vie rezonanţă în rîndurile

24 C. Botez, L. Eşanu, I. Saizu — *op. cit.*, p. 29.
25 N. Maghiar, Şt. Olteanu — *op. cit.*, p. 266.
26 *Mişcarea muncitorească şi legislaţia muncii în România 1894—1944*, Ed. şt. Bucureşti, 1972, p. 62.
27 *Monitorul oficial*, nr. 258/22 febr./7 martie 1906, p. 9050-9051 ; *Mişcarea muncitorească şi legislaţia muncii în Romania 1864—1944*. Ed. şt. Buc. 1972, p. 49.
28 Arh. St. Iaşi — *Fond. Parchet general*, dos. 91/908, vol. 1, f. 88 ; Ziarul *Dimineaţa* din 13-14 martie 1907.
29 Arh. St. Bacău — *Fond. Salina Tg. Ocna*, dos. 2/1911.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

maselor de la Tg. Ocna, Moineşti, Comăneşti, Sascut, Bacău, cu atît mai mult cu cît arăta că „locul ţăranilor obijduiţi, împilaţi, sărăciţi, batjocoriţi, prefăcuţi în robi, este partidul nedreptăţilor şi robilor..." [30].

Spiritul revendicativ şi antirăzboinic se va accentua în timpul primului război mondial, generalizîndu-se în întreaga ţară.

În acest context la începutul anului 1917 a avut loc la Tg. Ocna o mare demonstraţie antirăzboinică cu participarea soldaţilor ruşi şi români precum şi a lucrătorilor de la ocnele de sare, demonstraţie urmată în acelaşi an de alte manifestări ca de pildă întruniri în cadrul cărora se sublinia „necesitatea încheierii cît mai repede posibil a păcii pentru că suferinţele celor de pe front erau foarte mari" [31].

Un factor stimulativ al acţiunilor revendicative din întreaga Moldovă, ca şi din judeţul Bacău, respectiv şi Tg. Ocna, l-a constituit Congresul regional al mişcării socialiste şi sindicale din Moldova, desfăşurat în iulie 1918 la Iaşi, cu care prilej s-a votat o rezoluţie specială intitulată „Legislaţia muncii" în care se revendica în primul rînd ziua de muncă de 8 ore [32].

Perioada imediat postbelică se caracterizează pe plan social, printr-o puternică efervescenţă revoluţionară a maselor muncitoare, în contextul refacerii economice a ţării, efervescenţă care a cuprins şi spiritul lucrătorilor de la Tg. Ocna. Aici ca şi în alte localităţi de pe Valea Trotuşului (Comăneşti, Moineşti), se desfăşura o activitate organizatorică, propagandistică şi ideologică din partea Secţiunii socialiste băcăuane, ai cărei fruntaşi socialişti au acordat un real sprijin la organizarea muncitorimii din aceste centre. În 1919 de pildă, Secţiunea socialistă din Bacău a ajutat pe cea din Tg. Ocna, prin trimiterea unor elemente socialiste progresiste, care au contribuit la soluţionarea unor probleme muncitoreşti din localitate [33].

Intensificarea activităţii Secţiunii locale din acea perioadă era prilejuită între altele de campania electorală şi sărbătorirea zilei de 1 Mai, cînd au avut loc întruniri în cadrul cărora se dezbăteau probleme generale atît de moment cît şi de perspectivă ale mişcării muncitoreşti [34].

„Crearea P.C.R. pe baza ideologiei marxist-leniniste, a dat un nou şi puternic avînt luptelor politice şi sociale desfăşurate în ţara noastră".

Acest moment istoric a avut o vie rezonanţă şi în viaţa muncitorilor salinieri din Tg. Ocna, ca de altfel asupra întregului judeţ.

Sub presiunea acţiunilor revendicative ale maselor muncitoare, clasele dominante s-au văzut nevoite a căuta soluţii pentru reglementarea situaţiei materiale ale acestora. În acest sens la 4 iulie 1924 este elabo-

30 *România muncitoare*, anul X, nr. 43, din 20 aprilie 1914.

31 D. Zaharia — *Acţiuni revoluţionare în regiunea Bacău în per. febr-oct. 1917* (în *Studii şi articole de istorie* vol. IV, 1962, p. 277.

32 Ziarul *Social-Democraţia*, din 8/21 iulie 1918; *Documente din istoria mişcării muncitoreşti din România 1916—1921*, p. 95-96. *Mişcarea muncitorească şi legislaţia muncii în România 1894—1944*.

33 C. Botez, L. Eşanu, I. Saizu — *op. cit.*, p. 76.

34 Ibidem.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

rată „Legea minelor" al cărei conținut a fost modificat la 28 martie 1928 prin „Legea pentru modificarea legii minelor din 4 iulie 1924" [35]. Legea din 1928 prevedea între altele și o serie de măsuri ce vizau îmbunătățirea situației materiale și spirituale a muncitorilor îndeosebi a femeilor și copiilor cu privire la întrebuințarea lor la lucru, conform legilor de protecție a muncii și convențiilor internaționale în vigoare, sau măsuri de prevenire a accidentelor de muncă.

Legi asemănătoare au fost elaborate și în anii următori, fără a aduce însă vreo schimbare în sens pozitiv a situației materiale a maselor. Dimpotrivă începînd din anul 1929, cînd întreaga economie a fost lovită de criză, situația materială a muncitorilor s-a înrăutățit simțitor, la aceasta contribuind și acele curbe de sacrificiu prin care clasele dominante încercau să-și salveze pozițiile afectate.

Din acest motiv, în anii 1929—1933 lupta revendicativă a proletariatului roman a cunoscut o amploare nemaiîntîlnită. În acest context, la Tg. Ocna a fost organizat în 1931, sindicatul muncitorilor salinieri în scopul sprijinirii revendicărilor privind îmbunătățirea condițiilor de muncă ale membrilor, de a asigura încheierea și respectarea contractului colectiv de muncă, de a stabili legăturile cu organizațiile muncitorești similare din alte țări [36]. Un alt scop al acestui sindicat era și acela de a răspunde intereselor morale și materiale ale membrilor săi, „a acorda ajutoare materiale membrilor în caz de lipsă de lucru, a acorda asistență juridică gratuită..." [37].

Situația deosebit de gravă prin care treceau muncitorii din saline, minerii din bazinul carbonifer Comănești, ca și toți cei de pe valea Trotușului și din întreaga țară, a constituit cauza principală a marilor bătălii ale proletariatului român din anii crizei economice.

Efervescența revoluționară s-a transmis în scurt timp asupra tuturor categoriilor de mase.

Întreaga perioadă a anilor 1929—1933 va fi dominată de acțiuni ale maselor, avînd un puternic conținut revendicativ, cu atît mai mult cu cît lucrătorii sînt loviți de măsurile drastice adoptate de clasele conducătoare, ca de pildă curbele de sacrificiu ce însemnau o nouă scădere a salariilor. Impotriva nerespectării legii repausului duminical, a concediilor și reducerilor salariilor, au protestat muncitorii, șomerii, funcționarii și pensionarii din Bacău la 7 și 15 ian. 1933 [38]. Exemplul acestora a fost urmat și de funcționarii și pensionarii din Tg. Ocna, care la 24 ian. același an, au organizat o întrunire în cadrul căreia au adoptat o moțiune ce urma să fie trimisă primului ministru și prin care cereau anularea dispozițiilor de reducere a salariilor [39].

---

35 *Monitorul oficial*, nr. 71, 28 martie 1929 ; *Mișcarea muncitroească și legislația muncii în România* p. 170.

36 Arh. Șt. Bacău — *Fond. Tribunal Bacău*, dos. 100, 1934.

37 Arh. Șt. Bacău — *fond. Camera de muncă, Bacău*, dos. 13, 1924, f. 132-133.

38 Arh. C.C. al P.C.R. — *fond. 8, dos. 1883*, f. 6, 29-31 (vezi C. Botez, L, Eșanu, I, Salzu — *op. cit.*, p. 144.

39 Arh. C.C. al P.C.R., *fond. 8, dos. 1833*, f. 48-49. (Ibidem).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

O intensă activitate revoluţionară se desfăşoară şi în spatele zidurilor închisorii din Tg. Ocna, unde în ciuda izolării lor, comuniştii deţinuţi erau la curent cu toate manifestările revendicative din afară. Ca urmare ei înşişi se vor solidariza cu grevele ceferiştilor şi petroliştilor din ţară, cu acţiunile muncitorilor băcăuani, organizînd revolta din febr. 1933. Despre acest aspect ne informează procesul verbal încheiat de Mina Gorovei, procuror al Parchetului tribunalului Bacău, că „această grevă este produsul instigaţiei celor 8 sau 10 comunişti care sînt pensionarii acestei închisori" [40].

De altfel relaţiile comuniştilor deţinuţi cu cei din afara închisorii se vor intensifica odată cu creşterea ecoului în mase a procesului intentat conducătorilor grevelor din 1933, ca şi cu prilejul cunoaşterii odioasei sentinţe.

În aceste împrejurări, masele şi-au intensificat lupta pentru eliberarea sau ajutorarea celor arestaţi. La Tg. Ocna, în urma revoltei produsă de situaţia comuniştilor din închisoare pentru că nu li se aplica un tratament deosebit ca deţinuţi politici, s-a constituit un comitet care a intervenit pe lîngă procurorul Parchetului tribunalului Bacău, de a se asigura asistenţă medicală deţinuţilor bolnavi [41]. Alte documente ale vremii informează şi despre alte manifestări ale cetăţenilor din Bacău, Tg. Ocna, fără deosebire de naţionalitate, fără deosebiri de vederi politice, împotriva impozitelor şi a preţurilor de pe piaţă, mereu în creştere [42]. Exprimînd reacţia negativă, antimuncitorească a claselor dominante, autorităţile locale sprijinite de conducerea Salinei Tg. Ocna, încercau să diminueze avîntul revoluţionar al muncitorilor din salină, prin diverse mijloace cum ar fi împiedicarea afilierii Sindicatului muncitorilor din salină la Uniunea muncitorilor din industria minieră, influenţînd în acest sens şi organele poliţiei locale [43].

Perioada anilor 1934—1938 se caracterizează din punct de vedere economic printr-o înviorare a economiei naţionale. Paradoxal însă, acest fenomen de refacere economică, avea un caracter contradictoriu, anume de reducere a şomajului prin creşterea sporită a cererii forţei de muncă, dar şi printr-o scădere simţitoare a drepturilor băneşti şi materiale ale lucrătorilor din toate ramurile economice, comparativ cu creşterea costului vieţii, ceea ce a avut ca urmare menţinerea în continuare a unei situaţii materiale critice a maselor.

În acest context, se ascute tot mai mult spiritul revoluţionar al muncitorilor din întreaga ţară, rolul P.C.R. devenind în acei ani determinant în organizarea şi conducerea luptei revendicative şi antifasciste. La Tg. Ocna spiritul de luptă era antrenat de activitatea revoluţionară

40 Muzeul de istorie Bacău — *colecţia fotocopii*, cl. II/30-36.

41 Arh. C.C. al P.C.R., *fond. 69*, dos. 6329, f. 220. (vezi C. Botez, L. Eşanu, I. Saizu — *op cit.*, p. 146.

42 *Analele Inst. de studii social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.*, nr. 1/1963, p. 24.

43 Arh. St. Bacău — *fond. Prefectura Bacău*, dos. 18/1934, f. 72-73.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

a comuniştilor închişi. Relevînd capacitatea organizatorică şi antrenantă a comuniştilor din închisoarea de la Tg. Ocna, adresa Ministerului de interne şi a Direcţiei Poliţiei şi Siguranţei, către Parchetul Tribunalului Bacău din 8 ian. 1937, arăta că în anul precedent „ziua de 1 Mai a fost sărbătorită de către comunişti la închisoarea Tg. Ocna, în spirit foarte revoluţionar, permiţîndu-li-se să arboreze şi steguleţe roşii" sau să cînte" diferite cîntece revoluţionare care atrag în jurul lor şi pe condamnaţii de drept comun" [44].

Capacitatea comuniştilor de a antrena şi organiza la luptă celelalte categorii de mase, îngrijora oarecum autorităţile locale care cereau Comisiei de elaborare a măsurilor ce urmau a fi luate în scopul prevenirii demonstraţiilor muncitoreşti cu ocazia zilei de 1 Mai din oraşul şi judeţul Bacău de a „interveni la garnizoanele de detaşamente de alarmă consemnate în căzărmi pentru a ieşi la nevoie" [45]. Tot cu privire la activitatea propagandistică desfăşurată de comuniştii deţinuţi din Tg. Ocna, ne informează şi Raportul Comisariatului de poliţie Tg. Ocna din 9 sept. 1937, care arată că „deţinuţii politici fac o intensă propagandă comunistă în rîndurile deţinuţilor de drept comun" [46].

Spiritul revoluţionar al maselor muncitoare se intensifică la Tg. Ocna [47] ca şi întreaga ţară o dată cu declanşarea celui de-al doilea război mondial, care pentru poporul roman constituit o adevărată primejdie. Aruncarea României în acest război nedrept a accentuat tot mai mult pauperizarea maselor populare. Ca urmare, „în rîndurile muncitorilor necalificaţi, au început a se ivi nemulţumiri din cauza salariilor mici ce primesc, faţă de munca brută depusă în mină şi faţă de scumpetea actuală a vieţii..., muncitorii neavînd asigurată hrana lor şi a familiilor lor, în cele mai multe cazuri, numeroase" [48].

Salarizarea mizeră, condiţiile inumane de lucru impuse de regimul de muncă pe timp de război, au constituit cauze principale ale unor grave conflicte colective de muncă dintre muncitorii şi conducerile fabricilor Izvoranu, Singher, Filderman, Salina Tg. Ocna, în domeniul extracţiei petrolifere de la Moineşti, prin care muncitorii revendicau desfiinţarea lucrului în acord; sporirea salariilor; ajutoare de familie. Împotriva acestora, autorităţile, vîrfurile societăţii româneşti, au dezlănţuit puternice represalii, efectuînd arestări în masă, mai ales în rîndurile comuniştilor, nu numai din Bacău dar şi a celor din Iaşi, Botoşani, Galaţi, Vaslui şi din alte localităţi ale Moldovei, care acţionează în acelaşi sens cu muncitorii băcăuani. În urma unor repetate arestări, în

44 Arh. St. Bacău — *fond. Parchetul Tribunalului Bacău,* dos. 1937, f. 5.
45 Arh. St. Bacău — *fond. Parchetul Tribunalului Bacău,* dos. 1, 1937, f. 92.
46 Arh. St Iaşi — *Inspectoratul Regional de poliţie Iaşi,* u.p.m. 16, f. 815.
47 Arh. St. Bacău — *fond. Comisariatul de poliţie, Tg. Ocna,* dos. 28, 1939, f. 40.
48 Muzeul judeţean de istorie şi artă Bacău, colecţia fotocopii, cl. C4/86.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

aprilie 1942, pe lista celor ce urmau a fi internaţi în lagăre, au fost inscrise 98 persoane din Bacău şi 3 persoane din Tg. Ocna [49].

În anii grei ai celui de-al doilea război mondial, masele populare din Tg. Ocna, din judeţul Bacău, se aflau puternic angajate în ampla mişcare de rezistenţă antirăzboinică şi antifascistă a poporului român, mişcare ce cunoştea o multitudine de forme de manifestare (de la formele lente, pînă la cele de acţiune directă de sabotare a frontului hitlerist). Simultan, organizaţiile comuniste ca de pildă din Iaşi, Bacău, Tg. Ocna, Roman, Botoşani, au iniţiat acţiuni de colectare de alimente, îmbrăcăminte şi bani, pentru comuniştii închişi la Tg. Ocna [50]. Situaţia materială a muncitorilor înrăutăţindu-se tot mai mult în anii războiului, exista un puternic suport al nemulţumirilor acestora. Documente ale vremii relevă că în vara anului 1943, muncitorii de la Salina C.A.M. Tg. Ocna, continuau să manifeste profunde nemulţumiri cauzate de salariile extrem de mici şi de munca deosebit de grea pe care trebuiau s-o presteze în condiţiile unui număr insuficient de braţe de muncă [51], situaţie accentuată şi de lipsa Asistenţei Asigurărilor Sociale, revendicată de altfel în mai multe rînduri de către muncitori [52].

Această situaţie fusese sesizată cu oarecare îngrijorare de către conducerea Salinei care încă din 1942 atrăgea atenţia într-unul din rapoartele sale, că în rîndurile muncitorilor salinieri „s-au ivit mari nemulţumiri care pot avea consecinţe grave pentru bunul mers al exploatării" [53].

Desigur că în faţa lipsei de înţelegere şi a abuzurilor claselor dominante, masele populare din Tg. Ocna, ca şi cele din judeţul Bacău, nu au rămas pasive, desfăşurînd o intensă activitate revoluţionară ce făcea ca la sfîrşitul anului 1943 şi începutul anului 1944, Inspectoratul regional de poliţie Iaşi să constate că în judeţul Bacău, mişcarea muncitorească se desfăşura cu succes şi că partidul comunist a lansat ideea formării comitetelor de acţiune pentru preluarea puterii [54].

QUELQUES MOUVENTS DANS L'HISTORIQUE DES MINES ET DES MOUVEMENTS OUVRIER DANS TG. OCNA

Résumé

Cette oeuvre présente quelques moments dans l'historique des mines et des mouvements ouvrièrs dans Tg. Ocna, poursuivre ceux l'evolution, comence avec les prémieres oeuvres d'extraction du sel et continue avec l'apparition et développement dés mouvements ouvriers dans zone, jusque l'année 1944.

49 Gh. Ungureanu, D. Sandru, I. Saizu — *Contribuţii la cunoaşterea stării de spirit a maselor populare din Moldova, în anii dictaturii militaro-fasciste (6 sept. 1940—23 August 1944), în Studii şi articole de istorie* tom. IX, 1967, p. 182.

50 C. Botez, I. Saizu, L. Eşanu — *op. cit*, p. 183.

51 Muzeul judeţean de istorie şi artă Bacău — *colecţia fotocopii*, cl. P/64-65.

52 Idem — cl. P1/79-80.

53 Arh. Şt. Bacău — *fond. Salina Tg. Ocna*, dos. nr. 74, 1942, f. 32.

54 Arh. Şt. Bacău — *fond. Poliţia municipiului Bacău*, dos. 2469, 1943, f. 451-455.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

VASILE PÂRVAN: DILEMELE CĂRTURARULUI

de ALEXANDRU ZUB

S-ar putea spune, la capătul acestui excurs, că întreaga viață a lui Vasile Pârvan stă sub semnul căutării și al dilemei. Epoca însăși, „eine Machwerkzeit" (*C*, 359) *, conținea atîtea dileme, cărora istoricul simțea nevoia să le caute răspuns. Dileme multiple, reclamînd tot atîtea soluții, dispersînd energiile creatoare și subminînd astfel creația monumentală. Formulîndu-le lucid, Pârvan știa că nu rămîne loc destul pentru iluzii. „Născut prea devreme față de încetul proces de purificare a nenorocitei noastre orînduiri sociale" (*IF*, 25-26), ce-i rămînea de făcut?

Experiența familiei, apropierea de marii dascăli de la Universitate și de etnopedagogia fichteană l-au împins de la început spre acțiune. Primele lui scrieri publicistice și corespondența trimisă din Germania sînt semnificative sub acest unghi indicînd lecturi în consens cu mișcarea reformistă de la începeputul secolului. Mai ales conferința despre *Unire* și scrisoarea deschisă către corpul didactic denotă o voință de angajare entuziastă și totuși realistă. „Noi sîntem preoții aspri ai unei religii de purificare. Sîntem profeții unui timp cu mult prea îndepărtat pentru poftele grăbite ale hămesiților contemporani, dar nouă imediat accesibil prin largul orizont al vederii istorico-filosofice" (*IF*, 21). Vorbea astfel, în numele noii generații, a cărei *datorie* o formula îndată după război, instilîndu-i ideea de sacrificiu. „Preoții jertfei ori preoții hranei?" (*M*, 114). În forme diverse, falsa dilemă revine sub pana moralistului, în care s-a putut vedea un pedagog național, înrudit sufletește cu G. Lazăr, N. Bălcescu și alți mesianici ai resurecției românești [1].

Răspunsul lui Pârvan e ușor degajabil din scrierile și inițiativele sale pe tărîmul culturii, iar în formularea acestui răspuns experiența germană se simte în chip evident. Ca și în patria lui Herder, o schimbare evolutivă a situației ar fi fost de preferat unei răsturnări intempestive, ceea ce înseamnă (Revolution von oben!) că statul trebuia să-și asume înalte răspunderi reformatoare, ajutat de pătura cea mai conștientă

* Folosim în text următoarele abrevieri: *C* = *V. Pârvan, Corespondență și acte*, ed. Al. Zub, București, 1973; *IF* = V. Pârvan, *Idei și forme istorice*, București, 1920; *IVR* = idem, *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, București, 1923; *M* = idem, Memoriale, București, 1923; *S* = idem, *Scrieri*, ed. Al. Zub, București, 1981.

1 Oct. Ghibu, *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut*, Cluj, 1974, p. 246.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

a naţiunii : intelectualitate. Dascălii germani se bucurau deja de o mare cinste. „De ce nouă, dascălilor români, să nu ne fie hărăzită această prea înaltă cinste ? Pînă cînd să mai rătăcim purtaţi de ambiţii personale şi certuri urîte pentru lucruri de nimic, şi să nu dăm noi întîi şi mai puternic ca oricare pilda sacrificiului pentru mărirea neamului ?" (*S*, 121). Un examen realist al împrejurărilor nu încuraja însă optimismul. Ţărănimea se afla în mizerie şi ignoranţă, proletariatul imatur şi prea puţin numeros, cărturărimea slabă şi dezbinată. Care putea fi „rezultanta finală a sistemului de forţe naţionale" ? Desigur, de o foarte slabă intensitate : „plusuri şi minusuri ce se anulează reciproc, forţe pozitive şi negative ce aproape distrug efectul ce ar trebui să fie rezultanta poligonului lor şi nu dau decît ceva mai mult decît inerţia, decît repaosul absolut" (*S*, 105). Tristă socoteală, în termenii lui Pârvan însuşi, dar ea nu trebuia să îndemne la absenteism sau abandon, dimpotrivă : ne aflăm aici, relua el un îndemn din alt veac, ca să îndreptăm situaţia. Dilema capătă astfel, public un răspuns pozitiv. Răul, chiar dacă redutabil, nu e atotputernic şi solidarizarea celor buni îl poate reduce în bună măsură. Între *activism* şi *pasivism* nu era de ales nici măcar în Transilvania (*C*, 16). O doză importantă de optimism era însă necesară pentru a nu dezarma în faţa răului. Iar aceasta înseamnă capacitate de iluzie, putere de sacrificiu, curaj de a înfrunta spiritul minimei rezistenţe. Toată pedagogia lui Pârvan şi toate iniţiativele lui în cîmpul culturii decurg oarecum din acest raţionament, care nu vrea să însemne amăgire conştientă, ci program de resurecţie eroică. „În drumurile viitorului, ne asigură T. Vianu, el a înţeles să sprijine sufletele elevilor săi, nu ascunzîndu-le gîndul tragic al existenţei, dar ajutîndu-le să-l utilizeze ca pe un bărbătesc îndemn către sacrificiul legat de orice viaţă închinată spiritualităţii" [2]. S-a putut vedea că iniţial Pârvan a fost dispus chiar la înregimentare politică *stricto sensu*. Aceeaşi realitate dură, contradictorie i-a sporit însă doza de scepticism, făcîndu-l să separe mai limpede planurile, să-şi gîndească acţiunea aproape exclusiv pe tărîm cultural.

Paroxismul dilemei sale odată depăşit în preajma întîiului război mondial, cărturarul avea să se consacre muncii ştiinţifice şi de organizare a culturii, fără a-şi refuza concursul, cum am văzut, pe un plan mai larg. Opţiunea lui principală fusese demult formulată : între realizarea lui ca individ şi nevoile colectivităţii, acestea din urmă trebuiau să aibă prioritate. „Omul în sine nu există, ci numai omul social", spunea încă în cartea despre Marcus Aurelius, iar multe pagini din *Memoriale* nu sînt altceva decît meditaţii pe marginea destinului individual sau colectiv. Celor ce-şi plîngeau morţii, după un război care pentru România fusese al întregirii, Pârvan le cerea public să nu diminueze „lumina lumii" cu doliul lor, ci să caute a-şi preface durerea în bucurie născătoare de viaţă. Bucuria şi doliul coexistă în acelaşi suflet, ca feţe ale unei realităţi complexe, ţinînd de esenţa însăşi a vieţii. Evocarea comi-

2 T. Vianu, *Vasile Pârvan şi concepţia tragică a existenţei*, în *Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială*, VII, 1928, 3-4, p. 359 (infra, *ASRS*).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

litonilor căzuți în marele război trebuia să fie deci „un cîntec de jale și un cîntec de biruință" În timp ce jalea îl privea pe individ, izbînda era a colectivității. Imperativul etic elimină dilema și înlesnește procesul integrator. De aceea am putea spune, cu o expresie împrumutată de la Antonio Gramsci, că pesimismul inerent al inteligenței se transforma, la Pârvan, într-un optimism al voinței. „Visător nemulțumit" în intimitate *(C,* 225), el știa să exprime un crez colectiv și să devină simbol al năzuințelor de înnoire din perioada postbelică.

„Mon caractêre solitaire et hautain", nota Pârvan într-un loc *(C,* 218). Dar cei mai apropiați contemporani au știut totuși să vadă „sub masca rece, rigidă, aspră, colțuroasă, numai rațiune" un „suflet cald, vibrant, sentimental". O sumă de contrarietăți, un complex antinomic, cum ni-l prezintă D. Gusti „Duios și combativ, comunicativ și totuși inabordabil, informulabil. Liniștit, olimpic și vehemennt satiric. Avea cultul ironiei, fără a jigni pe cineva. Realist și în același timp romantic, vizionar, profetic. Grav și serios, totodată vesel și senin. Preocupat de tot ce se întîmplă în jurul său, se retranșa într-o viață intimă, numai interioară. Modest, cîteodată aproape sfios și totuși mîndru, de o mîndrie suverană, pe care i-o da conștiința legitimă a superiorității sale" [3].

Savantul ? Dar acesta nu era mai puțin frămîntat și mai puțin dispus la tendințe contrare. Dacă a preferat mereu distincției civice solitudinea cercetării, Pârvan a știut totuși să observe implicația socială a acesteia. Contemplativ, el a făcut din munca fără preget *(M,* 78) un crez al vieții, un răspuns pozitiv la întrebările epocii și ale istoriei. De la Marcus Aurelius, mai ales, învățase că trebuie să se raporteze mereu, ca parte, la ansamblul umanității, că datoria socială și datoria față de sine au a forma un tot organic.

Socialmente, Pârvan a fost unul dintre acei învățați care au știut să facă din munca lor un centru de iradiație, punîndu-și știința în serviciul „marilor mulțimi necăjite". Avînd să aleagă între efortul izolat, individual, care să-i aducă notorietatea științifică, și organzarea unui travaliu colectiv, singur în măsură să rezolve problemele istoriei, el n-a ezitat să opteze pentru formula din urmă. „Dacă față de o așa multiplă activitate ca adunător și editor de izvoare cu privire la istoria *veche* a Europei sud-estice i-ar mai rămîne acelui cercetător și timpul de a prelucra tot el, într-o scriere istorică proprie, materialul adunat, e o întrebare. Dar dacă nu i-ar fi dată această răsplată ideală, atunci la ce bun, din punct de vedere personal, să-și mai închidă viața în munca ingrată a adunării de material ?" Dilema se cuvine a fi reținută, fiindcă Pârvan i-a dat o rezolvare tocmai în spiritul solidarității de care vorbeam. Gloriei postume, el îi prefera categoric imperativul social *(S,* 570).

Tot astfel, față de nevoia acută de instrumente de lucru în cercetare, Pârvan a înțeles că trebuie să-și frîneze ispita de a construi larg,

3 D. Gusti, *Personalitatea lui Vasile Pârvan : un model academic,* în *ASRS,* vol. cit., p. 340.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

dînd prioritate izvoarelor şi restituţiei fragmentare. Analiza precede sinteza, spunea el într-un articol de tinereţe. Dar lucrul acesta e valabil numai cînd vorbim de un istoric, nu şi cînd avem în vedere istoriografia în ansamblu. Căci istoricul trebuie în adevăr să se formeze profesional, lucrînd cu documente, explorînd arhive, reconstituind minuţios, pentru a ajunge abia apoi la generalizări. Analiza şi sinteza se situează în succesiune logică. La nivelul istoriografiei însă, a spus-o încă A. D. Xenopol, cele două studii sînt sincrone, căci nu se poate imagina una fără alta : efortul analitic e ghidat mereu de idei generale, procurate de sinteză, iar aceasta din urmă se modifică neîncetat prin achiziţii de ordin analitic. Dilema se vădeşte deci falsă, chiar dacă spiritele cantonate în factologie o evocă mereu. În ce-l priveşte pe Pârvan, el a îmbinat din capul locului analiza critică, restituţia istorică şi zborul în lumea ideilor, cum observa judicios Iorga întîmpinîndu-l la Academia Română. Între acesta din urmă şi spiritul monografic al lui D. Onciul — dacă e să fixăm o relativă opoziţie — nu era de ales, cu atît mai mult cu cît Iorga îmbina el însuşi, spectaculos, ambele ipostaze, iar analiticul său coleg, o ştim, nu era lipsit nici el de interes pentru sinteză. Atitudinile se cuvin abordate mai mult sub unghiul unei strategii a cercetării. I. Bogdan, D. Onciul, C. Giurescu susţineau prioritatea stadiului monografic, situînd sinteza în prelungirea acestuia. Totuşi corespondenţa îl arată pe Bogdan atent la ce făcea Iorga în materie de sinteză şi bucuros de rezultate. „Le chercheur de nos jours — observase Xenopol — sera toujours placé entre Charybde et Scylla. Il risquera, on bien de rester incomplet, et de ne pas atteindre pleinement le but qu'il se propose — la découverte de la vérité — ou bien de succomber sous le poids trop lourd des connaissances que la temps a rassemblées" [4]. Cît despre Pârvan, istoricul se salvează prin eforturi extraordinare de a pune în comunicaţie cele două nivele ale cercetării. Arheolog şi epigrafist, el nu s-a mulţumit să descopere, să adune şi să comunice documente, ci a căutat mereu să degaje linii de direecţie, atitudini, „idei şi forme", care, pătrunse de o structură logică, încep să vorbească de un „sistem" explicativ. Dilema lui se rezolvă astfel prin „ieşiri" integratoare în direcţia sintezei. N. Iorga fusese şi el confruntat cu aceeaşi aspră dilemă la începutul carierei. Simţind nevoia unei alte platforme documentare decît aceea fructificată de Xenopol, el a adunat mai întîi, ani în şir, informaţii noi de arhive şi biblioteci, pentru ca în 1905 să dea o primă sinteză de istorie a românilor şi să rămînă credincios acestui mod de a împăca exigenţa documentară cu imperativul sintezei. Este foarte probabil că modul său de a concepe sinteza nu-l mulţumea pe Pârvan, care ar fi dorit-o la un nivel mai înalt de abstracţie, ca în *Idei şi forme istorice* sau ca în primul eseu din *Memoriale*. Nicolae Iorga nu dorea să amestece filosofia în istorie, pe cînd mai tînărul său coleg o voia prezentă mereu. Cînd a fost să se decidă pentru o temă în vederea

4 A. D. Xenopol, *Les principes fondamentaux de l'histoire*, Paris, 1899, p. V-VI.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Congresului internațional de științe istorice de la Bruxeles, Pârvan s-a găsit în fața acestei dileme să comunice fapte (restituții fragmentare) sau concluzii în ordinea teoretică a domeniului ? „Faut-il me décider pour une exposition de synthèpsehilosophie historique), ou mieux pour un apport de quelques connaissances précises, nouvelles ?“ *(C,* 418). I-ar fi fost lesne să comunice fapte noi, de un interes sigur, dar nu era de preferat un zbor mai larg ? Cum l-a sfătuit atunci H. Delehaye nu știm, în absența scrisorii respective, fapt este că la congres (8—15 aprilie 1923) Pârvan a vorbit despre *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube*[5], îmbinînd oarecum cele două formule. Putea, desigur, să participe la mai multe secții, dar nu voia să facă pe importantul și s-ar fi mulțumit să rămînă simplu ascultător „à l'école des plus grands“ *(C,* 418). Recunoaștem aici aceeași rezervă care îl împiedicase să participe la alte reuniuni savante și care îl făcuse să se exprime ironic la adresa „omniprezenței“ și a „multicelebrității“ lui N. Iorga, atunci delegat la Congresul bibliotecarilor și bibliofililor *(C,* 243). Un studiu mai atent ar putea stabili chiar că Pârvan și-a stilizat atitudinile mai totdeauna prin comparație (adesea în contrast) cu marele său profesor, preocupat vădit să se îndepărteze de (inimitabilul) „model“ Efigia lui Constantin Giurescu, schițată în același an, cu prilejul recepției lui D. Gusti la Academia Română, e un demers cu substrat polemic, menit să ridiculizeze pe „diletanții tari în genealogii“, pe cei ahtiați de putere, fie și în lumea modestă a științei, care și ea implică strategii, alianțe, conflicte de interese[6].

Tensiunea antinomică a realității e de altfel o sursă continuă de dileme. Ele pot fi recunoscute ușor în istoria culturii române atunci cînd se ezită între fragment și întreg, analiză și sinteză, național și universal, factologie și idei, angajare civică și solitudine artistocratică, individual și colectiv, „minte și inimă“, pentru a nu aminti decît puține dintr-o serie și a lăsa deoparte principala antinomie (materie-spirit), atît prezentă și în sistemul de gîndire pârvanian. Ceea ce trebuie să amintim aici neapărat e străduința savantului de a obține mereu sinteza : în știință prin infuzie filosofică și meditație riguroasă ; în viața socială prin instilarea unei finalități etice mai înalte.

Opoziția dintre istoricul de cabinet și „istoricul vieții“, opoziție rezolvată prin cîștigul de cauză atribuit celui din urmă, definește nu mai puțin gîndirea lui Pârvan, o gîndire dilematică, interogativă, prin excelență, Spre deosebire de istoricii livrești, siguri de sine și categorici în răspunsuri, istoricii care alături de cărți cunosc și viața obișnuită „se tem să dea prea repede răspunsuri asupra legăturii și pricinilor faptelor omenești ; de multe ori ei mărturisesc neputința lor de a lămuri de ce s-a întîmplat cutare război ori s-a ivit cutare mare meșter de icoane frumoase și de case măreție ori de biserici cu totului tot nouă

5 *Bulletin de la Section Historique* (de l'Académie Roumaine), X, 1922—1923, p. 23-42.

6 Cf. Al. Zub, *În jurul unei comemorări la Academia Română*, în *Ateneu*. X, 1973, 10, p. 15.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

față de cele dinainte și se mulțumesc numai să spună *cum* a fost, și nu și *de ce* a fost așa și nu altfel. Și ei fac astfel, pentru că viața nu e așa de limpede, cum se arată în cărți, de fiecare om, după mintea lui, ci e amar de încurcată și neașteptată, cum e și ciocnirea dintre mințile nenumărate și cu totul străine una de alta, ale oamenilor care alcătuiesc împreună, cu sau fără voia lor, satele, orașele, țările, împărățiile, breslele lumii acesteia" *(IVR,* 5—6).

S-ar putea identifica la Pârvan atîtea alte dileme, precum aceea care-l raporteează la apartenența lui confesională *(C,* 227-228), la „vagabondajul" său științific între Roma și București *(C,* 254-255, 417), la limba în care s-ar cuveni să publice pentru a-și asigura maxima audiență *(C,* 263-265), dar nu e cazul să insistăm. Personaj de tip ahileic [7], concentrat și grav, amintindu-ne mereu modelul antic („mon ancien maître, Marc Aurele"), Pârvan a fost în același timp nu erudit și un gînditor, „Maître Erasme" și poetul sensibil disputîn-du-și în el întîietatea *(C,* 221 ; *S,* 487). Unul însemna precizie, rigoare, prudență, profesionalism ; celălalt respirație amplă, idealism activ, viziune metafizică. Primul l-a ajutat să extindă considerabil aria faptelor semnificative pentru istorie, al doilea să construiască monumental, fie că e vorba de monografii exemplare sau de edificii istorico-filosofice. „Istoria are poate mai mult ca oricare altă disciplină a se sprijini pe erudiți ca și pe cugetători" conchide Pârvan *(M,* 72) prevenind parcă orice formulare dilematică. În definitiv, (a spus-o Bolingbroke), ce altceva este istoria decît o filosofie care se învață prin exemple ? Dacă a recurs adesea la formulări de tip crocian, pedalînd mereu pe *diade* [8], este pentru că acest mod de gîndire dă textului mai multă tensiune ideatică. Între *tehnites* și gîndul metafizic *(S,* 458), Pârvan n-a ezitat totuși să prefere al doilea termen, ca sursă de armonie și integrare. El a vorbit de „marea suferință a exteriorizării ideii", dar și de „nebuna jubilare a găsirii armoniei între gîndul nou și materia inertă biruită" *(S,* 388), Anaxandros, purtătorul său de cuvînt din *Idei și formee istorice,* era un „atlet al gîndului", un cugetător de performanță, un plăsmuitor de idei în piatră. „Gîndul luptător" *(IF,* 124) constituie în definitiv un mijloc de armonizare a lumii. Iar triumful său depinde nu atît de competiția cu lumea, cît de întrecerea cu sine. „Examinează-te în continuu !" Îndemnul lui Marcus Aurelius se degajă și din biografia lui Pârvan, recomandînd măsură în toate și „eudemonie" a înțelepciunii. Reducerea la esență apare ca un principiu de metodă și de conduită, un principiu de economie a spiritului. „Folosește-te bine de timpul vieții tale", îndemnase împăratul filosof [9], iar în lumina acestei norme biografia lui Pârvan

7 Cf. Gabriel Liiceanu, *Încercare în politropia omului și a culturii,* București, 1981.

8 Em. Condurachi, *Vasile Pârvan și Benedetto Croce,* în *Luceafărul,* XV, 1972, 52, p. 3.

9 Marcu Aureliu, *Meditațiunile,* București, 1930, p. 142.

10 G. P. Stevans, *Vasile Pârvan, Vasile Pârvan, Vasile Pârvan, !,* în vol. *În memoria lui Vasile Pârvan,* București, 1934, p. 312.

11 Mircea Eliade, *Vasile Pârvan,* în *Cuvîntul,* III, 1927, 945, p. 1-2.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

se arată a fi de o densitate extraordinară. Stins înainte de vreme, pe cînd se afla doar la jumătatea vieţii mature, el a dus o existenţă de un activism fără egal, care l-a făcut pe Gorham P. Stevens să i se adreseze postum „pou helped to quicken the pulse of humanity" [10].

Era mulţumit de sine, de rezultatele muncii sale încordate ? Nicicînd. Activ cum puţini au fost în epocă, Pârvan visa totuşi liniştea meditaţiei, iar unul din eseurile lui filosofice indică o nostalgie sub acest unghi. El evocă „muza contemplaţiei", a melancoliei reflexive, ca o formulă de echilibrare a vieţii. „Le reveur mecontent" coexistă cu omul activ şi plin de iniţiative. Sub masca voluntaristă a demnitarului ştiinţei se simte lacrima pe care Mircea Eliade, unul dintre discipolii de ultimă generaţie, a crezut că o sesizează : „Tu ai plîns sub mască, aceasta se ştie, o frate Mort !" [11]. Dar a păstrat cel mai deplin calm în faţa neantului, avînd conştiinţa datoriei duse pînă la capăt. Căci firul vieţii e neespus de scurt „Te-ai suit în corabie, ţi-ai împlinit drumul pe apă, ai ajuns la liman ; dă-te jos ! Intri pe altă lume ? Zeii sînt pretutindeni, îl vei găsi şi acolo. Intri în nesimţirea totală ? Ai scăpat de suferinţe şi plăceri, ai scăpat de închisoarea acestui corp pămîntesc în care te-ai zbuciumat atîta vreme, cu toată superioritatea ta. Căci tu eşti minte şi geniu ; el pămînt şi tină" [105]. Reflecţii consolatoare pentru cineva care pusese mereu accent pe suflet, pe desăvîrşirea de sine, pe stoica *aequanimitas* care ne ajută să depăşim momentele de criză.

Stoicismul său nu vine însă numai din lecturi, ci şi dintr-o moştenire ancestrală de care era perfect conştient *(C,* 383). Această înţelepciune îl făcea să identifice fericirea cu sentimentul datoriei împlinite [12] şi să pună mare preţ, asemenea lui Marcus Aurelius, pe ordinea lăuntrică [13]. „Tot ce-ţi place ţie, cosmos, îmi place şi mie", spunea filosoful antic. Armonia cu întregul devine o sursă de împăcare, prin înţelegere, cu destinul. Stela lui Anaxandros din Apollonia, contemporană cu lupta de la Maraton şi tragediile lui Eschil, îi revela însuşirii de seninătate, modestie, integrar calmă în cosmos *(IF,* 183-216). Dar biografia cea mai senină devine la Pârvan o sursă de nesfîrşite interogaţii, cum s-a putut vedea mai sus. Poate nici un alt istoric n-a semănat în textele sale mai multe semne de întrebare. El caută, întreabă, provoacă, demersul său se plasează într-un spaţiu al dilemei fără ieşire, o dilemă ce ţine oarecum de sistemul său interpretativ. „Fericiţi cei ce se îndoiesc, căci aceia vor afla adevărul !" *(C* 345). O îndoială metodică se poate observa şi în scrisul şi în atitudinile lui Pârvan. Opera ştiinţifică şi notele intime fac, din acest punct de vedere, corp comun şi se integrează aceluiaşi spaţiu al dilemei.

12 Marcu Aureliu, *op. cit.,* p. 25.
13 *Ibidem,* p. 32-33.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

VASILE PÂRVAN LES DILLEMMES DU LETTRÉ

Résumé

On relève dans ces pages que toute la vie du savant se place sous le signe de la recherche et du dilemme. L'époque même comportait tant de dilemmes, auxquels l'historien sentait le besoin de fournir ses réponses. En les formulant avec lucidité, Pârvan savait qu'il ne restait assez de place pour des ilusions. Les dilemmes de sa vie intime, ceux de la société roumaine du début de notre siècle et ceux du mécier qu'il a brillamment professé sur le terrain de l'histoire et de l'archéologie font l'objet de cette analyse. Il n'y a peut-être pas d'istorien qui eût parsemé ses textes de tant de points d'intérogation. Il cherche, demande, provoque, sa démarche se place dans un espace du dilemme sans issue, un dilemme qui tient en quelque sorte de son système d'interprétation. Son œuvre scientifique et les reflexiintimes font, sous cet angle, corpe comun, et s'intègrent au même espace du dilemme.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CONTRIBUȚIA LUI VASILE PÂRVAN PRIVIND LOCALIZAREA DAVELOR PE SIRET *

de VIOREL CĂPITANU

În ultimii douăzeci de ani, institutele de specialitate și muzeele de istorie și-au concentrat eforturile în bazinul Siretului mijlociu în vederea cunoașterii și elucidării unor probleme de interes național privind civilizația geto-dacă în perioada așa zisă „clasică".

Această zonă l-a preocupat în mod deosebit pe Vasile Pârvan, atunci cînd și-a adunat informațiile prețioase în vederea elaborării lucrării sale capitale „Getica", operă fundamentală pentru punerea în valoare a civilizației geto-dacice [1].

Vasile Pârvan, ctitorul arheologiei moderne românești, ne furnizează în *Getica*, primele informații asupra davelor de pe Siret, pornind de la următorul text din Geografia lui Ptolemeu : „În partea aceasta a Mediteranei, prin părțile fluviului Hierasus sînt orașe : Zargidava, Tamasidava și Piroboridava, nu departe de însuși acest rîu" [2].

Din această simplă enumerare a celor trei localități, Vasile Pârvan se găsea fără îndoială în fața a trei nume de origine pur dacică, aflate „înăuntru rîului Hierassus [3], identificat cu rîul Siret [4], de astăzi. (Tiarantos în Herodot, IV, 48 ; Gerassus în Ammianus Mercellinus, XXXI, 3, 7 și Seretos în Const. Porphyrogenetul, De admin. imp., XXX, VIII, 7). Piroboridava, cea mai sudică dintre localitățile menționate, fiind indicată ca stînd la o anumită distanță de vărsarea rîului Hierasus în Dacia, la Dinogeția, a cărei poziție Ptolemeu o dă, ca fiind de 53° long. și 46° 40' latitudine.

Este cunoscut faptul că textul a fost supus, ori de cîte ori s-a apelat la el, unei critici exhaustive din partea celor care s-au ocupat asupra localizării davelor, între care și Alex. Vulpe, care a arătat că „singura cale de-a aduce noi contribuții în ceea ce privește localizarea davelor este compararea textului cu izvoarele arheologice obținute prin cercetări și săpături arheologice [5].

---

* Comunicare ținută cu ocazia celui de-al V-lea Simpozion național de tracologie de la Bacău dedicat lui V. Pârvan.

1 Vasile Pârvan, *Getica. O protaistorie a Daciei*, 1926, p. 266.

2 Ibidem, p. 266.

3 Alexandru Vulpe, *în Studii Clasice*, VI, 1964, p. 233 și urm.

4 Vasile Pârvan, *Nume de rîuri daco-schythice*, p. 12.

5 Alexandru Vulpe, *op. cit.*, p. 233.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

La data cînd Vasile Pârvan şi-a scris opera, s-a bazat în exclusivitate pe informaţiile din Geografia lui Ptolemeu fiind convins că Moldova în totalitate făcea parte din Dacia de răsărit, situaţie confirmată prin toponimia ce ne-a păstrat-o Ptolemeu din această regiune transdanubiană ce făcea parte din Möesia Inferor : „Se cunoaşte aici între Siret şi Nistru, chiar pe Nistru, oraşul *Tyras* cu numele lui getic, deasupra braţului Chiliei, la Mare, iar la răsăritul Siretului : Zarigidava, Tamasidava şi Piroboridava, din Ad Möesiam, nu departe de însuşi acest rîu. *Zargidava*, cel mai nordic, precizează autorul *Geticelor*, ca de origine iraniană în prima parte a lui, dar de apelaţie getică prin a doua parte, dava..., precumpănitor şi statornic locuit de geţi. *Tamasidava*, la sud de primul (oraş), necunoscut. Aşezat de Thomaschek în părţile Bîrladului şi explicat foarte posibil thraco-dacic. *Piroboridava*, pe Siretul de Jos, în plin ţinut celtic : la E Britogalii, la V Cotensii". (Cf. Schütte, fig. 12, şi harta din Cod. Urbinas 85" [6]).

După Vasile Pârvan ştirile din Ptolemeu sînt autentice, ele corespund unor realităţi lingvistice trace, iar indicaţiile ptolemeice, despre itinerarea ţinuturilor thraco-getice sînt puternic susţinute prin ştirile anterioare de la Iulius Caesar, Agrippa, Strabon, Plinius [7].

În ce priveşte greşelile de longitudine şi latitudine ale lui Ptolemeu, precizează V. Pârvan, sînt cîte odată aşa de mari, încît localizarea lor pe hartă devin cu totul iluzorii, dar în general prototipele lui sînt remarcabile" [8].

La prima vedere harta lui Ptolemeu pentru Dacia răsăriteană surprinde, deoarece menţionează pe Hierasus doar trei aşezări, respectiv Zargidava, Tamasidava şi Piroboridava, dar Vasile Pârvan atrage atenţia, că Ptolemeu a spus iarăşi adevărul cînd a declarat de la început că nu va cita decît „oraşele" mai însemnate ale Daciei, pe celelalte lăsîndu-le la o parte [9].

Din analiza amănunţită a datelor relatate de Vasile Pârvan, cu privire la davele de pe Siret, ne dăm seama că pînă la apariţia lucrării sale „Getica", în anul 1926, valea Siretului nu era cunoscută aproape de loc din punct de vedere arheologic decît din sondajele de mici proporţii efectuate la Barboşi şi Poiana, a căror rezultate au fost înserate într-o lucrare apărută în anul 1913 [10].

Materialele arheologice descoperite la Poiana constituie repere sigure în Getica, ori de cîte ori autorul ei, se referă de la La tène-ul dacic de pe cuprinsul României altăuri de Zimnicea, Tinosul, Piscul Crăsani, Sighişoara [11] etc.

În anul 1927, Radu şi Ecat. Vulpe, la îndemnul lui Vasile Pârvan, încep să cerceteze ştiinţific aşezarea de la Poiana, com. Nicoreşti, cu

6 Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 267.
7 Ibidem, *op. cit.*
8 Ibidem, *op. cit.*, p. 280.
9 Ibidem, *op. cit.*
10 Vasile Pârvan, *Castrul de la Poiana şi drumul roman prin Moldova de Jos*, 1913.
11 Vasile Pârvan, *Getica*, p. 571-600.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

rezultate remarcabile [12], dar aceste descoperiri n-aveau să mai fie cunoscute de Vasile Pârvan, deoarece în urma unei banale intervenții chirurgicale avea să treacă în lumea umbrelor.

An de an cei doi mari învățați aveau să continuie cercetările, iar în anul 1931 vor localiza *Piroboridava* din harta lui Ptolemeu la Poiana [13].

Vasile Pârvan considera că secolul I î.e.n. trebuie să însemne din punct de vedere arheologic „o operă de culminare a civilizației indigene getice, fructificată și înfrumusețată de dubla penetrație civilizatoare romană dinspre sud-vest, greacă dinspre E și SE, pe valea Dunării și a marilor ei afluenți în sus pînă departe în Ardeal" [14].

Receptivitatea daco-geților este cunoscută astăzi în ceea ce privește asimilarea influențelor culturale venite din afară și la est de Carpați, mai ales prin descoperirile arheologice din marile așezări de la Poiana, Răcătău și Brad precum și din multe alte așezări de pe teritoriul Moldovei.

De la Vasile Pârvan încoace s-au încercat tot felul de interpretări asupra textului privind localizarea davelor din harta lui Ptolemeu, dar pînă la descoperirea așezării de la Poiana, identificată de Radu Vulpe cu antica Piroboridava, considerată în prezent drept „Troia civilizației dacice" pentru teritoriul de la est de Carpați, toate argumentele folosite nu aveau sorți de izbîndă.

În prezent, prin numărul mare de așezări geto-dacice descoperite și o parte din ele temeinic cercetate s-a putut trece la o astfel de comparație a izvoarelor scrise cu cele arheologice, la care o contribuție substanțială au adus-o Radu și Ecaterina Vulpe, Nicolae Gostar, Alexandru Vulpe, Silviu Sanie, Vasile Ursachi, Sivia Teodor, Virgil Mihăilescu-Bîrliba etc.

Investigații minuțioase au fost făcute de-a lungul Siretului și pe trei din afluenții săi vestici Trotuș, Bistrița și Moldova, iar în ultima vreme și în regiunea păduroasă, traversată de rîurile Suceava și Sucevița [15], cu rezultate mulțumitoare.

În bazinul Siretului mijlociu, în prezent se întreprind cercetări arheologice de mare amploare în davele de la Brad și Răcătău cu rezultate de-a dreptul surprinzătoare.

Descoperirile de la Poiana, Răcătău și Brad asigură o continuitate de locuire pentru la Tene, începînd cu secolul IV î.e.n. și pînă în primul deceniu al secolului II e.n., cînd întreaga Dacie este cucerită de romani.

Așezările de tip dava de pe Siret, respectiv Priboridava, Tamasidava și Zargidava au avut aceeași intensitate de locuire, cu observația că stratul de cultură pentru epoca geto-dacă măsoară aproape 3 m la Poiana și 2 — 2,5 m în unele porțiuni la Brad și Răcătău.

---

12 R. Vulpe, în *Rev. Arch.*, XXXIV, 1931, 2, p. 237-257.

13 R. și Ecat. Vulpe, *Les fouilles de Poiana*, în Dacia, III-IV, 1927—1932, p. 253-351, idem, în Dacia, VII-VIII, 1937—1940.

14 Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 74.

15 Cercetările aparțin lui Mircea Ignat. Material inedit.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Majoritatea specialiștilor în materie, consideră că aceste așezări fac parte din categoria davelor, în sensul de „oppida", așa cum de altfel le-a definit Vasile Pârvan, cînd și-a scris opera și prin care avea să facă cunoscut lumii întregi „măreția poporului geto-dac".

În ceeea ce privește localizarea davelor, cercetările de suprafață efectuate de-a lungul Siretului au demonstrat că nu sînt șanse pentru a descoperi în viitor alte așezări semnificative, de mărimea celor puse în discuție aici, care să modifice actuala situație din punct de vedere geografic și arheologic.

La prima vedere grupul Priboridava, Tamasidava și Zargidava corespund așezărilor de la Bărboși, Poiana și Răcătău, dar acest fapt intră de la început în contradicție cu simpla expresie din Indreptarul Geografic al lui Ptolomeu „înăuntrul țării", acesta presupune, după cum apreciază Alex. Vulpe, o distanță apreciabilă de la vărsarea Siretului în Dunăre[16].4

Este adevărat că N. Gostar și mai recent Silviu Sanie n-au renunțat la identificarea așezării de la Bărboși[17] cu Priboridava, situație valabilă pînă cînd a fost descoperită o nouă așezare de talia Poienii, cea de la Răcătău, aflată între Poiana și Brad, cu o mare bogăție de materiale arheologice și cu o intensitate de locuire de aproape cinci secole. În aceste condiții localizarea Priboridavei de la Bărboși cade de la sine.

Descoperirile arheologice de la Bărboși[18] ca și cele de la Corni — Tătărăști [19] nu pot fi comparate nici pe departe cu nici una din așezările geto-dacice din bazinul Siretului mijlociu.

Din punctul nostru de vedere aceste două așezări și încă multe altele de mărimea acestora, nici nu pot fi considerate dave în sensul de „oppida" și de aceia credem că nici nu pot fi luate în discuție atunci cînd se încearcă identificarea „polisurilor" menționate de Ptolomeu cu Piroboridava, Tamasidava și Zargidava. Că la Răcătău ne aflăm în fața unei așezări de tip dava, pe care am identificat-o ipotetic cu Tamasidava, acest lucru nu mai surprinde în prezent pe nimeni. În sprijinul acestei localizări se înscriu și amforele ștampilate de Heracleea Pontica, Sinope, Cos etc., care demonstrează o activitate comercială intensă cu produse din sud cu un centru economic puternic de talia așezării de la Răcătău, din bazinul Siretului mijlociu.

În cele aproape două decenii de cercetări asidui la Brad și Răcătău, ne aflăm în prezent în fața unui imens material care ca și la Poiana

16 Alexandru Vulpe, *op. cit.*, p.

17 N. Gostar, Ioan T. Dragomir, S. Sanie, Seiva Sanie, *Castellum și castrul roman de la Barboși*, în Sesiunea de comunicări științifice, I, 1971, p. 418-424; N. Gostar, *Cetățile dacice din Moldova și cucerirea romană la nordul Dunării de Jos*, în Apulum, V, 1964, p. 137-149; Silviu Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei*, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 18.

18 N. Gostar, *op. cit.*, p. 145.

19 Alexandru Vulpe, *op. cit.*

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

uimește și impresionează pe toți acei care vin în contact cu aceste vestigii aparținînd strămoșilor noștri geto-daci [20].

Aceste mărturii, adiționa celor descoperite în întreg spațiul locuit de geto-daci, confirmă odată în plus cele trei coordonate ale civilizației geto-dacice : originalitatea, unitatea și continuitatea, dovedite, cum bine se cunoaște pe întreaga vatră de formare și afirmare a marelui neam geto- — dac de pe teritoriul actual al României.

Valorificarea acestui patrimoniu, care aparține strămoșilor noștri, este o datorie patrotică și un act de demnitate, cum pe bună dreptate se exprima Vasile Pârvan, pe care-l omagiem astăzi.

LA CONTRIBUTION DE VASILE PÂRVAN CONCERNANT LA LOCALISATION DES FORTINS (TYPE DAVA)

Résumé

L'auteur souligne dans cet article la contribution de Vasile Pârvan, par son oeuvre remarquable „Getica", á la localisation des fortin (davae) daciques sur le rive du Siret : Piroboridava, Tamasidava et Zargidava, en partant de la carte géographique de Ptolemeu, étant convaincu que les informations qui mous les donne le géographe alexandrin sont authentiques et corréspondent aux réalités linguistiques d'origine daciques.

Vasile Pârvan souligne qu'à la première vue la carte de Ptolemeu surprend, pour la Moldavie, parce que sont mentionnés, sur le rive du Siret (Hierassus) seulement trois fortins, à sovoir Zargidava, Tamasidava et Piroboridava ; mais il ne faut pas onblier, écrivait Pârvan, que Ptolemeu a dit de nouveau la verité alors qu'il a precisé au commencement „qu'il mentionnra seulement les villes plus importants".

Les découvertes arhelogiques des grands ampleurs effectuées à Poiana par le professeur Radu Vulpe et celles de Răcătău et Brad corraborés avec les imformations écrites, avaient á confirmer pleinenment ce qu'intuitivent pensait V. Pârvan.

Les établissements des fortins (dava) sur le Siret, respective Piroboridava (Poiana), Tamasidava (Răcătău) et Zargidava (Brad) ont eu la même densité d'habitation, elle faissant parti du catégorie des établissement connus sous le non d'oppidum, tele comme ont été défini par Vasile Pârvan.

20 Viorel Căpitanu și V. Ursachi, în *Carpica*, II, 1969, p. 93-130 ; idem, în Crisia, 1972, p. 97-114, idem, Thraco-Dacica, 1976, p. 271-277 ; Vasile Ursachi, *Contribuții la problema așezărilor dacice de pe valea Siretului*, în Memoria Antiqvitatis, I, 1969, p. 105-119 ; Viorel Căpitanu, în Carpica, VIII, 1976, p. 49-120 ; Dicționar de istorie veche a României, București, 1976, Dicționar enciclopedic de artă veche a României, 1980, Viorel Căpitanu, în Carpica, XV, 1983, p. 141-153 ; idem, în Carpica, XVI, 1984, p. 60-83.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CÎTEVA CONSIDERAȚII DESPRE JORGE LUIS BORGES

de VASILE FLOREA

La 24 August 1899, într-o casă arătoasă de pe strada Tucuman nr 34, situată în inima orașului Buenos Aires, capitala Argentinei, a văzut lumina zilei Jorge Luis Borges. Dacă reconstituim, cît de sumar, drumul genealogic al scriitorului argentinian constatăm că istoria țării sale se află profund înrădăcinată în el și în jurul său. Genealogic, Borges este legat de principalele personaje care au cucerit Rio de la Plata. Prin tatăl său, Jorge Guillermo Borges și strănepotul ofițe- poetul este nepotul colonelului Francisco Borges și este strănepotul ofițerului cu același nume din marina portugheză, căsătorit în 1829 cu dona Carmen Lafinur. Prin familia Lafinurilor, J. L. Borges se înrudește cu poetul și filozoful Juan Crisostomo Lafinur, probabil primul indiciu genetic al înclinației sale pentru literatură și filozofie. Prin mama sa, dona Leonora Acevedo, fica lui Isidor de Acevedo și al Leonorei Suarez Haedo, coboară pînă la eroii independenței Argentinei. Isidor Suarez, străbunicul lui Borges pe linie maternă, a fost unul din eroii militari ai independenței sud americane. După ce s-a distins pe cîmpul de luptă, unde s-a decis soarta Argentinei și a statului Chile, Suarez participă, în fruntea soldaților săi argentinieni, la marea bătălie de la 6 august 1824, la Junin (Peru). Atunci cînd Boliver a fost virtual bătut de generalul spaniol Canterac, colonelul Suarez, luînd locul generalului, transformă deruta în victorie. În timpul sangvinarului dictator Rosos, Suarez s-a exilat la Montevideo (Uruguay), unde muri în 1846. Borges îi va consacra poemul „ Pagină scrisă în memoria colonelului Suarez, învingătorul de la Iunin", cuprins în culegerea Poemos (1954). Colateral, scriitorul argentinian se înrudește cu brigadierul general Miguel Estanislao, colaborator, în celebra campanie de emancipare a Anzilor, al generalului Jose de San Martin, eroul cel mai celebru și venerat al argentinienilor. El a fost un Libertadores al Americii spaniole în timpul războaielor de independență desfășurate între 1810 și 1825. Un alt erou, Francisco Narciso de Laprida, fratele străbunicii lui de pe mamă, a prezidat Congresul de la Tucuman, la care a fost proclamată Independența Argentinei (6 iulie 1816).

Eu care am studiat legile și canoanele
eu, Francisco Narciso de Laprida
a cărui glas proclamă Independența.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Am descoperit în sfîrşit
cheia secretului anilor mei
în destinul lui Francisco de Laprida,

spune poetul, evocînd cu veneraţie în „Poemul conjectural", publicat în „La Nacion" (1943), amintirea gloriosului său strămoş.

Primul război mondial îl surprinde într-o călătorie în Europa cu familia. Se va stabili în Elveţia, mai întîi la Geneva, unde Borges îşi va face studiile secundare. Apoi va locui la Luganos. Între 1919—1920 îl aflăm, împreună cu tatăl, mama şi sora lui, în Spania, la Madrid, unde Borges devine un obişnuit al reuniunilor nocturne de la cafeneaua „Colonial", loc de refugiu al scriitorilor, poeţilor şi jurnaliştilor. Aici Cansinons-Assens îşi instalase fotoliul său liric. El frecventa, de asemenea, cercul Vesperal de l'Or du Rhin, braseria de Plaza de Santa Ana, unde veneau, după bunul lor plac, fără un „maître" vizibil, colaboratorii revistelor Grecia şi Ultra. Datorită comunicativităţii facile a mediului madrilian. J. L. Borges intră în relaţie cu scriitorii Garfais, Eugenio Mantas, Antonio M. Cubera şi chiar cu Vanda Villar, directorul revistei Grecia, care apărea la Sevilla. Cansinos-Assens, în „Evocation de Jorge Luis Borges" menţionează că „Borges era un adolscent cînd a venit în faţa cercului nostru „Colonial" din Madrid, transformat atunci în laboratorul noilor forme estetice ale acestor „isme" literare — creaţionism, dadaism care fuzionează în acest „ultraism" mult mai deschis... „Borges optă peentru curentul nou, adoptă ultraismul şi reîntorcîndu-se în Argentina, aduse acolo noua neliniştе estetică, o defini şi o comunică altor tineri poeţi, înfiinţînd revistele „Proa şi Nosotros". Despre „ultraismul" enunţat de Cansinos-Assens, venerat de Borges, istoricul literar Enrique Anderson Imbert, într-o remarcabilă lucrare [1], scria că, de fapt „ultraismul" nu există sau, în cel mai bun caz, poate fi considerat ca un fenomen de reviste. Dar entuziasmul tînărului poet argentinian pentru ultraism a fost de scurtă durată, spre 1921, schimbîndu-se într-o atitudine de dispreţ şi agresivitate. Spre anii douăzeci, preferinţa lui mergea de la clasici la conceptualiştii Queveda şi Torre Villarroel, alternaţi cu cîţiva scriitori englezi, Berkaly, Sir Thomas Browne, Ouincey. În acest mod, J. L. Borges, printr-un simplu joc al comparaţiilor, ajunge să considere ca pură utilitate tehnică poemele ultraiste, înşirare de senzaţii izolate, îngrămădire de imagini senzuale, plastice şi provocante. Într-adevăr, şocul psihic primit în momentul regăsirii oraşului său natal, Buenos Aires, după mai mulţi ani de şedere în Europa, fusese cauza determinantă a unei atare schimbări. De aceea, cînd Borges publică la aceeaşi dată prima sa carte poetică „Fervor de Buenos Aires" — el excluse poemele de stil ultraist în afară de două (nesigur ultraiste). Totuşi trebuie să facem o deosebire între ultraismul spaniol şi cel argentinian sub raportul mutaţiilor determinate de această mişcare literar-estetică în cele două ţări. Borges, care îşi asimilase mediul cultural spaniol pînă la identitate, rămîne totuşi un exponent remarcabil al cul-

1 E. Anderson Imbert, Historia de la literatura Hispano-Americano. t. II. p. 71-197.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

turii argentiniene în tot ce are ea mai specific. Geniul borgesian nu se diluează în apele vaste ale culturii europene, ci rămîne ireductibil hispanoamerican, la confluența marilor curente spirituale. De aceea, Borges, sesizează just că, în Spania, ultraismul se definește ca o reacție contra rubendarismului ; în Argentina el lua ca țap ispășitor întreaga poezie modernistă, considerată caducă, a lui Leopeldo Lugones. O atare atitudine este mai justificată, în principiu, decît aceea a poeților ultraiști spanioli, căci dacă nicaraguianul Ruben Dario, care aparținea curentului creat de poetul cubanez Jose Masti (a doua jumătate a sec. XIX) a unificat creațiile individuale ale trecutului într-o unitate estetică dînd naștere la o nouă epocă literară în toate țările în care îl dusese viața sa rătăcitoare : America Centrală, Chile și Argentina. Ruben Dario a publicat mai ales în 1889, ale sale Proze profane, făcuse să crească în Argentina valul modernismului. Pe crestele acestui val se afla Leopoldo Lugones (1874—1938) care cunoscuse bine pe Dario și, primind moștenirea acestuia, se arăta cel mai strălucit poet argentinian și dintre cei mai fecunzi.

În 1920, Lugones domină incontestabil literaturile naționale cu atît mai mult cu cît generația poetică dintre 1900—1920, atît pe malurile lui Rio de la Plata cît și în restul continentului Sud-American se dovedea de o calitate mediocră.

Ruben Dario era mort (luînd cu el ascendentul său foarte diluat deja), din contra, Lugones continua să trăiască și să combată cu vigoare orice tentativă de reînnoire și inovație literară. El ataca cu furie ceea ce atunci se numea în Argentina „sensibiltatea nouă", noțiune împrumutată de la Ortega y Gasset într-una din conferințele sale ținute la Buenos Aires, în timpul primului său voiaj din 1916. În frecventele sale articole autorul poemului „Lunario sentimental" care, la începutul secolului debutase ca un renovator subversiv, continuă pînă la moartea sa (1938) de a interpreta neobosit cu o obstinație demnă de o cauză mai nobilă, versul liber, pe care-l identifica din greșeală cu „ versul fără rimă", susținînd că acolo unde nu este vers nu este poezie ! În acest timp, Jorge Luis Borges se grupa cu prietenii săi argentinieni la revistele Prisma și Proca, fondate de el, respingînd cu ironie și chiar dispreț punctele de vedere ale lui Lugones. Cîțiva ani mai tîrziu el se consacra sarcinei inverse, exagerînd chiar repararea impusă pînă la hiperbolă proclamîndu-l pe Lugones drept „părintele și maestrul magician", principiul întregii poezii moderne. Borges aprecia că toate noutățle posibile, în ceea ce privește imaginile și metaforele, erau conținute în „Lunario sentimental" (1909), astfel încît poeții ultraismului argentinian erau simpli plagitori docili. Desigur că o asemenea personalitate artistică atît de antitetică debutează în gîndirea estetică prin pendulările sale de la un punct maxim la cel opus. Dar în El hacedor, ultima carte a lui Borges, dedicată lui Lugones ca pentru a solda o datorie imaginară, spre deosebire de La guerra gaucha [2], personifică sobrietatea, spiritul de sinteză tinzînd spre practirea aforismului și sentinței. Iată ce scrie Borges Eu sînt porteno... sînt

2 Țăran din Rio de la Plata, specializat în creșterea vitelor.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

născut pe la 1900... la 18 ani mergeam în Spania. Aici am colaborat la începuturile ultraismului [3].

Eminența cenușie a ultraismului, Cansinos-Assens laudă pe Borges, referindu-se, evident, la „Luna de efrente" de a fi reușit să asimileze noul spirit, fuzionîndu-l cu acela provenit din cultura sa fără ostentația noutății [4]. Dar Gloria Videla reconfirmă aprecierea lui Cansinos-Assens într-un mod mult mai profund și mai cerebral subliniind că poemele din „Fervor de Buenos Aires" au o unitate în sens constructiv, o emoție conținută prin reflecție și nu simple „coliere de imagini".

Entuziasmului de tip whitmanian în raport cu pluralitatea universului, Borges îi substituie spațiul limitat al unei sentințe sau lumea strîmtă din care el însuși extrage bogățiile, revenind la copilăria lui din propria sa țară.

Manuel Durau, în articolul „Les deux Borges", scria cu îndreptățire Il y a un Borges poete, un Borges essayiste et un Borges conteur, et il est difficile de comprendre l'un sans les autres". El s-a format ca poet, așa cum am arătat deja, la școala de avangardă a Madridului de după primul război mondial, apoi într-un Buenos Aires, în care domnea ca maeștri poetul Lugones, un Gomez de la Serna, Huidobor și Apolinaire.

Nu socotim toate „ismele" de atunci, pe cît de numeroase pe atît de trecătoare, care provocau tineretul doritor de a găsi armele cu care să combată retorica modernistă a lui Ruben Dario. „Imagismul" anglo-saxon corespundea ultraismului hispanic a lui Gomez de la Serna și Huidobro, amîndoi în căutarea exaltată a imaginilor fugitive. Nimeni nu ignoră (sau mai curînd toată lumea a uitat) că trăsătura dinstinctivă a acestei generații literare a fost întrebuințarea abuzivă a cîtorva tipuri de metafore cosmice și citadine" [5].

„Curtea este rampa
Prin care curge în casă cerul,
Seninul,
Eternitatea așteptată la locul de intersecție a
stelelor
Și este dulce să triăești prietenia
În obscuritatea viței de vie, a unei streașine
sau lîngă o fîntînă

(Fervor de Buenos Aires)

Aproape tot poemul este alcătuit din fraze și imagini în maniera lui Gomez de la Serna. Borges, om timid, discret, pudic, a trebuit să gîndească că cea mai bună cale de a nu nega eul său, sentimnetele sale intime (spre deosebire de Lugones, era împotriva oricărui sentimentalism) fără a le pune prea mult în evidență, era de a „De-a realiza" realitatea întregului univers poetic. În proză aflăm, ca procedeu, o lentă irealizare cufundată într-un climat de neliniște care atinge punctul ei culminant într-o viziune subiectivă : momentul hotărîtor în care înfruntă,

3 Exposicion de la actual poesia argentina (1927).
4 La nueva literatura III, Los poetos Madrid, 1927.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

sub o formă tranșantă și definitivă, un adevăr, în mod obișnuit dezagreabil, dar pe care-l acceptă pentru totdeauna. În acest sens, Borges scrie că „întreaga viață umană nu înțelege în realitate decît un moment: momentul în care omul știe pentru totdeauna că el este" [6]. El ilustrează acest concept teoretic în „Biografia de Tadeo Isidora Cruz". În aceste povestiri, observă Gutierrez Birardot, repetiția devine identitate de destin" Într-adevăr la Borges problema veritabilei identități a eroilor din povestirile sale este cel mai adesea legată de observarea filozofică a timpului și a eternității, de problema existenței pur interioară a unei lumi care este un labirint de oglinzi și în care eroii dialoghează fără să știe că de fapt ei sînt una și aceiași persoană. În „Poemul conjectural" Borges ilustrează identitatea eroilor, povestind cum o persoană asasinată în 1829 era un căpitan din Purgatoriul lui Dante. Cu toate acestea, la Borges chiar cînd fantezia joacă un rol atît de însemnat, ea nu este pusă în serviciul eroilor și nici nu este destinată divertismentului. Este o fantezie profundă, gravă care, ștergînd granițele între vis și realitate, între joc și experiența constructivă, ne plasează într-o ambianță conjecturală, în același timp vagă si pasionată. Disoluția personalității tradiționale și transformarea timpului în eternitate nu dirijează emoția ci o conturează, integrînd-o într-un tot mai vast. Este semnificatiiv că acest exorcism de care s-a servit Borges pentru a îndepărta emoția din textele sale, apare tocmai cînd pune la îndoială ipoteza fundamentală pe care și-a edificat una din povestirile lui: existența eternității și, prin aceasta, inexistența eului și a timpului.

În a sa „Refutacion del tiempo" el scrie: „a nega derularea temporară, a nega eul, a nega universul astronomic sînt descoperiri aparente și consolări secrete. Destinul nostru... nu este înspăimîntător pentru că este ireal; el este înspăimîntător pentru că este ireversibil. Timpul este substanța lui din care sînt făcut... Lumea din nefericire este reală: eu, din nefericire, sînt Borges".

În povestirea Teön uqbar orbis Tertius, Borges ne face să simțim adevăratul raport istoric între imaginație și natură. Ambiguitatea supremă a omului ține de faptul că el este în același timp produs al naturii și un corp străin în mijlocul cosmosului.

În „Limba argentinienilor" Borges nota: „Metafora este un eveniment familial al gîndirii mele... A metaforiza înseamnă a gîndi, înseamnă a reuni imaginile sau ideile" [7]. Trebuie să avem în vedere că sursele lui Borges și idolii săi provin, chiar de la început, din țări diferite. Om de o vastă cultură, de o inepuizabilă curiozitate, scriitorul argentinian simte că face parte dintr-un curent literar internațional. În acest sens el scria „Tradiția noastră este întreaga cultură occidentală și cred că tradiția noastră este Europa. Cred de asemenea că noi avem chiar dreptul la această tradiție" [8].

---

5 J. L. Borges, Leopoldo Lugones, Buenos Aires, 1955, p. 56.
6 El Aleph, Buenos Aires, 1949, p. 52.
7 El idioma de los argentinos, Buenos Aires, 1928, p. 55.
8 El escretos argentino y la tradition, 1953.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Şi cu toate acestea, argentinianul din Borges rămîne prezent într-o formă categorică

Străzile din Buenos Aires
sînt măruntaiele sufletului meu
şi că :
Această cetate despre care am crezut că este
trecutul meu
Este în acelaşi timp viitorul meu şi prezentul meu
Iluzii sînt anii pe care i-am trăit în Europa,
Am fost întotdeauna (şi voi fi întotdeauna) la
Buenos Aires [9].

9 Fervor de Buenos Aires „Borges Poemos", p. 13.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

COSTACHE NEGRI
SCRISORI CĂTRE C. ROSETTI-TEȚCANU

de PAUL PĂLTĂNEA

Sînt greu de precizat, din lipsa documentelor, împrejurările în care C. Negri l-a cunoscut pe C. Rosetti-Teţcanu [1]. Nu este exclus ca Negri să-l fi întîlnit pe Rosetti-Teţcanu în perioada 1 septembrie 1894—aprilie 1850, cînd Negri este membru al Divanului Apelativ şi stă mai mult la Iaşi [2], sau după august 1852, cînd Josefina, fiica lui Negri, se căsătoreşte cu Vasile Romalo, cumnatul lui C. Rosetti-Teţcanu [3]. Prilejuri au putut exista şi după 3 noiembrie 1854, cînd Negri este numit „şef" (ministru) al Departamentului Lucrărilor Publice [4] şi rămîne vreme mai îndelungă la Iaşi. Dacă nu s-au cunoscut într-unul din momentele amintite mai sus, atunci sigur au făcut cunoştinţă după 1 iulie 1856, cînd Negri se stabileşte la Tîrgu Ocna [5].

Înclinăm, totuşi, să credem că s-au întîlnit cu mult înainte de mutarea lui Negri la Tîrgu Ocna, căci a trebuit să treacă mai multă vreme, cu dese mărturisiri de afecţiune şi bună credinţă pentru nevoile poporului român, ca Negri să recunoască, în srisoarea din 26 septembrie 1857, că C. Rosetti-Teţcanu îi este „între cei mai de aproape ai miei buni şi vrednici prieteni".

---

1 Pentru biografia şi activitatea lui politică, vezi R. Rosetti, *Costachi Rosetti-Teţcanu, 1814—1879*, în *AARMSI*, s. III, tom. XIX, 1937, p. 237-248 ; Idem, *Familia Rosetti*, I. Bucureşti, 1938, p. 214-221 ; Constantin Th. Ciobanu, *Costache Rosetti-Teţcanu*, în *Ateneu*, 21, 1984, nr. 3, p. 5 ; nr. 4, p. 10 ; nr. 5, p. 14 ; Paul Păltănea, *Note la biografia lui Costache Rosetti-Teţcanu*, în *Carpica*.

2 Paul Păltănea, *Viaţa lui Costache Negri*, Iaşi, 1985, p. 109.

3 Vasile Romalo este fiul lui Gheorghe şi al Mariei Rosetti, soră cu Elena Cuza, fratele Eufrosinei Romalo (1821—1865) cea de a treia soţie a lui C. Rosetti-Teţcanu.

4 P. Păltănea, *op. cit.*, p. 118.

5 În condiţiile „zdelcăi" din 3 mai 1856, prin care vinde moşia Minjina lui Hristodor Alexandri din Galaţi, se precizează că Negri poate păstra „casa boicrească" pînă la 1 iulie (P. Păltănea, *Noi contribuţii la biografia lui Costache Negri*, în *Danubius*, II-III, 1969, p. 145). Într-o scrisoare din 22 noiembrie 1856 către I. Ghica, expediată din Tîrgu Ocna, Negri preciza : „car voilà quatre mois que je ne vois persoanne, ne sais rien, et je ne veux rien savoir, me trouvant parfaitement bien de cette monotone tranquilité d'Okna" (C. Negri, *Scrieri*, Text ales... de Emil Boldan, II, Bucureşti, 1966, p. 69). Nu se cunosec, deocamdată, amănunte despre cumpărarea casei de la Tîrgu Ocna, dar nu este exclus ca să fi fost îndemnat de Răducanu Rosetti, pe care nu o dată l-a vizitat la moşia de la Căiuţi, de lîngă Tîrgu Ocna.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Corespondența lui Negri, după scrisorile păstrate, începe anul 1857, ca și cea a lui C. Rosetti-Tețcanu, pe care o vom publica cu alt prilej, cu referiri directe la mișcarea unionistă din timpul alegerilor pentru Adunarea ad-hoc. Tocmai acest fapt ne îndeamnă să credem că schimbul epistolar a fost activ și în anii 1855—1856, cînd Negri și C. Rosetti-Tețcanu sînt preocupați de intensificarea propagandei unioniste.

Scrisoarea lui Negri din 26 septembrie/7 octombrie 1857 completează prin mărturisirea acestuia că nu se simte îndestul de competent și vrednic a îndeplini" funcția de vicepreședinte al Adunării ad-hoc, seria mărturiilor despre nedezmințita lui modestie și ne reamintește de permanenta lui dorință de a rămîne „în rîndul simplilor slujbași ai țării".

Se cunosc, din scrisoarea lui Negri către V. Alecsandri, datată 2 decembrie 1858, aprecierile pe care le face asupra Convenției de la Paris din 7/19 august, 1858 „mi se pare foarte restrînsă în privința legii electorale. Mulți, prin asprimea zisei legi, se află înlăturați din drepturile țării, dintre care și eu unul" [6]. Cu toate acestea refuză să-și procure, pe alte căi, venitul prevăzut de lege, neacceptînd „bunăvoința" unor „prieteni", care ar fi dorit să fie ales domn. Alte amănunte asupra acestei atitudini a lui Negri găsim și într-o scrisoare trimisă lui C. Rosetti-Tețcanu la 29 noiembrie/10 decembrie 1858. Explicațiile pe care le dă Negri asupra comportării sale sînt determinate, se pare, nu atît de o epistolă pe care o primise de la Tețcanu, care nu s-a mai păstrat, cît de insistențele altora, care-l „tot amărăsc cu scrisori de la Iași prin care mi să zice că mă acuză unia de indiferență, unia de o adîncă diplomatică, alția de o ascunsă și mare ambiție".

Negri nu aflase, probabil, la această dată, de hotărîrea lui V. Alecsandri, C. Rosetti-Tețcanu, M. Costache-Epureanu și Lascăr Rosetti de a-i face un legat, cedîndu-i dreptul de proprietate asupra moșiilor Pătrășcani și Tețcani, județul Bacău [7]. Negri nu-l va accepta pentru că, așa cum îi scrie prietenului de la Tețcani, nu va căuta să-și creeze „drituri sau să calicesc agiutoruri iconomicoasă de la prietenii mei — aceasta pentru cine mă cunoaște este ușor de înțăles, că nu să potrivește nici cu caracterul meu, nici cu viața mea trecută" Negri a avut, fără îndoială, dreptate, căci, după un an, Alecsandri îi va cere să anuleze acest legat printr-o hotărîre judecătorească. Solicitare respinsă de Negri, pentru că, după propria lui mărturisire, „ar însemna să mă expun unui nou scandal și unei publicități care mi-ar fi și neprielnică și cu totul neplăcută". Refuz care l-a iritat, pentru moment, pe Alecsandri [8].

După plecarea lui Negri la Constantinopol, ca agent al țării, inițiativa, în continuarea schimbului epistolar, îi aparține lui C. Rosetti-Tețcanu,

6 C. Negri, *Scrieri*, I, p. 164-165.

7 Marie Bogdan, *Autrefois et aujourd'hui*, Bucarest, 1929, p. 212-215 ; P. Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, p. 169. După o altă versiune provenind de la D. Bolintineanu, V. Alecsandri, L. Rosetti și C. Rosetti-Tețcanu i-ar fi cedat fiecare câte un venit de 1000 de galbeni *(Dîmbovița*, I, nr. 28, 14 ianuarie 1859, p. 110).

8 C. Negri, *Scrieri*, I, p. 166-167 ; V. Alecsandri, *Corespondență*. Ediție îngrijită de Marta Anineanu, București, 1960, p. 190-192 ; G. C. Nicolescu, *Viața lui Alecsandri*, București, 1975, p. 293-294.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

fie pentru a-i cere sfaturi menite să-l ajute în dezlegarea zbuciumatei sale vieți familiare (neîmpăcările cu cea de a treia soție, Eufrosina Romalo), fie pentru a-i împărtăși nemulțumirile sale, față de felul în care se desfășura, mai ales la Bacău, viața politică.

Dintre epistolele pe care Negri i le-a trimis lui C. Rosetti-Tețcanu, ca răspuns la misivile acestuia despre „nedreptăți și abuzuri", nu ni s-a păstrat decît cea din 17/29 noiembrie 1860, o admirabilă lecție de înțelegere a anilor de început ai domniei lui Cuza Vodă. Fără a-l elogia pe domnitor și politica lui reformatoare, Negri îi vorbește prietenului său de „progresul" existent în țară și care nu poate fi contestat. Dacă s-ar fi gîndit care era starea țării după ce a ieșit „din gunoiul de veacuri a fanarioților", sau chiar după „epoca lui Ioan Sturza", ar fi constat cu ușurință, că „tot sîntem mult mai bine acum". Sesizînd că insatisfacțiile lui Rosetti-Tețcanu proveneau din conflicte personale, pentru că în nici una dintre scrisori nu-i sînt prezentate lui Negri probleme de fond, puncte de vedere noi asupra unor proiecte de legi, acesta îl mai sfătuiește să nu confunde „persoanele cu țara". Ca o ultimă recomandare îi mai scrie : „Răbdare, deci, și unde să zmîncește inima prea înainte cu dorințele, să o mai oprim cu mintea și cu sînge răce să giudecăm cum trebuie a fi giudecat poziția noastră de tranziție de astăzi".

Corespondența lui Negri cu C. Rosetti-Tețcanu, ale cărei idei mai importante le-am avut în acest comentariu, îmbogățește, cu o sumă de amănunte neștiute pînă astăzi, cunoașterea vieții publice și private a celor doi prieteni, patrioți destoinici, devotați cauzei de emancipare politică și socială a poporului român.

I

1857 august 29/10 septembrie, Iași, C. negri către C. Rosetti-Tețcanu. Telegrafiază rezultatul alegerilor clerului din Iași pentru Adunarea ad-hoc.

3/heures/ 30 ap/rès midi/
Iași, 10 sept/embrie/ 1857

COSTACHE TEȚCANU

Bacău

Diaconul l-au pus șeful său, fără știrea nemerui, căci noi vrem pe cel vechiu cu greutate, dar vom stărui. Aleși doi Scribani [1], *Miclescu* [2].

NEGRI

TELEGRAMĂ
BARSR., S. 25 (1)/DCXLVIII

1 Neofit Scriban (1808—1885), profesor la Seminarul de la Socola (1848—1862). A fost locțiitor de episcop la Episcopia Argeșului în 1862. A combătut, în 1861, împreună cu fratele său Filaret, proiectul de lege pentru alegerea mitropoliților și episcopilor. Filaret Scriban (1811—1873), profesor la Academia Mihăileană și la Seminarul de la Socola. Referindu-se la propaganda unionistă desfășurată de

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Neofit Scriban, Kogălniceanu scria că este izvorîtă din cea mai curată inimă de patriot" *(Steaua Dunării,* II, 1856, nr. 28, p. 112). La 5/17 iulie 1857, Filaret Scriban şi Calinic Miclescu au declarat că nu participă la primele alegeri, pentru că în pregătirea listelor electorale „s-au urmat lucrări împotriva firmanului imperial şi a Tratatului de Paris" *(Acte şi documente relative la istoria renaşterea României,* Bucureşti, 1890, p. 134-135). La 21 august 1857, Neofit Scriban a cerut înscrierea în listele electorale *(Documente privind Unirea Principatelor,* I, 1961, p. 149-150. Alegerea deputaţilor clerului a a vut loc în ziua de 29 august/10 septembrie *(Acte şi doc.,* V, p. 534, 570. Vezi şi Scarlat Porcescu, *Contribuţia clerului ortodox român la înfăptuirea Unirii Principatelor,* în *Mitropolia Moldovei şi Sucevei,* LV, 1979, 1-2, p. 13-14, 17, 21.

2 Calinic Miclescu (1822—1886). La data alegerilor era egumen al mănăstirii Slatina. În 1863 este numit locţiitor de mitropolit la Mitropolia Moldovei şi în 1865 este numit titular. În 1875 a fost ale mitropolit primat.

II

1857 septembrie 4/16, Iaşi. C. Negri către C. Rosetti-Teţcanu. Îl informează că preţul grîului este în creştere.

6 h/eures/ 5 m/inutes/ après midi
Iaşi 4 sept/embrie/ 1857

COSTACHI TEŢCANU

Otel Jorj Bacău

Grîul s-au suit în parte [1]. *Curînd se va sui mai mult. Hristea vră să pornească să-l vîndă la Galaţi, dar nu ştie pe cînd.*

NEGRI

TELEGRAMĂ
BARSR., S. 18/LXVI

1 Se referă la creşterea preţului grîului.

III

1857 septembrie 26/octombrie 7, Iaşi. C. Negri către C. Rosetti-Teţcanu. Aflînd că unii din prietenii săi, printre care se afla şi C. Rosetti-Teţcanu, doresc să-l propună vicepreşedinte al Adunării ad-hoc, îi scrie că nu poate primi o asemenea însărcinare.

Ieşi, 26 septembrie 1857

CUCOANE COSTACHE,

Auzînd cum că cîţiva prieteni ai miei vroesc a mă propune de candidat la viţe-prezidenţie [1], *apoi iată că vin prin aceasta a-ţ/i/ mărturisi curat că nu mă simt îndestul competent şi vrednic a îndeplini cum să cuvine o asăminea misie. Totodată mult mai plăcut îm/i/ este a rămine încă cum sînt, cu toţi prietenii ce am dobîndit de atîta îndelungat timp, decît a mă supune la o cercare, care eu cel dîntăi sînt a recunoaşte că*

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

nu are pentru ce să-m/i/ fie mie favorabilă din parte-le. Deci ca unul ce te număr între cei mai de aproape ai miei buni și vrednici prieteni, rogu-te a te sili nu numai însuși a înțălege cu îngăduealâ cele ce scriu aice, decît asămînea a încredința despre ele și pe ceialalți ai noștri prietini ce sînt ide/e/a aici întâi însămnată, arătîndu-le recunoscătoarele mele mulțămiri pentru fala la care vror să mă urce, precum și că sînt mult mai la locul meu în rîndul simplilor slujbași ai țării, decît în acela al căpiteniilor.

Bun prietin
C. NEGRI

BARSR., S. 25(8)/DCXLVIII

---

1 Ceilalți prieteni ai lui Negri, care intenționau să-l aleagă vicepreședinte, nu ne sînt cunoscuți. Scrisoarea lui Negri a rămas fără de urmare, căci în ședința din 4/16 octombrie 1857 a Adunării ad-hoc a fost propusă candidatura lui Negri, alături de cea a lui C. Hurmuzachi. La primul scrutin nici unul dintre candidați nu a obținut majoritatea regulamentară : Negri 39 de voturi, Hurmuzachi 31. La al doilea scrutin, Negri este ales vicepreședinte cu 51 de voturi *(Buletinul ședințelor Adunării ad-hoc a Moldovei*, Adaos la Suplement la nr. 2, 7 octombrie 1857, p. 4 ; *Documente privind Unirea Principatelor*, II, București, 1959, p. 258-259 ; Dan Berindei, *Contribuții la istoricul Divanului Ad-hoc din Moldova. Protocoalele lui Baragnon*, în *SCS, Istorie*, Iași, X, 1959, 1-2, p. 145). Anunțînd contelui Walewski, ministrul de externe al Franței, desemnarea lui Negri ca vicepreședinte, Place, consulul Franței la Iași, spunea despre acesta că este „unul din oamenii care au în această țară reputația cea mai bună și cea mai meritată" *(Acte și doc.*, V, p. 730). La 4/16 noiembrie, conform art. 13 din regulamentul Adunării, Negri este reales vicepreședinte cu unanimitate de voturi *(Buletinul ședințelor*, nr. 9, 5 noiembrie 1857, p. 1 ; P. Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, p. 157, 160).

IV

1858 noiembrie 29/decembrie 10, Iași. C. Negri către C. Rosetti-Tețcanu. Îi prezintă motivele pentru care nu mai poate participa la viața politică.

29 noiembrie 1858, T/îrgu/Ocna

IUBITE PRIETENE CUCOANE COSTACHE,

Ți-aș fi răspuns ieri cu jandarmul ce me-au adus plicul, dacă acesta nu me-ar fi stat la fereastră, ca în spinare, ca să-i dau adeverință să să pornească mai de grabă. Din norocire că ave/a/m vro două cărți scrisă gata pentru Iești, care i le-am și dat de s-au dus. Aș fi dorit mult să te văd și ca unui bun prietin și rar moldovan ce ești, să-ți ecsplic indiferența netălmăcită ce mi să impută în trebile politice de astăz/i/ prin îndărăpnica me/a/ neclintire de la Ocna[1]. *Prin convenția de la 19 august*[2] *m-am văzut lipsit de toate drepturile politice într-această țară*[3]. *Căci din nenorocire nu pot dovedi legal și cinstit nici 100 galbeni*[4] *venit în pămînt, nici 400, nici 6000.*

Prin urmare, spre a face parte de vre un comitet sau vreo altă adunare politică, îm/i/ trebue a mă răzăma pe o temelie, pe un drit, care

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

aceste după cum ți-am arătat mai sus îm/i/ lipsesc. Și lasă că nu aș fi avut nici un curaj a lucra, dară lucrările mele, lipsite de temelie, nu ar fi avut o tărie. Și s-ar fi redus rolul meu ca un liude pintre călărași [5], *cum este vorba ce/a/ veche moldovenească.*

Pe de altă parte să alerg ca un Hurmuzaki [6] *la documente minciunoasă și provizorii, spre a-m/i/ crea drituri sau să calicesc agiutoruri iconomicoasă de la prietenii mei — aceasta pentru cine mă cunoaște este ușor de înțăles, că nu să potrivește nici cu caractirul meu, nici cu viața me/a/ trecută.*

Și chiar acum de ți-le scriu aceste/a/, este că listele fiind închiete, nu mai am grijă despre vreo asupreală a numeroșilor mei prietini [7], *cărora asăminea ca și Dumitale am tăcut aceste încungiurări.*

Datoria me-am făcut — am prețăluit niște avere ce am la Galați giudecătorește [8] *și nu mi-au scos-o mai sus de 3000 galbeni* [4]. *Am plecat capul înaintea neputinții, cu nădejdea că să mai află într-această țară, și fără mine, îndestui bărbați care vor ști a prețui ce/a/ mai critică și primejdioasă epocă de criză în care intrăm în curînd și ca și mine, durîndu-i inima, vor lucra pentru țară ca pentru o maică a lor.*

Am plecat capul zic, înaintea neputinții — dar cu deajunsă scîrbă în suflet — ca, după cîte mult, puține, ce mi s-au dat și mie a pute/a/ face pentru această patrie, în care figurează străbunii mei de trei veacuri și jumătate [9], *după uricele ce încă păstrez — să mă văd depărtat din drepturile ei. Și pentru ce? Pentru că nu am de agiunși bani! Vei înțelege și Dumneata că trebuit să-m/i vie scîrbă și otravă la suflet. Și că purtarea me/a/ nu este indiferință ci neputință.*

În așa fel te rog să mă giudeci și Dumneata, căruia le scriu aceste/a/ ca ele numai pentru Dumneata să rămîie. Și fiindcă datoresc ecsplicații acelora pe cari-i stimez ca de ispravă și drepți din inimă moldoveni și pe care îi iubesc ca buni ai mei prietini.

Aceste/a/ sînt frate, descoperitele secrete ale purtării mele și oricine giudeci-mă cum i-a plăce/a/, — vorbile lumei nu se pot a opri a-și ave/a/ cursul lor. Căci mă tot amărăsc cu scrisori di la Iești prin care mi să zice că mă acuză unia de indiferență, unia de o adîncă diplomatică, alția de o ascunsă și mare ambiție [10]. *Lasă vă vom vede/a/ și aceasta de pe urmă în ce cerc răstrîns să mărginește.*

Dar iată o lungă scrisoare care este vreme/a/ de sfîrșit. Deci spre revedere cînd te vor mai slobozi trebile alegerilor. Iar păr/ă/ atunce/a/ ca totdeauna îți rămîn frate și bun prietin.

C. NEGRI

BARSR., S. 25(2)/DCXLVIII. Anexă plic cu adresa: Cuconului Costachi Roset-Tețcanu. La Bacău.

---

1 După încheierea lucrărilor Adunării ad-hoc, 21 decembrie 1857/2 ianuarie 1858, Negri se reîntoarce la Tîrgu Ocna. Revine la Iași în jurul datei de 14/16 februarie 1858, cînd împreună cu C. Catargiu, P. Mavrogheni, I. Ghica, D. Rallet și A. Panu adresează caimacamului N. Vogoride un memoriu în legătură cu o sumă de răstălmiciri" și „vuete clivititoare" referitoare la condițiile în care Banca Națională a Moldovei preluase concesia în timpul domniei lui Grigore Al. Ghica (*Gazeta de Moldavia*, XXX, nr. 14, 17 februarie 1858, p. 53; Idem, nr. 16, 24 februarie 1858, p. 62; *Buletin. Foae oficială*. XXVI. nr. 16. 23 februarie 1858, p. 61).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

I. Ionescu de la Brad îi scrie lui I. Ghica, la 8/21 aprilie 1858, că „Banca Moldovei au suspendat plățile și amicii lui Ghica Vodă : Negri, Rallet, Mavrogheni se apără de a fi luat o sută de mii galbeni rușfet" (V. Slăvescu, *Corespondența între I. Ionescu de la Brad și I. Ghica, 1846-1874*, București, 1943, p. 161). La 8/20 aprilie Negri îi scrie, din Iași, lui I. Ghica : „Părăsesc Iașii la sfîrșitul lunii și plec la Ocna, unde mi-am ales domiciliul" (C. Negri, *Scrieri*, II, Text ales... de Emil Boldan, București, 1966, p. 107 ; P. Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, p. 164-165.

2 Convenția semnată la 7/19 august 1858, la Paris, de reprezentanții celor șapte puteri garante, privind reorganizarea „definitivă" a Principatelor Române.

3 Publicarea textului Convenției și a legii electorale, lipsită complet de un fenomen democratic, a pricinuit în Principate un puternic val de nemulțumiri. Nicolae Sutu, de pildă, aprecia Convenția ca „o operă hibridă care, chiar ca formă de tranziție, nu era născută viabilă ; de asemenea, departe de a veni în ajutorul organizației Principatelor, ea n-a făcut decît să complice o situație dintre cele mai delicate" (*Mémoires du prince Nicolas Soutzo, grand-logothète de Moldavie 1798—1871*, publiés par Panaïoti Rizos, Vienne, 1899, p. 338). Chiar și consulul Place recunoștea, la 23 septembrie/5 octombrie, că datorită legii electorale revine la putere „acel vechi spirit boieresc" (*Documente privind Unirea Principatelor*, VI, București, 1980, p. 168). I. Ghica, scriindu-i lui Negri, la 10/22 august, subliniază caracterul reacționar al legii electorale : „Iată-te proletar, bătrînul meu, după ce ai fost cetățean, ministru și chiar la un moment aproape caimacam" (BARSR., S. 22(9)/LXV). Place mai subliniază, într-un alt raport, că în țară există, față de Convenție, „o oarecare ostilitate" întreținută, în măsură egală, de marea boierime, ca și de burghezie a cărei participare la alegeri fusese mult limitată (*Acte și doc.*, VII, p. 630). Referindu-se la legea electorală *Zimbrul și Vulturul*, scria că este o lege „ce e departe de a fi îndestulătoare pentru cerințile neaparate și dorințile ecsprimate în unanimitate de țeara întreagă" (nr. 38, 22 decembrie 1858, p. 1).

4 În text este semnul

5 Iude : contribuabil, birnic. Expresie folosită de Negri se referă la cel înrolat la călărași, care, neavînd cal, era nevoit să alerge pe jos.

6 Negri se referă la intervențiile făcute de Constantin Hurmuzachi în legătură cu donația pe care l-a făcut-o cumnatul său Gheorghe Sturdza : a treia parte din moșiile Dulcești și Bărboși (*Acte și doc.*, VII, p. 837-839).

7 Din „asupreala" făcută, prin corespondență, de diverși prieteni pentru a reveni la viața politică, știm de o scrisoare a lui V. Alecsandri, care nu s-a păstrat, trimisă înainte de 30 octombrie 1858, cînd Negri îi expediază acestuia „un fel de document" care lămurește „hotărîrea ea neastrămutată în toate cazurile" (C. Negri, *Scrieri*, I, p. 161). Vasile Sturdza, cumnatul lui Negri, îi scrie, la 6/18 octombrie : „Cum poți tu deci să tăgăduiești necesitatea de a veni, cel puțin pentru cîteva zile, să încerci să aduni, să reunești pe toți care ar fi cu putință, să ne sfătuim cu toții asupra ceea ce ar fi de făcut. Tu știi cît ești de iubit și respectat". Zulnia Sturdza, sora lui Negri, insistă și ea, în aceeași scrisoare, rugîndu-l pe Negri să înțeleagă că „trebuie neapărat să vină pentru cîteva zile, este de mare urgență" (BARSR., S. 9 (3)/LXVII, *Documente privind Unirea Principatelor*, III, p. 430-431). După cum se știe, Negri nu a dat curs acestor insistențe.

8 La 27 august 1858, C. Negri a cerut Judecătoriei ținutului Covurlui să-i „prețăluiască" locurile din Galați situate pe „șoseaua Poștii" (astăzi strada Mihai Bravul), unul ce-l avea „cumpărat de demult", două cumpărate de la hatmanul Alecu Aslan și alte două de la prințul Iancu Ghica. La 29 mai 1852 cumpără un loc în mahalaua sîrbească" (P. Păltănea, *Noi contribuții în biografia lui Costache Negri*, în *Danubius*, II-III, 1959, p. 1969, p. 146). Probabil că, între timp, locul din „mahalaua sîrbească" a fost vîndut. Cele cinci locuri, amintite mai sus, au fost „prețăluite" la 3000 de galbeni (ASG., *Tribunalul Covurlui*, Transport Iași, 1859, dos. 124, f. 3).

9 Negri se referă, probabil, la vornicul Negrea din vremea domniei lui Alexandru cel Bun, despre care amintește în scrisoarea trimisă lui V. Alecsandri la 29 februarie 1872 (C. Negri, *Scrieri*, I, p. 232). Acest vornic Negrea nu are nici o legătură cu neamul lui C. Negri (P. Păltănea, *Viața lui Costache Negri*, p. 8).

10 Vezi nota 7.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

V

1860 noiembrie 17/29, Tîrgu Ocna. C. Negri către C. Rosetti-Teţcanu. Nu a putut veni la Teţcani şi peste trei zile pleacă la Constantinopol. După ce-şi va termina misiunea pentru care a fost trimis, se întoarce imediat în ţară. Îl îndeamnă să fie mai drept în judecăţile pe care le face asupra domniei lui Cuza Vodă.

17 noiembrie 1860, Ocna

PRIETINE CUCOANE COSTACHE

Scrisoarea ce me-aţi scris la Ieşi nu am primit-o, dar vă înştiinţăz că muştereu pentru Tisăşti[1] *este Cucoana Zmaranda Sturza*[2] *cu casele de la Copou care vre/a/ să întrebuinţăze zestrea în bani a ficii D/umi/sale în cumpărare de pămînt. Cu Dumneei nu veţi ave/a/ nici o supărare la vînzare, căci bani are şi-i şi foarte înţăleaptă. Îm/i/ pare însă rău că v-aţi hotărît a vinde moşia, căci eu tot cred că în aşa apropiere de ocnă e/a/ va ave/a/ în curînd şi pre/a/ folositor viitor, de vreme că ocnile au a să lua pe sama Ocîrmuirii şi că drumul de fier cel mult piste doi ani are a fi făcut şi gătit mai întăi de la Ocna către Galaţi*[3].

Nu am putut să viu la Teţcani din pricina vremii cei răle, şi-m/i pare foarte rău. Peste trei zile mă pornesc la Constantinopol[4]*, de unde, dacă voi trăi, vreau numaidecît a mă-ntoarce la vara viitoare, pentru a rămîne/a/ în ţară, căci m-am săturat de izolarea în care mă aflu acolo şi vreu totodată să mă ocup să-m/i/ fac o căsuţă*[5] *care să ştiu că este a me/a/, măcar cît de proastă să fie. Mă apucă vrîsta înainte şi m-am săturat de a tot fi cu şatra cînd ici, cînd cole/a/, şi vroiu a mă odihni, de struncinările ce am pătimit, undeva unde să pot zice că sînt la mine. Domnul ştie însă dacă îm/i/ va fi dat să îndeplinesc această dorinţă, căci : l'homme propose et Dieu dispose.*

Vreau numai a săvîrşi oarecare lucrări începute la Constantinopol şi agiutîndu-mi Dumnezău să le văd eşite la capăt, apoi nu mai şăd acolo, măcar pentru orişice.

Mă aflam la Bacău cînd au venit poronca de triimetirea la mănăstire a celor trei boieri. Pe C/uconul/ Gheorghe Botez[6] *îl pînde/a/ un jandarm chear cînd să afla în odaea me/a/ fără ca să ştim noi nimică, ba încă am fost eu cu Dumnealui pen tîrg de am cumpărat cîte ceva ş-ar fi putut să-l oprească chear atunci. Acum nu este alta de făcut decît a nu să împotrivi unei sentinţă ce vine de la cel mai înalt tribunal a/l ţării, lăsînd în critica oamenilor drepţi de este ace/a/ sentinţă potrivită sau nu*[7]*. Tînărul Roset*[8] *au venit la mine şi m-au rugat pentru cumnatu/l/ său Ernest*[9] *să scriu la Ieşi.*

Eu am scris lui Kogălniceanu[10] *ca să mute eczilul ceva mai tîrziu în privire că cucoana lui Ernest este bolnavă acum. Dar nu cred ca să aibă vreun rezultat scrisoare/a/ me/a/. Şi pe de o parte îţi mărturisăsc că me-ar pare bine ca giudecaţii să-şi îndeplinească sentinţa fără osăbire. C/uconul/ Gheorghi me-au trimes şi o jalbă ca să o dau prefectului,*

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

însă nu am dat-o fiindcă abie/a/ acum l-am văzut pentru întăia oară și D/umnea/lui neputînd face alta decît a urma poroncilor ce-i vin de la superiori. Ș-apoi sînt și sătul de a tot zice și scrie fără ca să mi să mai ție în samă.

Îmi pare foarte rău că te văd supărat atîta pentru nedreptăți și abuzuri și constatez cu mîhnire că nu vrei să ții samă de timpul în care sîntem și de timpul din care abie am eșit. Reorganizarea unei țări, eșită de ieri din gunoiul de vacuri a fanarioților, să elaborează cu răspîndirea învățăturei publice, cu întocmirea năravurilor și cu practica îndelungată a acestora, iar nu dintr-o zi pănă în alta prin singura schimbare de persoanele ce sînt astăz/i/ în locul celor de ieri. Fii mai drept și mai pațient, căci în sfîrșit tot sîntem mult mai bine acum, de de cum eram sînt zăce ani. Și vom fi mult mai bine piste alți zăce ani. Căci este ceva ce nu poate împiedica niminea și care răzbate pintre toate greutățile care să chiamă progres. El merge încet, dar sigur. Compărează epoca lui Ioan Sturza și astă de astăz/i/ și crede în progres pentru noi, ca și pentru alții. Datoria noastră este a nu confunda persoanele cu țara și de a sluji și agiuta pe aceasta cît ne stă în putință, încurăjind în așa fel și pe alții și contribuind în hotarile putinței la a ei treptată îmbunătățire. Căci biata țară săraca, care pe toți ne hrănește, nu trebue să atragă ura noastră din pricină că nu poate merge înainte ca cu vaporul, cum dorește nerăbdătoarea noastră inimă, ci dinprotivă pune și va pune încă timp lung spre a sui și răzbate glodoasa chetricică politică și morală pe care ne aflăm astăz/i/ suind-o.

Răbdare deci și unde să zmuncește inima, pre/a/ înainte cu dorințele, să o mai poprim cu mintea și cu sînge răce să giudecăm cum trebue a fi giudecată poziția noastră de tranziție de astăz/i/.

Eu am zis-o: dacă s-ar putea să ne culcăm sara moldoveni ș/i/-a doua zi să ne trezim frantuji, ar fi bine, dar un așa fenomen în trudnica călătorie a niamurilor este piste putință. Pentru toate aceste/a/ dar nu te amări și ai răbdarea cuvenită pentru a aștepta treptatul curs a/l/ timpului ce aduce, după sineși, îmbunătățirile și înflorirea țărilor atunci cînd locuitorii lor contribue la aceste/a/ cu rîvnă și cu înțălepciune și fără a să despera despre răutățile ce sînt neapărate într-o epocă precum aceasta ce pitrece țara noastră.

Iată o carte lungă în care ți-am ecspus feliul meu de vedere în incungiurările de față. Rău îm/i/ pare că nu te-am mai văzut o dată, unde să mai fi vorbit despre aceste/a/. Tiutiunu/l/ ți-l voi triimete și pănă la revederea noastră doresc ca provedința să vă păstrează în cele mai mari a ei bunuri.

Bun prietin
C. NEGRI

BARSR., S. 25(9)/DCXLVIII. Anexă plic cu adresa: Cuconului Costache Roset La Tețcani.

---

1 Pentru unele date despre moșia Tisești (Teseșți), vezi Constantin Andreescu, *Moșia Teseșți din ținutul Bacăului*, București, 1944, 17 p. R. Rosetti afirmă că C. Rosetti-Tețcanu a cumpărat moșia Tisești la 2 septembrie 1860, dar a dat-o nestre fiicei sale Angelica, la căsătoria cu G. Aslan, după mai 1860 (*Familia*

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Rosetti, I, p. 245). La 8 iunie 1865 moşia Tiseşti era în proprietarea lui C. Rosetti-Teţcanu. La această dată face o cerere către prefectul judeţului Bacău în legătură cu unele neregularităţi făcute de inginerul Scarlat Marini la aplicarea legii rurale (AS Galaţi, *Curtea de Apel Focşani*, sec. II-a, dos. 128, f. 12).

2 Nu putem preciza cine este Smaranda Sturdza, pentru că în această vreme trăiau : Smaranda Sturdza, fiica hatmanului Teodor Balş, căsătorită cu Alexandru Sturdza de la Heleşteni ; Smaranda Sturdza, fiica vornicului Ion Palade, măritată cu Scarlat Sturdza ; Smaranda Sturdza, născută Palade, a doua soţie a lui Gheorghe Sturdza vornic ; Smaranda Sturdza, născută Costandache, soţia lui Alexandru Sturdza-Bîrlădeanu (Al. A. C. Sturdza, *Règne de Michel Sturdza*, Paris, 1907, planşa cu arborele genealogic).

Tranzacţia cu Smaranda Sturdza, cu toate asigurările pe care le-a dat Negri, nu s-a încheiat, pentru că la 13 aprilie 1863 Nicolae Teodori, probabil din Iaşi, îi scrie lui C. Rosetti-Teţcanu că va veni la Bacău ca să se înţeleagă asupra vînzării moşiei (BARSR., S. 181(1)/DCXLVIII). Probabil că nu au căzut de acord asupra condiţiilor vînzării, căci Teodori îi scrie la 9/21 august 1865 că moşia Tiseşti va fi vîndută la „mezat" la 1 septembrie (Idem, S. 181(4)/DCXLVIII).

3 Construcţia căii ferate Tîrgu Ocna — Adjud, cu legătură spre Galaţi, a început după 22 iulie/3 august 1872, cînd a fost sancţionată legea prin care se concesiona construcţia consorţiului englez G. B. Crawley *(Istoria României*, IV, Bucureşti, 1961, p. 467). Lucrările nu începuseră la 26 februarie 1874, cînd Negri îi scrie lui Al. G. Golescu să intervină pentru a grăbi efectuarea lor (P. Păltănea, *Viaţa lui Costache Negri*, p. 252).

4 La plecarea domnitorului Al. I. Cuza din Constantinopol, 5/17 octombrie 1860, după vizita făcută sultanului, Negri l-a însoţit în ţară. Nu se ştie dacă de la Galaţi l-a urmat pe domnitor la Bucureşti sau a plecat la Iaşi, unde asistă la inaugurarea Universităţii (BARSR., ms. rom., 5748, f. 134 ; *Monitorul oficial Moldova*, III, nr. 4, 5 octombrie 1860, p. 13 ; *Steaua Dunării*, V, nr. 117, 28 octombrie 1860, p. 1). Probabil că Negri a plecat din Tîrgu Ocna „peste trei zile", dar la 7/19 decembrie era încă la Blînzi. Domnitorul Cuza îi telegrafiază aici ca să plece imediat la Constantinopol, pentru că a sosit momentul de a acţiona în vederea „realizării dorinţelor noastre" (BARSR., ms. rom., 4644, telegramele din 7 şi 13 decembrie 1860. Vezi şi telegrama trimisă de Negri, din Galaţi, lui Kogălniceanu (Idem, S. 61(4)/DCCXXIV).

5 La 24 decembrie 1863 Negri era la Galaţi ocupat cu amenajarea interioară a unei case terminată de curînd. La această dată îi scrie surorii sale Catinca : „Tu seras contente de ta maison, qui est jolie et commode" BARSR., S. 15(6)/LXVI ; P. Păltănea, *Viaţa lui Costache Negri*, p. 222).

6 Gheorghe Botez semnează, la Bacău, actul unionist din 10/22 martie 1856 *(Acte şi doc.*, III, p. 545), iar la 10/22 ianuarie 1859 subscrie scrisoarea adresată de băcăuani ziarului Steaua Dunării" prin care îl asigurau pe domnitor „că la orice imprejurare de încercări lăuntrice sau exterioare ce evenimnetele ar putea produce vreodată, acest ţinut va fi unul din cele întîi a rivaliza întru apărarea tronului Vostru, întru apărarea drepturilor şi a dignităţii patriei noastre" *(Ibidem*, VIII, p. 440-442). Pentru corespondenţa lui Gheorghe Botez cu C. Rosetti-Teţcanu, vezi BARSR., S. 57(1-25)/DCXLVIII).

7 Negri se referă la o sentinţă a Curţii Princiare, al cărei conţinut nu-l cunoaştem, pentru un delict de presă. La 27 iulie 1860 Curtea Princiară anunţă că se amînă, pentru 20 august, judecarea „cauzei de presă" deschisă de spătar Gheorghe Neculau, paharnic Iordache Popovici, Mihai Hartular, Neculai Dumitraşcu, Costachi Dimonisie, Iancu Mancăş, Teodor Gheorghiu şi Iacob Tiţi „alegători direcţi în rezidenţa districtului Bacău" împotriva lui Ernest Sturza, Gheorghe Botez şi Toma Răfăilă pentru un articol publicat în ziarul „Tribuna română" de la Iaşi *(Monitorul oficial al Moldovei*, II, nr. 236, 27 iulie 1860, p. 836). Nu au mai fost publicate în „Monitor" alte informaţii asupra acestui proces). Scrisoarea lui Ernest Sturdza, Gheorghe Botez şi Toma Răfăilă, „delegaţi ai proprietarilor mici din decembrie 1858 şi februarie 1859" către redactorul „Tribunei române" (Ion Ionescu de la Brad) a fost redactată la 24 aprilie 1860, la Bacău. La 12 mai 1860 cei trei „delegaţi" cer relaţii redacţiei ziarului asupra nepublicării scrisorii predată

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

la 26 aprilie. Redacția anunță că o va publica în nr. 94 al ziarului (*Tribuna română*, II, nr. 93, 22 mai 1860, p. 4). Autorii scrisorii amintesc intervenția făcută de M. Kogălniceanu, în Camera Deputaților, la 12 martie 1860, referitoare la abuzurile săvîrșite la Piatra Neamț (M. Kogălniceanu, *Opere*, III, 1, text stabilit... de Vladimir Diculescu, București, 1983, p. 275-281) pentru a-l combate că propusese în Cameră validarea alegerii deputatului D. Cracte, prefect de Bacău (Ibidem, p. 284-285). Sînt amintite, apoi, „ilegalitățile" cu ajutorul cărora Dumitru Cracte a fost ales deputat în 1857, în decembrie 1858 și februarie 1859 (*Tribuna română*, II, nr. 94, 26 mai 1860, p. 3-4). La această scrisoare a răspuns, în iunie 1860, Iancu Mancaș (*Ibidem*, nr. 99, 12 iunie 1860, p. 4).

8 Este Dumitru Rosetti, fiul lui Grigore Rosetti și al Sevastiței Luca (R. Rosetti, op. cit., I, p. 212-213).

9 Ernest Sturdza, fiul lui Vasile Sturdza și al Ecaterinei Balș. S-a căsătorit cu Elisa Rosetti, sora lui Dumitru Rosetti (Informație și de la Radu Constantinescu, București, scrisoare din 4 aprilie 1984). În august 1865, Ernest Sturdza era membru al Curții de Apel Focșani (ASG., *Curtea de Apel Focșani*, sec. II-a, 1865, dos. 8, f. 94). Mai tîrziu, în 1877, practica avocatura la Bacău.

10 Era președintele Consiliului de Miniștri în Moldova. Scrisoarea nu s-a păstrat.

VI

1861 noiembrie 8/20, Constantinopol. C. Negri către C. Rosetti-Tețcanu. Greutățile și supărările pe care le-a avut la Constantinopol, în rezolvarea misiunii sale, l-au făcut să-și neglijeze rudele și prietenii.

8 noiembrie 1861, Constantinopol

IUBITE CUCOANE COSTACHE!

Mai întăi de toate altele, trebue să vă mărturisăsc că scrisoarea D/umnea/voastră din 26 octombrie [1] *trecut, ce-am primit ieri aice, pe cît m-au mierat, pe atîta m-au și întristat, pentru îndoeala ce în e/a/ să cuprinde despre bunele relații de prietenie temelnică între noi. Eu mă fălesc/a/m și încă mă fălesc, nu numai că ele urmează, dar că din parte-mi nu am dat nici o pricină pentru a lor contenire. Necazurile în care mă aflu aice, în încurcăturile politice de trei ani, depărtat de țară, de rude și de prietinii mei, m-au înăcrit și pe mine, încît n-am dat lor, poate, atenția ce li să cuvine.*

Aceasta provine însă numai din greutățile și supărările ci vă spun mai sus, că pătimesc aice, și din ațintirea me/a/ către o singură chestie [2], *a căr/u/ia dobîndire va fi pentru neamul nostru o restatornicire a poziției ce i să cuvine, și a căr/u/ia roade tocmai mai tîrziu să vor produce.*

Așa sînt lucrurile și vă rog de așa fel să le luați.

Mie mi să cuvine a vă cere ertăciune de întîrzierea ce am pus a istovi socotele/le/ noastre. Dar iată că triimet 278 galbeni care cu 29 galbeni ce am dat pe 25 ocă tiutun să fac tocmai 307 galbeni ce vă datoresc. Se vede că nici scrisoarea me/a/, nici tiutunul nu l-ați priimit pe care l-am triimis de vreo 6 luni la adresa D/omnul/ Ghiță Alevra la Galați [3]. *L-am plătit 2328 lei, cîte 80 lei galbenul, afară de vama de la Galați. Banii vi-i triimet tot la adresa de mai sus.*

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Pînă a ave/a/ plăcere/a/ a vă vide/a/ încă în earna aceasta, vă rog frate prețuiți-mă în arevărata me/a/ valoare. Nu mă scădeți dintr-însa și mai vîrtos fiți bine încredințați că vă sînt cu totul bun și devotat prietin.

C. NEGRI

BARSR., S. 25(3)/DCXLVIII. A mai fost publicată de C. Sturzu în *Moldova*, Bacău, III, nr. 137, 17 decembrie 1939, p. 4, unde nu indică cine este destinatarul. Republicată în *Curentul literar*, II, nr. 39, 31 decembrie 1939, p. 7 și *Moldova*, IV, nr. 149, 17 martie 1944, p. 4, da data aceasta indicînd destinatarul. Este eronată afirmația lui C. Sturzu din *Curentul literar*, că Negri se înrudea cu C. Rosetti-Tețcanu.

1 Această scrisoare nu s-a păstrat.
2 Se referă la activitatea desfășurată pentru recunoașterea Uniunii definitive.
3 Ghiță Alevra, unionist gălățean (*Acte și doc.*, IV, p. 1016-1018). În iunie 1862 era casier la Prefectura ținutului Covurlui (ASG., *Tribunalul Covurlui*, tr. Iași, 1862, dos. 2, f. 12).

VII

1861 decembrie 17/8 ianuarie 1862, Tîrgu Ocna. C. Negri către C. Rosetti-Tețcanu. Îl îndeamnă să treacă peste toate răutățile pe care le fac cei ce lucrează „pentru cauza lor", dreptatea și progresul nu se pot instaura pe dată.

Ocna, 27 decembrie 1861

IUBITE PRIETINE CUCOANE COSTACHE,

Toată greșala D/umnea/voastră, în timpul cel de pe urmă al împregiurărilor politice din țara noastră, au fost că or/i/ce ați lucrat în mijlocul lor au pornit din inimă, ca cînd ați fi avut a face numai cu oameni ai cauzii publice lipsiți de or/i/care interes personal și fără nici una din patimile acele care la asăminea vremi să dezvălesc în fiecare, cu atît mai multă tărie, cu cît ele au ele au fost pănă atuncea înădușite. Omul deste om în toate țările ș/i/ în toate timpurile. La rari epoce și într-un grad de mare dezvălire morală, această ființă numai să leapădă de patimile ce chear firea au pus într-ănsa. D/umnea/v/oastră/ lucrînd cu inima pentru cauza lor, de la sineș/i/ să înțălege că au trebuit să fiți biruiți în nepotrivită minoritate, unde cei puțini ca D/umnea/voastră să află în fața celorlalți care fac marea mulțime.

În scurt ați luat lumea noastră nu cum este, decît cum trebuie să fie, greșală care v-au adus la dezgustul și atonia unde sînteți acum.

Eu dinpotrivă, întîmplîndu-să a vede/a/ pe teatruri mai mari, decît al țării noastre, patimile omenești, a cărora furie nu înțălepciunea celor puțini, ci numai vremea potoale, m-am retras din năvălirea lor, nu am zis nimăruia nimică, știind că în vremi de tulburări și prefaceri politice și sociale, nime nu este ascultat. Torentul cînd să răpede din munte, nici stîncile nu-l pot opri — ci după ce își varsă tot duimul de ape furioasă, apoi să liniștește de la sineși și unde era adîncime și primejdie, rămîne liniște și pietre uscate.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Noi nu trebue să luăm țara noastră altfel de cum este — și dacă e/a nu este în zilele noastre cum noi dorim, va agiunge acolo la gheneraţiile viitoare, Viața unei naţii este lungă și progresul ei să îndeplinește cu veacurile nu cu anii.

Tot meșteșugul, deci, stă într-aceasta ca cineva, nici în viața publică, nici în ce/a/ privată, să nu ciară de la împregiurări și oameni mai mult decît să poată de la ei dobîndi și să nu fie aici cu un v/e/ac înapoi, dar nici cu un v/e/ac înainte. Într-aceasta stă după părerea me/a/ toată înțălepciunea vieții.

Cucoane Costache, tiutiunul D/umnea/voastră l-au adus la Galați vatavul, dar cu floarea pierdută de multa șidere la umezeală în vamă pe malul Dunării. Cît pentru grupul [1] *cu bani și scrisoarea me/a/, telegrafiind la Galați sameșului* [2]*, în lipsa sa, am priimit dee la frate/le/ său depeșa ce vă alăturez* [3]*. Acum îi scriu ca să-m/i/ dei relație lămurită despre bani, pentru care îm/i/ pare mai rău că nu i-ați priimit împreună cu scrisoarea me/a/, decît chear de i-aș pierde. Totdeauna de cîteori mi-ați scris v-am răspuns. Cu triimiterea tiutiunului iarăși v-am scris, dar să vede că nu ați priimit nimică. Răbdare, nădejde și filosofie.*

Doresc foarte să vă văd și dacă cumva, fiind mai tînăr și mai voinic decît mine, ați vroi să faceți o preumblare până aice [4]*, sorîmea Catinca și cu mine v-am rămîne foarte îndatoriți de a vă vide/a/ c-un ceas mai mai înainte în modesta noastră mică lăcuință. Mă veți găsi ceea ce pururea am fost pentru D/umnea/voastră un bun și adevărat prietin.*

C. NEGRI

BARSR., S. 25(4)/DCXLVIII.

---

1 grup, „sac cu bani, sigilat".
2 Gheorghe Alevra.
3 Scrisoarea nu s-a păstrat.
4 După ce a obținut firmanul pentru recunoașterea internațională a Unirii administrative și legislative, emis la 22 noiembrie/4 decembrie 1861 și l-a trimis în țară, prin Theodor Callimachi, Negri părăsește Constantinopolul la 2 decembrie. A călătorit cu vaporul pînă la Sulina și apoi și-a continuat drumul pe uscat, prin Ismail, spre Iași. După ce i-a prezentat domnitorului noi amănunte din marea dispută diplomatică pentru Unire, Negri a plecat la Tîrgu Ocna (BARSR., *Arhiva Cuza*, I, f, 269-270 v ; *Românul*, V, nr. 338, 339, 4-5 decembrie 1861, p. 1061). A rămas în țară pînă la mijlocul lui martie 1862. La 1/13 aprilie 1862 era la Constantinopol (*Alexandru Ioan Cuza și Costache Negri. Corespondență*. Text ales... de Emil Boldan, București, 1980, p. 271 ; *La Voix de la Roumanie*, II, nr. 17, 8 mai 1862, p. 68).

VIII

1862 ianuarie 1/13, Tîrgu Ocna. C. Negri către C. Rosetti-Teţcanu. Mulţumește pentru urările ce i-au fost trimise cu ocazia Anului Nou.

1 ghenar 1862, Ocna

IUBITE CUCOANE COSTACHE,

Pre/a/ mulţumim, sora me/a/ și eu, pentru prietenește heretisiri și vă rugăm și di la noi tot asăminea să priimiți.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Vă vom aştepta pe vineri sau sîmbătă cu ce/a/ mai mare plăcere. Îm/i/ pare numai rău că m-am hărbuit într-atîta, încît cînd chic undeva, mai ales iarna, apoi parcă nu mă mai pot mişca.

Vă aşteptăm cu bucurie şi vă rămînem, soră-mea şi eu, buni prietini.

C. NEGRI

BARSR., S. 25(10)/DCXLVIII. Anexă plic cu adresa : Cuconului Costache Roset Teţcanu. La Teţcani.

IX

(Fără dată, Tîrgu Ocna) [1]. C. Negri către C. Rosetti-Teţcanu. A fost să-l întîmpine pe domnitorul Alexandru I. Cuza la Fălticeni. Să se grăbească să-l viziteze, căci pleacă la Constantinopol.

CUCOANE COSTACHE,

Ce ţi-au spus Domnul Răfăilă [2] este prea adevărat. În loc să mă odihnesc acasă, am fost silit să mă duc înaintea lui Vodă la Fălticeni [3] şi pe de altă parte am numai doi cai buni pentru căruţă, numai cu care acum nu mai pot umbla, căci m/i/-au agiuns vrista. Aceste/a/ sînt pricinile pentru care şăd acasă.

Dar Dumneata că eşti mai tînăr şi ai cai mai mulţi, ce tot stai închis în casă şi nu mai vezi pee nime/ni/? Dacă te-au aruncat soarta între oameni, trebue să trăeşti cu dînşii şi în mijlocul lor. Eu simbătă mă pornesc la Bucureşti şi de acolo la Ţarigrad [4]. Deci di vrei să-m/i/ faci plăcerea a veni să mă vezi, apoi grăbeşte-te şi te vom priimi cu toţii cu mare mulţămire. Căci aici sîntem mai mulţi. Este Cucoana Margheoala Negre [5] cu tustrele fetele, Vasilică cu Josefina [6] şi nepoata Zmaranda [7]. Fiica şi ginerele Dumitale [8] iarăşi sînt deci la noi.

Spre curîndă revedire rămîindu-ţi bun prietin,

C. NEGRI

BARSR., S. 25(5)/DCXLVIII. Anexă plic cu adresa : Cuconului Costache Roset.

1 Scrisoarea s-ar putea să fie din anul 1863, pentru că la 13 mai domnitorul Al. I. Cuza trece prin Fălticeni (ASB., *Microfilme, Franţa*, rola 44, f. 36, Tissot către Drouyn de Lhuys), iar la 6/18 mai 1863, Negri îl anunţă, din Tîrgu Ocna, pe Baligot de Beyne că va pleca „peste cîteva zile" la Bucureşti. BARSR., *Arhiva Cuza*, I, f. 367-368). Vasile Costăchescu afirmă că domnitorul Al. I. Cuza a vizitat oraşul în două rînduri : la 30 mai 1860 (la această dată Negri era la Constantinopol. *Monitorul oficial al Moldovei*, 1860, nu dă nici un fel de relaţii asupra acestei vizite) şi în 1864 (*Istoria oraşului Folticeni*, Fălticeni, 1941, p. 226). Arthur Gorovei (*Folticenii*, Fălticeni, 1938) nu aminteşte aceste călătorii.

2 Toma Răfăilă a desfăşurat activitate unionistă, la Bacău, în timpul alegerilor pentru Adunarea ad-hoc. A fost în corespondenţă cu C. Rosetti-Teţcanu (BARSR., S. 15/DCXLIX ; S. 148(1-5)/DCXLVIII).

3 Vezi nota 1.

4 Negri a plecat din Tîrgu Ocna după 6/18 mai 1863 şi a rămas la Bucureşti pînă la 9/21 iunie cînd a plecat la Constantinopol (P. Păltănea, *Viaţa lui Costache Negri*, p. 218-219).

5 Maria Crupenschi căsătorită cu Nicolae Negre în jurul datei de 23 noiembrie 1825 (ASB., *Doc istorice*, CLXXXV/325). Au avut trei fiice : Catinca, Profira şi Zulnia. Vezi P. Păltănea, *O spiţă genealogică necunoscută a familiei lui Costache Negri*, în *AIIAI*, XX. 1983, p. 295.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

6 Vasile Romalo cu soția sa Josefina, fiica lui C. Negri.

7 Fiica Catincăi Negri și a lui Vasile Rosetti-Pribești. S-a născut la 15 decembrie 1831 (BARSR., *Arhiva C. Rosetti-Tețcanu*, II, *Acte*, 1) și s-a căsătorit cu Mihail Jora la 12 februarie 1850 (ASI., Tr. 1750, op. 1984, dos. 788, f. 361; R. Rosetti, *Familia*, I, p. 126, 188.

8 Angelica, fiica lui C. Rosetti-Tețcanu și a Angelicăi Moser, cea de a doua soție. S-a căsătorit, după mai 1860, cu George Aslan (R. Rosetti, *Familia*, I, p. 215, 245). Au divorțat la 15 septembrie 1871.

X

(1867, înainte de 9 decembrie) [1]. C. Negri către C. Rosetti-Tețcanu. După Anul Nou îi va face o vizită.

IUBITE PRIETENE CUCOANE COSTACHE,

Cu ce/a/ mai mare plăcere am primit scrisoarea D/umnea/voastră. Văd că nu mă uitați și-mi pare pre/a/ bine de bunul și prietenescul D/umnea/voastră suvenir.

Voi veni numaidecît să vă văd după Anul nou. Mai înainte nu pot fiindcă vreau să să mă duc la Bacău să văd pe cumnatul Vasile Sturza și pe fiica sa Maria [2] *care se mărită. Iar de acolo, apoi, viu la Tețcani, unde vom pitrece împreună mai multă vreme — despre care lucru am și eu cea mai mare dorință.*

Pănă atunce te îmbrățoșez prietenește și-ți rămîn ca totdeauna vechi și bun prietin.

C. NEGRI

BARSR., S. 25(6)/DCXLVIII. Anexă plic cu adresa: Cuconului Costache Roset. La Tețcani.

1 Scrisoarea nu este datată. Maria Sturdza s-a căsătorit la Bacău, la 9 decembrie 1867. Informație la RaduBeldianu, București. Scris la 8 oct. 1984.

2 Maria este fiica lui Vasile Sturdza și a Ecat. Balș. S-a născut în 1843 și a murit la Răcăciuni. S-a căsătorit cu Alexandru C. Sturdza de care a divorțat. S-a recăsătorit, la Bacău, la 28 mai 1872, cu George Aslan, fiul lui Costache Aslan și al Elizei Opran. Acesta fusese căsătorit cu fiica lui C. Rosetti-Tețcanu, Angelica, de care a divorțat la 15 septembrie 1871 (Informație de la Constantin Th. Ciobanu, Gh. Gheorghe-Dej, scrisoare din 23 ianuarie 1984). Maria Sturdza a divorțat de George Aslan la 21 octombrie 1887. Al. A. C. Sturdza (*Régne de Michel Sturdza*, Paris, 1907, Tabla genealogică) indică numai căsătoria cu George Aslan. Au avut trei fete: Eliza, căsătorită cu P. Greceanu, Zulnia cu Gheorghe Grant și Ecaterina cu Van Lieves Wilkao.

XI

1869 ianuarie 2/14, Tîrgu Ocna. C. Negri către C. Rosetti-Tețcanu. Mulțumește pentru urările trimise. Cînd va putea, va veni să-l viziteze.

2 ghenar, Ocna

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

IUBITE PRIETINE CUCOANE COSTACHE,

Iată-ne ajunși și la alt an, piste toțiceealalți. Dee Domnul ca în cursul lui să fim în viață și sănătate cu frații și prietenii noștri împreună. Si să putem vide/a/, cît despre țeara noastră, că cei care o cîrmuesc și-au mai plecat capul, din înalta politică de pe-n vîrful norilor, către pămînt jos, unde să mai vede ce ne trebue și pe aice.

Să avem deci nădejde și răbdare ! Nu-ți mai spun cîtă plăcere am avut văzînd că sînt unul dintr-acei pe care nu-i uiți și-ți mulțămesc din tot sufletul de prietenească aducere aminte.

Cînd voi mai pute/a/ iar viu să mă mai răsuflu vro două, trei zile la Tețcani, iar pînă atunci îmbrățoșîndu-te, îți rămîn, ca totdeauna, bun și sincer amic.

C. NEGRI

BARSR., S. 25(7)/DCXLVIII. Anexă plic cu adresa Cuconului Costache Roset Tețcanu. La Tețcani. Publicată, cu greșeli, și fără indicarea depozitului, de Eugenia Tudor Anton, *George Enescu și refuzul înstrăinării*, în *Viața românească*, XXXIV, 1981, 8, p. 17.

XII

/Fără dată, Tîrgu Ocna/. C. Negri către C. Rosetti-Tețcanu. Îl invită la Tîrgu Ocna. Petrecînd cîteva zile împreună va mai uita din necazurile pe care le are.

Marți s/e/ara, Ocna

IUBITE PRIETINE CUCOANE COSTACHE,

Văzut-am și înțăles cele ce-m/i/ scrii despre tristeța în care te au vremea de față. Însă să ne mîngîiem cu așteptarea înfloririi și căldurii primăverii viitoare ce providința au dat-o de vine după veștezirea și rătala naturii ca cu atîta mai mult să să prețuească. Fără leac și nădejde este rătala anilor care după sineși nu mai are alta decît ghiața mormîntului.

Și totuși omul să face și cu aceasta încă mai tristă idee. Dar fiindcă omul este soțiabil de firea lui și are nevoe di tovărășie mai virtos la ciasuri negre, apoi fără altă tărăgănare puneți doi cai la căruță și agiunge prietinește aice la casa me/a/, ca la un bun frate, ca să ne mai pitrecem vremea împreună și să izgonim urîtul cît vom putea mai mult. Acest leac ță-l propun cu aceasta ca să nu dai greș. Și deci ti aștept cu cît mai curînd.

Mulțămire pentru comisioane și prietinie frățească.

C. NEGRI

BARSR., S. 25(11)/DCXLVIII.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

XIII

/Fără dată, Tîrgu Ocna/. C. Negri către C. Rosetti-Teţcanu. Îl invită să vină la Tîrgu Ocna împreună cu fiica sa Angelica.

Sîmbătă s/e/ara, Ocna

IUBITE PRIETINE,

Te aştept mîini cu ce/a/ mai vie plăcere împreună cu sorămea Catinca, care te roagă să aduci şi pe duduca Angelica[1]*, dacă va fi acasă.*

Spre plăcuta revedere de mîini rămîindu-ţi ca totdeauna sincer şi bun prietin.

NEGRI

BARSR., S. 25(12)/DCXLVIII. Anexă plic cu adresa: Cuconului Costache Roset. La Teţcani.

1 Expresia „duduca Angelica" ar pleda pentru datarea scrisorii înainte de mai 1860, cînd Angelica se căsătoreşte cu G. Aslan.

COSTACHE NEGRI
SCRISORI CĂTRE C. ROSETTI-TEȚCANU

Résumé

La correspondance du C. Negri avec C. Rosetti-Teţcanu, dont les idées plus importantes sont relevés dans cet article, enrichi, avec une multitude de détails inconnus jusqu/au aujourdu/hui, la connaissance de la vis publique et private de ces deux amis, patriots capables, devotés à la cause de émancipation politique et sociale du peuple roumain.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

DATE NOI PRIVIND CASA ÎN CARE S-A NĂSCUT ION IONESCU DE LA BRAD

de ION MĂZĂREANU

Ion Ionescu de la Brad, personalitate multilaterală a secolului al XIX-lea, s-a născut în Roman, la 24 iunie 1818, în casa părinților săi, iar fratele său Nicolae în anul 1820, la Bradu [1]. Desigur că Romanul de atunci era un „tîrg" mai dezvoltat, menționîndu-se că, printre alte meșteșuguri către sfîrșitul secolului al XVIII-lea, „grupuri compacte de cojocari erau ... în mahalaua Mohoreni" [2]. Tot în acest cartier era situată și casa părintească, a lui Ion Ionescu: „pe lîngă biserica sfîntul Neculai, din mahalaua Mohoreni" [3].

Informații în legătură cu casa natală le-a dat în primul rînd chiar Ion Ionescu de la Brad, specificînd că aceasta „se afla lîngă curtea bisericii Sfîntul Niculai. Pămîntul casei dinspre biserică era ocupat de grădină și la marginea ei era portița de mers la biserică. Lîngă portița grădinii se afla ușa clopotniței" [4].

Părinții lui Ion Ionescu (Ion și Safta Isăcescu) erau gospodari, tatăl practicînd și meseria de blănar, pînă în anul 1823 [5]. Situația materială îi permitea să țină „4 cai suri, pe care-i punea la brișcă", și pe care îi îngrijea un vizitiu [6]. Aceasta înseamnă că dimensiunile curții erau destul de mari, pentru a încăpea atît casa și celelalte dependințe, cît și grajdul cu locul de depozitare a furajelor.

Deoarece din anul 1823 Ion Isăcescu a trecut administrator la schitul Brad (la cca 30 km Sud de Roman), presupunem că Safta Isăcescu a rămas în casa de la Roman, pentru ca cei doi copii să urmeze învățătura elementară. La doi ani după ce Ion Ionescu se afla la școala de la Trei-Ierarhi din Iași, tatăl său a fost înlăturat de la conducerea schitului Brad (1834), ieșind cu multe datorii, ca urmare a cumpărării unor vite și pămînturi ce au fost donate acestui lăcaș.

---

1 Maria Totu, Petre Florea, Paul Abrudan — *Bărbați ai datoriei. 1848—1849.* Mic dicționar. Editura militară, București, 1984, p. 138 și 137.

2 Șt. Olteanu, C. Șerban — *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în Evul mediu.* Editura Academiei R.S.R., 1969, p. 367.

3 N. Stețcu — *Oameni și fapte din trecutul Romanului. Ion Ionecsu de la Brad.* În *„Școala Nouă"*, nr. 3, Roman-Săvinești, p. 3.

4 Ion Ionescu de la Brad — *Viața mea de mine însumi. „Opere agricole"*, vol. II, Editura Academiei R.S.R., 1968, p. 622.

5 Amilcar Vasiliu — *Ion Ionescu de la Brad.* Eiditura Agrosilvică, București, 1967, p. 16, 17.

6 Ion Ionescu de la Brad — *op. cit.*, p. 623.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Cu o dorință aprigă de învățătură, tînărul studios Ion Ionescu s-a văzut nevoit de a adresa o cerere Direcției Învățăturilor Publice (Epitropia școlilor) la 12 octombrie 1835, în vederea continuării studiilor la Academia Mihăileană ca stipendist *. El accentuează starea gravă a familiei în suplică prin expresii ca : „văzîndu-mă lipsit de mijloace, precum de învățătură și de cărți" și „privind la nenorocirea căria îi sunt acum jărtfă, neputînd a mă mai ține de scoposul propus, din pricina mijloacelor"

Neavînd cu ce achita integral, datoriile, Ion Isăcescu a „murit de supărare în Iași la 9 martie 1837" [7]. Mama lui Ion Ionescu a fost nevoită să vîndă toate lucrurile de preț din casă, chiar și pe aceasta. Vînzarea casei s-a făcut în anul 1839, pentru datoria de 4013 lei, așa cum rezultă din anunțul nr. 3092 din 15 iunie 1839, al „Judecătoriei ținutului Roman", publicat în „Foaie sătească a Principatului Moldovei" [8] (anexa 1).

Redăm textul acestui anunț, pentru a arăta din ce se compunea gospodăria părinților lui Ion Ionescu și dimensiunile curții (anexa 2). Avînd în vedere că o palmă moldovenească este egală cu 27,875 cm, iar un stînjen în Moldova echivalează cu 2,23 m sau 8 palme, înseamnă că dimensiunile curții erau de 26,2 m la apus, cca 63 m la drum (astăzi strada Ion Ionescu de la Brad), 31,2 m la răsărit și cca 55,2 m în partea de sus, către biserica Sf. Nicolae.

La vînzarea caselor părintești, precizăm că Ion Ionescu se afla în Franța, la studii (din martie 1838), trimis pe cheltuiala domnitorului Moldovei — Mihail Sturdza. Credem că vestea vînzării caselor l-a impulsionat și mai mult în aprofundarea cunoștințelor din cursurile ce le-a urmat. Fără mijloace materiale, la întoarcerea în țară, a trebuit să accepte să fie „mai mare peste ceilalți văcari", la Cioara, reușind ca după aproape un an să devină director al Comitetului moșiilor domnitorului [9], probabil cu domiciliul în Iași.

Nu cunoaștem din scrierile sale, undee a locuit mama sa după vînzarea casei (posibil la început în Roman și apoi la Iași). Ion Ionescu nu se sfiește a declara că ea a rămas „săracă, dar curată, hrănindu-se cu furca și crescîndu-ne și pe noi (cei doi frați, Ion și Nicolae — n.n.) pînă ce a murit la 6 iunie 1859" [10] (deși Ion Ionescu menționa mai tîrziu în „Viața mea de mine însumi" data de 7 iunie 1859). Din Iași, ambii

---

* Fotocopia acestei cereri a fost publicată de Const. Sandu-Ville în „Omagiul lui Ion Ionescu de la Brad" Iași, 1967, planșa I și apoi de Al. Andronic în „Memoria antiquitatis", II, Piatra Neamț, 1970, pl. I.

Textul documentului (cu unele inexactități) a fost redat de Ovidiu Bădina în „Ion Ionescu de la Brad. Aniversarea a 150 de ani de la naștere", Bacău, 1968, anexa I-a, p. 218-219, indicînd și cota manuscrisului, (Arhivele Statului București, Ministerul cultelor și Instrucțiunei publice, Moldova, dos. 207, anul 1835, fila 15).

7 Ion Ionescu de la Brad — *Agricultura română de la Brad*, în op. cit., p. 503.

8 *Foaie sătească a Principatului Moldovei*, Iași, nr. 16, an. I, 16 iulie 1839, p. 81, coloana 1 și 2.

9 Gh. Ungureanu — *Cîteva știri inedite în legătură cu activitatea lui Ion Ionescu de la Brad în Comitetul moșiilor domnitorului Mihail Sturza*. În *„Omagiul lui Ion Ionescu de la Brad"*, Iași, 1957, p. 87-92.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

frați aduc osemintele părinților la Brad, în 24 iunie 1882, locul unde apoi au fost înmormîntați și ei.

Casa în care s-a născout Ion Ionescu de la Brad există și astăzi în Roman, pe strada care îi poartă numele din anul 1968, la numărul 8, desigur reparată și întreținută de proprietarii succesivi. Pentru prima dată o imagine a acestei locuințe a văzut lumina tiparului în anul 1967, datorită monografiei scrise de academicianul Amilcar Vasiliu [11].

Printre acțiunile de omagiere a 150 de ani de la nașterea lui Ion Ionescu de la Brad (aniversat în 1968 și prin UNESCO) s-a inclus și transformarea acestui imobil în „Casă memorială" (dar nu s-a reușit). Cu această ocazie s-a determinat [12] că cele șapte camere aveau o suprafață construită de 249 m.p., iar terenul curții însuma 1248 m.p. Se confirmă așadar același număr de camere și aproximativ aceiași suprafață a curții ca și în secolul al XIX-lea (din anul 1968 și pînă în prezent nu s-au mai produs modificări).

În anul 1968, cu același prilej, casa în care a văzut lumina zilei Ion Ionescu de la Brad a fost vizitată de participanții la sesiunea omagială organizată la stațiunea Secuieni [13]. Acum, imobilul se află înconjurat de blocuri moderne, ce constituie ansamblul de locuințe de pe străzile „Sucedava" și „23 August".

Considerăm că edilii municipiului Roman împreună cu specialiștii agricoli sînt datori să marcheze măcar cu o placă comemorativă locul nașterii lui Ion Isăcescu de la Brad, agronom, economist și patriot de seamă, al cărui bust se află din anul 1977 printre cei 24 ctitori ai României moderne [14], pe Cîmpia Libertății de la Blaj, în cadrul ansamblului monumental Gloria.

---

10 Ion Ionescu de la Brad — *op. cit.*, p. 503.

11 Amilcar Vasiliu — *op. cit.*, p. 17, fig. 2.

12 Memoriu și documentație de expropiere a imobilului din strada Carpați nr. 8 Roman nr. 911 din februarie 1968 a Sfatului Popular al regiunii Bacău (în copie la S.C.A. Secuieni).

13 Aurel Harșian — *Ion Ionescu de la Brad. Urmașii îi cinstesc memoria.* În *„Ion Ionescu de la Brad — Aniversarea a 150 de ani de la naștere"*, Bacău, 1968, p. 411, fig. 10.

14 Floria Tucă, Mircea Cociu — *Monumente ale anilor de luptă și jertfă.* Editura militară, București, 1983, p. 51, 59-60.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

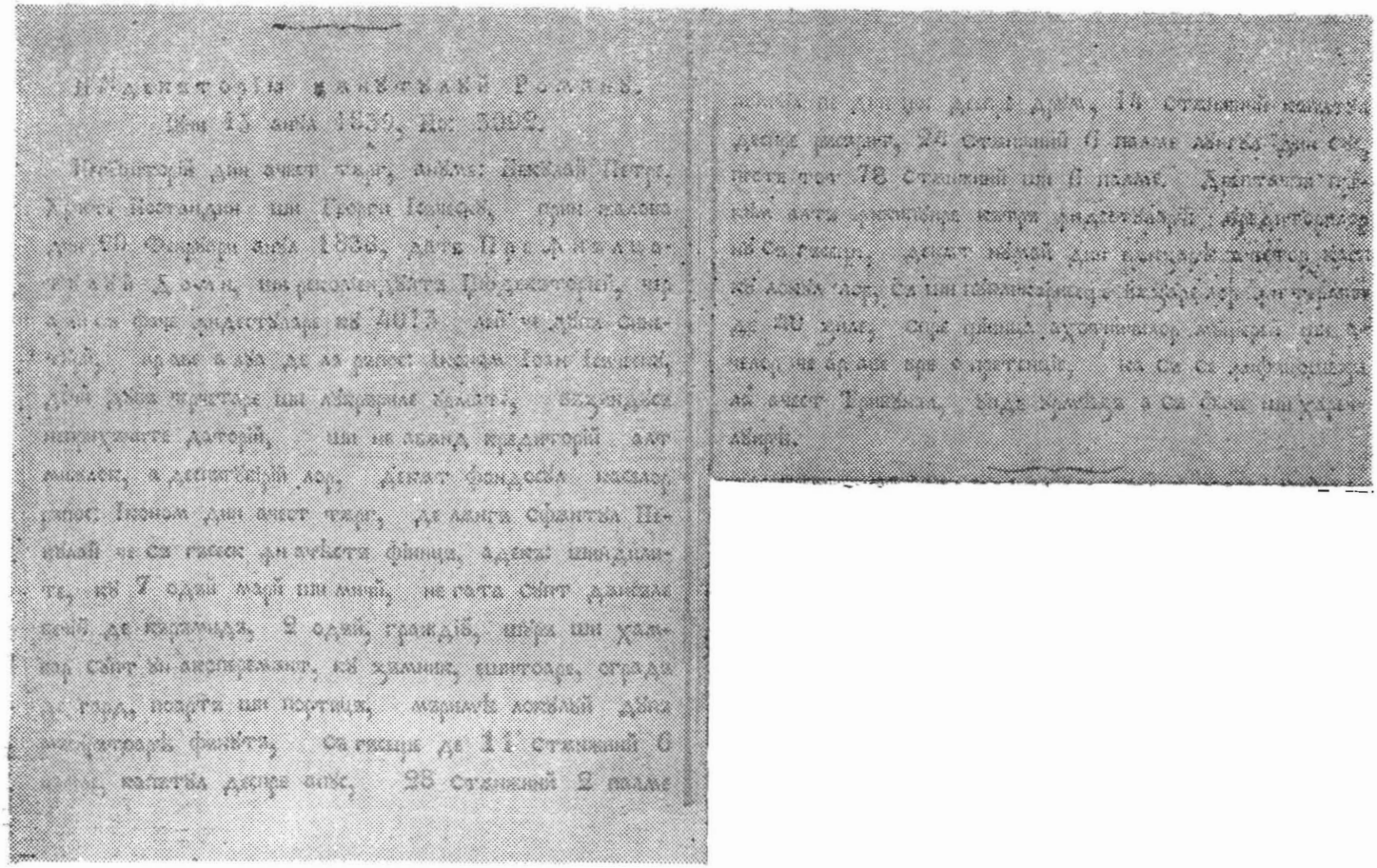

Anexa 1 — Facsimilul paginei 81 din „Foaie sătească a principatului Moldovei", Iași, 16 iulie 1939.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

JUDECĂTORIA ŢINUTULUI ROMANU
Iuni 14 anul 1839 No: 3039

Neguţătorii din acest tîrg, anume : Neculai Petre, Hriste Canstandin şi Gheorghi Isăcescu, prin jaloba (plîngere, n.n.) din 20 februari anul 1839, dată Pre Înălţatului Domn, şi recomenduită Judecătoriei, cer a li se face îndestulare cu 4013 lei ce după sineturi (dosare, n.n.), ar ave(a) a lua de la răpos : Iconom Ioan Isăcescu, deci după cercetare şi lucrările urmate, văzîndusă neprihănite datorii, şi ne avînd creditorii alt mijloc, a despăgubirii lor, decît fondosul (folosul, n.n.) caselor răpos : Iconom din acest tîrg, de lîngă Sfîntul Neculai ce se găsesc în această fiinţă, adecă : şindrilite, cu 7 odăi mari şi mici, ne gata supt dînsele beciu de cărămidă, 2 odăi, grajdiu, şură şi hambar supt un acoperămînt, cu zămnic, eşitoare, ogradă de gard, poartă şi portiţă, mărimea locului după măsurătoarea făcută, să găseşte de 11 stănjini 6 palme, capătul despre apus, 28 stînjini 2 palme, lungul pe din gios despre drum, 14 stănjini capătul despre răsărit, 24 stănjini 6 palme lungul din sus, peste tot 78 stănjini şi 6 palme. Drept-acela precum altă închipuire către îndestularea creditorilor nu se găseşte, decît numai din vînzarea acestor case cu locul lor, să şi publicariseşte vînzarea lor în termin de 40 izle, spre ştiinţa ahotnicilor (a martorilor, n.n.) muşterei şi acelor ce ar avea vre-o pretenţie, ca să se înfăţoşeze la acest Tribunal, unde urmează a se face şi haraciluirea (vînzarea la licitaţie, n.n.).

1. MĂZĂREANU — DATE NOI PRIVIND CASA ÎN CARE S-A NĂSCUT ION IONESCU DE LA BRAD

MOUVEAUX RENSEIGNEMENTS SUR LA MAISSON OÙ EST NÉ ION IONESCU DE LA BRAD

Résumé

L'identification d'une annonce (anèxe 1), publiée en 1839 dans èFoaie sătească a Principatului Moldovei" nous a donné la posibilité de connaître les dimmensions de la cour et les attenances de l'immeuble de la ville de Roman, qui à été habité par les parents de Ion Ionescu de la Brad. La demeure où a vu le jour Ion Ionescu de la Brad (24 juin 1818), pionnier de l agriculture roumaine, à été mise aux enchères pour une datte de 4013 lei, que son père n a pas pu acquitter.

Cette démeure existe encore, ancadrée d'immeubles modernes de la rue nommée Ion Ionescu de la Brad.

LISTES DES ANNEXES

Annexe 1 Fac-similé de la 81-éme page de èFoaie sătească a Principatului Moldovei", Iassy, le 16 juillêt 1839.

Annexe 2 Texte de l'annonce du Tribunal civil du district de Roman à propos de la vente de la demeure appartenant aux parents de Ion Ionescu de la Brad.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CONSTANTIN MĂTASĂ ÎNTRE FRUNTAȘII MUZEOGRAFIEI ROMÂNEȘTI

de IOAN OPRIȘ

Epoca după Unirea cea mare constituie și în cazul județului Neamț un exemplu de realizare a aspirațiilor pe planul constituirii nucleelor de colecții și de muzee ce-au pus bazele muzeografiei locale. Muzee arheologice ca cel înființat în 1935 la *Calu-Iapa* de un grup de învățători, conduși de preotul C. Vrînceanu, erau efecte de ceea ce în zonă făcea de pe atunci Constantin Matasă [1]. Iată cum munca și stăruința unui om constituie și de această dată un exemplu pentru contemporanii săi. Despre ceea ce făcea acesta, secretarul general al artelor, I. M. Sadoveanu, îl informa pe ministru : „în județul Neamț și în regiunile învecinate s-au făcut în ultima vreme foarte importante descoperiri de arheologie preistorică, găsindu-se obiecte tot atît de valoroase ca la Cucuteni și Ariușd, care aruncă o vie lumină asupra vechilor așezări autohtone și a continuității elementelor locale. Sufletul acestei mișcări este Preotul C. Matasă, parohul Parohiei Precista din Piatra Nemț, sub a cărui conducere — au făcut săpăturile și s-a organizat Muzeul preistoric și arheologic local" [2]. Pentru a decurge în bune condiții măsurile de ocrotire și cercetarea vestigiilor, I. M. Sadoveanu propune :

— detașarea lui C. Matasă, temporară, pe 3 ani, în minister și delegarea lui cu conducerea lucrărilor în județ și regiunile învecinate ;

— organizarea și dezvoltarea muzeului regional sub conducerea sa :

— întocmirea unei hărți arheologice a județului ;

— fixarea unei sume necesare deplasărilor cercetătorului, 3000—4000 lei anual, din fondul ministerului și avizul Mitropoliei Moldovei pentru detașarea sa. Ca o consecință V. Iamandi, la 29 martie 1938, cu nr. 15026, aprobă detașarea lui C. Matasă în minister și toate măsurile propuse [3]. Din acest moment activitatea desfășurată de C. Matasă este recunoscută și sprijinită oficial, conducînd în cîțiva ani la dezvoltarea surprinzătoare a patrimoniului muzeal și a datelor de ordin științific. În cele ce urmează prezentăm cîteva aspecte din activitatea sa în acest sens.

---

1 Adresa grupului de constituire către Ministerul Cultelor și Artelor, nr. 13/ iulie 1935, menționa constituire așezămîntului la 30 iunie 1935 din motivația protejării numeroaselor vestigii arheologice descoperite întîmplător, în *Arh. CMI*, Fond 5.15, Dos Muzeul Arheologc Piatra Neamț.

2 Referatul Direcției Artelor, 29 martie 1938, nr. 526, în *Arh. MCA*, Direcția Artelor, Dos. 77/1938, f. 3.

3 *Ibidem*.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

În vara anului 1938 C. Matasă întreprinde următoarele : la 17 mai identifică 4 așezări preistorice în raza comunei Negrești ; între 20—22 mai sapă împreună cu Ec. Vulpe stațiunea de pe Dealul Stanciului (com. Costișa) ; la 24 mai mai face un sondaj, tot cu Ec. Vulpe, la Piciorul Moienii (Costișa) ; la 1 iunie notează bisericile de lemn de la Bărcu (1700) și Bistricioara, iar la 19 iunie începe săpăturile de la Traian, cu Vl. Dumitrescu, că la 30 iunie să se mute pe șantierul de la Văleni (Petrodava) [4].

Vara respectivului an a fost deosebit de bogată, așa cum reiese din raportul întocmit la 11 octombrie către minister [5]. În iulie sînt cercetate așezările de la Blăgești, Valea lui Ion (jud. Bacău), Borlești și Tazlău, identificîndu-se 3 noi așezări eneolitice și urme medievale ; la 7 august face un sondaj prilejuit de o alunecare de deal la Horodiștea-Calu, iar la 16 august începe săpăturile din zona Tg. Neamț, efectuate împreună cu Ec. Vulpe, la Pometea, Urecheni, Grași, Petricani și Tîrpești ; Apoi execută sondaje la Pometea, în 17, dar rezultatele se dovedesc slabe, ca și cele din ziua următoare de la Tîrpești și din 19 august de la Cetatea Neamțului. Între 21—29 august, tot cu Ec. Vulpe, reia săpăturile făcute în 1936, la Izvoare, obținînd un material foarte bogat. La 10 septembrie mută șantierul la Dealul Găinăriei-Căciulești și Dealul lui Tănasă-Mărgineni, unde sapă pînă la 15 septembrie. În 20 septembrie anunță identificarea a 4 așezări preistorice și daco-romane la Ghigoești și Cetățuia Frumușica ca să încheie campania la 30 septembrie cu un sondaj la Bolovoaia-Văleni. Pentru o singură campanie energia arheologului a presupus singurul reazim la solicitarea extremă pe care o presupuneau desele sondaje și mișcări. Din păcate ministerul, cum vom vedea, lasă ca toate fondurile necesare acestor investigații să fie realizate tot prin strădania arheologului, care conducea ca președinte „Casa Națională a Reginei Maria" din Piatra Neamț. Acestea se fac ca urmare a încasărilor pe care această casă le realiza din conferințe ținute de trimișii ministerului. La 20 noiembrie 1938 de exemplu, pietrenii îl au ca invitat pe P. Comarnescu, la 11 decembrie conferențiază Adrian Maniu, apoi vin trupe de la Opera Română cu Aura Davideanu și N. Brănzeu care au cîntat în folosul arheologiei și muzeografiei din Piatra Neamț ! [6].

Președintele „Casei Naționale" se adresa astfel conducerii ministerului : „Campania de exploarări arheologice, pe care Muzeul Casei Naționale „Regina Maria" din Piatra Neamț, urmează să o întreprindă anul viitor, va cuprinde un număr mai mare de lucrări — date fiind rezultatele surprinzător de interesante de pînă acum — e firesc să ne îngrijim din vreme de fondurile necesare. Dată fiind puțina înțelegere, la noi, pentru o astfel de acțiune și pentru aceasta neputînd pune multă nădejde în subvenții și ajutoare, vă rugăm respectuos, să faceți ca Ministerul Artelor, în cadrul acțiunilor sale de propagandă și educație artistică, să organizeze la Piatra Neamț cîte un festival artistic precedat de o bună confe-

4 Raport C. Matasă către ministru, 12 iulie 1938, în *Arh. MCA*, Dos. 77/1938, f. 34.

5 Loc. cit., f. 44.

6 Loc. cit., Dos. 77/1938, f. 39.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

rință, în lunile noiembrie, decembrie, ianuarie și februarie viitor, urmînd ca beneficiul să fie destinat dezvoltării Muzeului Arheologic din Piatra și continuarea săpăturilor. De găzduirea și masa artiștilor și a conferențiarului ne vom îngriji noi, celelalte cheltuieli privind Ministerul" [7].

Și-n anii 1939 și 1940 eforturile de a investiga arealul județului va continua, dovadă raportul adresat ministerului. Cel pentrul anul 1940 menționa : în agust cercetarea Văii Trotușului, verificîndu-se stațiunile de de la Podei-Tg. Ocna, Răcăuți, Tg. Ocna, iar între 26—30 august săpăturile de la Frumușica. Tot în august C. Matasă făcea o documentare asupra materialului arheologic din patrimoniul muzeelor din Sf. Gheorghe și Brașov. În noiembrie (20—26) execută o amplă perigheză în județul Bacău, identificînd stațiunea La Téne de la Valea Rea-Rahova, cea de la Aldești și Cetea, în decembrie timpul este rezervat studiului și întregirii materialului recoltat, iar în ianuarie 1941 studiază malul drept al Bistriței — regiunea Cîmpului lui Dragoș și cu scopul culegerii toponimiei locale [8]. Eforturile învățatului nu rămîn fără ecou și sînt sprijinite de confrați : în vara anului 1940 Scarlat Lambrino îl delegă pe I. Nestor la Piatra Neamț din partea Muzeului Național de Antichități. Ca director al Muzeului Național el apreciază : „Bogăția materialului adunat acolo de sîrguința întemeietorului care prin munca sa neobosită și luminată a creat cel mai bogat și mai frumos muzeu al ceramicii pictate, cu care se mîndrește preistoria Moldovei" [9].

Deși Ministerul Artelor începe să acorde un fond de 100.000 lei, muzeul continuă să apeleze la contribuția publică, în 1943 neavînd încă nici un post salarizat integral în schema sa de funcționare, ceeace-l determină pe C. Matasă să ceară un post de preparator [10]. Viziunea de arheolog, dar și simțul său special pentru muzeologie, fac din C. Matasă un precursor a cărui activitate se cere încă bine studiată și făcută cunoscută. El poate fi întîlnit în acțiunile de protejare, nu numai de cercetare, prin măsuri de protejare a siturilor arheologice. Astfel, se alătură lui N. Grigoraș care sesiza la 9 decembrie 1943 Comisiunii Monumentelor Istorice situația gravă a cetății Smederova, devastată prin folosința zidurilor ei drept carieră. N. Grigoraș cere expropierea și cercetarea obiectivului, C. Matasă intervenind în anul 1944 la Ministerul de Interne pentru a stopa gravele încălcări ale legii [11].

Arheologul C. Matasă afirma în 1948 despre stațiunea de la Podei-Tg. Ocna că este „singura stațiune, din cîte se cunosc pînă în prezent la noi, care permite ca civilizația preistorică — înfățișată prin oamenii

7 Loc. cit., Dos. 77/1938, adresa din 14 septembrie 1938, f. 39.
8 Loc. cit., Dos. 99/1941, Referat C. Matasă, 21 ianuarie 1941.
9 Loc. cit., Dos. 99/1941, Referat S. Lambrino, 19 februarie, 1941.
10 Loc. cit., Don. 81/1943, f. 56-57, adresa Muezului Regional de Arheologie Piatra Neamț, nr. 40/1943, 24 noiembrie și nr. 45/30 noiembrie.
11 Măsurile de protecție sînt luate de CMI, prin intervenția președintelui C. Daicoviciu, în 1948, acesta delegîndu-l pe arheologul Șt. Balș care face ridicarea cetății cf. Adresa Institutului A. D. Xenopol, nr. 22/1944 și CMI către Ministerul de Interne nr. 224/1944 ; Referat 501/1948 V. Brătulescu către C. Daicovlciu.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ceramicii de stil B — să poată fi studiată cu cele mai complete și bune rezultate“ [12].

Omul de cultură C. Matasă a fost cel ce recomanda cumpărarea casei Veronicăi Micle de la Tg. Neamț și transformarea ei în muzeu [13]. Muzeologul și arheologul C. Matasă cere completarea legislației (Legea descoperirii și conservării obiectelor antice, 1842 „după care un proprietar poate refuza exploatarea sau poate cere sume exagerate ca despăgubiri, atunci cînd stațiunea se găsește pe terenul său“ [14].

Prezența activă într-o zonă bogată în monumente arheologice și istorice, C. Matasă lasă posterității nu numai rezultatele unui eminent arheolog, ci — ceea ce este mai important — : un patrimoniu rezultat ca urmare a unei susținute cercetări și identificări a tezaurului arheologic, ocrotit într-un din muzeele de seamă ale țării. Și mai lasă imaginea unui mare ob de bine, dăruit întrutotul cauzei istorice țării sale.

12 Adresa Muzeului județean de artă și arheologie Piatra Neamț, nr. 19/1948, în *Arh. CMI*, Fond, 5.30, Dosar Muzeul Piatra Neamț.

13 Adresa nr. 31/17 mai 1948, loc. cit. supra.

14 Adresa nr. 130/30 decembrie 1947, loc. cit. supra.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

CRONICA ACTIVITĂȚII SECȚIEI DE ISTORIE PE ANUL 1984

de ELENA ARTIMOM

Astăzi, mai mult ca oricînd, muzeul în general și muzeul de istorie în special, are menirea de a contribui printr-o cercetare sistematică la îmbogățirea patrimoniului cultural în toate domeniile (istorie, artă, șt. naturii, etnografie, literatură) și pentru toate perioadele istorice, în așa fel încît zestrea noastră muzeistică să sporească de la an la an, iar prin materialele pe care le descoperim să demonstrăm statornicia și continuitatea neîntreruptă a poporului român în spațiul carpato-danubiano-pontic.

Totodată, slujitorilor muzeelor le revine importanta misiune de a desfășura o bogată și multiplă activitate științifică și cultural-educativă, ce are drept scop valorificarea, prin intermediul diverselor forme de manifestare culturală, (expuneri, mese rotunde, expoziții, simpozioane, concursuri gen „cine știe cîștigă" etc.) a patrimoniului muzeistic, precum și dezvoltarea dragostei tinerei generații pentru trecutul glorios de luptă al poporului nostru, pentru realizările înfăptuite în anii construcției socialiste.

Pornind de la aceste coordonate, colectivul secției de istorie a urmărit și în anul 1984 să-și orienteze activitatea în scopul continuării cercetărilor arheologice și de arhivă privind descoperirea de noi materiale, care să îmbogățească patrimoniul local, materiale ce demonstrează totodată vechimea neîntreruptă și pe aceste meleaguri și unitatea culturală pe întreg teritoriul vechii Dacii.

În acest sens, au continuat cercetările arheologice în așezările de la : Răcătău-Bacău (geto-daci — V. Căpitanu), Dămienești-Bacău (daco-carpi — I. Mitrea), Ștefan cel Mare-Bacău (sec. VI—VII — I. Mitrea), Izvoare-Bahna-Nemț (sec. VI—VII și sec. VIII—IX e.n. — I. Mitrea), Bacău-Curtea Domnească (sec. XV — Al. Artimon) și Tg. Trotuș-Bacău (sec. XIV—XVII — Al. Artimon). Cei trei arheologi au urmărit cu deosebit interes descoperirea de noi materiale, ce contribuie la creșterea numerică a patrimoniului local.

Rod al unei asiduie și sistematice cercetări efectuate de cîțiva ani la Bacău-Curtea Domnească, de către arheologul Al. Artimon, este și deosebit de interesanta descoperire din vara anului 1984 cînd au fost scoase la iveală, în partea de SE a curții, fundațiile turnului de pază a acestui edificiu domnesc. Cercetările întreprinse au dovedit că această construcție

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

a fost ridicată în a doua jumătate a secolului al XV-lea și a dăinuit pînă în prima jumătate a secolului al XVI-lea.

Pentru perioadele de istorie modernă și contemporană s-a urmărit studierea materialului bibliografic necesar întocmirii temelor de cercetare cuprinse în planul muzeului.

De asemenea imortalizarea pe peliculă fotografică a etapelor de transformare socialistă a județului Bacău într-o localitate din ce în ce mai înfloritoare, constituie o preocupare permanentă a muzeografilor băcăuani.

Cum este și firesc, latura de cercetare științifică se împletește armonios cu cea de evidențiere și valorificare a patrimoniului muzeal. Este cazul să menționăm că în anul 1984, ca urmare a unei migăloase, dar și entuziaste munci, desfășurate de către colectivul de la restaurare, îndrumat îndeaproape de către arheologi, au fost restaurate un număr de 430 piese. Zestrea patrimoniului nostru a crescut în anul la care ne referim cu 750 piese, provenite din descoperiri arheologice și donații.

Multitudinea informațiilor adunate în urma cercetărilor arheologice, a celor din arhive sau din lucrări de specialitate au fost transmise cu prilejul diferitelor reuniuni științifice organizate la nivelul județului Bacău sau în alte instituții de profil din țară, precum și în cadrul conferințelor, simpozioanelor și expozițiilor temporare.

Parte din rezultatele obținute de muzeografii băcăuani au fost prezentate în cadrul sesiunilor ce s-au desfășurat în unele localități din țară, după cum urmează :

1. La cea de-a XVIII-a sesiune de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1983, desfășurată între 16—27 martie 1984 la Alba Iulia, au fost prezentate următoarele comunicări : *Cetatea dacică de la Răcătău, jud. Bacău* — V. Căpitanu ; *Necropola daco-carpică tîrzie de la Dămienești,* jud. Bacău — I. Mitrea, *Așezarea de la Izvoare - Bahna, jud. Neamț (sec. VI—VII și VIII—IX e.n.)* — I. Mitrea și *Complexul medieval de la Tg. Trotuș, jud. Bacău (sec. XIV—XVII)*— Al. Artimon.

2) La Tecuci, în zilele de 7—8 iunie 1984, a avut loc sesiunea prilejuită de aniversarea a 50 de ani de la înființarea muzeului, la care arheologul I. Mitrea a prezentat comunicarea *Noi date arheologice privind prezența unor elemente și influențe de factură bizantină în Moldova, din epoca încheierii etnogenezei românilor.*

3) În perioada 26—28 noiembrie la Constanța s-au desfășurat lucrările sesiunii „Pontica 84. Cercetări arheologice și istorice recente în spațiul carpato-danubiano-pontic" — la care au participat arheologii I. Mitrea cu comunicarea : *Un complex funerar descoperit în necropola daco-carpică de la Dămienești-Bacău* și V. Căpitanu cu comunicarea : *Apariția și răspîndirea pieptenilor din corn, în culturile dacilor liberi* (în colaborare cu N. Mirițoiu).

4) Omagiind Congresul al XIII-lea al P.C.R., muzeul din Botoșani a organizat în perioada 29—30 noiembrie 1984 sesiunea „Botoșani — permanențe istorice : Județul Botoșani — străvechi pămînt românesc, vatră de locuire continuă". La această manifestare au prezentat comu-

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

nicări muzeografii Al. Artimon — *Date istorice și arheologice privind orașele din sud-vestul Moldovei în sec. XIV—XVII;* El. Artimon — *Unirea — oglindită în medalii și piese decorative și* L. Antohi — *Presa băcăuană despre aportul maselor populare la realizarea obiectivelor revoluției democrat-populare 1944—1947.*

5) În zilele de 14—15 decembrie 1984, la Focșani s-au desfășurat lucrările sesiunii, „Vrancea — străveche vatră de civilizație românească angajată plenar în realizarea neabătută a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al P.C.R. — pe drumul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate", la care din partea muzeului de istorie din Bacău au prezentat comunicări muzeografii : I. Mitrea— *Noi descoperiri arheologice privind civilizația daco-carpică,* Al. Artimon — *Noi contribuții privind istoria Adjudului* și El. Artimon — *Valorificarea patrimoniului muzeistic prin expoziții itinerante și temporare.*

La nivelul municipiului și județului Bacău, colectivul secției de istorie a organizat, s-au a participat alături de alți factori educaționali, la manifestări dedicate aniversării a 115 de ani de la unirea Moldovei cu Muntenia ; 45 de ani de la marea demonstrație antifascistă și antirăzboinică de la 1 mai 1939 și 40 de ani de la crearea Frontului Unic Muncitoresc ; 40 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, 200 de ani de la marea răscoală condusă de Horea, Cloșca și Crișan, și la alte momente deosebite din istoria poporului nostru, precum și întîmpinării celui de al XIII-lea Congres al P.C.R.

Între multiplele activități organizate în cinstea zilei de 24 ianuarie 1859, amintim și simpozionul organizat de muzeu împreună cu alți factori educaționali, în ziua de 17 ianuarie 1984, la Cabinetul județean pentru activitatea ideologică și politico-educativă, simpozion la care și-au adus contribuția Ion Mitrea și Elena Artimon, cu următoarele intervenții *Lupta pentru făurirea statului național unitar și independent român, în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu și Formarea statului național român modern, moment de epocală importanță în istoria poporului nostru.*

Aceluiași eveniment i-au fost consacrate simpozioanele organizate la Biblioteca județeană, Spitalul județean, C.C.H. „Letea", I.P.E.P., Institutul de învățămînt superior, unde au conferențiat V. Florea, Al. Artimon, I. Mitrea, El. Artimon și V. Căpitanu).

Împlinirii a 45 de ani de la marea demonstrație antifascistă și antiimperialistă de la 1 mai 1939 și 40 de ani de la crearea Frontului Unic Muncitoresc i-au fost consacrate simpozioane organizate la clubul „1 mai" din Comănești (El. Artimon, L. Antohi), casa de cultură din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej (C. Eminovici și V. Momanu) Casa de cultură din Buhuși (V. Florea și Al. Artimon), casa de cultură Bacău (I. Mitrea și L. Antohi), Banca Națională, Institutul de învățămînt superior, Liceul G. Bacovia (V. Florea și I. Mitrea)

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Omagiind eroismul dorobanţilor din 1877, muzeografii băcăuani au evocat actele de eroism ale acestora, în cadrul conferinţelor şi simpozioanelor organizate la nivelul municipiilor, oraşelor şi comunelor din judeţul Bacău (El. Artimon, V. Florea, I. Mitrea, Al. Artimon şi V. Căpitanu). Evenimentului de la 9 mai i-a fost dedicată şi manifestarea „Omagiu eroilor" de la Tg. Ocna, unde I. Mitrea şi L. Antohi au prezentat intervenţiile : *Lupta poporului român pentru unitate şi independenţă în opera tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi Lupta maselor populare de pe Valea Trotoşului pentru realizarea obiectivelor revoluţiei democrat-populare 1944—1947*. Aniversarea a patru decenii de la victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944, a prilejuit organizarea a numeroase activităţi ce s-au desfăşurat la nivelul întregului judeţ. Astfel, au fost susţinute expuneri, conferinţe şi simpozioane la Comăneşti, Moineşti, Buhuşi, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Bacău, Buhoci, Dămieneşti, Tg. Trotuş, M-rea Caşin, Horgeşti, Răcăciuni, Roşiori, Pînceşti, Traian, Bijghir etc. cu aportul tuturor muzeografilor secţiei de istorie.

În zilele de 14-15 august 1984, alături de alţi factori educaţionali, secţia de istorie a contribuit la organizarea, la Bacău, a simpozionului „23 august 1944—1984. Aniversarea victoriei revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă a României. Judeţul Bacău prezent şi viitor", în cadrul căruia au fost susţinute următoarele comunicări : *Activitatea P.C.R. pentru realizarea unităţii de acţiune a clasei muncitoare în anii 1933—1944* (L. Antohi) ; *P.C.R. — forţa cea mai activă mobilizatoare a maselor în lupta de rezistenţă antifascistă* (El. Artimon) ; *Acţiuni militare pe teritoriul judeţului Bacău, desfăşurate în timpul revoluţiei de eliberare socială şi naţională antifascistă şi antiimperialistă din august 1944* (V. Florea) şi *Actul istoric de la 23 August 1944 — expresie a consensului naţional, a intereselor fundamentale ale poporului român* (I. Mitrea).

Între momentele aniversative ale anului 1984 se numără şi împlinirea a 200 de ani de la răscoala din 1784, condusă de Horea, Cloşca şi Crişan, eveniment ce a fost subliniat şi în cadrul simpozioanelor organizate la casa de cultură din Buhuşi (El. Artimon şi V. Florea) Casa de cultură Bacău (El. Artimon şi Al. Artimon) şi Casa personalului didactic Bacău (I. Mitrea şi El. Artimon).

Luna noiembrie a anului 1984 a marcat un eveniment deosebit de însemnat pentru poporul nostru — Congresul al XIII-lea al P.C.R. eveniment ce a fost evidenţiat prin numeroase şi variate activităţi consemnate sub genericul *„Congresul a XIII-lea al P.C.R. — etapă importantă pe drumul edificării socialismului şi comunismului în România* (Al. Artimon, V. Florea, I. Mitrea, C. Eminovici, V. Momanu).

Trebuie să menţionăm că în afara temelor enumerate, în perioada aprilie-decembrie 1984 au mai fost prezentate intervenţii pe teme diverse din istoria patriei noastre, în cadrul sesiunilor ştiinţifice ale cadrelor didactice şi elevilor de la liceul I. Av., Industrial nr. 1, Liceul

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

de chimie din Bacău (I. Mitrea), Liceul industrial Buhuși (Al. Artimon și V. Florea) și Liceul de chimie din P. Neamț (I. Mitrea).

De asemenea de o largă audiență s-au bucurat și intervențiile pe temele : *Ideea de republică la români* (El. Artimon, Al. Artimon), *Ecoul internațional al proclamării R. P. Române* (I. Mitrea) și *Județul Bacău la cea de-a 37-a aniversare a R. P. Române* (V. Florea) susținute la întreprinderile Proletarul, Confecția, Partizanul, I.J.M. și Școala de partid.

Demn de semnalat este faptul că, în cinstea marilor evenimente aniversative ale anului 1984 au fost organizate și expozițiile : *125 de ani de la formarea statului național modern român prin unirea Moldovei cu Muntenia* și *40 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944*, ce au avut o largă audiență la public. În afara acestor expoziții aniversative mai amintim, organizarea în 1984 și a expoziției *Formarea poporului român. Autohtonie-romanitate-continuitate și unitate.*

*

O formă deosebit de importantă și totodată antrenantă în ceea ce privește cunoașterea trecutului patriei noastre o constituie organizarea concursurilor gen „cine știe cîștigă".

Astfel, în 1984 specialiști ai secției de istorie, în colaborare cu Comitetul municipal și județean al U.T.C. au organizat concursuri pe temele *Unirea Națiunea a făcut-o, Monumente ale construcției socialismului* (El. Artimon) și *Crăișorul Horea* (Al. Artimon), ce au antrenat un mare număr de concurenți, dornici de a afla cît mai multe despre trecutul și prezentul patriei noastre. Aceste forme de valorificare a trecutului nostru au o mare audiență în rîndurile unui public numeros și divers ca pregătire.

*

Ca o încununare firească a unei perioade de cercetări sistemattice, publicarea rezultatelor, în cadrul unor reviste de specialitate, a fost realizată în 1984, și de unii specialiști ai secției de istorie. Rezultatele respective au fost publicate în paginile revistei muzeului nostru, după cum urmează

— *Aspecte militare pe teritoriul județului Bacău la începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, declanșată la 23 August 1944*, în Carpica, XVI, 1984, p. 17-22 (V. Florea).

— *Milenii de locuire în vatra orașului Bacău și împrejurimilor, pînă la prima atestare documentară a localității*, în Carpica, XVI, 1984, p. 23-50 (I. Mitrea).

— *O spadă de fier de tip akinakes descoperită la Găiceana, jud. Bacău*, în Carpica, XVI, 1984, p. 51-54 (V. Căpitanu).

— *Fibule de tip Latène descoperite în așezarea de tip „davă" de la Răcătău, com. Horgești, jud. Bacău*, în Carpica XVI, 1984, p. 61-84 (V. Căpitanu).

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

— *Unele considerații privind originea, cronologia și semnificația etno-culturală a cuțitelor cu volute descoperite pe teritoriul României*, în Carpica XVI, 1984, p. 85-94 (I. Mitrea).

— *Noi contribuții arheologice privind istoria așezării urbane de la Trotuș*, în Carpica, 1984, p. 101-126 (Al. Artimon).

— *Cronica activității secției de istorie pe anul 1983*, în Carpica XVI, 1984, p. 229-234 (El. Artimon).

La acestea se adaugă și un nr. de 7 (șapte) articole de istorie publicate de El. Artimon, V. Florea, Al. Artimon și I. Mitrea în revista de cultură „Ateneu" și ziarul „Steagul Roșu".

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

DATE CU PRIVIRE LA PROPRIETATEA RĂZEŞEASCĂ DIN SATELE COM. SECUIENI (JUD. BACĂU) ÎN SECOLELE XVII—XIX

de GHEORGHE BANU şi FLORENTINA BANU

Dintre satele comunei Secuieni, judeţul Bacău, unele atestate documentar încă din timpul lui Alexandru cel Bun şi urmaşii acestuia la scaunul Moldovei [1], face parte şi satul Fundeni, sat răzăşesc, a cărui moşie, pe la sfîrşitul secolului al XVI-lea, era împărţită pe doi „bătrîni" şi anume : Banu şi Harbuz [2].

Bătrînul Harbuz a vîndut lui Ionaşcu Banu ocina sa, pricină de judecată, de-a lungul anilor, între urmaşii lui Ionaşcu Banu şi cei ai bătrînului Harbuz [3] şi anume Manolache şi Neculai Toptis, din care se trag Damaschineştii, care au încercat, de mai multe ori să reintre în posesia pămînturilor străbunului lor. Judecăţile însă, punînd temei pe documentele prezentate de împricinaţi, au dat cîştig de cauză urmaşilor lui Ionaşcu Banu, care prezentau zapisul de cumpărare a pămînturilor lui Harbuz de către străbunul lor.

Ionaşcu, după o spiţă de neam găsită printre documentele păstrate în familia învăţătorului Gheorghe Banu din satul Berbinceni, com. Secuieni, a avut şase feciori : Sava, cu moşie în Budeşti-Tutova, Grigore, Gheorghe, Nistor, Toader şi Vasile.

Dintre aceştia, Nistor şi Toader Banu sînt atestaţi documentar la 1661 ; într-un „Jurnal" al Judecătoriei ţinutului Bacău, încheiat la 8 martie 1841, în urma unei judecăţi, se rezumă astfel zapisul din 7169 (1661) martie 15 :

„Nistor şi Toader Banu, feciorii lui Ionaşcu Banu din Fundeni, vînd a lor dreaptă ocină şi moşie din doi bătrîni medelnicerului Neculai Buhuş ci în urmă au trecut zestre către Radu Racoviţă" [4].

Acelaşi zapis de vînzare este consemnat şi în alt „Jurnal" al Judecătoriei ţinutului Bacău, din 1845, iunie 16 [5].

Cartea de judecată a lui Ionichie, episcop al Romanului, de la 7273 (1765) mai 25, arată ca proprietar al moşiei Budeşti-Tutova pe Sava, feciorul lui Ionaşcu Banul. Ana şi Ioana, căsătorită Pentelei, fetele lui

---

1 D. Zaharia, *Date referitoare la trecutul satelor din com. Secuieni, jud. Bacău în secolele XV—XIX*, în Carpica, XIV, 1982, p. 203.

2 Gh. V. Banu, *Documente de familie*, manuscris, doc. nr. 9 din 23 iunie 1833.

3 *Ibidem*, doc. nr. 25 din 16 iunie 1845.

4 Vezi anexa nr. 1 şi anexa nr. 2.

5 Gh. V. Banu, *op. cit.*, doc. nr. 25 din 16 iunie 1845.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Sava, vînd în 1685 moşia din Budeşti, pentru care Ştefan Banul şi fratele său Vasile Banul fac jalbă de judecată împotriva lui Constantin Iurașcu vel comis pentru partea lor de moşie ce o au în Budeşti-Tutova „de la bătrînul lor ce l-au chemat Ionașcu Banul" [6].

Judecînd după prezenţa fiilor săi la 1661 şi a nepoatelor în 1685, se poate spune că Ionașcu Banu din Fundeni a trăit măcar cu trei-patru decenii mai înainte, adică în jurul anilor 1620—1630.

Despre generaţiile anterioare, în stadiul actual al cunoştinţelor, nu se pot spune prea multe lucruri. Un Banu vornic exista în anul 1521 (7019). La această dată, Ştefăniţă voievod dăruia „panului Banul vornicul, lui Gagea ureadnic de Vaslui şi Drăguş, un loc pustiu pe Sohului, mai sus de Bechea, ca să-şi întemeieze sat" [7]. Vechiul toponim „Bechea" este uzitat astăzi sub forma Pechea, sat în sudul Moldovei [8].

În anul următor, la 21 april 1522, acelaşi domn întărea cumpărătura pe care vornicul Banu o făcuse în moşia Hădărăieşti de pe Bîrlad [9], iar în martie-iulie 26, i se întărea şi o parte din satul Cioricești, care i s-a cuvenit lui, la împărţirea cu rudele sale [10].

La 24 septembrie 1555 este amintit Banul stolnicul, căruia Alexandru Lăpuşneanu îi dăruieşte o poiană şi un loc numit Dumbrăviţa, pe Dimaci [11].

Un urmaş al acestor boieri trebuie să fi fost Pîntelei Banul din Cîrligătura, zis cel bătrîn, care trăia pe la 1540—1600, fiind tatăl a trei copii, atestaţi de documentele din 1618 şi 1621 Pătraşco Banul de la Cîrligătura, Grozava şi Stanca.

Cel diîntîi căsătorit cu Mărica, fiica Anei, nepoata lui Ion Gănescu (fratele lui Cozma Şarpe, cunoscutul boier din vremea lui Bogdan al III-lea şi Ştefan cel Tînăr), a avut cinci copii : Vasile Banul, Maximian (probabil călugărit), Anuşca, Drăguţa, Tofana şi Irina (căsătorită cu Ştefan Moimăscul, mare armaş). Vasile Banul este cunoscut din sfatul domnesc al lui Vasile Lupu, ca mare medelnicer (1637—1640, 1644—1647), mare jitnicer (1647—1650) şi sol de Transilvania (1651) [12]. El apare în documentele din perioada 1621—1658 [13], putîndu-se admite că a trăit aproximativ între 1600 şi 1660, adică în aceeaşi vreme cu Ionașcu Banul din Fundeni.

---

6 *Ibidem*, doc. nr. 11 din 25 mai 1765.

7 *Documente privind Istoria României*, (D.I.R.) 1/XVI, nr. 160, p. 180 ; toate volumele citate fac parte din seria A Moldova.

8 Al. Obreja, *Cîteva cercetări de toponimie geografică a Moldovei*, în „Lucrările Seminarului geografic „D. Cantemir", nr. 3, 1982, p. 263.

9 Th. Codrescu, *Uricariul*, sec. XVIII—XIX, nr. 1871, p. 97.

10 *D.I.R.*, 1/XVI, nr. 172, p. 195.

11 *Ibidem*, 2/XVII, nr. 85, p. 95.

12 Şt. Meteş, *Domni şi boieri din ţările române în oraşul Cluj*, Cluj, 1935, p. 69.

13 N. Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova*, sec. XIV—XVII, Bucureşti, 1971, p. 343.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Pîntelei Banul cel bătrîn din Cîrligătura are case la Cucuteni

- Pătraşco Banul de la Cîrligătura
- Mărica, fiica Anei, nepoata lui Ion Gănescu. 1621 în ţinutul Roman Băiceni, Cărăuleşti, Ciutureşti
- Grozava 1618
- Stanca 1618, 1622
- Vasile Banul 1621—1658
- Alexandra (Mihăilescul ?)
- Maximian (călugărit ?)
- Anuşca
- Drăguţa
- Guţul
- Gligorie
- Tofana 1653
- Irina
- = Ştefan Moimăscul 1622 (îi revin casele şi biserica din Cucuteni în urma pricinii cu Stanca)

Legătura de rudenie între Ionaşcu Banul şi urmaşii lui Pîntelei Banul cel bătrîn ne rămîne încă necunoscută, dar ea a existat cu certitudine, după cum se poate deduce dintr-un act datat 1634 mai 4, în care sînt menţionaţi ca megieşi vornicul Avram din Misihăneşti, hatmanul Costin, Turle pîrcălab din Piticeni, Banul vornic din Fundeni şi alţi proprietari din Săliveşti, Crăuleşti, Băiceni, Ciutureşti şi Ţurcani [14], sate învecinate cu Fundenii.

Banul vornicul din Fundeni este, probabil, identic cu Ionaşcu Banul din Fundeni ; legătura cu celălalt grup (Pîntelei — Pătraşco — Vasile o face prezenţa lui Pătraşco Banul, ca proprietar, în satele Băiceni, Cărăuleşti (Crăuleşti), Ciutureşti, 1621 (7129) martie 23 [15], vecine cu Fundeni [16]. Se poate deduce că aceste sate au format, odată un singur corp de moşie.

Părţi din satul Ciutureşti, ce se află la circa 8 km de Fundeni, sînt dăruite în 1622 (7130) mart. 20 Mînăstirii Sf. Sava de „Stanca, fata lui Pîntelei Banul cel bătrîn din Cîrligătura, cu nepotul acestuia Vasile, feciorul fratelui său Pătraşco Banul“ [17].

*

* *

Revenind la feciorii lui Ionaşcu Banul, Vasile şi-a mărit suprafaţa de pămînt moştenită prin căsătoria cu Anghenia, fiica lui Pavel a lui Lupu şi a Mariei lui Dănăilă. Lupu, Dănăilă şi Popa Ştefan sînt bătrînii din Secuieni, urmaşi ai lui Stănilă, pe care documentul din 1546, iunie, 27, dat de Petru Rareş, îi arată stăpînind partea de est a satului Secuieni, partea de vest fiind în posesia bătrînului Ocmăscu Pojar [18].

14 *Catalogul documentelor moldoveneşti (C.D.M.)*, vol. II, nr.. 968, p. 206 ; documentul nu se află cuprins în *Documenta Romaniae Historica*, XXII, (1634).
15 *D.I.R.*, 5/XVII, nr. 30, p. 28—29.
16 Vezi anexa nr. 3. Harta cu satele din com. Secuieni, jud. Bacău.
17 *C.D.M.*, vol. II, nr. 73, p. 29.
18 D. Zaharia, *op. cit.*, p. 204.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

După cum arată „copia spiţei scoasă di pi cea adevărată făcută de hotarnicul Constantin Ghenghe vornic de poartă", (întărită şi de noi, „noi fiind răzeşi din acest bătrîn Dănăilă ne-am iscălit într-această spiţă cum că easte adevărată şi întocmai Eu Ioniţă Ţînţar ce-i zic Bălăiţă") [19], Lupu, Dănăilă (ce a ţinut pe fata Ursului Tălpan) şi Popa Ştefan deţineau fiecare cîte 262 stînjeni de pămînt [20]. Lupu a avut şase urmaşi din care „Pavel, fecior Lupului, ce au ţinut pe Maria, fata lui Dănăilă" a moştenit 131 stînjeni, din care dă fiicei sale Anghenia 26 stînjeni şi 55 palme. La rîndul ei Maria, fiica lui Dănăilă, moştenind de la tatăl său 87 stînjeni şi 24 palme, lasă fiicei sale Anghenia, căsătorită cu Vasile Banu, 17 stînjeni şi 35 palme.

Din această spiţă rezultă apoi că Vasile şi Anghenia au avut trei urmaşi şi anume : Zaharia, Neculai şi Safta, căsătorită Gărmăţu ; Zaharia Banu are la rîndul său pe Safta, căsătorită Luncanu, Ştefan, Măriuţa, Vasile şi Paraschiva, cărora le revine „zăstri cîte un stînjen, o palmă şi trei permaci de frate din bătrînul Dănăilă şi un stînjen, cinci palme şi şapte permaci de frate din Lupu, la feciorii lui Zaharia"

Urmaşii lui Ştefan Banu, feciorul lui Zaharia, sînt preotul Gheorghe, preotul Ioniţă, dascălul Ionu, Ioana, Ileana şi Palaghia, iar din preotul Gheorghe Banu se trag Mihalache, diaconul Condurache, preotul Ioniţă Banu, Constantin şi Catrina. (Din spiţa de neam mai sus amintită).

Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea îi găsim pe urmaşii acestor răzeşi împotrivindu-se tendinţei de acaparare a pămîntului lor de către Radu Racoviţă vornic (ginerele lui N. Buhuş, căruia, în 1661 Nistor şi Toader Banu i-au vîndut din ocina lor). „Avînd aceşti răzeşi de mai sus numiţi multă gîlceavă şi judecăţi cu mine" se ajunge la învoiala din 7251 (1743) iunie 20, prin care Radu Racoviţă „dă scrisoare la mîna tuturor răzeşilor din sat din Fundeni şi din Secuieni şi din Movila şi din Răsăşti şi din Schei tot ţinutul Romanului, anume lui Ştefan Banul şi Lupului Banu, feciorii lui Nicolai Banu şi a Zahariei Banu şi Chiriac Gărmăţ, fecior Saftei ce este sor Lupului Banu şi lui Ştefan Banul şi lui Vasile, fecior Cătînii şi lui Palade şi ieromonahului Varlan şi Toader sîn lui Toderiţă şi Ursache, răzeşi din Secuieni. Şi iarăşi Lupul Banul şi alt Ştefan Banu, feciorul lui Toader Banu şi Chiriac Gărmăţu, răzeşi din Fundeni. Şi iar Lupul Banu şi Ştefan Banu şi Vasile Nour şi Chiriac Gărmăţu răzeşi din Răsăşti" [21].

Dar neînţelegerile vor continua şi, pentru stabilirea hotarelor dintre moşia lui Radu Racoviţă şi cea a răzeşilor din Secuieni, comisul Ion Movilă dă mărturie hotarnică din 7267 (1759) iulie 6, din porunca lui Teodor Callimachi, obţinută de Constantin Sturza mazil şi Gheorghe, fiul lui Ştefan Banu, preot [22].

19 Vezi anexa nr. 4. Originalul spiţei de neam în posesia lui Iorgu Bălăiţă din Fundeni, com. Secuieni.

20 Vezi anexa nr. 5. Schiţa de plan a moşiei Secuieni, jud. Bacău întocmită de vornicul hotarnic Costin Gheorghe în anul 1827 octombrie 22.

21 Gh. V. Banu, *op. cit.*, doc. nr. 1 din 20 iunie 1743.

22 D. Zaharia, *op. cit.*, p. 208.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Pricini de neînțelegeri s-au ivit și între răzăși, care vin cu dovezi și înscrisuri pentru a-și susține temeiurile precum: „Cartea gospod. de la D-lui Ioan Neculau din 7253 (1745) mai 28, către hatmanul Radu Racoviță și Banul Vasile Roset, jăluindu-să Ștefan Banu, rudele și nepoții lor răzăși din Fundeni asupra lui Ștefan sîn Zaharia, Vasile Nour și alții a lor, arătînd jăluitorii că moșia Fundeni umblă în doi bătrîni: un bătrîn Băneștii și un bătrîn Harbuzeștii fiind vîndut hatmanului Radu Racoviță, au dat nuții 30 de pămînturi din Răsăști și hatmanul le-a dat 30 pămînturi în Fundeni și răzășii lui Harbuz luînd hotarnic pe Neculai Ciutea și Gavril Lupiș, iar răzășii bătrînului Banu pe Mihalache, li-au măsurat moșia, cîmpul, poieni și siliști și răzeșii lui Harbuz n-au vrut să puie pietre, rămînînd să se judece la Divan deosăbit. Răzășii bătrînului Banu s-au jăluit precum că ei au dat o parte din moșie de la Movila hotărîtă și stîlpită și hatmanul le-au dat o parte din Săcueini și răzeșii lui Harbuz nu-i îngăduie a stăpîni acea parte“ [23].

Pentru a se pune capăt neînțelegerilor ce au continuat de-a lungul secolului, a venit logofătul Constantin Tilimon la Isprăvnicia din Roman pentru delimitarea moșiilor Secuieni, Fundeni, Cîmpeni și Bătrînești, urmînd a cerceta scrisorile (înscrisurile) ambelor părți. Dar răzeșii din Secuieni și Cîmpenii „n-au vrut să-și arate scrisorile la cercetare, nici să stea față la hotărît, ci au umblat dosîndu-se“ așa că „logofătul Tilimon au zăbovit de i-au așteptat în cheltuială și cherdire di vreme august și septembrie și pînă la 9 a lui octombrie acestui an, cu pagubă și cheltuială pentru care i s-au dat această adeverință de către isprăvnicie“ în 1796 oct. 9 [24].

Tot în acest sens episcopul Antonie, în 1787 av. 27, îi face în scris observație preotului Gheorghe Banu de la Fundeni că „după porunca ce ți s-au trimis de aici n-ai urmat ca să aduci scrisorile de moșii ce stăpînești, fiind trebuință a se scoate copii de pe dînsele să dăm la mîna logof. Constantin Tilimon... și iată zicem să fii sub blăstăm de vei tăgădui vreo scrisoare... și nu i l-ii arăta toate păr la una... ai să fii tras la grea răspundere... Iar de vei arăta tot adevărul, să fii blagoslovit“ [25].

În cadrul acestor neînțelegeri dintre răzăși pentru stăpînirea pămîntului „Jurnalul“ Judecătoriei jud. Roman, din 23 iunie 1833 consemnează „Învoiala din 24 mai 1798 iscălită de Ion Bălăiță, Mihalache Banu, Toma Palăr, Ioniță Putină și Constantin Banu, învoială făcută cu Ioniță Călăroiu, Ursache Epure, Dumitru Epure și alții ai lor, prin care se arăta că, „avînd multă pricină pentru împărțeala moșiei Fundeni s-au măsurat și au împărțit-o pe doi bătrîni, anume Toader și Vasile Banu, feciorii lui Ionașcu Banu și învoit să stăpînească răzășii lui Vasile Banu partea de jos din cîmp, iar răzeșii lui Toader Banu partea din sus, revenindu-le de parte cîte 89 stînjeni din cîmp și 48 stînjeni siliște“ [26].

23 Gh. V. Banu, *op. cit.*, doc. nr. 9 din 23 iunie 1833.
24 *Ibidem*, doc. nr. 5 din 9 octombrie 1796.
25 *Ibidem*, doc. nr. 6 din av. 27, 1787.
26 *Ibidem*, doc. nr. 9 din 23 iunie 1833.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Mihalache şi Constantin Banu sînt fiii preotului Gheorghe Banu. Şi, la judecata amintită mai sus, au rămas nemulţumiţi pîrîţii Andrei Bălăiţă şi Gavril Banu, fiul lui Mihalache, urmînd ca jurnalul de judecată să se înainteze, cu raport, Divanului Ţării de Sus pentru rejudecare.

După cum se vede, greu se stingeau pricinile de ceartă dintre răzeşi pentru pămînt.

Lui Gavril Banu i-a rămas în păstrare Mărturia hotarnică din 1827 a moşiei Secuieni, întocmită de vornicul Costin Gheorghe [27]. Fratele său, Vasile Banu, ot Negureni (?) 27 bis are patentă de ruptaş în urma catagrafiei făcute în 1831—1832 [28]. El cumpără de la Damaschin „Inăria" 150 prăjini cu 775 lei în anul 1854 noiembrie 1.

Nu toate satele menţionate în documentele amintite au rămas pînă în zilele noastre [29]. Astfel, au dispărut satele Răsăştii, Ciumăleştii, Lăzănii, Movila şi Scheia care au fost în proprietatea lui Ionaşcu Banu şi a moştenitorilor săi.

Dar, în timp de 200 de ani, moşia respectivă a fost divizată între urmaşi, conform dreptului succesoral egalitar, încît ramuri (îndepărtate) ale urmaşilor lui Ionaşcu Banu, ce-şi au obîrşia în zina Fundeni, au fost nevoite să se răspîndească în mai multe puncte ale judeţului. Dintre aceştia, Constandin Banu, fiul lui Vasile, născut în 1815, făcînd parte din generaţia a VII-a a neamului său, a plecat în comuna Mărăşti, satul Balaia a aceluiaş judeţ, unde are ca urmaşi patru feciori Toader, Alecu, Neculai şi Dumitru (învăţător în satul Prăjeşti, jud. Bacău).

Cosntandin Banu plecînd din satul Fundeni, com. Berbinceni la-Mărăşti, vinde în 1867 aprilie 2, fratelui său Ion (1832—1917), „optzăci prăjini pămînt moşie a me, în care este şi silişte, cu preţul de cinci lei jumătate prăjina şi care moşie este pe teritoriul Fundeni" [30].

Semnificativ este faptul că înainte de venirea lui Constandin Banu (n. 1815) din Fundeni în Balaia-Mărăşti-Filipeni, se găseau în această comună şi alţi locuitori cu acest nume. Astfel, Catagrafia din anul 1772, la rubrica Rufeturile (scutiţii) în număr de 12, indică la nr. 2 pe Ioniţă Banu popă [31].

Catargafia din (1831/1832) aminteşte, între birnici pe Petrache sîn Ion Banu [32].

Catagrafia din (1831/1831) aminteşte, între birnici pe Petrache sîn din Fruntesti, ţinutul Tecuci, pe Apostu sîn Petrache Banu. Dintre ruptaşi pe Ion Dascălu sîn Banu, iar la Feciori de privilegiaţi mazilo-

27 Vezi anexa nr. 5. Schiţa de plan a moşiei Secuieni, jud. Bacău.
27 bis Ibidem.
28 Gh. V. Banu, *op. cit.*, doc. nr. 23 din 1832.
29 Vezi anexa nr. 3. Harta satelor din com. Secuieni, jud. Bacău.
30 Gh. V. Banu, *op. cit.*, doc. nr. 30 din 2 aprilie 1867.
31 P. G. Dmitriev, *Moldova în epoca feudalismului*, partea I, Chişinău, 1975, p. 589.
32 Arhivele Statului Iaşi, Tr. 885, op. 1011, nr. 97, fila 265-270 şi tr. 885, op. 1011, nr. 94, fila 41-51, Catagrafia pe 1831.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ruptași, rupte a visteriei : Însurăței treptelor 1837 pe Ilie sîn Ion Dascălu Banu, fiu de ruptaș a lui Ion Banu, după patenta din 1838 [33].

Catagrafia din anul 1845 a com. Mărăști, ocolul Bistrița de Sus, ținutul Bacăului, proprietatea răzășilor, la rubrica birnici specifică pe Apostu sîn Petrachi Banul, Ion sîn Pintilie Banu și însurat în 1840 și pe Vasăli sîn Petrachi Banu [34].

Semnalăm coincidența numelor lui Pintilie și Petrachi Banu din 1845 cu Pîntelei Banul cel bătrîn și Pătrașco Banu din jurul anului 1600.

Așa dar și satele din această parte a Moldovei prezintă caracteristicile orînduirii feudale românești, iar răzeșii, proprietari ai pămîntului, au dăinuit pe acele meleaguri din neam în neam.

DONNÉES RELATIVES A LA PROPRIETÉ „RĂZEȘEASCĂ" DES VILLAGES DE LA COMMUNE DE SECUIENI, LE DISTRICT DE BACĂU, PENDANT LES XVIIIe—XIXe SIÈCLES.

— Résumé —

Sur le fond caractéristique du régime féodal roumain s'inscrivent aussi les villages de la commune de Secuieni, le district de Bacău, des villages „răzeșești" (allodiales), d'une accienne attestation documentaire. De ces villages, Fundeni appartenait aux petits propriétaires terriens libres, qui descendaient de Ionașcu Banu, qui a vécu autour des années 1600, d'après des informations cueillies dans des documents en manuscrits. Les documents publiés attestent en 1634, un certain Banu, boyard, „vornic" de Fundeni, qui pourrait être ce Ionașcu Banu. Des générations antérieures à la lignés de Banu, les documents indiquent, au stade actuel des connäissances, un certain Banu, boyard, „vornic" entre 1521—1522, un Banu „stolnic" en 1555 et Pântelei Banul de Cîrligatura, dit le Vieux, qui avait des immeubles à Cucuteni, au district de Jassy et qui etait le père de Pătrașcu Banul (1621) et le grand-père de Vasile (le fils de Pătrașcu) celui-ci connu des documents de l'époque (1621—1658) comme haut de parenté entre ceux mentionnés ci-dessus et Lupu. On peut déduire une laison de parenté entre ceux mentionnés ci-dessus et Ionașcu Banu, hypothese föndée sur le fait que les premiers possédaient les villages situés dans le voisinage de Fundeni aves qui ont formé jadis probablement un seul domaine.

On trouve les petits propriétaires terriens libres de Fundeni et des villages voisins dont les uns sont disparus aujourd'hui se révoltant contre le boyard Radu Racoviță „vornic", qui a voulu accaperer leurs terrains et avec qui on arrive, après beauoup de jugements, au contrat de 1743. Il y avaient aussi des dissensions entre les petits proprietaires à cause de la possesion de la terre.

Les informations de l'article s'appuyient hors les documents publiés en collections sur des documents de famille, gardés en manuscrit.

33 Arhivele Statului Iași, Tr. 1316, op. 1488, nr. 1214, f. 198-211, fond Visteria Moldovei.

34 Arhivele Statului Iași, Tr. 1423, op. 1619, nr. 90, f. 157-161.

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Jurnal

ÎN NUMELE PREA ÎNĂLȚATULUI DOMN MIHAIL GRIGORE STURZA VOEVOD STĂPÎNITOR PRINCIPATULUI MOLDOVII

Anul 1841 martie 8 di către această judecătorie a ținutului Bacău sau tratarisit Dela procesului reclamarisit de Dumneei Elisaveta Brăiasca născută Mavrodin prin formalnicu vechil D. Iancu Lascar asupra Dumisale Cluceriului Dimitrie Velisar și o somă de răzeșii Fundeni, pentru răscumpărare a 15 pămînturi moșie din acel hotar Fundeni, vîndută di către maicăsa Maria Mavrodin răposatului Stolnic Petrachi Velisar și dela acela trecută către pîrîți astăzi în ființa a tuturor feților ei fac parte în pricină luîndu-să mai întîi în cetire cuprindire Delii precum și docomenturile înfățoșate de pîrîți și anume următoarele

I[iu] 1834 Fevr. 10, zapis prin care fratili pîrîtului întîi răpos. Velisar cumpără de la maica jăluitoarei acele părți ;

2. 1836 Fevr. 5, tij un zapis prin care pîrîtul Clucer cumpără de la casa fratilui său două părți din trei ce le ave cumpărate de mai înainte prin zapis di mai sus încredințați pe toate formile, aceste însă arătate în opis Dumnealui Clucerului precum și a răzeșilor aceste ;

I[iu] 7169 (1661) Martie 15, zapisul lui Nistor Banu și Toader, feciori lui Ionașcu Banu din Fundeni prin care vînd a lor dreaptă ocină și moșii din doi bătrîni Medelnicerului Neculai Buhuș și în urmă au trecut zestre către Radu Racoviță ;

2. 7251 (1743) Iulie 8, învoială săvîrșită di către Radu Racoviță cu urmașii din Toader și Vasîli Banu ci schimbă moșii din Fundeni ;

3. 7263 (1755) Octomv. 13, Cartia Domnului Mateiu Ghica Voivod cu care întărește schimbul moșiii din Fundeni și arătătoare precum să împărțăști ;

4. 1834 April 27, învoiala săvîrșită întri răp. Stolnic Petrachi Velisar cu răzeșii Fundeni pentru răscumpărariа a 6 pămînturi din Fundeni oăci vechiul jăluitoarei după înscrisu ce au dat au arătat că n'ari alte docomenturi în această pricină decît dritul rudirii și art. 5 din pravila pentru răscumpărarea publicarisită la 839. Din toate acești giudecătoria au venit în lămurire că după ci răp. Stolnic Velisar la 834 cumpără aceli părți dela maica jăluitoarei fără nici un fel de formalita, apoi tot în acel an, Aprilie, apucat fiind di răzeși li treci și lor iară în vînzare șasă pămînturi pol din acele 15 ci cumpărasă prin o hîrtie intitulată învoială, iarăș fără nici un fel di formalita publicarisitoari

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

decît numai întărită de judecătoria Romanului care întăritură nu figurarisăşti altă decît buna lor alcătuiri şi tărie ca părţîli contrăctuitoari sau învoitoare să nu poată strica ; dar nu şi pentru o a triiă persoană pe care drituri păziţi atît di lege ţivilă cît şi de ace firiască îi dau drept la această iară 8 pămînturi pol după moartea Stolnicului, soţia sa în anul 1836 februarie 5 li treci în di veci vînzări către pîrîtul Clucer prin formalnicu zapis înformăluit după urmaria publicaţiilor cu întăritură făcută pe temeiul art. III din anexa literii G. Şi dar după ci giudecătoria sau pliroforisit şi au văzut încîlcitura proţăsului au venit în lămurire. Că, precum sau mai zis, toate pravilile şi vechi şi noi o agiută pi jăluitoare de a răscumpăra lucrul părinţăsc. Şi dar pentru că pîrîtul Clucer Velisar au apucat aşi înformălui cumpăraria sa cu publicaţiile în vreme cărora jăluitoarea au păzît tăcere necurmată. Apoi socotinţa giudecătoriei urmiazi ca asupra Dum. Cluceriului dritul şi dreptăţîli jăluitoarii să sting cu totul neputîndu-să agiuta cu aceasta că publicaţia n-ar fi auzît-o, iară pentru acele 6 pămînturi Pol di la răzeşi ca unii ce nici un fel di formalita n-au făcut apoi neputîndu-să ei agiuta cu publicaţiile Cluceriului Velisar firește înţălegîndu-să că cu publicaţia urmată pentru o parte arătătoare citimea ei nu să poati scuti în întregul hotar sau a mai mari parti decît ace cuprinsă în publicaţî măcar şi la o singură persoană de a fi, căci cînd aceasta ar urma aşa apoi publicaţiile nu ar fi nici ar figurarisi altă decît unealta înşălării putînd atuncia un om a vinde către altul trei stînjăni drepţi ai lui şi 300 cu ră credinţă şi cu publicaţia acelor trii s-ar stingi dritul şi a celorlanţi.

Pentru care socotinţa giudecătoriei se mărgineşte că jăluitoaria este în dreptate aş răscumpăra pe temeiurile de mai sus şi pe temeiul 5 din pravila pentru răscumpărare şi 3 tot din acea pravilă numai singure aceli şasă pămînturi — Pol — di la răzeşi, rămîind Dumisale Cluceriului în temeiul publicaţiilor sale slobod de această pretenţie. Aşa urmînd socotinţa giudecătoriei să încheie acest jurnal în cari vor şi iscăli amîndouă părţîle vroinţa ci ar ave cu aceasta, însă că dacă jăluitoarea pisti 30 de zîli dila iscăliria în jurnal nu va dispozitarisi banii 104 (galbeni) preţul răscumpărării, apoi şi acest drept i să stînge în veci. Dar pentru că valoarea proţăsului nu să cunoaşte să va scri privighetoriului ca să să facă asămine şi atunce întru apilărisirea la Divan a părţiii ce ar rămîne nemulţumită să va urma potrivit formilor, slobozîndu-li-să şi întocmai copii.

Iscăliţi Prezident Grigori Morţun spătar
Căminar Stamati
Director sluger Hociungu
Stolnic Grigori Obrejă

Am ascultat hotărîrea aceasta şi am rămas mulţămit.
Iscălit, Iancu Lescar Vechil 1841 April douăzeci şi patru

Am ascultat hotărîrea aceasta şi am rămas mulţămit.
Iscălit, D. Velisar Clucer 1841 april 26

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

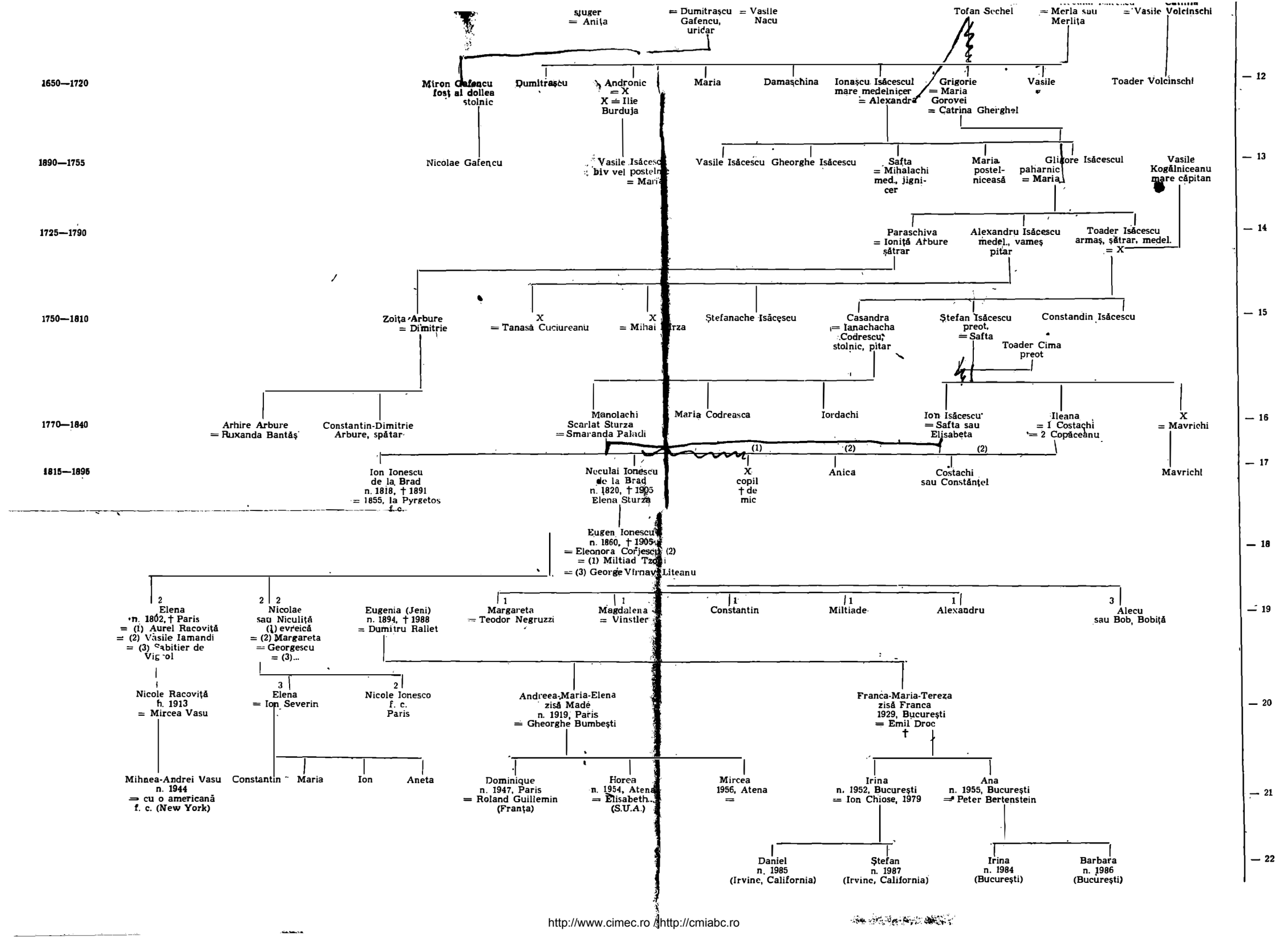

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

ARBORELE GENEALOGIC ALIONEŞTILOR DE LA BRAD

Întocmit de GHEORGHE BURLACU

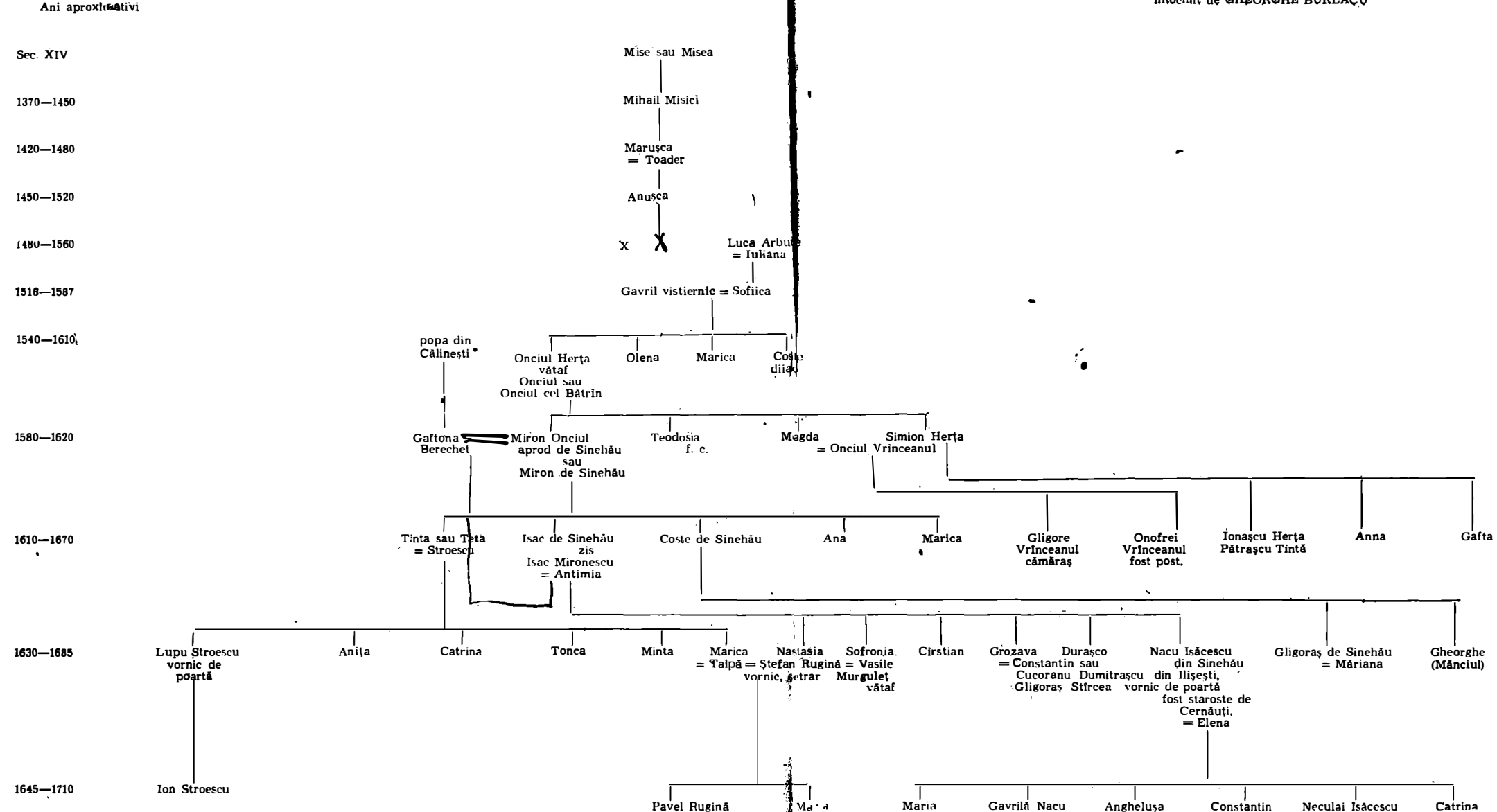

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Stj / Palme / Permoci
14 / 3 / 5 Adică paisprezece stînjeni și trei palme și cinci permoci ci li dă în două cu Gărwățoi li să vin alte șapte stj o palmă și șapte permoci, în dou parte lui Neculai Mărat Zaharei și Softei

Jordachi, Joc, Maria, Ileana

Toma, Vasile, Balaș, Catrina, Ileana, Ilinca, Nastasia Cărun-toala, Grigor, Dumi-trache, Toma, Softa

Marandă, Ilinca, Toader, Catrina, Năstasie, Costachi, Maria, Ilinca, Jonită Țințar 1827, Toader, Ileana

2, 7, 1 Partea Măriuței din doi bătrîni Lupul și Dănăilă

Jon, Apostu, Jordachi, Ștefania, Softa, Sava, Vasile, Jonită, Maria, Ilinca, Anuța, Joo, Popa Toader

Mihalache, Diowou condura-chi, Popa Jonită Bonu, Const Banu, Catrina, 1800 Condura-chi ?, Mano-loche, Nastasia ?, Ștefan ?, Softa, Paras-chiva, Catrina

Adică două palme și șapte permoci pi opt fiecioare Softei Luncăniței și din Lupu și din Dănilă

Iliana 2,7 | Antimiță 2,7 | ? 2,7 | 2,7 Lupu Attudu-roaiei | Nastasia | Ilinca 3 | Maria 3

Apostu Lunconu | Popa Ghiorghi 1759 | Popa Jonită | Dascălu Jonu | Jonită au Inut 1770 | Ileana | Palaghia

ce-i zic și Dobrenușu ce o repărți din moșie în hotarul Ungureni

Căsătorită cu Lunconu

113 Softa 1.5.7 | 113 Ștefan 157 | 113 Marioara 1.5.7

1.1.2 Vasile 1.5.6 | 1.1.2 Paraschivo 1.5.6

Adică un stînjen și o palmă și trei permoci di frați din bătrînul Dănăilă Jăstri
Un stînjen și cinci palme și șase permoci de frate li să vin din Lupu la feciorii Zahariei

Adică opt stînjeni și cinci palme de frate un permac în trii feciori a Anghenei din bătrînul Lupului

Zaharia 8,51 | Neculai 8,51 | Softa 8,51

Gheorghe Stărpu | Anghenia 26,55 | Dochia 26,55 | Varvara 26,55 | Toader 26,55 | Ștefan 26,55

Adică douăzeci și șase de stînjeni și șase palme și cinci permoci ajunge feciorilor lui Pavel

Zaharia 5.65 | Vîrdul Neculai 5.64 | Softa 5.65 = Gărwățu o iau Putinești

Anghenia ce au ținut Vasile Bonu 17.35 | Dochia 17,35 | Virvara 17,35 | Ștefan 17,35 | Toader 17,35 | Gheorghe Stărpu

Și noi fiind răzăși din acest bătrîn Dănăilă ne-am iscălit într'această spiță cum că iasta adevărată și întocmai
« Eu Jonită Țințari ce-i zic și Bălăiță

Sora 131 | Pavel fecior Lupului ce au ținut pe Maria fata lui Dănăilă 131

Vasile Toplau 87,24 st | Maria 87,24 st | Gligori 87,24 st

Adică opt feciori și șapte de stînjeni și două palme și patru permoci de frați în trii feciorii lui Dănăilă

262 Lupu

262 Dănăilă au ținut pe Măriuța fata Uriului Toplau

262 Popa Ștefan

Ținutul Rarăului moșia Săcuienilor, ce este despărțitoare pe trii bătrîni care unii sus le numeve și să stăpînească juma-tate de sat Săcuienii fără 33 zăminturi, Care această spiță de neamuri am opucat-o din gura bătrînilor și scrisori și dovezi vechi și cu bună privire și dreptate

1827 Sept. 8

Au făcut-o eu și om iscălit pentru îndreptarea neamurilor cum să tragu Putină

Această spiță este copie scoasă di pi cea adevărată făcută de hotarnicul Cons. Denghe vornic de poartă de la hotărîtul Săcuienilor

Au transcris-o eu după originalul ce se află la răzășul Jorgu Bălăiță din Fundeni, azi 3 mai 1932

Gh. V. Banu

http://www.cimec.ro / http://cimec.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Am ascultat această hotărîre şi am rămas întru totul nemulţumiţi. Iscălit, Lupu Damaschin ; Lascarachi Banu ; 1841 April 15
Ioniţă Luncanu ; Andrieş Bălăiţă ; Vasîli Banu ; Vasîli Palăr.

Judecătoria ţinutului Bacău

Copia aceasta poslăduindusă din cuvînt în cuvînt cu originalul ei, şi fiind întocmai să încredinţează şi de către giudecătorie pe formă.

1841 Mai 5

1841 Mai 5
Nr 2271

Grigore Morţun spătar ; Căminar Stamati,...
(LS) Director Clucer Hociung

Deşteptare

Anul 1841 luna Iunie zili în două potrivit legiuirelor art. 367 din reglement prin aceasta să dişteaptă ştiinţă cîştigătă din giudecată că dacă rămaşii din giudecată vor rîdica pricina în apelaţîa Divanului răspectiv a Ţării de Gios precum este legiui fără răspundire de cauţie după art. 303 apoi cîştigata giudecăţii este datoare după ţîrcularnica Marii Logofeţii cu No 8321 urmată după hotărîre prea Înălţatului Domn a să înfăţoşa la Divan spre aşi cîştiga actu întărit şi di către Înălţimea sa.

Prezident, Grigore Morţun spătar

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

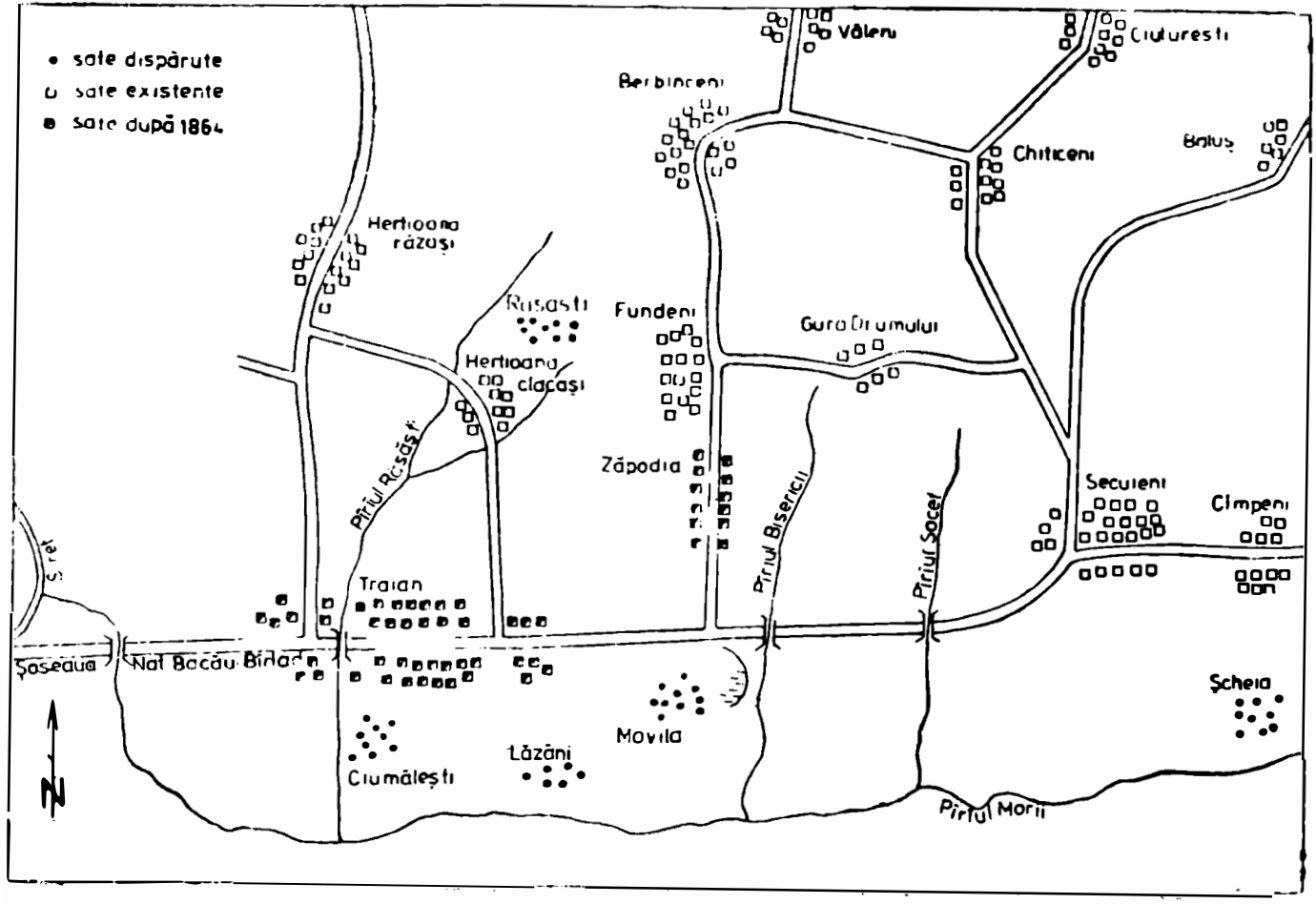

Anexa nr. 3

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

VI | VII | VIII | IX | X | XI | XII

CONDURACHE
diacon

TOADER
preot
1798

MIHALACHE
1776
24mai1798

IONIȚĂ
preot

CONSTANTIN
24 mai 1798

CATRINA

VASILE
1832, 1840
1841, 1854

GAVRIL
1778 1796
1827

NECULAI
1840

COSTACHE

CONSTANTIN
n 1815
1867
=Safta
=Nastasia

GHEORGHE
1836

MIHALACHE

ȘTEFAN

ION (1832-1917)
1867
=Profira Spoială

ZAMFIRA

LASCARACHE
1841 1867

ION (1848-1932)
preot
= Aglaia

MARANDA
=Codăescu

ZOITA
= Fabian

TOADER n1843
= Ana Lupchian

ALECU n 1844
= Anica

NECULAI n 1849
= Marghioala

DUMITRU n 1852
inv. Sm. Nițâ

CATINCA
= Popa

ZAMFIRA
= Volcescu

PACHIȚA
= Ciuchi

CATINCA
= Gh Cojocaru

ILEANA
I Nediță

GHEORGHE
= T. Cristian
= M Luncanu

NICU
= T Antohi

VASILE (1878-1955)
= Maria Baston

GHEORGHE
ZAMFIR
IORDACHE
VASILE
ANICA
= Pilat

ORTANSA
=Rîpeanu

LUCIA
=Tîrdeanu

MARIA
=Motaș

VALERIA
= O. Cornea

GHEORGHE, medic
= M. Gologan

EUGENIA
=Stoica

EMILIA
= Burghelea

ILIE

FEVRONIA inv.
= V. Palade

NASTASIA n 1871
= Iancu Meleșcan

CATINCA

VASILE n.1874

GHEORGHE n 1879
= Olga Funiac

ELENA
=Tilici

DUMITRU (1884-1977)
= Eufrosina Mocanu

MARGHIOALA
= C Pătrășcanu

MARIA
= Ioana

PANTELIMON n. 1872
=Elis Leon,

ZAMFIRA
= I Ene Zaharia

IOANA
= Năfomiță . I Palade

SAFTA
= I Vîrlan

AURICA n 1877
= Iordache Niță

GHEORGHE n 1880
= Eleonora Tudur

MARIA n 1882
= Al. Breahnă

MARANDA
= Holban, preot

CEZAR
= Fr. Luncanu

VASILE

MARIA
= Tirică

MIHAI

ERMINA
= V Nanu

MARIA
= C Velisar

GHEORGHE n.1904
= Maria Luncanu

NICU

NICU

AGLAIA
= Luncanu

IOANA
=Greceanu
=Ahmed Ertegün

FLORENTINA JANA

TEODOR
=Smaranda Holban

IRINA
= Ion Lihaci

TUDOR

ELENA
= C. Nastase Chertan

ZOITA
= Gh.Antohi

SPIRIDON n 1905

ION n. 1908
Cristina Iorga

VASILE n.1911
= Lucreția Carp

NECULAI n.1913
=Mina

ION n 1905
=Maria Diaconu

VASILE n 1906
= Lucreția Comită

OLIMPIA n.1908
=Ion Năstase

MARIA
= Gh Lascarache

SPIRIDON

COSTICA n.1915
= Polixenia Zaharie

ELENA
= Grigoriu

DORINA

GHEORGHE

NICOARA

MARIA
= V Bălăiță

MIHAI
M Bălăiță

ION

MIȘU

ION
= Cristina

VASILE
= Georgeta

NECULAI
= Ileana David

VASILE
=Dobrița Caraiman

ION
=Lica Huțu

NECULAI n.1938

GHEORGHE
=Maria Cantău

VASILE n.1947
=Vica Lebădatu

DIDINA
= C. Leon

MIHAI n 1950
= Maria Tudorita

VASILE
=Niculina Maxim

GHEORGHE n. 1953

VASILE
=Angelica Năfomită

ȘTEFAN
Maria Petru Spînu

ARSENI

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

II III IV V VI VII VIII IX

IONAȘCU BANU

SAVA BUDESTI TUTOVA

GRIGORE

GHEORGHE

VASILE =*Anghenia*

NISTOR 1661

TOADER 1661

ANA 1685

IOANA *Pentelei* *1686*

SAFTA *Gârmăț*

ZAHARIA 1743

NECULAI 1743

ȘTEFAN din care se trag EPUREȘTII

ANGHENIA

PAVEL — LUPU

MARIA — DĂNĂILĂ

POPA STEFAN

SAFTA *Luncanu*

MĂRIUȚA

ȘTEFAN 1745 1765

VASILE 1765

PARASCHIVA

LUPU BANU 1743

ȘTEFAN 1743

IONIȚA preot 1770

ION dascal

GHEORGHE preot 1759 1776 1787 1792

IOANA

ILEANA

PALAGHIA

CONDURACHE diacon

TOADER preot 1798

MIHALACHE 1776 24mai1798

IONIȚĂ preot

CONSTANTIN 24 mai 1798

CATRINA

VASILE 1832, 1840 1841, 1854

GAVRIL 1778 1796 1827

NECULAI 1840

LASCARACHE 1841 1867

COSTACHE

CONSTANTIN n 1815 1867 =*Safta* =*Nastasia*

GHEORGHE 1836

MIHALACHE

ȘTEFAN

ION (1832-1917) 1867 =*Profira Spoială*

ZAMFIRA

ION (1848-1932) preot = *Aglaia*

MARANDA =*Codăescu*

ZOITA = *Fabian*

TOADER n1843 = *Ana Lupchian*

ALECU n 1844 = *Anica*

NECULAI n 1849 = *Marghioala*

DUMITRU n 1852 *inv. Sm. Nițâ*

CATINCA = *Popa*

ZAMFIRA = *Volcescu*

PACHIȚA = *Ciuchi*

CATINCA = *Gh Cojocaru*

ILEANA *I Nediță*

GHEORGHE = *T. Cristian* = *M Luncanu*

NICU = *T Antohi*

VASILE (1878-1955) = *Maria Baston*

GHEORGHE

ZAMFIR

IORDACHE

VASILE

ANICA = *Pliat*

Cei trei bătrîni din Secuieni Bacău

urmașii lui Stănilă:

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

Anexa nr. 5

Schița de planul moșiei Secuieni împărțită pe 3 bătrîni în anul 1827 oct 22, de vornicul hotarnic Costin Ghenghe

Intreaga moșie are o suprafață de 8.561 4 km² (8 56,1 4 ha.)

2640 stînjeni

54 stînjeni neamul Bălăițăsc
94 " partea lui Vasile Călărașu
23 " Lupu Bălăiță Ieromonahu Iftimie
48 " Ieromonahul Iftimie și Putineștii
11 " partea Bălănească
9,6 " " Bălănească
24 " " Băneasca
22,4 " " Saftei Luncănita si Păluresti
17 " " preotului Constantin zet preot Teodor Banu
91 " " Saftei Gărmatu
9 " " lui V. Banu ot Negușeni
8 " " lui Ioniță Țîntar
10 " " Dorneștilor
75 " " lui V. Humă

Neamul Toderițăsc

65 stînjeni partea lui Patrășcanu, Gh Balan . I Circodei
62,1 " " Ion a Popii, Andrei Istrate, Iosif Istrate, G Istrate,
65 " " Ilincăi vînduta lui Uricaru, CLupășcut.
233 st partea Saftei Borcoi a Marîei Căsculese a Catrinei ce o cumpăra Lupășcut
43 " " Fometeștilor și Păladeștilor

măsura în curmeziș 811 stînjeni

Bătrînul LUPU 1/2 — 141 stînj
Bătrînul DĂNĂILĂ — 262 stînj
Bătrînul LUPU 1/2 — 121 stînj.
Neamul Toderițăsc — 25 st.
Bătrînul POPA ȘTEFAN — 262 stînj

2450 stînjeni

N

S

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

LISTA ABREVIERILOR

ArhMold	— Arheologia Moldovei, Iaşi.
ASRS	— Arhiva pentru ştiinţă şi reforma socială.
AU-Bucureşti	— Analele Universităţii Bucureşti.
CDM	— Catalogul documentelor moldoveneşti.
CMI	— Comisiunea Monumentelor Istorice.
Dacia	— Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie, I (1924)-XII (1947) ; Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire abciene, N.S. I (1957) —
DRH, A	— Documenta Romaniae Historica, A. Moldova.
DIR, A	— Documente privind Istoria României, A. Moldova.
DMISM	— M. Costăchescu, Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare.
DSM, M	— M. Costăchescu, Documente moldoveneşti de la Ştefan cel Mare.
DE	— Documente privitoare la istoria economică a României, Oraşe şi tîrguri, Moldova.
DRA	— Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea.
HMSM	— Harta Marelui Stat Major din 1894—1895.
Materiale	— Materiale şi cercetări arheologice.
MemAntiq	— Memoria Antiquitatis, Piatra Neamţ.
MIA	— Materiali i isledovania po arheologhia SSSR, Moscova-Leningrad.
OmPC	— Omagiu lui Petre Constantinescu-Iaşi, Bucureşti, 1965.
SCIV (A)	— Studii şi cercetări de istorie veche (şi arheologie), Bucureşti.

Format 16/70 × 100 ; Coli tipo 16+2 pl. A3
Apărut 1987

Tiparul executat sub cd. 5035/987 la
INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BACĂU
Str. Mioriţei Nr. 27

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro

http://www.cimec.ro / http://cmiabc.ro